עמוד 20

"על המשמר"

חוכמת זקנים / בורסה

המפולת בוול־סטריט אינה הראשונה, כידוע, במניין מפולות הבורסה, ואף אינה האחרונה. ההומוריסטן האמריקני, ויל רוג'רס, כתב ב־1949: "הנה לבורסה שלנו להתעורר בצווחה מחלום־בלהות, וכל המדינה תצטרך להתגייס על־מנת להשכיב אותה חזרה במיטתה."

רוביק רוזנטל

אח"מ/בוי ג'ורג'

חוות בריאות

בחודש הבא הוא עומד לצאת למסע־הופעות, לראשונה כזמר סולו, בלי תמיכת עמיתיו ללהקת "מועדון תרבות", שהתפרקה, כוי ג'ורג', לאחר ההתמכרות והגמילה מהרואין, העלה על עצמו כמה קילוגרמים מיותרים ועכשיו, הוא צריך להשיר אותם מעליו כדי שהמעריצים יקבלו את ג'ורג' הישן, הטוב והרזה, לשם כך, נרשם והתקבל הזמר לחוות־בריאות יוקרתית ויקרה (220 שטרלינג ליום). זו חוות־הבריאות השנייה שהוא מנסה, מן הראשונה, שעלתה לו

ינואר 87'. בוי ג'ורג' מגיע לבית המשפט, לחקירת מותו של חבר משימוש מופרז בסם

(צילום: א.פ.)

אפילו יותר, למעלה מ־600 שטרלינג ליום, יצא בהרי־אף לאחר שטען, כי הצוות במקום הירבה להפר את שלוותו ואת הפרטיות המקודשת שלו, תצלומים מאוד לא מחמיאים שלו, כחלוק רחצה, סנטר־כפול ומבט חמוץ, פורסמו בעיתונות הבוקר האנגלית וזה הרגיז אותו.

אבל, אנשי הצוות במקום דוחים את הטענות. הם סבורים שג'ורג' פשוט חיפש תירוץ כדי לעזוב. ממילא, נשרו הקילוגרמים באיטיות מרגיזה והוא חש שהכסף מתבזבז לריק. חוץ־מזה, הוא דאג שהחברים שלו יבריחו לו מאכלים מזינים פנימה, עתירי־שומן וקלוריות.

בינתיים, שכנעו אותו חברים שינסה פעם אחת נוספת והוא נענה להם. נראה אם יסתדר עם חמש־מאות קלוריות ליום. שמנצ'יק.

עופר ניר

רעל/צ'יצ'ולינה

סיור ממלכתי

גם אברום שפירא יודע היטב,
לא שד איטלקי לו יגרום התקף־לב,
השד תועבה הוא, חלילה וחס,
אבל מסוכן באמת זה הש"ס!

*

לפיכך צ'יצ'ולינה,
חישפי נא,
גלי נא,
לצופים שישלמו 100 ש"ח האתד,
תני תמונה מלאה, צמודה ל(מ) דד.

*

בבדי את הכנסת, לכי לבקר,
לאות מחאה ת"כ לא ייעדר,
ורק לשילנסקי אל נא תתפתי,
הוא ייצא בך מיד לסיור ממלכתי.

לור

"על המשמר"

אזמל/תפקידים

אמנים לכלכלה

הנשיא רייגן דורש לא להיתפש לפאניקה. כל מומחי הפיננסים אומרים, שהמשבר בבורסות העולם אין לו סיבות כלכליות מוצדקות, וכולו פרי "פסיכולוגיה". שר הכלכלה שלנו מבקש לא להיתפש לבהלה.

אם כל המומחים והאשפים מרגיעים, שהמשבר אינו אלא איזה פאטא מורגנה, אם כי המניות בבורסה של ניו־יורק ירדו יותר מאשר ב"יום השישי השחור" של שנת 1929, נשאלת השאלה, מי, אם כן, גרם לכל זה?

אם באמת קברניטי הכלכלה נתפסים לבהלה בקלות כזאת, ונבהלים ממעשי משרתיהם, המחשבים, מה על הדימוי של הבנקאי הסולידי, הקר והשקול, שמקובל למכור לציבור? כנראה, אין הם מתאימים לתפקידם. ואני מכיר סוג של אנשים, המורגלים לעבוד בתנאי לחץ ולא מאבדים את הצפון גם בשעות הקטנות של הלילה, כשהכל סביבם מתמוטט. הלא אלה אלה במאים וכוריאוגראפים. אילו הם שלטו בבורסה, הייתה המפולת נמנעת. הם לא היו לוחצים על כפתור כסא־המפלט. כי בניגוד לבנקאים וברוקרים, הם משחקים ב"כסף של עצמם".

אז אני אומר: החליפו תפקידים. תנו לאמנים לנהל את הכלכלה ותראו את השינוי. ממילא מדע הכלכלה אינו אלא אמנות, כפי שמודים רבים מהכלכלנים.

לחילופין מקנן בי ספק, אם באמת מאבדים אנשי הבורסה את המכנסיים בקלות כזו, ומכניסים את העולם לסתרחורת. ייתכן שהם היחידים שירוויחו, בסופו של דבר, מהירידה הגדולה בערך המניות, וכל הדראמה לא הייתה אלא מסווה לעוד אחד מהטריקים המלוכלכים, שנועדו לקחת כסף מהרבים, כדי להעניק רווחים למעטים.

גיורא מנור

שפופרת/תחליף חלב

תינוקות מורעבים

לסמדר קטנר, אם לענת (3) ועמיר (חצי שנה), שניהם אלרגיים לחלב, נזקקים לתחליף החלב, נוטרומיגן.

— "אסוציאטיבית, מקשרים תינוק עם חלב. לכן לא יכולתי להעלות בדעתי שזו הייתה הסיבה להקאות ולתופעות הלוואי האחרות שליוו כל ניסיון להאכיל את ענת, כאשר הפסקתי להניק אותה בהיותה בת שלושה חודשים".

מהי הסיבה לאלרגיה?

— "אצל אחוז מסוים של תינוקות מתעכבת התפתחות האנזים שמפרק את החלב, וגוף התינוק דוחה את החלב כאילו היה רעל. בדרך־כלל נעלמת הבעייה כלא הייתה בגיל שנה, עם התפתחות האנזים. ענת שלי כבר בת שלוש ועדיין אלרגית לחלב, וגם לדברים אחרים. היא ועמיר גם אסמטיים".

האם בעייתם של שני הילדים מחייבת אתכם לאורח חיים מיוחד?

— תראי, כל זמן שהתינוק בבית בהשגחת ההורים או מטפלת, אין בעיות מיוחדות. הכל מתחיל כאשר הילד גדל, או יש לשמור ולהשגיח כשבע עינים, בעיקר במפגשים של הילד עם ילדים אחרים בשכונה או בגן. בבית, נתמן, בעלי, ואני החלטנו, שלא להכניס כל מוצרי חלב, על־מנת למנוע תאונות. צריך לשים לב לפרטים הקטנים שעלולים לגרום לצרות גדולות, כמו למשל: לא לבחוש את הדייסה של התינוק באותה הכפית בה בחשתי רגע לפני את הקפה שלי".

יש גם בעייה כספית.

— "הבעייה האמיתית והעיקרית היא כספית. מחירה של קופסת נוטרומיגן, המכילה כמות המספיקה לשלושה ימים לתינוק, 18 ש"ח, לעומת 7 ש"ח לקופסת מטרנה".

במי תלויה האספקה הסדירה של הנוטרומיגן?

— "למעשה ביבואן המייבא אותו מקנדה. אך בכל פעם שמשרד הבריאות מעכב את מתן הצ'ק ליבואן מעכב זה את האספקה הסדירה לבתי המרקחת, ובצורה איטית ומבוקרת הוא מורים, אחת לכמה ימים, קופסה אחת לכל בית מרקחת. כך גם הפעם. וזה נמשך למעלה מחודשיים".

איך את מסתדרת במצב כזה?

— "כבוקר אני לוקחת את ספר הטלפונים ומחייגת לכל בתי המרקחת בעיר, מבררת אם יש ברשותם נוטרומיגן. אני ממהרת לשם כדי להגיע לפני האחרים. למזלי, אני זקוקה לתחליף אחת לשבוע, אבל מה עושה משפחה שלה תינוק בן יומיים? או אותה משפחה המגדלת שלישיית תינוקות אלרגיים?

את מי את מאשימה?

— "אני לא טיפוס כעסן או רגזן. תמיד משתדלת להסתדר במצב הקיים. אבל הייתי רוצה שסוף־סוף יימצא פתרון לבעייה. אני פונה בבקשה לממשלה שלא תעכב או תפסיק את תשלום הסובסידיה. שהרי אם תפסיק את הסבסוד, ייפול הנטל הכספי הכבד על המשפחות לבדן. האם לא ברור להם שמדובר כאן בדבר אלמנטרי — מזון לתינוקות? איש טרם מת מרעב בארץ הזאת. מדוע, אם כן, צריכים התינוקות שלנו למות מרעב?"

רותי קדוש

קטלוג / יצאו לאור השבוע

הצד המצרי במלחמה

סיפורות ושירה

● ארנסטו סבטו: "על קברים וגיבורים", מספרדית: מריו ויינשטיין; הוצאת עם עובד ספריה לעם.
● אסתר קמרון: "צ. גיתות עצמי של גולם"; הוצאת הקיבוץ המאוחד.
● בנימין תמוז "סיפורים"; בית הוצאת כתר.
● רות אלמוג: "שורשי אוויר"; כתר, הקיבוץ המאוחד, סימן קריאה / סדרת הספריה (מוסף למנויים).
● ורדה גינוסר: "צורת האש"; שירים הוצאת הקיבוץ המאוחד.
● פרנק הרברט: ניסוי דוסארי; מאנגלית: גבי סלגי להגנת מרכז מידע ליונקים.
● "רשימת צמחי ישראל" החברה להגנת הטבע / מרכז מידע לצמחי א"י.
● גבריאל כהנר: "ג'ב יוסף"; מחקר על הבור אליו הורד יוסף ע"י אחיו החברה להגנת הטבע.

מתח ומדע בדיוני

● אמנון ז'קונט: "איש הסגריר"; מתח; הוצאת עם עובד.
● גבין לאיול: "רשימת כרכום"; מאנגלית: עמנואל לוטם; מתח; הוצאת עם עובד.

עטיפת הספר "גרשם שלום, ולטר בנימין – סיפורה של ידידות" בהוצאת עם עובד

עיון וטבע

● סעד אלדין אל־שאזלי "התצייה": סיפור מלחמת יום כיפור מפי הרמטכ"ל המצרי ראש הוצאה לאור משרד הביטחון / מערכות.
● גרשם שלום, ולטר בנימין: "סיפורה של ידידות"; הוצאת עם עובד / ספריית הבטחון.
● פרופ' אליעזר אידלמן וד"ר בנימין פרץ — עורכים "שיניים בריאות": אוסף מאמרים על רפואת שיניים לילדים; בית הוצאת כתר.
● בני שלמון — עורך: "הצבאים בישראל"; החברה מרע בדיוני; בית הוצאה כתר.

ילדים ונוער

● יואל שלום־פרץ — עיבוד: "אלף לילה ולילה" סיפורים ואגדות לילדים על פי המקור הערבי; בית הוצאה כתר.
● ג'ון סטרסון: "הקטנטנים עורכים מסיבה"; מאנגלית: פועה הרשלג; רישומים: רוברטה קרטר־קלארק; בית הוצאה כתר.
● סמור, שיר: "פוקסי" פתקים שנשלחו למחברת על־ידי קוראי "מעריב לנוער"; הוצאת תמוז.

עורך "עמודאחורי": אפי לנדאו

לציונות–לסוציאליזם–לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', ל' בתשרי תשמ"ח, 23 באוקטובר 1987 / שנת מ"ח מס' 13476 / המחיר 1.65 ש"ח כולל מע"מ

הסכם בין העבודה, מפ"ם והרפורמים להקמת גוש משותף בקונגרס הציוני

מאת יהושע מרקוס, כתב "על המשמר"

הסכם בין מפלגת העבודה, מפ"ם, התנועה הרפורמית והקונפדרציה הציונית (הכוללת גורמים ציבוריים שונים, כולל נציגי העדה הספרדית), להקמת גוש משותף בקונגרס הציוני הקרוב נגד גוש הליכוד והדתיים, עומד להחתם בסוף השבוע – על כך מסר מזכיר מרכז מפ"ם חנן ארז אמש בסניף מפ"ם בהרצליה. חנן ארז הרצה על היערכות מפ"ם לקראת ועידת המפלגה, שהמושב הראשון שלה יתקיים בחודש דצמבר. ארז אמר שלמפ"ם תהיה נציגות מכובדת בקונגרס הציוני, כ־315 צירים מהארץ ומחו"ל.

הבורסה הניו־יורקית מתקשה להתאושש ● רייגן עמד לנאום הלילה – ינסה להחזיר האמון בכלכלה האמריקנית

נסיגה מבוהלת בוול־סטריט

מדד דאו ג'ונס שב וצנח אתמול ב־77 נקודות ועמד בתום המסחר על 1950 ● הפעילות בבורסה תקוצר בימים הקרובים בשעתיים ● נפילות חדשות גם בלונדון ● עליית שערים בת"א

מאת כתבי "על המשמר" וסוכנויות הידיעות

ניו־יורק. — הבורסה של וול־סטריט נסוגה מחדש אתמול, תוך מסחר מבוהל שהוריד את מדד המניות ב־77 נקודות לאחר נפילות חדות גם באירופה. בתום המסחר הראה מדד דאו ג'ונס 1950 נקודות.

התחדשות מעשי האיבה במפרץ הפרסי ושמועות עקשניות על הת־מוטטות נוספת צפויה בשוק, מילאו תפקיד חשוב בטירוף החדש שאחז בבורסה הניו־יורקית.

היו גם שייחסו את הנפילות אתמול לנדידת משקיעים מבוהלים לשוק איגרות החוב הבטוח יחסית.

מומחים אמרו גם, כי משקיעים רבים המתינו אמש לשמוע את דבריו של הנשיא רייגן (לפנות בוקר לפי שעון ישראל) במסיבת עתונאים משודרת, על מנת לקבוע את עמדתם. יום

(המשך בעמוד 2)

המשבר נותן אותותיו — ושינגטון רומזת לישראל: יתכן קיצוץ בסיוע הצבאי

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

גורמים בטחוניים מוסמכים מדווחים כי בימים האחרונים הגיעו למערכת הבטחון רמזים מוושינגטון לגבי אפשרות של קיצוץ בסיוע הצבאי לישראל, כמו גם למדינות אחרות, בשל המצב הכלכלי בארצות־הברית. המקורות הבטחוניים הדגישו כי לא נתקבלה עדיין כל הודעה רשמית בעניין זה. שר הבטחון יצחק רבין עשוי לבקר בוושינגטון בחודש דצמבר, או ינואר, לביקור עבודה בו יעלה גם נושא היקף הסיוע. לעומת זאת העריכו גורמים אחרים כי ארצות הברית לא תפר הבטחה מפורשת, שנתן המימשל לשר־הבטחון רבין ולראש הממשלה שמיר לאחר ביטול פרויקט הלביא, כי רמת הסיוע הצבאי תישמר לפחות בשתי שנות התקציב הבאות. הגורמים העריכו עוד כי ארצות הברית תמנע מלנקוט בצעד כזה בין היתר בשל שנת הבחירות העומדת בפתח בוושינגטון.

החקלאים יקימו "אוהל מחאה" מול הכנסת ● עמוד 3
נהרגו בתאונות – עשרים נפצעו ● עמוד 24
האחיות פותחות בעיצומים ביום ראשון ● עמוד 24

נבון החליט: תוקם ועדה ציבורית לבדיקת המצב ברשות השידור / העתונאים מרוצים, המנכ"ל פורת מתנגד ● עמוד 3

"באה בשם החופש והאהבה"

מקווה להיפגש עם "צ'יצ'ולינו פרס" כדי לומר לו: "שבו ליד שולחן השלום, סלחו למי שהוא אוייבכם כדי שיסלחו לכם" – הצהירה חברת הפרלמנט הערומה ביותר בעולם

מאת עופר ניר כתב "על המשמר"

היה אלמנט של סאדו־מאזוכיזם במסיבת־העיתונאים, אמש, עם הגברת הראשונה של הפורנו הוראולוגי, אילונה סטאלר, צ'יצ'ולינה בשבילכם. וכל זאת משום שהיא הכינה הצהרה כתובה, לא פחות מעשה עמודים בכתב־יד, והתעקשה לקרוא כל שורה ומשפט, אחר מקור איטלקי, אחר תרגום לעברית. וזה היה משעמם, רבותי.

(המשך בעמוד 2)

בגן העדן עם הנחש (צילום: פרטוש/לניר)

האיראנים הפגיזו מסוף הנפט של כוויית — היצוא ייפגע בשליש

מובארק בהודעה דרמטית: ההתקפה האיראנית מסכנת העולם הערבי כולו

בהודעה מיוחדת מפי הנשיא המצרי נאמר עוד: ההסלמה הגיעה למימדים שאין להשלים עמם ואין להתעלם מהם – מצרים תפעל בהתאם לאחריותה כלפי אחיותיה בכוויית ● הג'יהאד האיסלמי מאיים להפעיל מאות "פצצות חיות" נגד ארה"ב

קהיר. — תחנת הטלוויזיה הממלכתית בקהיר הפסיקה אמש את תוכניותיה, כדי לשדר הצהרה של הנשיא מובארק, שבה נאמר כי ההתקפה האי־רנית על מסוף הנפט בכוויית מעמידה בסכנה את העולם הערבי כולו.

"ההסלמה הגיעה למימדים שאין להשלים עמם, ואין גם להתעלם מהם, לאור ההשלכות החמורות שיש לה לגבי הבטחון הערבי ועצם קיומה ועתידה של האומה הערבית" הצהיר מובארק.

הוא הטעים כי מצרים מוכנה לפעול בהתאם לאחריות הלאומית המוטלת עליה כלפי אחיותיה בכוויית, והיא תובעת שכל מדינות ערב תנהגנה כמותה.

(המשך בעמוד 2)

דרוש שינוי רדיקלי

משברי הבורסה התל־אביבית נובעים ממקורות שונים, חלקם מזדמנים, חלקם עמוקים יותר, אך המשבר האמיתי בכלכלה הישראלית מזדקר לעין באופן מוחשי וברור לא בבורסה, אלא בבתי־החולים ובאוניברסיטאות ובמכלול חיי העוסקים בישראל. אזרח ישראלי אינו יכול היום לזכות בשדורי רדיו וטלוויזיה, מפני שהעובדים שם מקבלים שכר רעב, הוא מסוגל פחות ופחות להיכנס ללימודים אקדמיים, כיוון שמורי הלימוד הגבוה פוסקים להיות שווים לכל נפש. ובימים אלה הוא אינו יכול לזכות בשירות הולם בבתי־החולים, שנכנסו לשורה של שביתות ועיצומים. בכל אחד מן התחומים האלה מתקיימת תמונה מחזורית. תחום כלשהו במשק עובר מערכת של שביתות ושיבושי השירות; נחתם הסכם כלשהו המאפשר שביתה־נשק זמנית, אבל אי־השקט הנסתר חוזר ומתפרץ. במערכת הבריאות הדבר בולט במיוחד. בשבוע הבא עומד להתחיל מאבק אחיות בבתי־החולים, אחרי שהשבוע הושבתו שירותים בבתי־חולים שונים ע"י עובדים במיגזרים שונים. אחיות בתי־החולים ערכו, כזכור, מאבק וסידרת השבתות לפני כשנה על מנת לשפר את תנאיהן. ההסכם אליו הגיעו לא מומש. שביתות הרופאים הפכו גם הם להיות אירוע מחזורי. כל שביתה, או מערכת עיצומים של מיגזר זה או אחר במערכת הבריאות, יוצרת אפקט כפול – היא פוגעת ישירות בציבור, ומעמיסה תקופה מוגבלת עול כבד על מיגזרים אחרים במערכת שאינם שובתים, וכך מקטינה את כוח עמידתם הם. מערכת הבריאות הופכת לחיות מותשת, מרירה, וביטחון הציבור בה מתערער.

אי־השקט במערכת הבריאות ובצידה ביתר מערכות החינוך, הרווחה והתרבות, מעיד על מחלה עמוקה במבנה הכלכלי־חברתי של המדינה. בישראל לא נבנה בסיס המאפשר קיום נכבד לאנשים העוסקים במקצועות היסוד של החברה. מפתיע, שדווקא מדינה שנבנתה על־ידי תנועת פועלים, לא הקימה מנגנון שבו יוקצו משאבים מספיקים לקיום בכבוד של העובדים. דווקא בתחומי העבודה הבסיסיים והחיוניים יותר לחברה, השכר נמוך במיוחד, והמאבק על השגתו משפיל ואין סופו. הפתרונות שניתנו לכך עד היום הצליחו בקושי להעביר את המשק בשלום משביתה לשביתה. מה שדרוש למעשה הוא שינוי רדיקלי במיבנה, בתפיסת השכר, ובחלוקת המשאבים במדינה.

"על המשמר"

פרס נובל לספרות — למשורר יוסף ברודסקי

המשורר היהודי־רוסי־אמריקני – קיבל הפרס על "יצירה ספרותית בעלת היקף בלתי רגיל, רוויה חריפות אינטלקטואלית ועוצמה פואטית" ● ברודסקי שהוגדר בבריה"מ כ"טפיל סוציאלי", היגר למערב ב־1972, חי מאז בניו־יורק וכותב אנגלית ● חתן פרס נובל: אני הייתי בוחר בסופר ו. ס. נייפאול

לונדון — חתן פרס נובל לספרות, יוסף ברודסקי, עם היוודע לו על הענקת הפרס (צילום: א.פ.)

שטוקהולם. — פרס נובל לספרות לשנת 1987 הוענק למשורר היהודי, יליד רוסיה, יוסף ברודסקי, שהיה בעבר ממתנגדי המשטר בבריה"מ וכיום הוא אזרח אמריקני.

ברודסקי, בן 47, קיבל את הפרס בסך 340,000 דולר על "יצירה ספרותית בעלת היקף בלתי רגיל, רוויה חריפות אינטלקטואלית ועוצמה פואטית", נאמר בהודעה של האקדמיה השוודית לספרות.

חי בניו־יורק

ברודסקי נולד ב־1940 בלנינגרד וחי כיום בניו־יורק. הוא האמריקני ה־9 הזוכה בפרס נובל לספרות, והוא אחר הצעירים מבניהם, מאז נוסד פרס זה ב־1901. יצירתו תורגמה לתריסר שפות, והוא עצמו

(המשך בעמוד 4)

ממשיך המסורת הרוסית הקלאסית

מאת מיכאל אגורסקי

הענקת פרס נובל לספרות ליוסף ברודסקי מעוררת רגשות מעורבים. אין ספק שברודסקי הוא משורר גדול, גם בשפה הרוסית וגם בשפה האנגלית, בה החל לכתוב בשנים האחרונות. ברודסקי אינו משורר אוונגארדי. הוא תלמידה של המשוררת הרוסיה הגדולה אנה אחמטובה, והוא ממשיך את מסורת השירה הרוסית הקלאסית. למרות שלא היה אף פעם משורר פוליטי, נרדף ברודסקי בבריה"מ ואפילו הושם במאסר באשמת טפילות. בסוף שנת ה־60 נאלץ לעזוב את רוסיה ועבר לארה"ב, שם התפרסם כמשורר גדול. עם זאת נשאר, בתקופה הזוא, כמעט בלתי ידוע לקורא הסוכיוטי המצוי.

הענקת פרס נובל לספרות לברודסקי, היא גם בבחינת פרס לאמנות החופשית בבריה"מ, אשר אינה מוכנה להתכופף בפני לחצים אידיאולוגיים ופוליטיים. אין ספק שדבר זה ישפיע בחיוב על החיים האינטלקטואליים בבריה"מ, וישמש תזכורת לשלטונות בריה"מ כי אין שוק והצדקה לרדיפות אמנים, סופרים ומשוררים, שאינם שומרים על הסגנון והאמנותי הרישמי.

(המשך בעמוד 4)

„ההתקפה האיראנית מסכנת העולם הערבי"

(סוף מעמוד ראשון)

נפגע המסוף בכווית

טיל „סילקוורם" איראני פגע אתמול במסוף הנפט הראשי של כווית, כנראה כתגמול על ההתקפה האמריקנית על מיתקני נפט איראניים לפני שלושה ימים.

מקורות בכוויית אמרו, כי מסוף הנפט, הנמצא על אי קטן, ודרכו עובר כשליש מיצוא הנפט של כווית, ניזוק קשה ושלושה עובדים נפצעו, כאשר הטיל פגע במסוף.

להבות ועננֵי עשן שחורים נראו מן החוף, ממרחק של 15 ק"מ, אך הדליקה העיקרית כובתה כעבור שעתיים.

כווית ביקשה להרגיע את לקוחותיה ברחבי העולם, כי ההתקפה לא תגרום לביטול משלוחי נפט, אולם מומחים במפרץ אמרו, כי אין ספק שהפגיעה תשבש את הפעולות ועשויה לגרום, לטווח קצר, לצמצום יצוא הנפט של כווית בשליש.

כווית מייצאת כיום כ־1.2 מיליון חביות נפט ליום, והיא עלולה, לדעת מומחים, להפסיד עד 30 אחוז מהכנסותיה, אם לא תצליח לתקן במהירות את המסוף או למצוא נתיב יצוא חלופי.

ארה"ב מגנה

ארה"ב גינתה את אירן על ההתקפה והודיעה, כי היא עשויה לספק טילי „סטינגר" לבחריין, כדי שתוכל להדוף התקפות דומות.

משרד החוץ האמריקני הודיע, שלהבא תתקשה סין לקבל לרשותה טכנולוגיה אמריקנית מתוחכמת, וזאת כנזיפה על המשך מכירת כלי־נשק לאירן על־ידי פקין.

עם־זאת הוסיפו ואמרו פקידי הממשל, כי הכוחות האמריקנים במפרץ לא ינקטו בפעולות־תגמול נגד אירן בתגובה על ההתקפה אתמול.

שר ההגנה של ערב־הסעודית האמיר סולטאן בן עבדול עזיז הודיע לכוויית, כי צבא ארצו יתמוך בצבא הכוויתי. נשיא מצרים חוסני מובארק קרא למדינות ערב לפעול בהתאם לאחריותן „הקולקטיבית והנפרדת" ולחוש לעזרת כוויית.

אלפי פצצות חיות

הארגון הפרו־איראני „ג'יהאד איסלמי", המחזיק בידיו מספר בני־ערובה מערביים בלבנון, איים אמש על ארה"ב ועל בעלות־בריתה האירופיות המחזיקות כוחות ימיים במפרץ.

בהודעה שנתקבלה בסוכנות הידיעות אי. פי. בביירות, בלווי צילומים של בני הערובה קופמן הצרפתי ואנדרסון האמריקני, הכריז הארגון המחתרתי כי „בימים הקרובים יחשף משקלה האמיתי של ארה"ב, שאיננה מסוגלת לעמוד מול רצונם של לוחמי האיסלאם". הארגון טען ש„אלפי פצצות חיות עומדות הכן. ולא נחוס על האירופים, בעלי בריתה ועוזריה של ארה"ב". ההודעה פורסמה לרגל יום השנה הרביעי לפיצוץ המטות של הכוחות האמריקני והצרפתי של הכוח הרב־לאומי בביירות, ב־23 באוקטובר 1983.

ההודעה הזהירה מפני התקפות־התאבדות גם במדינות מוסלמיות אחרות.

הנציגויות האמריקניות במפרץ ובמקומות אחרים בעולם, הועמדו בכוננות גבוהה מחשש לתגמול.

השיירה עברה בשלום

שיירה של שתי מיכליות כוויתיות, המניפות דגל ארה"ב, מלווה על־ידי אוניות מלחמה אמריקניות, עברה בשלום במיצרי הורמוז ויצאה מן המפרץ אתמול אחר הצהריים — נאמר בהודעה של משרד ההגנה.

האונייה בת 80 אלף טון „אושן סיטי" והמיכלית להובלת גאז מעובה בת 46,000 טונות „גאז קינג", הפליגו מכוויית ביום ג', כשהן מוגנות על־ידי הסיירת „סטנרלי", הפריגאטות „פורד" ו„הורס" וכן ספינת התקיפה האמפיבית „ראלי". (עיר ועי"צ)

מסוף הנפט של כווית שהופגז אתמול בטיל אוראני (צילום: אי. פי.)

נסיגה מבוהלת

(סוף מעמוד ראשון)

המסחר קוצץ בשעתיים למשך הימים הבאים מפאת העומס הכבד של הפקודות.

רייגן: להחזיר האמון

מצפים, שרייגן ינצל את מסיבת העיתונאים לנסות ולהחזיר את אימון העולם בכלכלת ארה"ב.

רייגן, שהואשם כי לא הצליח להתמודד עם הבהלה שפקדה את וול־סטריט, ביטל במהלך השבוע את התנגדותו לנהל משא ומתן עם הקונגרס, הנתון לפיקוח דמוקרטי, על התקציב. הוא הורה לפקידי הממשל לפתוח בשיחות מוקדמות עם מנהיגי הקונגרס.

כן ריכך את סירובו העקשני לשקול העלאה כלשהי של המסים, כדרך לצימצום הגירעון, באומרו שהוא מוכן להאזין לכל ההצעות שיועלו בפניו.

נפילות בלונדון

רפנה וורדי, כתבת „על המשמר" בבריטניה מוסרת:

בבורסה הלונדונית היתה אתמול ירידה נוספת, למרות תקוות ההתאוששות שלשום. ירידה זו מביאה את הבורסה הלונדונית לנפילה של 20% בארבעת הימים האחרונים. משקיפים מעריכים, שהירידה אתמול היתה תגובת ה„סיטי" לחוסר היציבות במפרץ הפרסי.

אנשי הבורסה הלונדונית ממשיכים להאשים את המחשבים בחלק גדול מהפאניקה הנוכחית, שכן הם מתוכנתים בצורה כזו, שירידה בערכן של מניות מעבר לנקודה מסויימת, גורמת למחשבים למכור את המניות באופן אוטומטי.

עם זאת, ממשלת בריטניה ממשיכה לנסות ולהרגיע את הציבור, שלנפילות אין בסיס במציאות הכלכלית הבריטית. בימים הקרובים יוצעו לציבור מניות „בריטיש פטרוליום", ובמצב הנוכחי, הופך המחיר שהממשלה הציעה את העיסקה ללא כדאית.

חברות אשר התחייבו לקנות את כל המניות אשר הציבור לא יקנה, ניסו להפעיל לחץ על הממשלה לדחות את העברת המניות לציבור, אבל נראה שממשלת בריטניה איתנה בדעתה להמשיך בתכניותיה ללא דיחוי.

שוקי ניירות הערך ביבשת אסיה שוב גאו אתמול, נוכח זרימת ביקושים חזקים שסייעו במחיקת חלק ניכר מן ההפסדים שנגרמו למשקיעים כתוצאה מן המכירה ההיסטרית בתחילת השבוע.

המשקיעים היפאנים שהתעודדו נוכח העליות החזקות בלונדון ובניו־יורק ביום רביעי, הזרימו ביקושים לשוק המניות של טוקיו. בסך הכל היה זה יום טוב מאוד בבורסה של טוקיו, שהיא כיום הגדולה ביותר בעולם.

השוק החשוב האחר באסיה, הונג קונג, לא נטל גם הוא חלק במסע ההתאוששות, מאחר ומנהלי הבורסה שם החליטו להפסיק את המסחר עד יום שני.

עליות בת"א

כתבנו הכלכלי בת"א אייל שגב מוסר:

לאחר יומיים של ירידות שערים חזקות בשוק המניות, שינה אתמול השוק מגמה ושערי מרבית המניות עלו, חלק גדול בשיעור של עד 10%.

בסה"כ עלה אתמול שווי השוק בכ־265 מיליון דולר, זאת לאחר שבמשך היומיים הקודמים הוא נשחק בכ־800 מיליון דולר.

גם אתמול נפתח המסחר באיחור של כחצי שעה ושיבושי מלקחן גרמו לעיכובים נוספים במהלך המסחר. עובדה זו אולי גרמה לכך, שהמסחר בבורסה התל־אביבית התארך עד לאחר שעת פתיחת המסחר בוול־סטריט בניו־יורק, משם הגיעו ידיעות ודיווחים על ירידות שערים ועל הצעים. לפיכך נעלמה ההתלהבות שאפיינה את סוחרי הבורסה עם פתיחת המסחר, והביקושים שהיו בשוק לקראת סיומו סופקו ע"י סוחרים מתוחכמים גם ללא עליות מחיר.

בסה"כ עלה אתמול מדד המניות הכללי בשעור של 2.4 אחוזים והמניות החופשיות (ללא בנקים בהסדר) עלו בכ־4.4 אחוזים.

329 מניות עלו במהלך המסחר, מתוכן 107 ב־5%–10% ול־11 מניות אף נרשם שער „קונים בלבד". רק 17 מניות ירדו.

שערי מניות ההסדר הבנקאיות עלו בשעור של עד 2% עקב בקוש של 16 מיליון ש"ח.

סוחרי הבורסה נזהרו מלחזות את המשך מגמת השוק ואמרו, כי הדבר תלוי בעיקר בהתפתחויות הכלכלה העולמית ובשוקי הכספים בחו"ל.

(איי.פי., עיר, עי"צ, שעי"ה)

ירון אליוסף — רכז ההסברה של הדור הצעיר במפ"ם

מאת כתבנו לענייני מפלגות

בישיבת מרכז הדור הצעיר במפ"ם, שהתקיימה שלשום, נבחר ירון אליוסף כרכז ההסברה ודובר הדור הצעיר. אליוסף בן ה־25 עבד תקופה קצרה ב„על המשמר" והוא היום עוזרו הפרלמנטרי של ח"כ יאיר צבן.

דז'ילאס: ולדהיים השתתף בטבח ביוגוסלביה

מאת דלית שחורי, כתבתנו המדינית

הסופר והמדינאי היוגוסלבי מילובאן דז'ילאס המסיים הבוקר ביקור בן 5 ימים בישראל, אמר אמש, כי נשיא אוסטריה קורט ולדהיים לקח חלק במעשה הטבח המיוחס לו ביוגוסלביה. „איני יודע אם הוא הרג אישית או פקד על הטבח, אבל הוא לקח חלק כאחד ממעשי הטבח האכזריים ביותר" שארעו ביוגוסלביה במלחמת העולם השנייה, אמר.

דז'ילאס, שדיבר בערב שנערך עמו ב„משכנות שאננים" בירושלים, הוסיף, כי יש עדויות על חלקו של ולדהיים במסמכים של ממשלת יוגוסלביה מאותה תקופה.

דז'ילאס אמר עוד, כי אינו יודע מדוע המרשל טיטו לא יצא בגלוי נגד ולדהיים שכיהן כמזכ"ל האו"ם.

70 להבימה

המשולש דיזנגוף — שדרות־רוטשילד ידע הרבה חגיגות בשנה האחרונה. זה התחיל ביובל הפילהרמונית, נמשך בחגיגות ה־30 להיכל־התרבות ועכשיו הגיע תורה של „הבימה" בת ה־70. בתוכניה המוארת שחולקה לקהל שבא להשתתף עם הבימה ביום חגה, נכתב: „70 השנים הראשונות"; היינו, הדרך הנולד רק החל את צעדיו על הבימה.

מי בא לחגוג? הגיע נשיא המדינה, שדיבר על תרומתו של התיאטרון הלאומי להיווצרותה של התרבות היהודית המתחדשת; היה השר נבון, שתרם כסף לחידוש הציור בתיאטרון; והיו גם מברקים וברכות מתיאטראות הלאומיים של אנגליה וברית־המועצות, ממלינה מרקורי, מקס פון סידוב, ליב אולמן ודריק ג'קובי.

בחלק האמנותי הופיעה האחות הצעירה, כפי שכינה אותה המנחה שלמה בר־שביט, התזמורת הפילהרמונית הישראלית בניצוחו של זובין מהטה, שביצעה בין היתר קטע מתוך „הדיבוק" של אנגל.

עוד הופיעו, המקהלה הפילהרמונית מסקסלנר עם „הללויה" מתוך „המשיח" להנדל, להקת המחול הקיבוצית, הגבעתרון, ותזמורת צה"ל. את הקטע המרגש סיפקה דבורה ברטונוב בת ה־72, שרקדה את „ריקוד הקבצנים" מתוך „הדיבוק", קטע אותו ביצעה לראשונה כשהיתה ילדה בת 12 ושזיכה אותה בזמנו בנשיקה מביאליק.

יוסי ועננו

„על המשמר" עתון יומי
המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: מארק גפן
עורך משנה: ישראל זמיר
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 4-43360-3
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St Tel-Aviv 67771 Phone 378833 Telex: 341652
סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין מגדל חורים 102-121. טל' 2-233161. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה: 33134 רח' פבזר 12. טל' 623673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

באה בשם החופש והאהבה

(סוף מעמוד ראשון)

נחש וזוג ציצים

שחרי, הערב הזה היה של הצלמים והם שהחזיקו היטב ברסן ומנעו מעיתונאים קטנים לפצות פה ולשאול שאלות. מי צריך שאלות, מי צריך תשובות, „הכי ציצי, צ'יצ'ולינה" והיא לא התכוונה וחשפה, אוטומטית, את חמודותיה. המיקרופון הפריע להם ומנע עבודה מסודרת, „ינעל אביו", חוץ משדיים היה גם נחש אחד שהתאים היטב לצבע השמלה ההדוקה שלה, שכאילו יצקו על גופה כמידות מדוייקות. היא ליטפה את השרץ בחיבה ואולי אף לחשה באזניו כמה מילות פיתוי באיטלקית, עם שמץ מבטא הונגרי. לצידה, ישבה אשה אחת מבוגרת, שנראתה כמנהלת פנימייה לנערות, דודה קשוחה שכזו. הגברת בלוך, יהודייה טובה, היא גם המנהלת האישית שלה.

הוברחה מנמל התעופה

צ'יצ'ולינה הגיעה לסינרמה לאחר שהוברחה מנמל־התעופה לוד. כתב עתי"ם סיפר כי רבים מעובדי נמל־התעופה עשו שימוש באישור המעבר החופשי שלהם והגיעו למסלול, להעיף עין בבלונדה הצבועה. הם התאכזבו.

בחדר האח"מים בסינרמה, לאחר הצילומים, ולאחר ההסתערות הראשונה, הכמעט היסטרית, של צלמינו החרמנים, אמרה צ'יצ'ולינה כדברים האלה, מילה בסלע: „מיליון קסטות וידיאו שלי נמכרו וזה אומר שמיליארד אנשים צפו בי. בסרטים האלה, הכל אמת. אקשן אמיתי. זה סוג מסויים של אמנות... כל מה שאתם חולמים לעשות עם הצ'יצ'ולינה או הצ'יצ'ולינה הפרטית שלכם, אני עושה בווידיאו".

צ'יצ'ולינו פרס

„הביקור שלי בישראל, אינו רק בשביל ההופעות, שיש בהן פרובוקציה פוליטית. באתי גם כדי להבין ולראות את המדינה המסובכת שלכם. אני רוצה להיפגש עם צ'יצ'ולינו פרס, כי הוא נתן לי להופיע כאן".

היא, כמובן, רוצה לבקר בכנסת ומותר לה, משום שהיא קולגה ויתכן שיימצא, כך כתב עתי"ם המצטט את אמרגנה הישראלי, ח"כ צעיר ונועז שייקח על עצמו את אירוחה. „אני חברת הפרלמנט העירומה ביותר בעולם", היא אומרת, ומוסיפה מסר מן הלב וקצת יותר למעלה: „שבו ליד שולחן השלום, סלחו למי שהוא טרוריסט ותנו לאחרים לסלוח לכם. לפני אלפיים שנה הלך כאן ישו הנוצרי עם נזר קוצים וחיפש את האהבה ועכשיו, צ'יצ'ולינה עם נזר פרחים, רוצה אהבה".

ואז היא קמה, הציגה שוב את שני נכסיה העליונים, אספה בידיה את הצעצוע הקבוע והלכה למלון בשביל לנוח. הלילה, היא מתחילה להרוויח את השכר ששולם לה. גם הנחש ודאי נרגש.

ביום ראשון, 25.10.87, במלאת שלושים
לפטירתו של חברנו היקר
אהרל'ה דינר ז"ל
נתייחד עם זכרו בשעה 15.45
עלייה לקבר לגלוי המצבה
ובשעה 21.15 אזכרה בחדר האוכל
מוקירי זכרו מוזמנים
המשפחה
ובית סאסא

במלאת שלושים לפטירתו של חברנו
מיטק (משה) קנטור
נעלה לקיברו לגילוי המצבה
ביום שני, 26.10.87, בשעה 16.00
אזכרה בערב בשעה 21.00 במועדון לחבר
המשפחה
וקיבוץ כפר מנחם

גילוי המצבה
על קברו של חברנו
אבא קובנר ז"ל
במלאת שלושים לפטירתו
תתקיים ביום ב' 26.10.87 בשעה 15.00
בבית־הקברות בעין־החורש
ביום ה' 5.11.87 בשעה 21.00
יתקיים ערב התייחדות עם זכרו בעין־החורש
המשפחה
וקיבוץ עין־החורש

לשלמה יניב
אתך באבל על מות
אחיך
חבריך בחוג
לספרות עברית והשוואתית
אוניברסיטת חיפה

נבון מציע חוק, שיסמיך את רשות השידור להפסיק השידורים או להעבירם לגוף אחר

החליט על ועדה שתבדוק המצב ברשות ● פורת: ההחלטה בניגוד למינהל תקין

מאת ירון זליג, כתב „על המשמר"

שר החינוך והתרבות, יצחק נבון, החליט אתמול על הקמתה של ועדה ציבורית שתבדוק את המצב ברשות השידור, ותגיש לו את מסקנותיה והמלצותיה תוך פרק־זמן קצר.

בהודעה שפרסמה לשכת השר נאמר, כי לדעתו רק ועדה ציבורית בלתי־תלויה יכולה לבדוק באובייקטיביות את הקשיים בתפקוד רשות־השידור ולהציע דרכי הבראה. הוועדה תצטרך לבחון את הנושאים המקשים על עבודת הרשות, ולחפש דרכים להבטיח לציבור משלמי האגרה קיום שידורים סדירים.

אתמול העביר גם נבון למזכירות הממשלה את הצעתו, להוסיף לחוק רשות־השידור הסמכה להפסקת השידורים או צמצומם למשך 90 יום, אם הוועד המנהל, באישור השר, שוכנע כי הרשות אינה מסוגלת למלא את תפקידיה על פי החוק. הממשלה תדון ביום א' בהצעה ותתבקש לאשרה.

חוק להפסקת שידורים

אתמול קיים שר החינוך פגישה עם שר האוצר, וסוכם כי השניים יפנו לדיון לפני ישיבת הממשלה ביום ראשון הקרוב. על־פי הצעת החוק, תהיה ההחלטה על הפסקת שידורים תקפה למשך 90 יום, וניתן יהיה להאריכה רק באישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

במקביל יהיה הוועד המנהל רשאי להורות, כי גוף שייקבע על־ידו יקיים שידורים או פעולות שבוטלו או צומצמו.

נבון יבקש מהממשלה לצרף את הצעת החוק החדשה להצעה קודמת שאישרה הממשלה, ואשר כבר אושרה בקריאה ראשונה בכנסת. ההצעה באה לשנות את מבנה מוסדות הרשות ולייעל את עבודתה. הצעה זו הוכנה בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת לקריאה שנייה ושלישית.

פורת: להוציא הרשות משליטת העובדים

בתגובה הביע אמש מנכ"ל רשות השידור אורי פורת מורת־רוח מדרך קבלת ההחלטה על הקמתה של הוועדה הציבורית. לדבריו של פורת, ההחלטה התקבלה על־פי הצעת השובתים, ללא תיאום וללא התייעצות עם הנהלת רשות השידור. דרך זו של קבלת החלטות הינה לדעתו בניגוד לסדרי מינהל תקין.

בהודעה שפירסמה לשכתו של פורת נאמר, כי הנהלת הרשות זקוקה לגיבוי אמיץ ולתמיכה של הממשלה בתוכניתה, שנועדה להוציא את הרשות משליטת העובדים ולהעבירה לרשות הציבור. הקמת הוועדה, טוען פורת, פירושה התחמקות מקבלת הכרעות ודחיקת הקץ.

בהנהלת רשות השידור הובע אמש חשש כי עד שתסיים הוועדה את עבודתה תקרוס הרשות תחתיה עקב סירוב צפוי של הציבור להמשיך ולשלם את האגרה.

תמיכת הפוליטיקאים בעובדים — לפרסומם האישי

אתמול תקף גם פורת בחריפות את עיתונאי רשות השידור וכן את הפוליטיקאים התומכים בשובתים. לדבריו עצם פנייתם של עיתונאי רשות השידור לפוליטיקאים בקריאה לעזור להם במאבקם, היא שערורייה הנוגדת את האתיקה העיתונאית והמקצועית.

„אני מרשה לעצמי לחשוד באותם פוליטיקאים התומכים באופן אינטנסיבי בשובתים, שלא טובת הציבור נגד עיניהם, אלא פרסומם האישי. רק אלה אשר מורא המיקרופונים והמצלמות עליהם יכולים לתמוך בשביתה של 800 עיתונאי רשות השידור, אשר מילוי תביעותיהם פירושו המשך האנרכיה והמשך ההתעללות בציבור".

העיתונאים מקבלים בברכה

לעומתו קידם אמש האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל בברכה את הודעתו של השר נבון בדבר הקמתה של ועדה ציבורית לבדיקת המצב ברשות. ממטה השביתה נמסר אמש, כי החלטתו של נבון היא בהתאם לאחריות המוטלת עליו, בתוקף תפקידו כממונה על ביצוע חוק רשות השידור. האיגוד הארצי יסייע בכל שיידרש בפעולתה של הוועדה.

האיגוד התריע אמש מפני הצעת החוק אותה מתכוון השר נבון להעלות ביום ראשון הקרוב, באומרו כי „יש לדאוג שהתיקון המוצע לא ישמש פתרון חילופי למשא ומתן ענייני ולא יהיה כלי לאיום על העובדים או אמצעי ענישה במאבקם החוקי". אתמול התכנסו כל חברי ועד עיתונות הטקה ברשות השידור לאסיפה כללית בירושלים. באסיפה נמסר לעובדים דיווח על התקדמות המו"מ ועל הצעדים הבאים אותם ינקוט מטה השביתה.

בג"ץ התיר תשדירי שירות

בג"ץ פסק אתמול, בדעת רוב של שני שופטים, כי רשות השידור — הטלוויזיה רשאית לשדר תשדירי שירות ומשדרי חסות. בכך דחה בג"ץ את עתירת איגוד העיתונים היומיים בישראל.

השופט אילון קבע, כי תשדירי השירות באים להעמיק את מודעות הציבור לנושאים לאומיים וציבוריים שונים, כגון מניעת עישון, בטיחות בדרכים, עידוד קניות תוצרת הארץ, „מטרה לאומית היא, ואין למצוא בה שמץ של פסול", לשון פסק הדין.

שני השופטים ממליצים לשנות את חוקי רשות השידור ולהסדיר בחוק את הנהגת תשדירי השירות ומשדרי החסות.

השופט מנחם בן דרור קבע בדעת מיעוט כי כל עוד לא הותרו בחוק תשדירי שירות, הדבר אסור. הוא פסק, כי למעשה, התשדירים הם פרסומת, האסורה בשידור ואין זה משנה כיצד מכנים שידורים אלה.

בא כוחם של העותרים, עו"ד יהודה רסלה, הביע אכזבה מפסק הדין ואמר כי יציע לשולחיו להגיש בקשה לקיום דיון נוסף, בהרכב של חמישה שופטים. (עתי"ם)

נבון מקווה שכותבי מכתבי השמיניסטים יהיו בשורות הראשונות של התורמים לביטחון

יצחק נבון, שר החינוך והתרבות, אמר אתמול כי הוא שולל תכלית השלילה את הודעתם של תלמידי י"ב לשר הביטחון, כי יסרבו לשרת בשטחים. השר הגיב בכך על פניית התלמידים לשר הביטחון. השבוע פנו אל שר הביטחון בנושא זה 34 תלמידי י"ב. לפני כשבועיים פנו אותה פנייה 16 תלמידים אחרים.

„מי שפוסל את נוכחותנו בשטחים רשאי להפיץ את דעתו, לנסות ולעשות לה נפשות ולהתמודד בקלפי על תמיכת העם, אך יש לדחות על הסף כל ניסיון של פרט זה או אחר לקבוע היכן הוא רוצה לשרת במסגרת צה"ל והיכן לא".

שר החינוך הדגיש, כי על התלמידים להבין שקיימים יחסי גומלין בין חופש הדעה והמצפון לבין חובת הביצוע של החלטות חוקיות ופניית התלמידים לשר הביטחון מצביעה, לדעתו, על אי הבנה בסיסית של תחום זה.

נבון הוסיף, כי מתוך הערכה לכנות מניעיהם ולרגישותם המוסרית והחברתית של התלמידים שפנו לשר הביטחון, הוא מקווה כי כותבי המכתבים יהיו בסופו של דבר בשורות הראשונות של התורמים לביטחון המדינה ולחברה. (עשי"ת, למ"מ)

הפעיל את צה"ל, המצרים ויוניפי"ל עד שגילה, ששלום לבנו בשארם א־שייך

אין סיבה שישראלים ייתקעו בסיני, כי הכביש מנואיבה כבר נפתח

שלושה ימי חרדה עברו על משפחת אשל מנהריה, עד ששמעו בטלפון את קולו של בנם רונן, בן ה־27, שהודיע להם שהוא בשלום מהשיטפונות בסיני.

שרגא אשל, כתב „ידיעות אחרונות" בגליל המערבי ואביו של רונן, הפעיל במשך שלושה ימים את חצי המדינה, בניסיון לאתר את בנו. בין היתר פנה לכתובת האו"ם בנקורה, לדובר צה"ל, למשרד החוץ ולידידים ולחברים מילת, בבקשה שיעזרו לו. בנו טלפן ביום שבת לאביו והודיע לו שהוא אמור לצאת ביום ראשון משארם א־שייך לכיוון ישראל וביום שלישי יגיע לכפר סבא.

כל הישראלים ומרבית התיירים שהיו במקום עזבו את שארם, רונן החליט להשאר, עד יעבור זעם. משפחת אשל לא ידעה זאת, וכל הנסיונות להתקשר עמו או לנואיבה, דרך קהיר, עלו בתוהו, משום שהשיטפונות סחפו את עמודי הטלפון לאורך הדרך.

דובר צה"ל ומשרד החוץ לא ידעו פרטים על הישראלים שהיו בדרך, אלא רק על אלה שהגיעו לטאבה או חולצו על ידי המצרים. אשל פנה לידיד באילת ובסיוע קצין הקישור הישראלי במקום פנה לקצין הקישור המצרי. גם המצרים לא הצליחו לעזור ואשל נסע למטה האו"ם בנקורה.

מפקד היחידה פנה באלחוט למפקד כוחות יוניפי"ל בשארם א־שייך וביקש ממנו לשלוח חיילים לבדוק, אם על החוף מצוי צעיר ישראלי בשם רונן אשל הנוסע במכונית פולקסוואגן. כעבור מספר שעות התקבלה הודעה, כי רונן אכן נמצא בחוף.

„כרגע אין סיבה, שיהיו ישראלים תקועים במצרים, כי הכביש בין טאבה לנואיבה נפתח, ואתמול נכנסו לארץ 21 ישראלים, ו־70 תיירים", מסר אתמול בערב סגן אלוף נסים לוי, קצין הקישור של צה"ל לצבא המצרי.

ראש יחידת הקישור המצרית, גנרל פארוק לביב, עדכן עוד ביום א' את מפקד יחידת הקישור הישראלית, תת אלוף אורן שחור, על מהלך החילוץ מהשיטפונות בדרום סיני. גם מפקד הכוח הרב לאומי מסר מידע מעודכן לישראל על השתתפות חייליו בפינוי נפגעים לבית החולים באל עריש.

המצרים קיבלו סיוע מהגדוד האמריקאי בסיני, שהפעיל גם מסוקים. לעומת זאת דחו הצעה של פינוי רפואי מצד ישראל.

לדבריו, במקרים כאלה מעדיפים המצרים לא לקבל סיוע מאתנו. (עתי"ם)

קיבוץ ברקאי
מחפש
אחות מוסמכת
מגורים במקום
טלפון: 06-378586 עד 14.00
בשעות הערב 06-378585 שלוחה 32

כנס בימת „עיון ודיון"
בנושא: „גבולות הערבות ההדדית בקיבוץ הבודד ובתנועה"
יתקיים כמתוכנן ביום שני, 26.10.87
בגבעת חביבה
התחלת הכנס בשעה 10.00

עצמות עצומות

מדענים סיניים וקנדים הציגו אתמול שרידי שלד של הדינוזאור הגדול ביותר שנתגלה עד כה באסיה, במדבר גובי. במסיבת עיתונאים שקיימו חברי המשלחת בפקין, סיפרו כי החיה היתה באורך של 30 מטר בערך, מזונה צמחוני, ובעלת אינטליגנציה כשל תרנגולת.

הדינוזאור מסוג זה שנתגלה נדד על פני הג'ונגלים והביצות של צפון־מערב סין, אזור שהוא עתה מדברי וצחיח, לפני 160 מיליון שנים. (ע"ר ועי"צ, צילום: אי. פי.)

נמשכים החיפושים אחר החייל ירחמיאל שפיגלר

זרועות הביטחון והמשטרה המשיכו אתמול בחיפושים אחר חייל המילואים ירחמיאל שפיגלר (29) מרחובות, שנעדר מאז שבת, באזור עין גדי.

החקירה מתנהלת בכל הכיוונים, ונבדקת גם אפשרות של רקע חבלני. כן בודקים אם לא נקלע לשיטפון.

שפיגלר יצא בשבת בצהריים יחד עם שלושה חיילי מילואים מהבסיס הצבאי לחופשה קצרה של כמה שעות. הוא נהג במכוניתו האפורה מדגם „רנו אספן". באזור עין גדי נפרד מהחיילים האחרים ואמר, כי הוא ממשיך לירידה כדי לתקן את המכונית.

לאחר מכן נעלמו עקבותיו והוא לא חזר לבסיס. במכוניתו היה מכשיר קשר, אולם הוא לא השיב לקריאות ששודרו במכשיר מקביל בעת החיפושים אחריו. (עתי"ם)

לוויין שוודי־צרפתי גילה מתקני לייזר סובייטיים

שטוקהולם. — חברה שוודית לחקר החלל, הודיעה אתמול, כי בידיה צילומים המראים מתקן סובייטי, המצויד במכשירי לייזר רבי־עוצמה להפעלה בחלל.

מומחי נשק מערביים הביעו חשש, שמכשירים אלה נועדו לשתק לוויינים אמריקנים, שנשלחו לחלל כדי להזהיר בעוד־מועד מפני התקפה גרעינית.

הצילומים מראים ארבעה בניינים דמויי־כיפה, שבהם לייזרים, המוצבים בפסגת הר נורק, בגובה 2,300 מטר במרחק כ־100 ק"מ מגבול אפגניסטן.

הצילומים נתקבלו מהלוויין הצרפתי־שוודי ועובדו בעזרת מחשב, על ידי סוכנות החלל של ממשלת שוודיה. (עיר)

האוניברסיטה העממית
עיריית תל־אביב־יפו
מינהל החינוך הנוער והתרבות
רח' אנטוקולסקי 4 (כניסה מרח' אבן גבירול 108) ת"א, טל. 247896, 03-242460

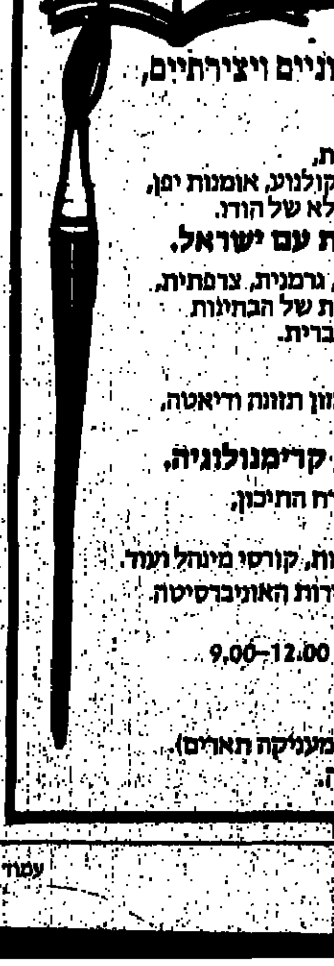

לימוד מתוך עניין והנאה
לימודי בוקר וערב
בשנת הלימודים תשמ"ח 1987/8
מציעה האוניברסיטה העממית מבחר קורסים עיוניים ויצירתיים, ביניהם:
★ **קורסים בנושאי אומנות:** אמייל, קרמיקה, צורפות, תפירה וגזירה, תחרה אומנותית, הדפס רשת. אומנות הקולנוע, אומנות יפן, גרפיקה, סידור פרחים, ויטראז', תיאטרון, העולם המופלא של הודו.
★ **קורסים בנושאי יהדות, לשון, תנ"ך ותולדות עם ישראל.**
★ **קורסים להקניית ידע בשפות שונות:** אנגלית, גרמנית, צרפתית, ספרדית, איטלקית, רוסית, אידיש. הכנה לחלק האנגלית של הבחינות הפסיכומטריות לאוניברסיטאות. הכנה לבגרות בלשון עברית.
★ **קורסים בחינוך גופני:** יוגה, רקודי עם.
★ **קורסים בנושאי מדע ורפואה:** ביו־טכנולוגיה, מזון תזונה ודיאטה, הומיאופתיה.
★ **הרצאות וסדנאות בפסיכולוגיה, גרפולוגיה, קרימינולוגיה.**
★ **קורסים במדעי הרוח:** ידיעת הארץ, תולדות המזרח התיכון, ספרות ישראלית עכשווית.
וכן קורסים במיגוון נושאים: ברידג', הנהלת חשבונות, קורסי מינהל ועוד.
ידיעון מפורט ניתן לקבל במקום וכן בפנייה טלפונית למזכירות האוניברסיטה העממית.
ההרשמה בעיצומה. כל יום (פרט ליום ו') בין השעות 9.00–12.00 ו־17.00–19.00 בבנין האוניברסיטה העממית.
פתיחת שנת הלימודים ביום ראשון 1.11.87.
(האוניברסיטה העממית אינה מוסד להשכלה גבוהה ואינה מעניקה תארים)
תושבי ת"א בעלי תעודת תושב זכאים ל־20% הנחה.

המשכים

ממשיך המסורת הרוסית הקלאסית

(סוף מעמוד ראשון)

עם זאת יש מקום לשאלות הקשורות לכל המערכת של הענקת פרס נובל. אנה אחמטובה, שהיתה משוררת גדולה מברודסקי ושמועמדותה הוצגה בעבר לוועדת פרס נובל, נדחתה. הסופר הידוע ממוצא רוסי, ולדימיר נאבוקוב, לא קיבל את פרס נובל לספרות, ואם נעיין בהסטוריה המוקדמת יותר, נמצא שמיכאל שולוחוב קיבל את פרס נובל ומקסים גורקי לא. אפשר לראות שבהענקת פרס נובל משחקים גורמים רציונאליים ומגזריים, ולפעמים גם גורמים פוליטיים.

מעניין לציין שיוסף ברודסקי, שהוא ממוצא יהודי, משולל כל זיקה יהודית. הוא מתרחק מהעולם היהודי ולא בא לישראל, למרות שקיבל הזמנה להתארח ב„משכנות שאננים" בירושלים יחד עם צ'סלב מילוש.

פרס נובל לספרות

(סוף מעמוד ראשון)

מתרגם את שיריו מרוסית לאנגלית.

ראשון מאז סולז'ניצין

רבים ניחשו כי ברודסקי יקבל השנה את הפרס, לאחר שכבר הופיע מספר שנים ברשימת בעלי הסיכויים. הוא הסופר הראשון בשפה הרוסית הזוכה בפרס מאז אלכסנדר סולז'ניצין ב־1970. האקדמיה ציינה כי הרקע הספרותי המזרחי־המערבי של ברודסקי השפיע רבות על כתיבתו.

אם כי שיריו תורגמו לשפות רבות, הרי עוצמתה באה לידי הביטוי הטוב ביותר במקור הרוסי, הודות למיקצבים ושילובי־מילים בלתי רגילים.

ברודסקי נולד למשפחה יהודית בלנינגרד ובילה 18 חודשים במחנה עבודה סובייטי באזור הארקטי, על ש„העמיד פני משורר ללא אסמכתאות אקדמאיות נאותות". הוא גורש מבריה"מ ב־1972 וחי כיום בניו־יורק.

שיריו של ברודסקי עברו מיד ליד בבריה"מ וגם זכו לתפוצה בחו"ל, כאשר עדיין היה בארצה. לדברי דאפילד וויס, פרופ' לרוסית באוניברסיטת וסליאן שבקונטיקאט, ברודסקי הוא „דמות שוכחה לפולחן המוני. בעיני רבים מבני דורו, הוא אלוהים".

בריקע השביעי

יוסף ברודסקי, שהוגדר בזמנו כ„פאראזיט סוציאלי" בבריה"מ, „שמח שמחה גדולה" על קבלת פרס נובל לספרות, אך אין להניח שהפרס ישפיע על החלטתו שלא לשוב למולדתו — אמר ביום חמישי המו"ל שלו. המו"ל רוג'ר שטראוס אמר בלונדון לכתב רויטר, „שוחחתי עמו. הוא שמח, הוא ברקיע השביעי. אני חושב כי הוא ראוי לכך. הוא לא רק המשורר החשוב ביותר והמעניין ביותר של דורו, הוא גם מצטיין מאד בכתיבה בפרוזה", אמר שטראוס, בטרם יצא להיפגש עם ברודסקי, הנמצא כעת בפרבר בצפון לונדון.

ברודסקי: הייתי בוחר בנייפאול

ברודסקי הגיע ללונדון לשבועיים, כדי לעבוד על קובץ שירים חדש העומד לראות אור בפברואר. הוא אמר לכתב רויטר בלונדון, כהתייחסו למדיניות ה„גלאסנוסט", „אני רואה סיבה לאופטימיות. אך לא הייתי ממריץ אנשים להמר על כך". ברודסקי, הדובר אנגלית טובה עם היגוי רוסי קל, הוסיף „הופתעתי מאד כאשר ידיד שלי בישר לי את הבשורה. לרוע המזל, בדיוק סעדתי עם סופר מצויין ואני מצטער על שנאלצתי להפסיק סעודה זו". ברודסקי אמר כי סעד במסעדה סינית בצפון לונדון יחד עם הסופר ג'ון להיקארה.

המשורר אמר כי הוא אישית היה בוחר בסופר ו.ס. נייפאול, יליד טרינידאד, כדי להעניק לו את פרס נובל לספרות.

(רויטר־עתי"ם ועי"צ)

סוריה מנסה להשמיד סמו אלף ראשי צאן נגועים בקרינה

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

סוריה מנסה בימים אלה להשמיד מאה אלף ראשי צאן הנגועים בקרינה רדיו־אקטיבית. על כך מסר רדיו הפלנגות של לבנון.

על־פי הידיעה, הגיעו ראשי הצאן הללו מבולגריה לעיר הסורית חומס, כשהם נגועים בקרינה. רדיו הפלנגות מוסיף, כי להערכת המקורות בסוריה, קיים חשש מחדירה של צאן זה לבקעת הלבנון.

● יוקם גשר על הכינרת

גשר באורך 2.5 קימ, שיחצה את הכינרת ויחבר בין דגניה לבית־העלמין שליד הכינרת, יוקם בקרוב על־ידי המועצה האזורית עמק הירדן, בהשקעה של מיליון דולר.

הקמת הגשר היא חלק מפרויקט תיירותי גדול שגובש במועצה האזורית, תוכנית שקיבלה את ברכתו של שר־התיירות, אברהם שריר.

(עתי"ם)

עולים מאתיופיה שרויים בתנאים מחרידים בפרדס־חנה

מאת מוטי בסוק, כתב „על המשמר" בכנסת

לא צריך לנסוע לדרום־אפריקה כדי לראות אפרטהייד אמיתי, טען אתמול רן כהן (ר"צ), לאחר שביקר עולים מאתיופיה במרכז הקליטה בפרדס־חנה.

כהן, מזועזע מהביקור, מיהר להגיש הצעה דחופה לסדר היום של הכנסת. בהנמקה להצעה הוא מציין כי ראה קליטה בתנאים מחרידים. חלק גדול מהעולים גרים בקארוואנים מפוררים המאפשרים דליפת גשם על אנשים ומטלטלים. בקארוואנים קיימת גם סכנה קבועה להתחשמלות. העולים מתגוררים בתנאי צפיפות נוראים, שמונה בחדר. בשל הצפיפות שלהם, עזבו את המקום המשפחות, עובדי משרד הקליטה. כמו כן הילדים, זה מספר שבועות, לא הולכים ללמוד בבתי־הספר שבאזור.

הוועדה המקומית לתכנון ובנייה גליל מרכזי

שזורים — שוק עירוני — עכו
חוק התכנון והבנייה תשכ"ה־1965

מרחב תכנון מקומי גליל מרכזי — עכו

נמסרת בזה הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבנייה תשכ"ה־1965, כי במשרדי הוועדה המקומית לתכנון ובנייה גליל מרכזי בעכו, הוגשה בקשה לקבלת הקלה בבנייה בתיק מספר 1070/87־6 על־ידי מר פתחור מחמד דאוד / קאסלה, במקום: עראבה, גוש 19389, חלקה 77, מגרש 27 + פתי מחמוד קאסלה.

מהות ההקלה: בניית קומה שלישית במקום שמותר לבנות 2 קומות בלבד.

כל המעוניין רשאי להגיש התנגדות, למשרדי הוועדה המקומית בעכו, תוך 14 יום מיום פרסום הודעה זו.

משה פלג — ב/ע יו"ר הוועדה המקומית לתכנון ובנייה, גליל מרכזי, עכו

חקלאים וראשי ההתיישבות ימחו נגד מדיניות הממשלה, ב„אוהל המאבק" מול הכנסת

האוהל ייפתח ביום שני בבוקר בישיבת מזכירויות כל ארגוני החקלאים עם הוועדה המרכזת, ובמשך כל השבוע יהיה מוקד לעלייה לרגל

אליעזר רדנאי, מזכיר קיבוץ יקום, חותם ראשון על עצומת צעירי מפ"ם להצלת ההתיישבות העובדת. (צילום: מאיר פרטוש)

מאת חיים מרגלית, כתב „על המשמר"

ביום שני יוקם בגן הוורדים מול הכנסת „אוהל מאבק חקלאי" ממנו ינהלו כל ארגוני החקלאים בארץ את מאבקם נגד הממשלה. הארגונים שיקיימו פעילות בתוך האוהל הם: תנועת המושבים, התנועה הקיבוצית המאוחדת (תקים), הקיבוץ הארצי, הקיבוץ הדתי, התאחדות האיכרים והאיחוד החקלאי.

„הקיבוץ הארצי" אמר חיים (ג'ומס) אורון מזכיר הקיבוץ הארצי, „סבור שיש הכרח לנהל מאבק ציבורי פוליטי נגד ממשלת האחדות הלאומית, האחראית למדיניות הכלכלית והחברתית, שהביאה את היצרנים בכלל ואת החקלאים בפרט למשבר חמור ביותר. לדעת הקיבוץ הארצי אין די בהסדרים שהושגו, אם כי, הקיבוץ הארצי רואה עצמו שותף. „רק מאבק פוליטי עקשני נגד הממשלה כולה יש תקווה שיביא לשינוי התפיסה, שרואה בחקלאים מגזר נחשל, שאפשר לטפס עליו. הדוגמה הטובה ביותר היא חוסר אשראי לייצור, וריבית רצחנית, שאין כדוגמתה בשום מקום בעולם".

אף אגורה טרם הועברה

שלמה לשם, דובר התק"ם ומראשי מטה המאבק החקלאי, מסר לכתב „על המשמר" כי מתוך אוהל המאבק תצא קריאה נגד ממשלת ישראל ובנק ישראל, האחראים לסחבת בביצוע החלטות ההסדר עם החקלאים, שהתקבלו עוד בפברואר.

לפיהן, הממשלה תערוב לפריסת החובות, להורדת שער הריבית ולחידוש האשראי המרוכז לחקלאים בסך 100 מיליון שקל. למרות כל הלחצים וההחלטות טרם הועברה למושבים שבמצוקה ולישובי העימות אפילו אגורה אחת.

גביית מיישוב אינה כגביית מאדם פרטי

גדליה גל, מזכיר תנועת המושבים, הביא לדוגמה את דו"ח ועדת רביד, שהתקבל בפברואר על ידי הממשלה וועדת הכספים של הכנסת, ואפילו אחת מההצעות שבו טרם מומשה. גל מצביע על מה שקרה במושב בוסתן הגליל, כדוגמה שאסור שתחזור על עצמה, שכן, ניסיון לגבות חובות מיישוב שלם אינו דומה לגביית חוב מכן אדם פרטי או אפילו מיירידי בית אחד. יש סכנה שהמשק המושבי ימרח מהיצוא ובכך תיסגר עוד אפשרות לחזור החובות.

שלמה רייזמן, מנכ"ל התאחדות האיכרים, אמר כי ההתאחדות היא שהציעה, שהמאבק לא יתמקד רק בעניין הסדרים כספיים למושבים וקיבוצים אלא יקיף את כל נושא הייצור החקלאי לשוק המקומי וליצוא. רייזמן חזר והדגיש כי אם לא ישונה שער הריבית יימצאו החקלאים במצב קריטי שכן כל העמל שהושקע ביצירת יצוא חקלאי ישראלי לארצות השוק המשותף ולצפון אמריקה ירד לטמיון.

„האוהל החקלאי" יפתח פעולותיו מול הכנסת בשעה 10 בבוקר, בישיבה משותפת של מזכירויות כל הארגונים החקלאיים בארץ, יחד עם הוועדה המרכזת של ההסתדרות. בשעה אחת ושלושים אחה"צ תתקיים באוהל ישיבת סיעת מפלגת העבודה, ואחריה ישיבת סיעת מפ"ם בכנסת יחד עם מזכירות מפ"ם ומזכירות הקיבה"א.

ישיבת סיעת מפ"ם באוהל

ביום שלישי תתקיים „באוהל" ישיבת הלובי הפרלמנטרי החקלאי שחברים בו חברי כנסת מכל הסיעות. ביום רביעי יעלו לירושלים ותיקי תנועת ההתישבות: יעקב חזן, יצחק בן אהרון, חיים גבתי, סנטה יוספטל וחברים אחרים, שיתקבלו על ידי נשיא המדינה בלשכתו. לאחר מכן ייפגשו עם שמיר, פרס ונסים, וידווחו בישיבה מיוחדת באוהל על תוצאות פגישותיהם.

כל השבוע יהיה האוהל מוקד לעלייה לרגל של נציגי קיבוצים, מושבים ומועצות פועלים וראשי ערים. כמו כן, תקיים בו מזכירות המרכז החקלאי, ישיבת מליאה.

רב סרן פרשי הובא למנוחות בכפרו
„הקריב את חייו כדי להציל אחרים"

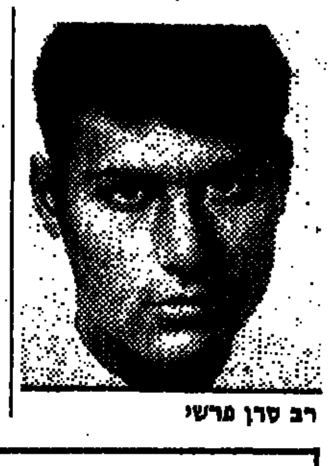

רב סרן פרשי

אלפי דרוזים מכפרי הגליל והכרמל, חברי קיבוצים, חיילי יחידת המיעוטים ובני משפחה, ליוו אתמול אחר הצהריים למנוחת עולמים את סרן אחמד פרשי, מאבו סנאן שבגליל המערבי, אשר נספה בראשית השבוע בעת שניסה לחלץ חיילים שנלכדו בשיטפון. אלוף פיקוד דרום העלה את הקצין לאחר מותו לדרגת רב סרן.

ארונו של פרשי, עטוף בדגל הלאום, הובא על קומנדקר צבאי לכפרו מבית החולים רמב"ם בחיפה. הוא הוצב בקירבת בית המשפחה, כדי שידידיו, מוקיריו, חבריו לנשק וקרוביו יוכלו לעבור על פניו. אחר כך הובא הארון לחלקה הצבאית בבית העלמין. לאחר תפילת אשכבה דרוזית נשא דברים אלוף פיקוד הדרום, האלוף יצחק מרדכי. הוא העלה על נס את גבורתו של רס"ן פרשי שהקריב את חייו כדי להציל אחרים.

כמו כן ספדו לו מפקדו, וראש המועצה, ד"ר תאמר סעב, שניחם את המשפחה.

אחרון המספידים היה בן המשפחה, נסים עבאס, שהודה לצה"ל על עריכת ההלוויה המכובדת ולאלוף הפיקוד על המאמצים שצה"ל עשה כדי לגלות את גופתו של פרשי.

אחמד פרשי, בן 26 במותו, היה הבן הצעיר במשפחה בת שבע נפשות. הוא התייתם מאביו כשהיה ילד. שניים מאחיו משרתים בשרות בתי הסוהר ויש לו שתי אחיות נשואות, הגרות בכפר.

בצעירותו למד בבית הספר היסודי באבו סנאן, ואחר כך עבר לבית הספר התיכון בכפר, שם סיים את לימודיו. לפני שבע שנים התגייס לצה"ל, שירת בלבנון ואחר כך עבר לשרת בדרום הארץ כקצין ביחידה הדרוזית. הוא פיקד על פלוגת טירונים ואחר כך היה מפקד פלוגה לוחמת. לאחרונה התמנה כקצין מבצעים של הגדוד בו שירת.

(עתי"ם)

הרוג אחד ו־13 פצועים ממוקשים במוצב שצד"ל נטש

יוניפי"ל: אזרחים מקרינם; צד"ל: מחבלים

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

תושב לבנוני אחד נהרג וכ־13 אחרים נפצעו כשעלו על מוקשים במוצב צד"ל שנטש לפני כשבועיים שני מוצבים באזור יעתר, על גבול רצועת הביטחון.

אחר המוצבים ננטש על־ידי כוחות יוניפי"ל והאזור גודר, וכנראה מוקש, על־ידי צד"ל לפני שעזב את האזור כדי למנוע השתלטות כוחות עוינים עליו.

לדברי מקורות יוניפי"ל, אותו מוצב הוא אזור משיכה ללבנונים רבים, המנסים להיכנס לתוכו ונפגעים מהמוקשים.

מקורות ביוניפי"ל מסרו, שמאז נטש צד"ל את שני המוצבים, השתרר שקט באזור.

מקורות של צד"ל מסרו אמש לכתבנו שההרוג וארבעה הפצועים ביממה האחרונה באזור המוצב הנטוש הם מחבלים, ולא אזרחים כפי שציינו מקורות יוניפי"ל. הגורמים הוסיפו, שצד"ל עזב את המוצב במחווה של רצון טוב כלפי התושבים כדי שאלה יחזרו לבתיהם. אולם ההרוג שאלה ששבו הם רובם מחבלים.

רק אלוף אחד מצא זמן ל„מירוץ המפקדים" באליפות הכושר

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

ראש מה"ד, האלוף דורון רובין, היה האלוף היחיד מכל אלופי המטה הכללי ומפקדי החילות, שמצא זמן להגיע ל„מירוץ המפקדים" באליפות צה"ל בכושר קרבי שהתקיימה אתמול במתקן אימונים של צה"ל בצפון.

מארגני האירוע הבטיחו, כי ב„מירוץ מפקדים" ל־3,000 מטרים יטלו חלק אלופי פיקודים וחילות, שייצגו את יחידותיהם. אולם אלה לא הגיעו, למרות המאמץ הגדול שעושה צה"ל לשפר את המודעות לכושר גופני בקרב מפקדים וחיילים.

האלוף רובין, ספורטאי ותיק, התייצב בראש קבוצת קצינים. במירוץ המפקדים שבה ניצח קצין האג"מ של חטיבת גולני.

במזג אויר סגרירי, לעיתים תחת גשם שוטף ובוססים בבוץ, עברו אתמול מאות חיילים, נציגי היחידות את מסלולי התחרות. אליפות צה"ל בכושר קרבי נערכה השנה בהתראת פתע, וההתראה ניתנה ליחידות רק לפני שבוע ימים כדי למנוע אפשרות להכנת הנבחרות.

מוסף□שבת

עורכת: עדה סער   עריכה: תמר משמר   עיצוב גראפי: רחל דביר

לראשונה מאז פתחו עיתונאי רשות השידור בשביתתם, העניקה להם הודעת שר החינוך אמש הישג ממשי ■ מבחינתו של אורי פורת, מנכ"ל הרשות, עשוי המשבר להתגלות כ„להיות או לחדול"

[redacted]

ידון זליג

בין שורות הודעת דובר משרד החינוך שהתפרסמה אמש, הידהדה סטירת לחי מצלצלת, אותה הנחיתה המערכת הפוליטית למנכ"ל רשות השידור אורי פורת; הודעה קצרה, שפלטו הטלפרינטרים בחדרי החדשות סמוך לשעה ארבע אחרי הצהריים: „סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, מר יצחק נבון, החליט היום לפעול להקמתה של ועדה ציבורית, שתבדוק את המצב ברשות השידור ותגיש לו את מסקנותיה והמלצותיה תוך זמן קצר. לדעת השר, רק ועדה ציבורית בלתי תלויה עשויה לבדוק באובייקטיביות את הקשיים בתפקוד רשות השידור ולהציע דרכי הבראה..."

במילים אחרות, נאמר שם ששר החינוך אימץ גישה ברוח זו, אותה הציגו לפניו ביום רביעי נציגי האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל. לראשונה מאז פתחו עיתונאי רשות השידור בשביתתם, לפני למעלה משבועיים, מעניקה להם הודעתו של נבון הישג ממשי. דומה שהמערכת הפוליטית שהפנתה השבוע, עם פתיחת מושב החורף של הכנסת, את תשומת ליבה לנעשה ברשות השידור, מתחילה להניע את הגלגלים.

בלישכתו של פורת מתקבלת ההודעה כתדהמה. אם בתחילת השבוע דומה היה שהנהלת רשות השידור פועלת בתיאום מלא עם לישכתו של שר החינוך, הרי שעתה, לקראת סופו, מוצאת הנהלת הרשות ואפשר שגם פורת עצמו, כי מרחב התמרון בין אי־האמון, אותו מביעים עובדי הרשות, לבין ניצני אי־האמון מצידה של המערכת הפוליטית מצטמצם. על רקע זה ניתן להבין את תגובת הנהלת הרשות אמש, שהביעה מורת־רוח מדרך קבלת ההחלטה על הקמת הוועדה.

„בניגוד לסדרים"

„החלטתו של נבון", נאמר בהודעה שפירסמה אמש דוברת רשות השידור שרי צימרמן, „התקבלה על־פי הצעת השובתים ללא תיאום והתייעצות עם הנהלת רשות השידור". בהודעה נטען עוד, כי ההחלטה התקבלה בניגוד לסידרי מינהל תקין ופירושה התחמקות מקבלת הכרעות ודחיית קיצה של רשות השידור. אלא, שהפיסקה המשמעותית בהודעת לישכת מנכ"ל הרשות היא המציינת, כי „הנהלת הרשות זקוקה לגיבוי אמיץ ולתמיכה של הממשלה בתוכניתה, שנועדה להוציא את הרשות משליטת העובדים ולהעבירה לרשות הציבור..." הכללתה של פיסקה זו בתגובה להחלטת נבון ממחישה אולי יותר מכל את התחושה השוררת בלישכתו של פורת, לפיה שהמינוי שקיבל ערב כהונתו מהמערכת הפוליטית שהותיר אותו לתפקיד, הולך ומתערער.

בקשר זה ניתן גם למנות את התבטאויותיו של פורת מיום אתמול, כפי שפורסמו בהודעה מטעמו. פורת תוקף בהודעה זו את תהליך ה„לובינג" שביצעו העיתונאים השובתים השבוע בבניין הכנסת ומגדירו כשערורייה הנוגדת את האתיקה העיתונאית והמיקצועית. אלא שפורת לא הסתפק בתקיפת העיתונאים והיפנה את חיציו גם כלפי המערכת הפוליטית. „אני מרשה לעצמי לחשוד באותם פוליטיקאים, התומכים באופן אינטנסיבי בשובתים, שלא טובת הציבור נגד עיניהם אלא פירסומם האישי. רק אלו אשר מורא המצלמות והמיקרופונים עליהם יכולים לתמוך בשביתתם של 800 עיתונאי הרשות..." דברי פורת.

יסייע בכל שיידרש

התקפתו החריפה של אורי פורת על חברי הכנסת אינה מפתיעה כלל, אם להתחשב בתחושה ששררה אתמול, בעימות שהתקיים בימים שלישי ורביעי בכנסת בין הנהלת הרשות לבין העיתונאים השובתים, עימות בו היתה ידם של האחרונים על העליונה. הגדיל לעשות שם חבר הכנסת בני שליטא, שקרא להדחתו לאלתר של פורת, באומרו „צריך לומר למנכ"ל פורת שלא ילך ולא ירוץ אלא יעוף, אבל מהר מאוד..." יש לזכור כי מבחינתו של פורת המשבר הנוכחי ברשות השידור עשוי להתגלות כ„להיות או לחדול", שכן אם רשות השידור אכן תיסגר, כמעט ודאי שהמנכ"ל שיסגור את הרשות לא יהיה המנכ"ל שיפתח אותה מחדש.

מבחינתם של עיתונאי רשות השידור היתה, כאמור, הודעתו של נבון אמש בבחינת הישג. האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל מיהר להגיב ולקדם בברכה את ההחלטה. האיגוד כבר הודיע אמש כי יסייע בכל שיידרש בפעולתה של הוועדה. עם זאת, שב האיגוד והתריע מפני הצעת החוק לסגירת הרשות. לטענתו, יש לדאוג לכך שהחוק לא ישמש פיתרון חילופי למשא ומתן ענייני וכלי לאיום על העובדים או אמצעי ענישה במאבקם החוקי. יש לזכור, כי גם העיתונאים עצמם הגיעו לנקודת הכרעה במאבקם.

באסיפה הכללית, שקיימו אתמול בבוקר עובדי רשות השידור אמנם נדרשים להמשיך במאבק הרבה הקשיים, ואולם לא תמיד בראש ובראשונה החשש הכלכלי. מריבית השאלות שהופנו אתמול לחברי מטה השביתה בסיומה של האסיפה, התייחסו למצבה ולדרכי תפעולה של קרן השביתה. יש לזכור, כי בעוד שבוע מגיע מועד תשלום משכורות חודש ספטמבר והתור בתקציב האישי של עובדי הרשות הולך והופך ממשי.

איתור מקורות תעסוקה

עם זאת, כאמור, הביעה האסיפה תמיכה מכרעת בהמשך השביתה. לעובדים נמסר דיווח על עבודתה של הוועדה המקצועית שהחלה השבוע באיתור מקומות תעסוקה חלופיים לשובתים עד חזרתם לעבודה. עבודות במלצרות, מאחורי דלפקי בארים, במשרדי יחסי ציבור ועבודה בקטיף בקיבוצים. במקביל, הוחלט על עריכתם של מופעים ברחבי הארץ בהשתתפות אנשי רדיו וטלוויזיה ואמנים. מטה השביתה כבר החל באירגון צוותי הפקה לאירועים אלה, שיתקיימו תחת הכותרת „הערוץ החי". הכנסות המופעים מיועדות אף הן לקרן השביתה ולסיוע כספי לשובתים במהלך השביתה. התחושה בבית אגרון, שם התקיימה האסיפה היתה, כי הפעם בניגוד לשביתות הקצרות בעבר, שלא הביכו הרבה, תלויה הצלחת המאבק בהמשכו במלוא תנופתו, גם אם פירושו היעדר פירגון מצד העיתונות הכתובה ואובדן אהדתו המעורערת בלאו הכי של הציבור.

על רקע זה יש להמתין עתה לישיבת הממשלה ביום ראשון, בה אמורה לעלות הצעת החוק של שר החינוך בדבר סגירתה של רשות השידור. כאן המקום להוסיף, כי בעוד משרד החינוך, הנהלת הרשות ומטה השביתה מתנגחים ומתרוצצים, ממתין שר האוצר, משה נסים, עם יד קפוצה על ברז המזומנים. עמדתו, כי אין לחרוג מהסכמי השכר, ניזונה לא מעט מההכרה, כי הענות לתביעות העיתונאים תזמין בעקבותיה לחצים מסקטורים נוספים ברשות. כך או כך, במהלך סוף השבוע ימשיכו קרוב לוודאי שני הצדדים במגעים עם המערכת הפוליטית, במגמה להגיע לידי הסכם שיקדים את הצעת החוק, שכן דומה שלא הנהלת הרשות ולא העובדים, כל צד משיקוליו הוא, מעוניינים בהשלכתו של החוק המוצע לעבודה קיימת.

הצד המשפטי

שירותים ממלכתיים, שהמדינה מבקשת לתת לאזרחיה, מבוצעים בדרך־כלל על־ידי משרדי הממשלה. יש נושאים שאת הטיפול בהם מפקידה המדינה בידי תאגידים מיוחדים, המוקמים לצורך זה. כשמדובר בנושאים שיש להם אופי עיסקי — מוקמת חברה ממשלתית, כמו „אל־על" ו„כימיקלים לישראל". אלו חברות מסחריות לכל דבר, שחלות עליהן הוראות חוק החברות, ומה שמייחד אותן הוא רק העובדה, שהבעלות או השליטה בהן — מלאה או חלקית — הן של הממשלה.

תחומים ייחודיים מפקידה המדינה בידי תאגידים המוקמים על־פי חוק מיוחד, המצהיר על הקמתו וקובע את סמכויותיו למוסדותיו המינהליים, כללי פעולתו וסדרי ניהולו. אף גורם אינו מוסמך לפעול ביחס לגוף או להפעיל אותו בדרך שונה מזאת הקבועה בחוק. תאגיד כזה הוא רשות השידור, וכמותו רשות הנמלים, רשות שמורות הטבע ורשויות ממלכתיות נוספות.

חוק רשות השידור, כמוהו כחוקי שידור שונים במדינות המערב, איננו כולל הסדר של הפסקת השידורים והפסקת הפעילות של הרשות. משום כך, שר החינוך והתרבות שהחוק קובע אותו כממונה על ביצועו — יכול רק לתמרן באמצעים המינהליים שהחוק הקיים מעמיד לרשותו.

התקלות, שהתעוררו בהפעלתה של רשות השידור במשך עשרים ואחת שנות קיומה, עוררו את שר החינוך והתרבות בשנה שעברה למנות ועדת משפטנים, שהגישה לו הצעת חקיקה, להסדרת הסמכות והדרכים להפסקת שידוריה ופעולותיה של רשות השידור ולחידושם.

בנובמבר 1986 הגישה הוועדה את המלצותיה. במבוא להמלצות מביעה הוועדה את דעתה, כי כאשר עיצומים של עובדי הרשות מתבטאים בכך שהם „משתלטים על השידור", משנים סדר זמנים של תוכניות או בוחרים תוכניות באופן סלקטיבי כחלק מעיצומיהם, נתונה להנהלת הרשות הסמכות — גם במסגרת החוק הקיים — להפסיק את השידורים. עם זאת, עיבדה הוועדה, בהתאם למינוי שקיבלה, הצעת־נוסח לתיקון חוק רשות השידור (סמכות ודרכים להפסקת השידורים). אם יחליט שר החינוך והתרבות לאמץ את ההצעה, היא תוגש כהצעת־חוק לכנסת.

חנה איש־הורוביץ

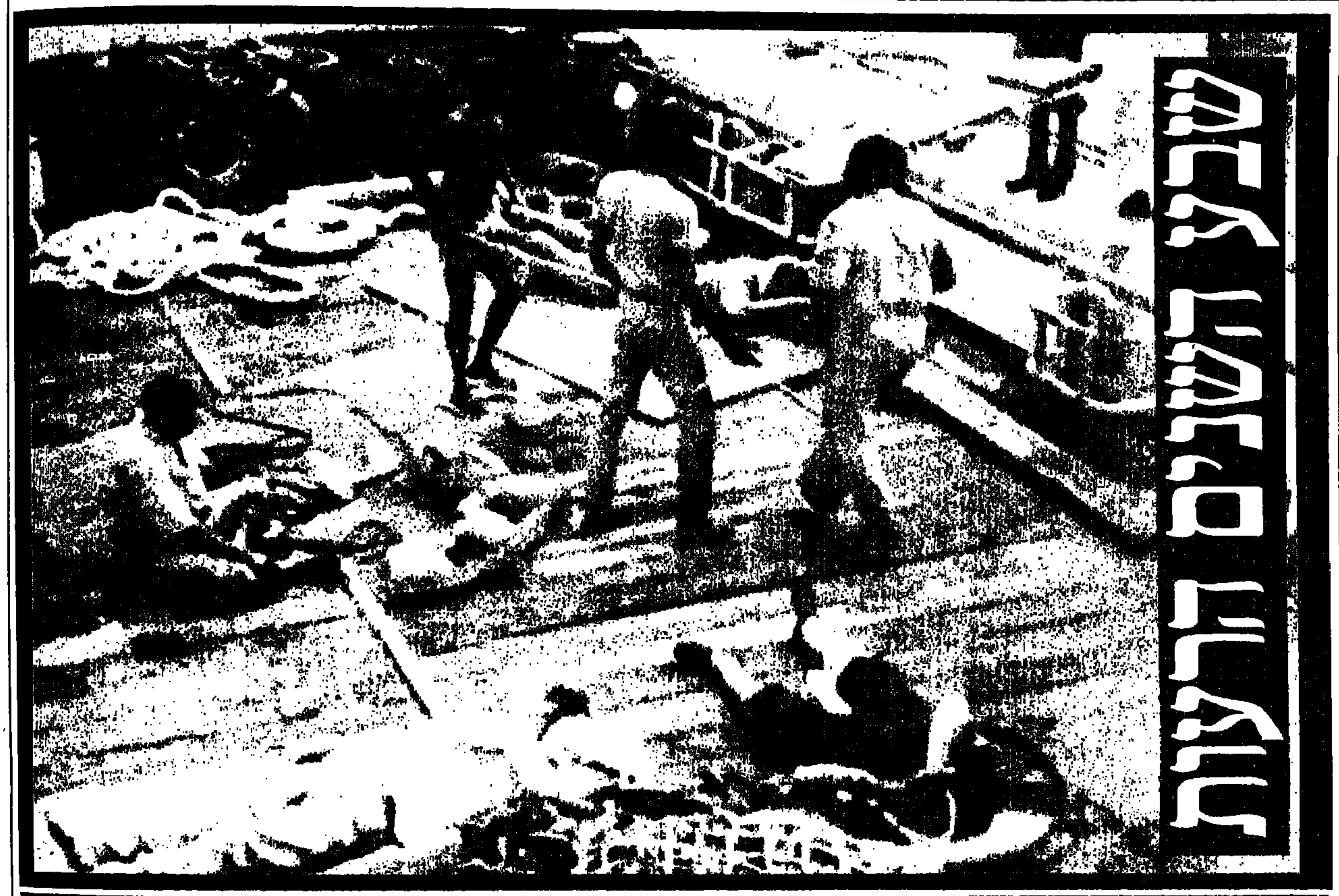

שבע השנים הרעות

קרבנות מיקוש. אנשי צוות מכירת האספקה אניטה מגיעים לנמל איחוד נסיכויות המפרץ בשבת, לאחר שהספינה טבעה מוקדם יותר באותו יום, כאשר נפגעה ממוקש צילום: איפי

אבי בניהו

מלחמת אירן־עירק נכנסת לשנתה השמינית עם „תיקו אסטרטגי": יתרון יבשתי אירני מול יתרון אווירי עירקי ■ שימושה הנרחב של עירק בלוחמה כימית משרת את תעמולתה של אירן נגדה ■ ההערכות הן, כי מעורבות המעצמות במפרץ תגבר השנה וכי ניצחון אירני ישפיע קשות על ישראל והמערב

ב־22 בספטמבר מלאו שבע שנים למלחמה בין אירן לעירק. למעלה ממליון (!) חיילים ואזרחים נהרגו, נפצעו, או נלקחו בשבי במהלכן. שני הצדדים הכניסו לשימוש את נושא הלוחמה הכימית, ההולך ומקבל לגיטימציה בינלאומית ואת השימוש בטילי קרקע־קרקע לצורך פגיעות בערי העורף.

בישראל, שעקבה ועוקבת בעירנות אחר המלחמה המתמשכת במפרץ, העז לנבא בשעתו, עם פרוץ הקרבות, ראש אמ"ן דאז, האלוף יהושע שגיא, כי להערכתו תסתיים המלחמה בתוך זמן קצר של ימים או שבועות...

בשנה החולפת של המלחמה במפרץ, נטתה הכף בדרך כלל לטובתה של אירן, בעיקר בתחום היבשה. התחזקותו של חיל האוויר העירקי, שצבר תאוצה רצינית בשנה האחרונה, ויכולתו לפגוע דרך האוויר ביעדים אסטרטגיים־כלכליים של אירן, הביאו למצב של מעין „תיקו־אסטרטגי" בלי יכולת הכרעה. החל מאביב 87' מתנהלים קרבות סטטיים בין שתי המדינות, עם יוזמות למתקפות מוגבלות, כאשר העירקים עסוקים במיוחד בשיקום צבאם ובפעולה מורלית בקרב החיילים. כעת מדובר (בתחום לוחמת היבשה), למעשה, במלחמת התשה עם הפגזות פזורות והפצצות, בעיקר בחזית.

להערכת משקיפים וגורמים צבאיים בישראל, ממתינה אירן לסיבוב גדול נוסף בחורף, תוך נסיון לחזור על מתקפה גדולה לכיוון העיר בצרה. בעניין זה מרבה אירן להכריז הכרזות במסגרת המלחמה הפסיכולוגית שהיא מנהלת מול הצבא העירקי. עיקרה של מלחמה זו בא לביטוי בהודעות של דוברים אירניים על „מתקפה גדולה ומכרעת הצפויה בקרוב". הודעות אלה מצליחות בדרך כלל לזרוע פניקה בקרב מנהיגי צבא עירק ומפקדיו ולהוריד את המורל בקרב היחידות והלוחמים. לא תמיד מימשו ומממשים האירנים את הכרזותיהם, אולם בסדרת המתקפות הקודמות לכיוון בצרה (סידרת „כרבלא") הגיעו האירנים להישג בלתי מבוטל כאשר התייצבו בפאתי בצרה. אולם, לא הצליחו להשיג את ביתוקה של עירק כפי שתכננו. מולם הפגינו העירקים קרב־הגנה טוב והדפו באופן מוצלח כמעט כל מיתקפה.

דרך אגב, צריך לזכור כי במהלך כל המלחמה נאלץ צבא עירק להקצות כוחות בסדר גודל לא מבוטל מול הכוחות הכורדים המורדים בצפון עירק. בעירורם של האירנים ובסיועם, מנהלים הכורדים מלחמת גרילה בעירקים, תוך שהם מצליחים להסב להם אבידות ונזקים כבדים.

לוחמה כימית

ככל שחולפות השנים והמלחמה מתארכת, היא הופכת יותר ויותר למלחמה כלכלית, הכוללת פגיעה הדדית ביעדים כלכליים. כדי להבין את המשמעות הרבה של העניין עבור אירן, למשל, כדאי לציין כי מדי יום מפיקה אירן שני מיליון ושלוש־מאות־חמישים אלף חביות נפט בשווי כולל של 15 מיליארד דולר בשנה. 90 אחוז מכלכלתה של אירן מתבססת על „הזהב השחור" ובשלבים שונים של המלחמה הצליחו העירקים, בסיוע חיל האוויר שלהם, להוריד את תפוקת הנפט האירני עד ל־50 אחוז, על־ידי פגיעה במתקני שונים.

העירקים הבינו בדרך הקשה, כי לאירן עליונות צבאית ברורה בכל הקשור ליכולת היבשתית והצליחו לתת רגש בחיל האוויר בכל הקשור להשקעות, רכש ואימון צוותים. כיום, לאחר שבע שנות מלחמה, ניתן לקבוע כי חיל האוויר העירקי מהווה את הגורם המאזן והבולם את היתרון האירני בכוחות קרקעיים. היתרון האווירי הבולט של חיל האוויר העירקי אינו מביא להכרעה.

מול 100 מטוסי קרב אירניים ישנים, הסובלים מבעיית אחזקה (שמישות ובעיקר כשל אמברגו אמריקאי על חלפים לאירן), רוכשת עירק אמצעי לחימה מתקדמים, כמו מטוסי המיג־25 ומיג־29 הרוסיים והמירז' אפ־1 הצרפתי, ועושה בהם שימוש מסיבי. חיל האוויר העירקי מונה כיום כ־550 מטוסי קרב מתקדמים מתוצרת המזרח והמערב.

בנאום, שנשא באשקלון לפני כשנה מפקד חיל האוויר הישראלי לשעבר, האלוף עמוס לפידות, הוא הביע דאגה של ממש מכושרו ומצבירת הנסיון שרוכש חיל האוויר העירקי. כך למשל, בשיאן של המתקפות הקרקעיות האיר־ניות, היקצה חיל האוויר העירקי 400 גיחות תקיפה מדי יום. העירקים רכשו גם יכולת ונסיון לתקיפות ארוכות־טווח ליעדים במרחק של עד 1,200 ק"מ. חיל האוויר העירקי הופעל ומופעל במהלך המלחמה גם להפצצת ערים ואוכלוסיה אזרחית ברחבי אירן בחזית ובעורף, תוך הטלת פצצות נושאות חומר לחימה כימי, שגרם לאירנים אבדות כבדות בנפש.

בשנים האחרונות הסלימו העירקים את השימוש בחומר לחימה כימי. בשעת מצוקה הסתפקו רק בירי נגד גלים תוקפים בקו ראשון, אלא היפנו את החל"כ גם נגד עתודות, מפקדות וככל הנראה גם נגד אוכלוסיה כורדית מורדת בצפון־עירק. האירנים למדו, במשך הזמן, לחיות עם התקיפות בחומר לחימה כימי ורכשו ציוד להגנה מפניו. במקביל הטיסו האירנים מאות פצועים פגועי גזים לרחבי אירופה, למטרות תעמולה נגד עירק. בישראל אומרים, כי העובדה שאף גורם בינלאומי לא הקים קול זעקה מול השימוש ההולך וגובר בחל"כ, היא מראיה מסוכנת והופכת את השימוש בגזים לחלק בלתי נפרד ממלחמה כלשהי.

איום „יצוא" המהפכה

עם כניסת המלחמה לשנתה השמינית, מעריכים משקיפים, כי השינוי המהותי היחידי בשנה הקרובה יבוא לידי ביטוי במעורבות הגוברת של המעצמות במימי המפרץ. בנוסף ל־40 כלי שיט סובייטיים, משייטים במפרץ גם כלי שיט צרפתיים, איטלקיים, בלגים והולנדים.

פעולת הדיגלול האמריקנית על ספינות כוויתיות במפרץ והתייצבותה החד־משמעית של ארה"ב לצידה של עירק, טומנת בחובה, לדעת רבים, פוטנציאל להידרדרות בפעולות הטרור של אירן כלפי יעדים אמריקנים בעולם. לארצות־הברית, כמו לברית־המועצות, יש אינטרס ברור וחד־משמעי להביא את מלחמת עירק־אירן לכלל סיום.

בינתיים מתגלה עובדה אבסורדית במקצת: לאט־לאט המלחמה יוצרת לעירק תדמית של מדינה פרו־מערבית, הנשענת על־ידי ארצות־הברית ובנות־בריתה במזרח־התיכון — ירדן, סעודיה ומצרים. כך למשל, חרף העובדה שאין יחסים דיפלומטיים בין עירק למצרים מאז יוזמת השלום של סאדאת, הרי התעשייה הצבאית המצרית מספקת נשק רב ויועצים מומחים לחזית העירקית נגד אירן. במלחמה, כמו במלחמה, הכל אפשרי.

במצב הנוכחי, עם „תיקו אסטרטגי" ביבשה, נראה כי המפתח לסיומה של המלחמה נמצא בידי אירן, הנהגת מתופש פעולה צבאי התקפי, בעיקר בים וביבשה. להערכת המשקיפים, עשויה אירן לצאת בעתיד מהמלחמה וידה על העליונה.

לניצחון שכזה (כפי שמנבאים עתה גם הזהירים שבמתנבאים) עלולות להיות השלכות מרחיקות־לכת עבור ישראל ועבור המערב. יהיה זה, בראש ובראשונה, ניצחון המהפכה החומייניסטית של האיסלם השיעי־פנאטי, המלווה איום ב„יצוא" המהפכה אל משטרים ומדינות במפרץ ובלבנון. דבר אחר, מרכז הכובד במזרח־התיכון, יועתק כמעט לגמרי מהסכסוך הישראלי־ערבי לעבר הדומיננטיות האירנית במפרץ.

סיכונים נוספים טמונים בשילוב של איום סורי־אירני ישיר על ישראל, תוך ניצול המצב בלבנון לצורך זה והפיכתה של ארץ הארזים לאויב חזק נוסף מצפון. כמו כן, צופים מומחים, שהמשך תהליך השלום באזור עשוי להיפגע בעיקר כשל גידול הלחצים הפנימיים מצד קבוצות רדיקליות במדינות הערביות המתונות, לרבות מצרים.

אולם, לצד הנבואות מבטיחה אירן מתקפה גדולה נוספת בחורף הנוכחי. העירקים חסרי־האונים מנסים להיערך ובמימי המפרץ מתנהלת „המלחמה הכלכלית". למלחמה זו יש פוטנציאל להמשיך במתכונת של מלחמת־התשה, עד להכרעה, או עד להסתלקותו של חומייני או של צאדם חוסיין. בכל מקרה, לא מדובר כאן על שבע השנים הטובות, המגיעות, בדרך כלל, אחרי שבע השנים הרעות.

המיתוס חי באמת

צילום: בוריס כרמי

יעקב חזן

אילו ניתן לי לבחור בין הפרסים השונים — בניהם חשובים מאוד — הייתי בוחר, ללא כל היסוס, בפרס העמק. ולא מתוך כך שהעמק הוא ביתי, והוא יקר לי מכל, ועליו גאוותי, אלא מתוך כך שבו — בתחייתו, בהפיכתו לאחת הפינות המופלאות ביותר בבניינה של ארצנו — בא לידי ביטוי אחוד היסודות השורשיים ביותר והקובעים ביותר במהפכה הציונית.

ארץ אפשר לכבוש בכוח ולהחזיק בה עד להסתאבותם של הכובשים. להפוך ארץ למולדת היה אפשר רק על־ידי ההתמזגות עם אדמתה. ויסוד היסודות של ההתמזגות הזאת היא עבודת האדמה, היא החקלאות. רק בהתפתחה הדו־שיח הזה בין האדם והאדמה, דו־שיח ששפתו היא העבודה, חוזרת והופכת גם ארצנו, ממולדת היסטורית למולדת חיה, למולדתו החיה של עמנו, המחדש בה את חייו.

כל עם ודרכו לקראת העתיד. כל עם ותהפוכותיו הלאומיות והחברתיות. כל עם ויהודו. אבל אין עם, שייהודו כייהודנו. היהודי הדתי־המאמין יאמר: אכן, הננו עם סגולה. היהודי החילוני, כמוני, יקבע: התנאים המיוחדים, בהם הלכו והתגבשו חיינו הלאומיים — הן בהיותינו עם חופשי במולדתו והן אחרי חורבנם של חיינו אלה וגלותנו הארוכה — הם אשר גיבשו וקבעו את מהותנו הלאומית, וזו, בהתגבשה, חזרה והעמיקה את יחודנו הלאומי הזה. דבר זה, הוא אשר קבע את מהותה המיוחדת של מהפכתנו הלאומית והחברתית — את מהותה של הציונות, שביטויה המעמיק והשורשי ביותר הוא הציונות־הסוציאליסטית.

שלושה דברים הם שקבעו את הצלחתה של המהפכה הציונית עד כה: האחת, הרי זו תחייתה של השפה העברית, השנייה, תחייתה של החקלאות היהודית — החקלאות היהודית העובדת על כל צורותיה; והשלישית הרי זו התמזגותה של המהפכה הלאומית עם המהפכה החברתית, שביטויה היא הציונות הסוציאליסטית, על כל צורותיה וגווניה.

העברית נחשבה במשך אלפי שנות גלותנו לשפת הקודש — שפת הדו־שיח של אלוהי ישראל עם עמו. יהודי דתי לא השתמש בה בחיי היומיום. הוא ראה בכך חילול הקודש. וכך היא המשיכה לחיות, כמלכה רדומה, בתוך הדפים של ספר הספרים. מדי פעם בפעם היא היתה מתפרצת החוצה, כמו בימי שירת ספרד, ושוב חוזרת אל תוך הדפים הקדושים, קדושה ומנותקת מהחיים כמקודם. רק הציונות הוציאה אותה מתוך ארמונה המקודש והפכה אותה לשפת הרחוב והשוק, שפת הספרות ההסטורית והחילונית, שפת הילדים והאימהות, הלומדות אותה — כרוזן ובניגוד לעמים אחרים — מילדיהן. ובהתפרצה החוצה היא הפכה למלכת חיינו המתחדשים. רק בכוחה ומתוך המתחולל הנס הגדול של מיזוג הגלויות, אשר חיו מאות בשנים רחוקות זו מזו, מושפעות על־ידי תרבויות השונות. רק בכוחה הן הלכו והתמזגו שוב לעם אחד חי. בכוחה התמזג עברינו הלאומי עם ההווה הלאומי שלנו. בכוחה נסללה הדרך לקראת העתיד.

כתחייתה של השפה העברית — תחייתה של החקלאות היהודית.

דבר זה לא היה קם ולא היה הופך ליסוד, עליו הלך וניבנה כל הבניין הציוני — בלי התנועה הקיבוצית ובלי תנועת המושבים.

הקיבוצים היו לחזונם המתגשם של הנוער החלוצי — על תנועותיו השונות — בגולה, נוער, שהיה לו העוז לחלום והאומץ להגשים את חלומותיו בהגיעו לארץ־ישראל. היו אלה חלומות על תחייתו הלאומית והתקדמותו החברתית של עם עתיק, החוזר אחרי אלפיים שנות גלות לארץ־מולדתו ההיסטורית והופכה ממולדת יעורה למולדת חיה.

מאום־דז'וני — על 12 חבריה־מיסדיה — היינו לתנועה המונה 260 קיבוצים, כשהעמק שלנו הוא אחד ממבצריה הגדולים, ואין עתיד לציונות בלעדיהם, אין לה עתיד בלי המשך

> **קמים ורוצחים את המיתוסים, מבלי להבין שהמיתוס אינו המצאה שרירותית של אנשים, כי אם גיבוש חלומותיו ובמיהותיו של העם. זהו גביש כל חלומותיו, אמונותיו ותפיסותיו**

התפתחותם, גידולם והתפשטותם בכל רחבי הארץ. היא חלוץ הבנייה של חברית המחודשת בין האדם היהודי ומולדתו.

וגדול מזה נס המושבים. ואני אומר זאת כאיש הקיבוץ, החי בקיבוץ זה קרוב ל־65, ורואה בו עד היום את שיא התגלמותה של המהפכה הציונית. היהודים — עמך ישראל — שהיו מנותקים אלפי שנים מארצם ומאדמתה, יהודים, שלא ידעו עבודת־אדמה מהי, יהודים שהיו לעם העירוני ביותר בעולם, עם ללא שורשים בכפר, אשר מתוכו צומח הכל והמזין בכוחו את הכל — עמנו זה הגיע בהמוניו לישראל. רק מושבים מועטים קידמו את פניו — מושבים שגם הם קמו על ברכי החזון — חזון תחייתו של העובד היהודי שהחקלאות היא שליחותו. וגם הם מנסים — על פי דרכיהם — להגשים את חלום הכפר, המנסה לאחד את המשק המשפחתי־הפרטי עם העזרה ההדדית והאירגון הקואופרטיבי.

לא כן המושבים החדשים. יהודים שלא ידעו חקלאות מהי, פזורו בכל רחבי הארץ. יהודים שלא ידעו — חרף מהערבות והעזרה היהודית הידועה, וחרף מהצדקה והמתן בסתר והאירגון הקהילתי הגלותי — הקימו משקים חקלאיים פורחים. יהודים שלא ידעו אירגון קואופרטיבי של הייצור והשיווק מהו — ניסו לבנות על יסודות אלה את חייהם החדשים. ניסו והצליחו. אין לדבר זה אח ודוגמא אצל שום עם אחר. כאן חברו יחד המסורת היהודית העתיקה, סערת המהפכה של ההתחדשות — התחדשות חיינו הלאומיים והחברתיים והשפעת החיים שניבנו כבר עד אז בארץ, כשהציונות הסוציאליסטית היא הניצבת במרכזם.

ודאי, שנעשו כאן גם הרבה שגיאות. וכי יכול היה להיות אחרת. וכאן חטאה הציוני הגדול של המהפכה־שכנגד, שהתחוללה בארצנו בעלות הליכוד לשלטון. במקום לסייע למתמוטטים, במקום להדריך בעוד מועד את הטועים בדרכם, הניחו להתפשט להסתאבות, אשר הלכה וחדרה לתוך חייהם. וכעת אנו ניצבים במערכה על עצם קיומם. יש הטוענים שמתוך 400 מושבים מאיימת ההתמוטטות על 300. ויש המרחיקים לכת בתיאורו של האסון הזה. המאבק נגדו הוא המאבק על עתידה של הציונות. כי בהיעלם החקלאי היהודי מאדמתו — יחזור וישתלט בחיינו הניכור בין העם החוזר לארצו לבין הארץ הזאת כמולדתו.

זאת היא מערכה החייבת ללכד סביבה את כל חלקי וצורות ההתיישבות העובדת: הקיבוצים והמושבים, הקיבוצים והמושבים החילוניים, הקיבוצים והמושבים הדתיים. ואיני מתעלם מהמשבר העובר, בראש ובראשונה בעקבות המדיניות הכלכלית של הממשלה, גם על התנועה הקיבוצית. אכן, זו מערכה על כל עתידה של המהפכה הציונית, שהגיעה לאחר 100 שנות־התקדמותה רק לאמצע הדרך. והעמק שלנו חייב להיות לאחד המרכזים, המגייס את כל כוחותיה של ההתיישבות העובדת למערכה הזאת.

זאת היא מערכה נגד ה„נורמאליזציה" המזויפת של חיינו. זאת היא מערכה נגד הנסיון להפוך אותנו ככל האפשר מהר יותר לארץ „נורמאלית", שדוגמתה היא ארצות־הברית הענקית. שם 5 אחוז, ויש המנבאים שעוד מעט רק 3 אחוז, של עובדיה הם חקלאים והם המספקים את כל צרכיה של הארץ הענקית הזאת ואף יוצרים עודפים עצומים ליצוא — כך גם אנחנו. ואין דבר פושע יותר לגבי עתידנו מהתפיסה הזאת. החקלאות שלנו איננה משלח־יד — אלא שליחות, שליחות לאומית וחברתית, שאגב גם השגיה הכלכליים לא מביישים אותה. רק התפשטותה בכל רחבי ארצנו תבטיח שמדינת ישראל לא תצטמק אל התוך — מאשדוד ועד לחיפה ואולי אף פחות מזה. רק התפשטותה המתמדת של החקלאות תבטיח את האפשרויות של קליטת עלייה המונית שעוד נזכה לה. והיום הזה יבוא אם רק נדע להשתחרר בעוד מועד מאשליות הנורמליות המזויפת ונחזור למדיניות הציונית, הרואה בהמשכה של העלייה את כל טעם קיומה ואת הבטחת קיומנו הלאומי הבטוח — קיום של שלום — כאן.

עם בלתי נורמאלי אינו יכול לנהל מדיניות כביכול־ליבראלית ו„נורמאלית", הוא אינו יכול לבנות את חייו ככל הגויים. אילולא היינו נוהגים כך, לא היתה קמה דגניה ולא היה קם נהלל, לא היתה מחדשת את חייה מרחביה ולא היה קם לתחייה עמק נוריס ועמק בית־שאן. רוחמה היתה נשארת בחורבותיה וכל הדרום בשממונו.

והנה, נוסף לכל התחיל לפרוח בארץ מקצוע חדש: שחיטת הפרות הקדושות וביטול המיתוסים שהלכו והתגבשו תוך כדי התקדמותה של המהפכה הציונית.

הכל כמובן תוך סגידה לאמת המדעית, הצרופה, כביכול. המדע, כידוע, אינו סובל אגדות. הוא שואף לאמת ורק לאמת. והמיתוס הוא כביכול היפוכה של האמת. ובכן, קמים ורוצחים את המיתוסים, מבלי להבין שהמיתוס אינו המצאה שרירותית של אנשים, כי אם גיבוש חלומותיו וכמיהותיו של העם. זהו גיבוש כל חלומותיו, אמונותיו ותפיסותיו. בו מרוכזים כל צבעי הקשת האמיתיים של חייו. כך מתגבשים במעמקי האדמה האבנים היקרות וכך מתגבשים במעמקי נשמתו של העם אגדות חייו — המיתוסים שהם אמת חייו.

אך, מאחורי כל השאיפה הזאת — המדעית כביכול — מסתתרים לדעתי מניעים נפשיים אחרים לחלוטין. אחז בנו טירוף ה„נורמליזציה". עלינו להיות ככל הגויים, ומהפכתנו היא כמהפכתם. ואין בה ולא יכול להיות בה שום דבר יוצא־דופן. וכדי להוכיח את הנורמליות הזאת של חיינו היום — יש להוכיח שהם היו כאלה תמיד. אך האמת היא שאין עם שאין לו מיתוס לאומי, מיתוס בו מרוכזים כל חלומותיו וכל תפיסותיו על החיים, מיתוס המשפיע מצידו על עצם גיבושם של חיין בהווה.

ויש לשאיפה המדעית הזאת מניע נוסף. אם חייך הלאומיים שרויים במשבר, ועל הציונות עובר היום משבר קשה, הרי שלפניך שתי דרכים איך להגיב על כך: אתה יכול לקום ולגייס את כל כוחותיך במערכה נגד ההסתאבות הזאת, המאיימת היום על חיינו, או אתה יכול להשתחרר מהכורח הזה, לקום ולהילחם על־ידי השלמה עם המצב וההוכחה שאף פעם לא היה טוב יותר, חיינו תמיד היו כאלה — כל אגדות חיינו הן שקר וכזב — וכך להמשיך ולשקוע בשקט במדמנת ההסתאבות הזאת, המאיימת להרוס את כל מה שבנינו עד כה ולאיים על כל עתידנו.

השאיפה הזאת להרוס את כל אגדות חיינו וכל המיתוסים שהלכו והתגבשו במשך הזמן — והזמן הוא ארוך מאוד — הרי המהפכה הציונית נמשכת כבר למעלה ממאה שנה — מקיפה את כל תחומי חיינו.

זה התחיל מטרומפלדור. איש מופלא זה, קצין יהודי יחידי בצבא הצאר הרוסי, גיבור אשר איבד את ידו בקרבות לאירלן נגד היפאנים, סוציאליסט־קומוניסט לפי כל מהותו, היה לציוני, לסוציאליסט־ציוני, לאיש הקומונה בישראל. איש הקיבוץ הלוחם. חלוץ שאינו יודע פדות בין החזון והמעשה, החולם על הפיכתה של כל ארץ ישראל לקומונה אחת. מקים את גדוד העבודה, משתתף בהגנה על תל־חי, הגנה שעם כל סיומה הטראגי היא שהבטיחה שהגליל נשאר והיה לחלקה הבלתי נפרד של מדינת ישראל. ובנופלו במערכה הזאת, כך קובע המיתוס אמר: „טוב למות בעד ארצנו". ואנשי המדע הצרוף שלנו אינם יכולים לשאת את הדבר: הייתכן, מי שהיה קצין בצבא הרוסי — יסיים את חייו במימרה כזאת ולא בקללה רוסית גועלית־עסיסית? ובכן קמים ורוצחים את המיתוס הזה מבלי להבין שגם מיתוס זה אינו המצאה שרירותית של אנשים, כי אם גיבוש חלומותיו וכמיהותיו של העם. גם אם זה לא היה כך — זה היה חייב להיות כך. טרומפלדור לא יכול היה למות אחרת. זאת היא האמת הלאומית הגבישית. ונוסף על הכל הרי זה פשוט אמת.

ולא נחה דעתם של אנשי המדע שלנו והם קמו גם על המיתוס של העמק. אנחנו הפרחנו אותו? הוא היה מכוסה ביצות ואנחנו יבשנו אותו? אין דבר הרחוק מהאמת הבדויה הזאת, מהמיתוס השקרי הזה! לא היו כאן ביצות מעולם, ובידיהם גם הוכחה מדעית בדוקה: לפני מאה שנה בערך ביקר בארץ הסופר הנודע מארק טויין. הוא השקיף על העמק ממרומי הר־הקפיצה, בעיני הנשר שלו, וקבע שהעמק שלנו הוא נפלא, כולו גן־עדן פורח — כולו ירוק, כולו חיים. ממרומי ההר הוא פשוט לא הבדיל בין ירק־החיים וירוקת הביצות. והמסקנה: לא היו כאן ביצות מעולם. הכל זו המצאה של ראשוני המתיישבים. מיתוס שקרי. הם קדחו? ואם קדחו מי יודע מאין הביאו לעמק את הקדחת שלהם. אבל אנחנו הוותיקים — ונס הוא שאנו חיים עוד — זוכרים עוד איך שקדחנו ומאין באו לבקרנו יתושי הקדחת. נכון, דווקא אנחנו טענו אז שקדחת איננה מחלה והמשכנו בעבודתנו, שיחותנו וריקודינו. אבל ביצות היו, והמלחמה עקשנית איתן היתה, ובמלחמה העקשנית הזאת קם ופרח העמק שלנו ואיתו יחד חזרה והתבססה האמת: ארץ אפשר לכבוש בכוח אבל להפכה למולדת אתנכה אפשר רק על ידי ההשתרשות באדמתה, וההשתרשות הזאת היא ראשית כל החייאת אדמתה על ידי העבודה היוצרת, על ידי התמזגותו של האדם העובד עם האדמה אותה הוא מעבד.

ולאורו נסיון זה, ולאורו של המיתוס הזה, שהוא כולו אמת־לאמיתה עלינו להתגייס היום, דווקא אנחנו אנשי העמק — אנשי הקיבוצים והמושבים — למערכה שהיא המערכה הגדולה על עתידה של הציונות: על יבוש ביצות חיינו הלאומיים, על המלחמה נגד סכנת ההסתאבות הלאומית והחברתית, על השלום שיש עימו בטחון, על חזרתה של הציונות הסוציאליסטית למרכזו של המערכה הזאת, בה תלוי כל עתידנו.

(דברים בטקס קבלת פרס העמק)

פינחס ענברי

הפתרון עדיין רחוק

„אין מוצא ממצבנו הנוכחי בלי תאום בין אש"ף לבין ירדן" ■ „תוכנית האוטונומיה יכולה להתקבל לתקופת מעבר וכתוכנית הכוללת את האנשים ואת האדמה" ■ „שמיר ורבין קרובים זה לזה מאשר לפרס" ■ עותמאן חלאק עורך א־נהאר. ראיון

כל מי שעקב באחרונה אחרי המגעים המדיניים, לא יכול היה לחמוק משמו של עותמאן חלאק, עורך היומון המזרח ירושלמי א־נהאר. בתקופה הקצרה האחרונה זומן, יחד עם עוד אישים פלשתינים המזוהים עם ירדן, לסידרת פגישות מרשימה עם קובעי המדיניות בישראל — ראש הממשלה, יצחק שמיר, ממלא מקומו, שמעון פרס, ושר הבטחון, יצחק רבין. עותמאן חלאק, ועיתונו נחשבים תומכי ירדן, ולפיכך חשוב לעמוד מקרוב אחר נושאי שיחתם של חלאק וחבריו עם ראשי המדינה, מהם עמדות ירדן בסוגיות העומדות על הפרק, ומהם סיכויי ההסדר המדיני, בעקבות מה ששמעו משני עברי הירדן.

השתתפת באחרונה בסידרה של פגישות עם ההנהגה הישראלית — נועדת עם פרס, עם רבין ועם שמיר. איך התרשמת מן הקו המדיני בישראל — אתה מקבל אותו, דוחה אותו, הוא משביע רצון, איננו משביע רצון?

— לאמיתו של דבר, כאשר אתה מקשיב לדעות של פרס, אתה מבחין בהבדלים ניכרים מן הגישות של שמיר ורבין. אני חושב כי שמיר ורבין קרובים יותר זה לזה מאשר אל פרס, ביחס לסוגיות התלויות ועמדות בתהליך המדיני: הוועידה הבינלאומית, שיפור רמת החיים בשטחים, הנוסחה: „אדמה תמורת שלום", ויתורים על שטחים. אני מוצא את גישתו של פרס טובה יותר, מאשר אצל רבין או שמיר. אבל כל ההנהגה הישראלית איננה ברורה בעניין מה שהיא רוצה. חילוקי הדעות במיגוון המדיני הישראלי כל־כך גדולים — עד כי הם חוששים לחשוף עמדה, ולהופיע באומץ עם מה שהם מאמינים בו.

במה הם מאמינים, להרגשתך? מה חשת מן הפגישות עימם לגבי עמדתם?

— שמיר מאוד נחוש בהתנגדותו לוועידה הבינלאומית. הוא איננו רוצה לדבר על טיב השלום, וצורתו של ההסדר, אפילו במגעים ישירים. זה יהיה תהליך ממושך מאוד לשכנע את שמיר לוותר על אדמה תמורת שלום. אפילו אם יבין בשכלו כי יש לתת שטחים תמורת שלום, הרי עמוק בלבו הוא משוכנע כי זאת ארץ־ישראל, וזה נוגד את עקרונותיו לוותר על האדמה הזאת. אף־על־פי שהוא משוכנע מדי כמו כל היותר, כי השעון הדמוגראפי מתקדם נגד הכיוון של ישראל, הוא עדיין מוכן לקחת את הסיכון שתקום ישראל של אפרטהייד, ולא לקחת סיכונים בוויתור על שטחים.

אבל קראנו ב„אינהאר" כי הוא היה נדיב מאוד בהצעת האוטונומיה שהציג לפניכם — הוא קבע כי היא תהיה שלב מעבר בלבד, ואיננה סופית, ולראשונה הוא לא דוחה את עקרון ההגדרה העצמית, ואמר כי כל עניין יובא לשולחן הנו"מ — כולל הגדרה עצמית. האם שמעת מפיו שינוי לעומת עמדות קודמות?

— אכן יש שינוי. שמיר כאיש אופוזיציה שונה משמיר כראש־ממשלה. עכשיו הוא מביא את המיגבלות של ישראל, ואת הלחצים מבפנים ומבחוץ. הוא גם חש באחריות. הוא מרגיש כי מה שעשה בגין בקמפ דייוויד, חייב להיות הקו שישראל צריכה לנקוט כדי להביא לידי שינויים במצב הנוכחי.

בעקבות פגישותיך, האם יש כעת קרקע משותפת למשא ומתן רציני עם ישראל?

— עם מי? עם האנשים בשטחים? עבור מה? לדיאלוג?

כן. השתתפות השטחים בתהליך המדיני.

— אינני חושב שהאנשים בשטחים יכולים לקבל את ההחלטות בעצמם. הבעיה רחבה יותר מאשר בעיית האנשים בשטחים? אבל הם צריכים להביע את דעתם, הם חייבים להביע את רגשותיהם, את רעיונותיהם, הם חייבים למצוא דרך ללחוץ על הפלשתינים בחוץ ועל הערבים להתקדם בנסיונות לסיים את הכיבוש. זה חייב להיות המטרה הסופי של כל הפלשתינים.

כאשר דיברתם על „הפלשתינים בחו"ל, ו„הערבים" — התכוונת לאש"ף ולירדן?

— אני בהחלט מאמין כי אין מוצא ממצבנו הנוכחי בלי תיאום בין אש"ף לבין ירדן. אני מאמין, כי ההסכם שהגיעו אליו ערפאת והוסיין ברבת עמון, חייב להיות הקו היסודי שאותו יש לנקוט בתהליך המדיני, כדי להשיג שלום עם ישראל. יש לקבל את 242, לעבור דרך הוועידה הבינלאומית, כדי להגשים את הנוסחה „אדמה תמורת שלום".

מטרייה לפלשתינים

ודאי אין הדבר נסתר ממך, כי רבים מפרשים את הופעתך על הבימה הפוליטית כביטוי לשיתוף פעולה ישראלי־ירדני נגד אש"ף, אחרי מפולת היחסים בין אש"ף לירדן.

— אין דבר מגוחך מן הטענה הזאת, מכיוון שאנו אומרים בעמודה הפוליטית שלנו, במצע שלנו, כי אש"ף הוא הנציג של העם הפלשתיני. אנחנו נגד קיפאון ומבוי סתום בבעיה שלנו. אנחנו רוצים למנוע את הידרדרות מצבה של החברה שלנו הנמצאת תחת הכיבוש, ואנחנו מאמינים שעל אש"ף לעשות יותר כדי למצוא דרך להביא שלום, ולשים קץ לכיבוש.

כאשר דיברת על „המצע" — למה התכוונת? מצע של גוף פוליטי?

— מצע של התאגדות של פלשתינים, שאנו קוראים לה „המערך הירדני־פלשתיני". ואשר חבריה מאמינים כי העימות היחיד שלנו חייב להיות נגד הכיבוש. עלינו להתעסק עם הכיבוש, כדי לסיים אותו.

„המערך" הזה הוא סוג של מפלגה פוליטית?

— לא. הוא איננו בעל אופי פוליטי.

אם כך — איך אתה מתאר אותו?

— הוא מטרייה עבור כל הפלשתינים, החושבים שצריך להיפטר מן הכיבוש. ועלינו לתת את שירותינו הטובים לאש"ף ולירדן, כדי שיחזרו לשתף פעולה וימצאו, דרך הוועידה הבינלאומית, פתרון לסכסוך. אני רוצה להבהיר את עמדותינו — אנו תומכים בקונפדרציה, אנחנו תומכים באש"ף שיקבל את 242 ויצטרף לשיחות, אנחנו בעד לקבל את כל העזרה מירדן לפיתוח הגדה המערבית.

מהי השיטה של „המטרייה" הזאת? איך היא עובדת? איזו מוסדות היא כוללת?

— אנו עובדים כבודדים ובקבוצות. יש לנו פגישות, אנחנו דנים בסוגיות שלנו. העיקרון שלנו הוא להביא את אש"ף ואת ירדן שוב זה אל זה. אנחנו מאמינים בקונפדרציה שהוסיין וערפאת חתמו עליה.

כך, אתה מאמין כי הגדה צריכה לעבור בסופו של דבר לידיים של אש"ף?

— אש"ף חייב להצטרף במשלחת המשותפת לוועידה הבינלאומית, כדי להביא את הכיבוש לידי סיום, ואחרי סיום הכיבוש תקום מדינה פלשתינית שתהיה קשורה בקשרי קונפדרציה עם ירדן. אני מאמין כי זאת הדרך היחידה להיחלץ מן המצב הנוכחי. אנחנו חלק מן העולם הערבי, ואיננו יכולים להיפרד ממנו. אנחנו, הפלשתינים, חונכנו להאמין באחדות העם הערבי. גרעין האחדות הערבית טמון באיחוד בין ירדן לבין היישות הפלשתינית. או המדינה הפלשתינית.

יצחק רבין בשיחה עם עותמאן חלאק. בינתיים, מתאם הפעולות בשטחים, שמואל גורן

ידוע לכם כי רבין, וישראלים אחרים בעמדות הנהגה, מביטים עליכם אחרת. הם חושבים כי תפקידכם לבוא במקום אש"ף, ולא להשתמש בכם כמנוף לאיחוד בין ירדן לאש"ף?

— לעולם לא נהיה בשום דבר בעמדת־ניגוד לאש"ף, כי להתנגד לאש"ף פירושו להתנגד לעצמנו. אבל על איזה אש"ף אנחנו מדברים? — על אש"ף העושה כל שביכולתו לסיים את הכיבוש. לא איכפת לי איזו דרך ינקוט, אבל אנחנו רוצים לסיים את הכיבוש, אנחנו רוצים שאש"ף יקבל את 242 שיסכים לוועידה בינלאומית, שיסכים לקונפדרציה עם ירדן, שיסכים להפסיק את מעשי האלימות, שיסכים לכל מה שנחוץ כדי לשבת ליד שולחן הדיונים.

מה נחוץ לדעתך כדי לחדש את הדיאלוג בין ירדן לאש"ף?

— אני חושב כי הנהגת אש"ף חייבת לנקוט את הצעדים הדרושים לחדש את הדיאלוג.

כלומר?

— לקבל את 242 ואת המשלחת המשותפת עם ירדן.

ערפאת לא קיבל את 242 בהכרזותיו [illegible]

— אלה משחקי מלים. לא צריך לברוח מן העניין המרכזי. הוא ברך את ההכרה בקבלת כל החלטות האו"ם שהן גם תוכנית החלוקה משנת 1947 והחזרת כל הפליטים ליפו, עכו וחיפה. אחרי עשרים שנה הגיע הזמן לעמוד מול המציאות ולא לשחק במלים.

שתי חברות שונות

כל אימת שרעיון הקונפדרציה בין השטחים לישראל מוסיע בישראל — עיתונך, א־נהאר, יוצא נגדו בחריפות רבה. אתה יכול להבהיר את עמדתך בעניין זה?

— אני מתנגד לרעיון באופן מוחלט. אנחנו שתי חברות שונות בתכלית. הפלשתינים והישראלים יכולים לחיות כשכנים, אבל לא ביחד בחברה אחת, כי מדובר בשתי חברות שונות לגמרי, בשתי שיטות משטר שונות בתכלית. שתי צורות חיים שונות. יקח זמן רב מאוד עד שנוכל לקבל זה את זה כשותפים. איננו יכולים להיות שותפים. אם יש לנו קשיים להיות שותפים עם ירדן — יהיה קל יותר להיות שותפים עם ישראל? יש לדחות את זה לגמרי.

ומה בדבר קונפדרציה משולשת, בין ישראל, פלשתין־שלעתיד־לבוא וירדן?

— זה דיבור קודם זמנו. קודם כל יש לסיים את הכיבוש. עלינו לבסס את יחסינו עם הגדה המזרחית במסגרת הקונפדרציה עם ירדן. אחר כך, בשלבים מאוחרים, בבניית גשרים משותפים של אמון הדדי והבנה, נוכל לדבר על כינון קונפדרציה עם ישראל.

ידוע לכם כי ישראל חרדה מאוד לבעיות הבטחון שלה. מה לדעתכם אפשר לעשות כדי להסיט את דעתה בעניין זה?

— כאשר אנחנו מדברים על שלום, הרי אנחנו מדברים על סוף למלחמות, קץ לנשק. הגדה המערבית תהיה מפורזת לגמרי, יהיו מתקני התרעה כשם שיש בסיני. אינני מבין מדוע על ישראל להיות מודאגת מבעיות בטחון. ככלות הכל, ישראל היא הכוח הצבאי החזק ביותר במזרח התיכון.

אני מניח שראש הממשלה יצחק שמיר, פירט באוזניכם את תוכנית האוטונומיה שלו. קיבלתם אותה — או לא?

— הוא לא נכנס לפרטים, וכאשר ניסיתי ללחוץ עליו לפרט בעניין זכות ההגדרה העצמית לפלשתינים, ובעניין „אדמה תמורת שלום", וההיבטים החשובים של האוטונומיה, כמו אוטונומיה לאנשים ולשטחים, אבל הוא סירב לתת פרטים, ורק אמר כי הכול יובא לשולחן המשא־ומתן. מה שהוא ניסה להביא היה רק מצע, או תוכנית כללית, הכל במונחים כלליים, כך שאינני רואה אצלו את תוכנית האוטונומיה. על מה שהנשיא קרטר הציע בזמנו, או הנשיא סאדאת, כלומר: תוכנית שלבית לתקופת מעבר. את נוסחת בגין המדברת על אוטונומיה לשטחים ולא לאנשים אנו דוחים. אנחנו מדברים על אוטונומיה לשטחים ולאנשים כמסגרת פשרה איזורית.

האם לא הבהיר כלל את המגמה הזאת?

— לא ולא. הוא ברח מן השאלה, באומרו כי יש להשאיר אותה למשא ומתן עצמו.

האם אני יכול להקיש כי תוכנית האוטונומיה יכולה להתקבל...

— (קוטע את השאלה, מהנהן בראשו בחיוב, ומשלים)... לתקופת מעבר, וכתוכנית הכוללת את האנשים ואת האדמה. לאוטונומיה תהיה ריבונות על האדמה ועל האנשים.

הישראלים צריכים להחליט

האם הבחנת, אצל פרס גישה אחרת בעניינים אלה?

— כן. הוא אמר כי קמפ דייוויד פירושה הכרה בזכות ההגדרה העצמית של הפלשתינים. יש בה נוסחה המכירה כי לאנשים יש זכויות על אדמתם, והשתמש בניסוחים שונים מניסוחיו של שמיר.

אתה יכול לפרט בסוגיה זאת?

— פרס אמר כי בהסכמי קמפ דייוויד, בפעם הראשונה ראש ממשלה מן הליכוד, מר בגין, הכיר בזכויות של הפלשתינים למולדת משל עצמם. מכאן אני מסיק כי הוא אומר הרבה יותר ממה ששמיר אומר, כי פרס מסכים לוותר על האדמה ועל האנשים. הפשרה האזורית regional compromise או הפשרה באדמה land compromise מקובלת על פרס. כאשר שאלנו את רבין השיב על אותה שאלה: לא כל האדמה, אבל פרס לא העמיד את הדברים כך. יש הבדל בין שלושת המנהיגים.

למה אתה מתכוון ב־regional compromise, פשרה טריטוריאלית? בין מי למי?

— בין ישראל לירדן. מדובר בהחזרת השטחים וקביעת הגבול. הגבולות ייקבעו במשא־ומתן. אם תחזור ישראל לגבולות 67', בשביל מה המשא־ומתן? יידרשו ויתורים בשני הצדדים, ועזה תצורף לגדה המערבית.

בנאומו האחרון עשה המלך חוסיין הבחנה בין ימין ושמאל בישראל — אתה שותף להבחנה הזאת?

— המלך אמר מה שאני אומר לך. הוא מבחין בין מה שמפלגת העבודה מוכנה לעשות — לוותר על האדמה למען השלום, לבין הרעיונות של שמיר, לתת זכויות לאנשים — אבל האדמה היא ארץ־ישראל.

לאור היכרותך את המנהיגים משני עברי הירדן — מה יכולה להיות הקרקע המשותפת בין ירדן וישראל. מה ירדן יכולה לקבל, מה ישראל יכולה לקבל לדעתך, אחרי ששמעת את שני הצדדים?

— למעשה, בלי שישראל לא תשנה את עמדתה, ובלי שתנסה למצוא נוסחה שתפסיק את הפילוג בתוכה, אינני רואה תקווה כי בעתיד הקרוב יהיה סוג כלשהו של הסכם בין ישראל ומדינות ערב.

כלומר?

שהם יחליטו, ותהיה להם עמדה אחת משותפת, או שלצד אחד יהיה רוב בכנסת, והוא יוכל לממש את סוג השיחות שהוא מאמין בה ועידה בינלאומית, אדמה תמורת שלום. הישראלים צריכים להחליט בתוך עצמם, לפני שהערבים יוכלו לעשות דבר מה.

יש דעה כי ישראל וירדן משתפים עכשיו פעולה בשטחים נגד אש"ף. האם אתה מסכים לדעה הזאת?

— אינני חושב כך. תוכנית הפיתוח הכלכלי של ירדן נועדה לנסות לשפר את רמת החיים של התושבים, ולהקל מסבלם של התושבים בעניינים של תעסוקה, בריאות, חינוך וכו'. ירדן רוצה למנוע בריחה המונית של התושבים מן הגדה המערבית אל הגדה המזרחית. זה עלול לקרות אם המצב בגדה יתדרדר. מצד שני, גם ישראל באה לידי מסקנה כי יש להקל על הפלשתינים, ולא לעשות את החיים קשים מדי עבורם, לפיכך, מכיוון שלירדן יש אינטרס, ולישראל יש אינטרס, אפילו מטרותיהם שונות, זה נראה כאילו יש ביניהם שיתוף־פעולה בעניין זה.

במבט לעתיד — האם אתה אופטימי או פסימי?

— אינני רואה תקווה כאשר אני מתבונן על הדברים כפי שהם היום. אבל (צוחק) אומרים כי המזרח התיכון הוא ארץ הניסים... אם לא תהיה פריצת דרך, ואינני רואה אותה, יהיה עלינו להתרכז במאמצים לארגן את עצמנו כפלשתינים באדמה כבושה ולמנוע את ניוון החברה שלנו. □

יומן כלכלי

איך ניצלה התוכנית הגדולה

סבר פלוצקר

רק בתום עונת החגים תשמ"ה, בסתיו היבש לפני שנתיים, חגגה תוכנית הייצוב הכלכלית (שאז עדיין היתה קרויה תוכנית חרום, עם הדגש על החרום) יום הולדת של תינוקת: רבע שנה. חגגה, זו לא בדיוק המילה המתאימה לתיאור המאורע: האווירה בציבור היתה כשל ערב ההלוויה הבלתי־נמנעת לדרך הנולד. הפרשנים, כמעט ללא יוצא מכלל המקהלה, כבר זימזמו לה את מארש האבל; המומחים שמחוץ לאוצר וגם שבתוכו התחרו ביניהם בשירטוט קווייה של התוכנית החדשה־חרשה, שבוא תבוא לתפוס את מקומה של הנוכחית הגוועת לנגד עינינו.

באוקטובר 1985 השכר הידרדר לשפל השחיקה; הריבית נסקה לשמיים והמחירים, כך נדמה היה מן הדיווחים באמצעי התיקשורת, עמדו בחוסר סבלנות מופגנת על קו הזינוק והמתינו ליום ראשון שלאחר חג הסוכות כדי להתפרץ בדהירה. באווירת הימים (הנוראים) דאז נתקבלו כמובנים מאליהם דבריו של אחד הפרופסורים, ממתנגדי התוכנית מתחילתה, אשר אמר בראיון לעיתון ערב: „באחד באוקטובר 1985 תהיה התאמה גדולה של מחירים, שער חליפין ושכר. יכול להיות שיהיה לנו או מרד שיא של כל המונים". שר התעשייה שרון צוטט כאומר, שהתוכנית לא היתה אלא „עורמה פוליטית של המערך"; אבל במערך בכו חרישית — אם זו עורמה, חוכמה פוליטית מהי?

אפילו ביום הכיפורים 1985, לא נמצאו די גברים למניין כדי לומר על תוכנית הייצוב הכלכלית קדיש מעומק לב מאמין. פרס התהלך קודר ומסוגר, מודעי ברח לתוך עצמו, לאחר ימי הסער והפרץ של חשבועות הראשונים להפעלתה. בודדים המשיכו להתעקש על ההצלחה. האופטימיסטים הללו היו כלכלנים מקצועים עם ראייה פוליטית חדה וקרה („מפוקחת" הם יעדיפו להעיד על עצמם), בני ארבעים פלוס מינוס, חלקם משתתפים פעילים בעבודות ההכנה והביצוע של התוכנית עצמה, עומדים בשורה אחת אחרי המרינאים, הפרופסורים והמנכ"לים, בשורה אחת לפני הביצועיסטים. הם היו מחזיקי המפתחות של המשק: אהרון פוגל באוצר, דוד ברודט במשרד התעשייה, אמנון נויבך במשרד ראש הממשלה, אבי בן־בסט וויקטור מרינה בבנק ישראל, שיכבה של חברים. לא שמרנים ולא סוציאליסטים, מרכזיים ברעיונותיהם הכלכליות, לא מכורים לשום תיאוריות, מושכים ידע מכולן, באותם הימים הלא קלים הם החזיקו ידיים, למרות חילוקי הדעות, איש לרעהו, עודדו ולא הרפו מן העבודה, דחו על הסף את פסק הדין הציבורי שהכל כבר אבוד והחיפר־אינפלציה חוזרת לבטח. ישראלים יפים, כלכלנים טובים, שלא הניחו למרה השחורה להשתלט עלינו. תוכנית הייצוב הכלכלית לא מתה, כי היתה קרוצה מחומר עמיד. היא עברה בשלום את החגים ההם ואת החגים הבאים, ואת המרדים ההם ואת המרדים הבאים, ולא שונתה בעיקריה עד עצם היום הזה. אספר כאן לראשונה, לפני שיכחת ההיסטוריה, שגם לי היתה תרומה צנועה להצלחתה, תרומת השתיקה.

הבגידה בכללי המקצוע

ביום שישי, ה־14 ביוני 1985, בשעה 11 לפני הצהריים, שעה לא נוחה שבה מערכת עיתון מתרוקנת מאחרוני העורכים, הנושאים בשקיות פלסטיק מן הסופרמרקט הקרוב את כבודת עיתוני השבת, שמעתי בטלפון את קולו המודאג, המאוד מודאג, של אמנון נויבך. אמנון נויבך נשא אז את התואר „יועץ ראש הממשלה לעניינים כלכליים". אני זכרתי אותו היטב מן הבניין הרמה של מפלגת העבודה; צבר מתולתל בשנות השלושים המאוחרות, שהפעיל במרץ רב ועדת מומחים כלכלית סודית־למחצה, שהכינה בסודיות בלתי־אופיינית לימי הבחירות את התוכנית הכלכלית הגדולה של מפלגת העבודה, לביצוע למחרת יום הניצחון. היום הזה לא בא, ואנחנו לא התראנו קרוב לשנה. כשהופעלו, במרוצת השנה הראשונה לכהונתה של ממשלת האחדות, כמו אתר, זו שלושת עיסקות החבילה התפורות על הבדה, שר האוצר דאז יצחק מודעי קצת סינדק להן וקצת התכחש להן: האבהות המלאה על העיסקות המצוברות הללו ניתנה לשמעון פרס. המשק נגרר מדחי אל דחי, נשם אך בקושי. יותר ויותר סיקרן אותי לדעת להיכן, לאיזו קרקעית פוליטית בוצית, שקעה כל העבודה הגדולה שהוכנה בוועדה ההיא (הידועה על שם היו"ר שלה כ„ועדת גולן") ומי מיסמס את ההמלצות הנחרצות, שמאחוריהן עמדו טובי הפרופסורים לכלכלה בארץ, שלושת הבית־"ים: ברונו, ברגלס, בן שחר.

תהיתי אז, אחרי הבחירות להסתדרות, מה עלה בגורלה של התוכנית הגדולה באמת? וכך התחלתי לנבור ולחפש.

עניין לי אליך, אמר נויבך באותו יום ו' בצהריים, בעל חשיבות לאומית ממדרגה ראשונה. לא לטלפון. התוכל לערוך ביקור בביתי בשבת הקרובה? הסכמתי ונסעתי לקיראון. אצל הנויבכים שתיתי מיץ ממותק; בדירתם ראיתי הרבה עציצים וצמחייה לגובה. קראתי את מה שכתבת אתמול בעיתונך „על המשמר", פתח אמנון נויבך את שיחתנו, על ההכנות הנשלמות להפעלת תוכנית ייצוב כלכלית מקיפה וכוללת ועל עיקריה של תוכנית זו. אדבר איתך על כך בשני תנאים. ראשית, שכל שיחתנו איננה לפירסום. שנית, שאתה מתחייב בפני לנצור את כתיבתך על נושא זה גם כשיהיה לך מידע מוסמך ממקורות אחרים, לא ממני. אם אינך מוכן לכך, בבקשה, גמור את מיצך ושכח מן ההצעה.

ד"ר עמנואל שרון. לא מושך זרקורים

כמו במפרץ החזירים

בכל אופן, הוסיף נויבך, כששמע את שתיקתי המתמשכת, מדובר בגורל המדינה; שקול גם זאת. שקלתי, עוד איך שקלתי. המצב היה כמו לקוח מסידרת טלוויזיה מיובאת — עורך עיתון מול יועץ של ראש הממשלה; יצר עיתונאי מול אחריות לאומית; חובת דיווח לקוראים מול החובה לעזור למצילי המדינה. מקרה ידוע בהיסטוריה של הזמן החדש: כשעמדו האמריקאים לפלוש לקובה, במבצע מפרץ החזירים האומלל, דלף מידע מוקדם על כך לעורך „ניו יורק טיימס" והנשיא קנדי, ששמע על הדליפה, התחנן אצלו לבל יפרסם את הסיפור. כל הנימוקים הפאטריוטים הופעלו כמכבש, ו„ניו יורק טיימס" הגדול ורב העוצמה הסכים לגנוז סקופ, למען בטחון אמריקה. הפלישה אכן התבצעה כמתוכנן, נכשלה לחלוטין, הפכה לכתם מלוכלך על מצפונה של ארה"ב והטילה צל ארוך על יכולתה הצבאית והמודיעינית. עורכי „ניו יורק טיימס" כבשו את פניהם מבושה, ומאז ועד היום הם מזהירים את עיתונאיהם (ואת עצמם) לא להסכים לגניזת מידע בנימוקים של אחריות ממלכתית, כי זו עלולה להיות כניעה לחוסר אחריות ממלכתית דווקא. פרסם ומנע מעשי שטות ממשלתיים, וזה העיקרון שגובש כלקח מפרשת מפרץ החזירים.

ישבתי אצל נויבך על הספה, והעיקרון המפורש הזה ישב לפתע לצדי, ממשי ובשרי לגמרי, ולא ידעתי אם לחבקו או לרדותו. יכולתי לקום וללכת, לציין בגאווה את נאמנותי המלאה לחופש העיתונות, לומר שלא עולה על דעתי שלא לפרסם בקול תרועה גדולה את כל הידוע לי על התוכנית הכלכלית הגדולה. נויבך היה לבטח מתווכח, מנסה לשכנע, אך הכרתיו זמן מספיק כדי לדעת שלא היה מפעיל אמצעים מינהליים למניעת הפירסום. לכך, כל הרשות היתה נתונה בידי. היססתי כמה דקות, לא ארוכות מדי, והחלטתי לבגוד בשבועת המקצוע העיתונאי. הסכמתי לקשור קשר עם השלטונות למניעת אינפורמציה מן הציבור. עשינו עסק, אמרתי לאמנון נויבך, מעכשיו אני מתחייב לשתוק. אם זו היא באמת התוכנית הכלכלית הגדולה להצלת המשק, „על המשמר" לא יטרפד אותה מראש, יש לכם צ'אנס. עשו והצליחו.

בצליפה אחת ללב האינפלציה

והתוכנית הכלכלית כאמור כבר רצה יותר משנתיים (ורבע). אמנון נויבך עזב את לשכת ראש הממשלה יחד עם שמעון פרס, ועבר לעסקים פרטיים. אנחנו יושבים מדי פעם לשוחח על הימים ההם, על ההכנות וההתחלות. מלבד הפירסום הראשון ב„על המשמר", הוא אומר, שעדיין אין לי מושג כיצד הגיע אליך, נשמרה הסודיות כראוי. דאגנו למדר את האינפורמציה, וחוץ מאנשים שיכולנו לספור אותם על אצבעות יד אחת, לא חשפנו את התמונה המלאה. העבודה המואצת על התוכנית החלה זמן קצר אחרי הבחירות להסתדרות, כלומר במאי 1985, והקרקע באמת בערה מתחת לרגליים.

אמנון נויבך: „לא לטלפון"

האם לא ניפחתם את גודל הסכנות הצפויות למשק, כדי לשכנע אותנו לקבל באהבה את המכות, אני שואל.

הו, בשום פנים לא הגזמנו, משיב נויבך, אולי אפילו הפחתנו מן הפחדים. חשב האוצר היה מייפה את נתוני יתרות מטבע החוץ לקראת סוף החודש, כדי למנוע פאניקה. ישבנו חרדים, כמו בימים הנוראים.

מי ישב, מי היה בחוג הפנימי ביותר, מי הזיע הכי קרוב לאש הכיריים?

הפרופסורים מיכאל ברונו ואיתן ברגלס, מנכ"ל האוצר עמנואל שרון, מנהל מחלקת המחקר של בנק ישראל מרדכי פרנקל ואני, אומר נויבך, ידענו הכל. האחרים, והיו המוני אחרים, כי דאגנו להתייעץ עם מי שרק צייץ שיש לו רעיון איך להבריא את המשק, ראו לכל היותר קטע צר, חלקי, מוגבל, רבים הוזמנו לביתו של פרס, להשמיע ולהותיר רושם. על ישיבות הלילה הממושכות הללו אצל פרס כבר סופר ונכתב; בהילוך לאחור, נדמה שלא תרמו הרבה לעקרונות התוכנית.

התוכנית, לדברי מעצביה הראשיים, בקעה כתרנגולת מוכנה, ברוב נוצותיה, מן הביצה. לא היו לה תסריטים חילופים מן היסוד ואפילו לא היו חילוקי דיעות קוטביים על האמצעים ההכרחיים: פיחות, קיצוץ סובסידיות, קיצוץ תקציב, שחיקת שכר והקפאת מחירים.

ובכל זאת, הם התווכחו בלהט עד שהקירות רעדו, הנושא היה השיעור הרצוי: באיזה שיעור לפחת, לייקר, לקצץ ולשחוק. „רצינו לקלוע בול למערכת מחירים שתייצב את המשק בלי צורך בתיקונים מידיים", סיפר, באחת השיחות, פרופ' ברגלס. התיקונים הללו, ההפשרות המוקדמות מדי, הרסו את ההקפאות של עיסקות החבילה. רצון המתכננים היה להטיל עוגן עמוק ותקוע חזק, שייצב את המשק הנטרף, פעם אחת ולתמיד. רצון העם שבע־הניסויים היה לראות צליפה הישר לליבה של האינפלציה. כדור אחד נכון. זו היתה הבעיה הגדולה, איך להנחית מכה מדוייקת היטב. לו פעלנו חזק מדי, התוודה פקיד בכיר באוצר, עלול היה המשק לחטוף סיחרור כוח, ששום אמצעי כלכלי כבר לא היה מחזיר אותו למסלול נשלט. זו היתה הסכנה שבאנארכיה. לו פעלנו חלש מדי, היתה ההזדמנות הנפלאה לייצב את המשק מתפספסת, מי יודע לכמה זמן. ולכן, בין כה לכה, היינו כל לילה עורכים את חישובנו מחדש, מנסים צירופים שונים של פיחותים, ייקורים ושחיקות, כדי למצוא את התרכב האידאלי.

רציתם, אמרתי לו, לפצח את קוד המשק. ואפשר לומר שהצלחתם. כעיתונאי אני רק מצטער על הקלות הבלתי נסבלת של זכרונכם: שכחתם ומחקתם מתודעתכם פרטים רבים וחשובים על מהלך האירועים של אז. כאילו נפל עליכם איפול מסך.

המרוחקים מן הבישול

לכן, למרות שכבר למעלה מתריסר חודשים אני אוסף חומר עיתונאי על ההכנות לתוכנית הכלכלית ההיא, מיולי 85', על מה שקדם לה ומה שבא בעיקבותיה, על מריגאות כלכלית וכלכלה מדינית, נפגש לשיחות ממושכות עם מעצביה הרחוקים והקרובים, עדיין אני מהלך באפלה די סמיכה. החוטים ישנם, אך הם פרומים כאלה, לא אריג מלא. אפשר לשחזר את סדר המהלכים, שלב שלב, יש בהם הגיון של יומן עמוס, אין בהם השמן הרותח של מתח ודרמה מן הימים ההם. הזכרונות החווירו, ככל הנראה, איבדו צבע בכביסה הבלתי־פוסקת של השנתיים שחלפו.

המשתתפים באירוע ההוא כבר לא מחויבים לשום שמירת סודיות, הם מדברים בחופשיות, אבל בעייפות. ללא תסיסה מחשבתית, ללא להט וללא דרישה אישית לכתר. לו היתה זו פוליטיקה, היו כל המשתתפים בהכנות למהפך שהצליח, גם המרוחקים ביותר מן הבישול הממשי, תובעים את בכורתם או לפחות את חלקם הארי בבכורה. אבל משום שהעניין כלכלי מיסודו, הדגש האישי עמום מאוד. הפרופסורים, למשל, נמנעים מלהשתבח. האחד מפרגן בקלות לחברו: השני הציע את הקונצפציה, אומר האחד, הרעיון הבסיסי היה של חברי.

מנכ"ל האוצר, הפורש, ד"ר עמנואל שרון, דמות מרכזית בתוכנית, מעולם לא משך אל עצמו זרקורים חזקים של חשיפה ונשאר במידה מסוימת בצל, כמו גם חלק גדול מן הכלכלנים של מחלקת המחקר של בנק ישראל. במחלקה זו נתגלגלו עוד מ־84' תוכניות שונות לייצוב המשק באמצעות מכת הקפאה (אפשר לשלוף מארכיוניה הצעות להקפאת פיחותים שהועלו על הכתב בסוף שנות השישים), במיוחד על־ידי קבוצת הטורקים הצעירים, שהתקבצה סביב אורי ליטוין (וליאורה מרידור), תוכניות הקרובות ברוחן אל המהלך הסופי של יולי 85'. עם זאת דאגו חברי הצוות המצומצם להרחיק את נגיד בנק ישראל דאז, ד"ר משה מנדלבאום, מידיעה יתרה על פרטי התוכנית כולה. מנדלבאום אומנם לא הופתע, אך גם לא הוסמך להופיע כאחד העושים במלאכה הממשית. יד ארוכה למדי החזיקה אותו במאי ויוני 1985 בטווח ביטחון ממרכז העניינים. בעלי היד חששו, שמא התנגדותו לעיקרי התוכנית לא תועיל לבריאותה.

יצחק מודעי, שר האוצר, היה ללא ספק מדוח מפי מנכ"לו וראש אגף התקציבים שלו. „שום דבר לא נעשה מאחורי גבו", אמר לי אחד ממתכנני הרבולוציה, „למרות שבמקרים רבים העדיף מודעי עצמו להפגין את הגב אל ההצעות, כדי לא להביט להן ישר בעיניים". ביום הקריטי סבל מכאבי ראש. סגן השר אמוראי תרם בעיקר בהתנגדותו למס על הרכוש הפיננסי ורעיונות חדשניים לא זרע. את השר יעקובי מזכירים בגלל גישתו ההיסטורית בגלל רצינותו. הוא לא הקל עם עצמו, הירבה לשאול ולמרות שהיה ממונה על הרשות לתיכנון כלכלי, לא עמד על הזכות הפורמאלית לשמוע הכל מראש. □

(המשך בשבוע הבא)

העיתונות, חשבון כפול

כתם לבן, כתם שחור

מארק גפן

העיתונות הישראלית ממלאת את תפקידה, אך יש מקום לשיפורים ■ הצעות־חוק להגבלתה, הצצות לעיתים, מחוזקות לא פעם על־ידי הפרות בוטות של החלטות מועצת העיתונות בעניין אי־פרסום שמות חשודים ■ היומיום הפלשתיני הוא עדיין כתם לבן ■ הציבור אוהב ושונא

חופש העיתונות עדיין קיים בארץ. למרות שאין שום חוק המבטיח חופש זה, הוא מעוגן במסורת הדמוקרטית ובכמה פסקי־דין חשובים של שופטי בית־המשפט העליון, אשר תרמו רבות כדי להגדיר את חשיבותה של עיתונות חופשית כאחד היסודות של המשטר הדמוקרטי. עם זאת, אין להתעלם מן הנסיונות החוזרים של חוגים שלטוניים לשים רסן על פיה של העיתונות: הצעות חוק, שמטרתן להגביל את העיתונות צצות מדי פעם כמעין שוט נגד העיתונות, המעזה להרחיק־לכת בחשיפת פרשיות למיניהן.

אחת ההצעות מדברת על איסור פרסום שמות החשודים לפני מעצרם, ובמקרה של מעצר — עד להבאתם לפני השופט. אין שום ספק, כי יש גרעין מוצק של צדק במגבלה כזאת, שכן בארץ יכולים להיכלל בקטיגוריה של „חשודים" או אף „נעצרים" על־ידי המשטרה, רבבות אנשים, אשר 80 אחוז ויותר מהם חפים מכל פשע, כפי שמסתבר בתום החקירה. פרסום שמותיהם בציבור מהווה כתם ופגיעה שקשה מאוד להשתחרר ממנה, משום שהעיתונות אינה מדווחת, כי פלוני, שלפני שבועות הוזכר כחשוד, זוכה או שוחרר מבלי שהובא כלל למשפט. גם כאשר ידיעה כזאת מתפרסמת, הנזק שנגרם לאדם הנוגע לדבר ולמשפחתו הופך סיוט, שעלול לאמלל אנשים, אשר במקרה או בטעות נכללו במעגל החקירה של המשטרה. עם זאת, ישנן סיבות טובות להתנגד לחקיקה בנושא זה, שכן זו עלולה לשמש כלם בפני זכותה וחובתה של העיתונות לחשוף פרשיות חקירה, שטובת הציבור מצדיקה ואף מחייבת את פרסומן ברבים גם בשלבי החקירה.

יתכן, למשל, מצב שבו שר בממשלה או אישיות ציבורית בכירה, יהיו חשודים בעבירות חמורות על החוק. החקירה יכולה להימשך זמן רב, תוך חובת שמירת אלם של העיתונות (אם חוק כזה יתקבל), וכמהלכה יופעלו כוודאי לחצים שונים לטיית הפרשה, לחילוץ החשוד מן המעצר או מהבאתו לדין בכלל. לא מדובר במצב דמיוני, שהרי אירע כבר, כי התנהלה חקירה פלילית נגד אחד משרי הממשלה. היא נמשכה חודשים רבים, והמשטרה אספה במשרדו שקים שלמים של מסמכים לצורכי החקירה. על־פי החוק המוצע, העיתונות היתה חייבת במקרה כזה לשתוק. אגב, השר הזה גם נשפט וישב בכלא. לעתים גם טובת החשוד או העצור מחייבת דווקא פרסום כדי לאפשר לו סיוע ציבורי להוכחת חפותו. המקרה של יורם ביכונסקי, שנחשד כרוצח (של רחל הלר) משמש כאן עדות חותכת, כי דווקא הפרסום ברבים הביא לשיחרור של האיש, שהמשטרה היתה בטוחה באשמתו. אין פירושו של דבר, כי תוך שלילת החקיקה, העיתונות אינה מחויבת לנהוג בדרך כלל באיפוק ובהימנעות, ככלל, מפרסום שמות החשודים.

ואומנם, מועצת העיתונות, האמונה על שמירת חופש הביטוי, אך גם על כללי האתיקה העיתונאית, קיבלה לא אחת החלטות המחייבות

בגדה חיים אנשים, המוני אנשים, שאילו ידענו במקצת על גורלם — לא בהכללה מגמתית, אלא בסיפורי עובדות החיים — אולי היה קל יותר גם להידבר איתם

אי־פרסום שמות החשודים, גם לאחר המעצר, עד להוצאת פקודת המעצר או שיחרורו בערבות על־ידי שופט. הוראה זו מכסה אותם רבבות מקרים של נחקרים או נעצרים, שאין בהם עניין ציבורי מיוחד במינו. למרבה הצער לא כל העיתונים, ולא תמיד, שומרים על ההוראה הזאת, ומפירים אותה מתוך להיטות סנסציונית, ולא במעט באשמתם מתחזקת המגמה בבית המחוקקים לאשר חוק האוסר בכלל את פרסום שמות החשודים. העיתונות, אשר אינה שומרת על הגבלות וולונטאריות, עלולה לגרום בעצמה לקבלת חוק שיפגע בחופש הביטוי.

חסר היומיום הפלשתיני

בבואי חשבון עם העיתונות איני יכול שלא למתוח ביקורת על התעלמותה הכמעט מוחלטת ממליון תושבים הנתונים לשלטונה של ישראל. אני מדבר על מיליון פלשתינים החיים בגדה וברצועת עזה, שהם בבחינת כתם לבן בעיתונות העברית. אני רואה כבר את עמיתי המרימים גבות: הכיצד אפשר לטעון זאת כאשר עיתונינו מדווחים יום־יום על הפיגועים, על יידוי אבנים, המהומות והעוצר, על אטימת בתים, ועל התסיסה באוניברסיטת ביר־זית. ואני שואל, אולי בתמימות: האומנם זאת היא התמונה של החיים בגדה? היכן היומיום של מאות אלפי אנשים אלה, מה אנו יודעים. כיצד לומדים ילדי הפלשתינים, מה קורה במחנות הפליטים, פרט לאותו יירוי אבנים, שהתקשורת מדווחת עליו ברציפות? מהי החברה הזאת החיה 20 שנה תחת הכיבוש, מה דמותו של הצעיר הפלשתיני, ובכלל מה קורה בגדה מדי יום. אין שם תאונות דרכים, אין אסונות, אין סיפורי אנושי? איזה כתב ישראלי הורדו לבוא לביתה של אותה אם לשמונה ש„נהרגה בטעות", או כפי שנמסר רשמית „נקלעה במקרה לנסיבות שגרמו למותה?" האם שמונה ילדים יתומים פלשתינים אינם אותו סיפור טראגי כמו ילדים יתומים ישראליים?

איני רוצה כי דברי יישמעו כהטפת מוסר. איני מערבב כאן גם את השאלה הפוליטית הגדולה (אם־כי אי אפשר בלעדיה לראות את המציאות בגדה), אך היכן העיתונות ממלאת את חובתה לדווח ומספקת את זכותו של הציבור לדעת? אפשר כמובן לטעון, כי הקוראים הישראליים לא רוצים כלל לדעת עליהם, על אותם פלשתינים, שאינם אלא שונאי ישראל, מחבלים בפועל או בכוח. אי־דיווח עיתונאי על חיי האנשים בגדה כמוהו כדיווח מסולף, שכן הוא מחזק את בורותו של הקורא הישראלי על האיש החי בשכנתנו הקרובה, ואם לשפוט על־פי מציאות הכיבוש, למעשה במחיצתנו, שכן שם בגדה חיים אנשים, המוני אנשים, שאילו ידענו במקצת על גורלם — לא בהכללה מגמתית, אלא בסיפורי עובדות החיים — אולי היה קל יותר גם להידבר איתם.

כמו העיתונים, כן גם מוסדות העיתונאים למיניהם מתעלמים לחלוטין מן הגזרות המוטלות על העיתונות והעיתונאים הפלשתינים. לא איכפת לנו שעיתונות זו זוכה לטיפול של הצנזורה, השונה לחלוטין מזה של העיתונות הישראלית. לעתים המידע המתפרסם ללא הגבלה בעיתונינו אסור לפרסום בעיתונות הפלשתינית באמתלה בטחונית. זהו אבסורד שהדעת אינה סובלתו. חופש הביטוי נרמס בעיתונים בטענה שדעות מסוימות מסכנות את הביטחון, או שהן מהוות תעמולה עוינת. כל עיתונאי ישראלי יכול לכתוב מה שעולה על דעתו בסוגיות פוליטיות, לרבות הבעת תמיכה באש"ף, אך העיתונאי הפלשתיני מנוע מהבעת דעות כאלה. העיתונים נסגרים, העיתונאים נידונים למעצר מנהלי, ועד היום לא שמענו כמעט כל הסתייגות מאיגודי העיתונאים למיניהם, היודעים לזקוף יפה על חופש העיתונות המקודש בזכות השמורה לנו בלבד. והרי יכולנו לפחות לומר, כי אנו מתנגדים לדעות שלהם, אך נאבק על זכותם להשמיע אותן.

תלות במקורות בטחוניים

בעקבות מלחמת יום הכיפורים עשתה גם העיתונות שלנו חשבון נפש, והגיעה לידי מסקנה שגם לה היה חלק במחדל. התלות במקורות מידע בטחוניים רשמיים הביאה אותה למעשה להסתרת המידע על הסכנה הצפויה (ומידע כזה היה במערכות העיתונים כמו שהיה בצינורות המודיעין), ולהימנעות מן הביקורת על הנעשה במערכת הבטחונית. אכן, במידה מסוימת חל שינוי, והעיתונות רואה גם בצה"ל נושא הראוי לביקורת, אך עד היום היא נתונה בתלות רבה לגבי יכולתה למסור דיווח נאמן ומדויק. אירועים בטחוניים רבים מוגשים לציבור על־פי הודעות רשמיות של דובר צה"ל, ומבלי שנייחס לו כל כוונה לסלף את העובדות, הרי אין הוא מחויב לספר אותן במלואן.

אם נחזור שוב לאותו אירוע באוטובוס של קו 300, הרי אילולא נוכחותם הפיסית של הכתבים בשטח, ובמיוחד של הצלמים, אפשר לשער מראש כי כל פרשת האי־סדרים (כלשון המעטה) בשירותי הביטחון שלנו לא היתה נחשפת כלל. הדובר הרשמי היה מתעלם מהריגת שני מחבלים שהיו בידינו חסרי נשק, והיה מצליח להעביר הודעה על הריגתם של המחבלים „בעת הקרב איתם". יש מי שחושב, כי אכן מצב כזה היה לטובת הציבור, המדינה ולטובת שירותי הביטחון. אבל אז היו נשארים בתפקידיהם כל אותם ראשי השב"כ, שלמעשה הורו באשמתם (מעשי זיוף, בידוי ראיות והדחת עדים לעדות שקר), והשיטות הפסולות היו נהוגות בשב"כ עד היום הזה.

באירוע של קו 300, הרי אילולא נוכחותם הפיסית של הכתבים בשטח, ובמיוחד של הצלמים, אפשר לשער כי כל פרשת האי־סדרים (בלשון המעטה) בשירותי הביטחון שלנו לא היתה נחשפת כלל.

דובר צה"ל אינו חייב לחשוף סודות בטחוניים. אך למשל, סגנון ההודעות לאחר פעולות חיל האוויר בלבנון אינו מעורר אמון מלא, אך ורק בגלל הנוסח האחיד והבלתי משתנה, מטוסינו תמיד פוגעים פגיעה מדויקת במטרות, ולעולם אינם פוגעים באזרחים. בשיחה בפורום מסוים שאל עיתונאי מדוע הסגנון חוזר על עצמו, מדוע שלא תתפרסם פעם הודעה, כי „מטוסינו לא פגעו ביעדים הנכונים". זו היתה כמובן שאלה עוקצנית, שכן מי יעלה על הדעת שהצבא עצמו יודה כאילו פעולה לא לגמרי מוצלחת. אומנם, האמריקנים מרשים לעצמם פה ושם להודיע, כי פעולת הצי שלהם במפרץ־הפרסי נכשלה במקרה מסוים, אך אנחנו הרי מושלמים יותר מן האמריקנים. גורם צבאי ששמע את שאלתו של העיתונאי הגיב: „תאר לעצמך את המהומה בארץ אילו התפרסמה כהצעתך אותה הודעה שחיל האוויר לא הצליח בהפצצת היעדים...". אולי בהערה זו טמון האי־אמון ביכולתו של הציבור לשמוע את האמת.

במידה מסוימת חל שינוי והעיתונות רואה גם בצה"ל נושא הראוי לביקורת, אך עד היום היא נתונה בתלות רבה לגבי יכולתה למסור דיווח נאמן ומדויק. אירועים בטחוניים רבים מוגשים לציבור על־פי הודעות רשמיות של דובר צה"ל

העיתונאי והמדליף

אחד הנושאים הפחות מדוברים בהקשר של המלאכה העיתונאית נוגע למקורותיו של העיתונאי, המצליח לפרסם ידיעות בלעדיות, דבר הנחשב להישג מקצועי. בנקודה זו מעניינת אותי באיזו מידה העיתונאי שומר על עצמאותו, על האובייקטיביות, ומהו המחיר — אם יש כזה — שהוא משלם בעד המידע. העניין שבשיגרה הוא, כי כתב גומל למדליף בדרך עקיפה על־ידי פרסום שמו ופועלו בכל הזדמנות נאותה. הדבר כל־כך מושרש, עד שהפוליטיקאים (והם בעיקר מעוניינים בפרסומת אישית לצורך המשך הקריירה שלהם) מקיימים קשרים עם עיתונאים מוגדרים, ולרוב לא קשה לנחש את מקור ההדלפה. איני יודע אם להגדיר קשר כזה כלגיטימי, לעתים הוא כנראה בלתי נמנע, ולא הייתי מגדיר אותו כסותר את כללי האתיקה העיתונאית. דבר אחר הוא כאשר העיתונאי זוכה לפירורים, למשל מישיבות הממשלה, ובונה מהם סלט שלם, שממנו ברור לא רק מי המספק את הסחורה אלא שהכתיבה בשלמותה מנסה למכור לציבור תמונה חד־צדדית ומלאת תמיכה ואהבה לעמדות של המקורות המדליפים. במקרה כזה אני שהעיתונאי מאבד את עצמאותו העיתונאית והרוחנית, או שהוא למעשה בעל אותן השקפות של הגורם המדליף. גם אז הסיפור „הבלעדי" שלו אינו אובייקטיבי, אפילו אם יש בו אלמנטים של אמת, אך זוהי אמת חלקית בלבד.

לא „נגעתי בכל ההיבטים של החשבון העיתונאי. יש עוד נושאים כמו המניעים לאי־פרסום דברים שלא תמיד נובעים משיקולים עיתונאיים טהורים, או נושא של יחסי גומלין מורכבים בין העיתונות לבין גורמי השלטון, או רמת האתיקה והאישית של העיתונאים עצמם ועוד. ובכל זאת בסיכום, העיתונות הישראלית, על גווניה השונים, ממלאת את עיקר תפקידיה נכון, לעתים היא מרגיזה את הציבור, אשר כאמור אינו מתייחס אליה — בספקים — באהדה מרובה. אך הוא קורא אותה בשקיקה, קורא ורוטן, הוא אוהב־שונא אותה. הגדרה פסיכולוגית ידועה, למשל מחיי זוג נשוי, הם לא יכולים לסבול איש את רעהו, אך אינם מוכנים להיפרד.

(רשימה שנייה ואחרונה)

יש־דיבור

YESH DIBOOR

עמוד לנוער / עמלה עינת

טיול אופניים

כנסיית סטיפן הקדוש

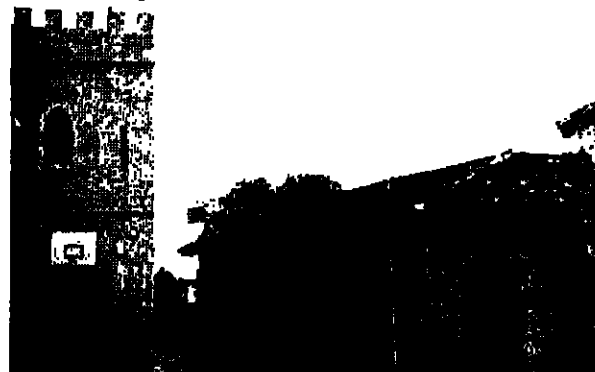

מצומת אשתאול פונים לדרום־מערב אל בית־שמש, היא הר־טוב. חוצים את נחל שורק, המדיף ניחוחו למרחקים, וארבעה קילומטרים מצומת אשתאול ובית בורר מצד שמאל, הוא קבר אבו־מיזאר, שנשמר עד היום בגלל קדושתו. כינויו גנו אבו אל עואם, „אבי הכוח", והמסורת של ערביי הסביבה מייחסת אותו לשמשון הגיבור.

ממול — מצד ימין לכביש — תל בית־שמש, מגדולות שבערים העתיקות בארץ, אשר שלטה על אחת הדרכים החשובות שעלו מהשפלה אל נמת ההר.

עוד 3 קילומטרים דרומה עד לעינות דקלים שמשמאל. קבוצת דקלים ושרידי באר מים ועוד 100 מטרים ודרך טובה, העולה למנזר בית ג'ימאל הוא כפר גמלה, על שם רבן גמליאל נשיא הסנהדרין. המסורת הנוצרית קירשה את המקום ומאמינה שבכנסייה העתיקה שבמנזר קבור רבן גמליאל, מורו של פאולוס וידידו של סטיפנוס, הקדוש הנוצרי הראשון שהומת.

שער ברזל גדול ובחצר — בורות מים, ומימין — בניין אבן שנבנה ב־1881 על־ידי כומר איטלקי. היה בית ספר חקלאי עד מלחמת השחרור ואחר־כך הפך לפנימיה.

המקום שייך למיסדר הקתולי של הסיליזיאנים, שמרכזם בבית־לחם. חוצים את הבניין ומאחוריו כנסייה קטנה, כנסיית סטיפן הקדוש שנבנתה על יסודות כנסייה קדומה, שחלקים מהפסיפסים שלה תלויים על הקיר החיצוני.

בכנסייה — מדרגות מימין, המוליכות אל קברותיהם של גמליאל, בנו חביב והקדוש הנוצרי סטיפנוס. על הקירות — ציוריו של האח לואיג'י, נזיר מסטלה מאריס שבחיפה, שצייר ב־1932 סצינות מחייו של הקדוש סטיפנוס. ארבע סצינות המתארות את הוצאת פסק־דין של הסנהדרין לסקילה, את ההוצאה להורג ואת הקבורה. הקירות מכוסים כתמי צבע, היוצרים אשלייה של פסיפס. כיוון שלא היה תקציב לפסיפס אמיתי, הביאו צייר גרמני שזייף מוזאייקה.

עודד פיינגרש

מכתבים מהצבא

שיגרה מפוהקת

זהו, נכנסתי לשיגרה ואני מרגיש שאני הולך להתפוצץ. שמונה־אפס־חמש. את מכירה את המושג הזה. בשמונה בדיוק אני מתייצב במשרד, בשתים־עשרה ארוחת צהריים, ומאחת וחצי עד חמש שוב במשרד. אני מגיע בשש ורבע הביתה ומרגיש משותק, אין לי כוח לכלום. אני יודע שאם אלך לישון, אתעורר רק בבוקר, ושוב צבא, וכך יעבור לי היום בלי רגע אחד משמעותי. אם אני לא הולך לישון, אני מסתובב עם פיהוק כרוני על השפתיים, כמו סהרורי.

בכל בוקר, משש וחצי, עד שבע, אני מעביר את הזמן בין לגימת קפה לכותרת בעיתון. בשבע ורבע יוצא מהבית ותופס את האוטובוס הקבוע בו אני מבלה כמעט שלושת רבעי שעה בפקקים, וממש ברגע האחרון מזנק ממנו כדי להגיע למשרד — לעוד יום.

נמצאת איתי שם פקידה, שכבר שנה בצבא. בזמנו, בתחילת גיוסה, ניסתה את כוחה בתזמורת צה"ל. היא נגנית בחסר, אבל לא התקבלה והיא יושבת במשרד, אפילו כיום, שנה אחרי, בפרצוף אבל, ישנה עוד פקידה שגרה בצפון הארץ, והיא כועסת על ששיבצו אותה לשרת בבסיס רחוק מביתה. היא אמנם רק ארבעה חודשים בצבא, אבל הכעס שלה עוד טרי. בנוסף להן ישנו גם נהג הקשור למקא"מ — מרכז קידום אוכלוסיות מיוחדות או בשם הפופולרי — „נערי רפול". הוא בא משכונת־עוני ועבר בצבא קורס שצריך לעזור לו באורחות — קורס נהיגה. חוץ משלושת אלה, יש לי גם מפקדים, אבל הם נושא למכתב אחר. בקיצור, כל יום חוזר על עצמו. שינוי יחיד בשיגרה הן התורנויות, אז אני נאלץ להישאר לילה בבסיס, וגם סדר היום למחרת משתנה, כי אני משתחרר מוקדם. בימים רגילים אני נמצא במעקב קבוע אחרי השעון, שחס וחלילה לא אשאר אחרי חמש. אני ממש משתגע, רבים אמרו לי שלוקח הרבה זמן להתרגל לסדר היום אבל בסוף מתרגלים. אני כבר מחכה לרגע בו ארגיש מורגל. להתראות.

ניר

חיק שכל

בתחנת הרכבת

כל הרכבות היוצאות מתחנת יורק־מזרח מגיעות לפוגוול. מפוגוול ממשיכות אחדות מהרכבות לקמפ: אחרות לבנסטוק והלאה למירוול; אחרות לגרינפילדס והלאה לדאיין. מחיר הכרטיס לקמפ, מירוול או דאיין הוא 3 לי"ש, לשאר התחנות — 2 לי"ש. דני מיהר מאוד. הוא קנה כרטיס ב־2 לי"ש. הרכבת הראשונה יצאה למירוול אבל דני לא עלה עליה. לאן הוא צריך להגיע?

מה חסר?

איזה מספר חסר במעגל השמאלי העליון?

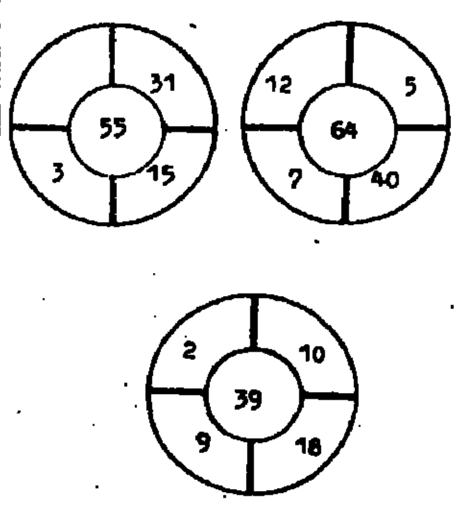

הפתרונות במדור זה בשבוע הבא.

אמיר בן־שלום

סיפור

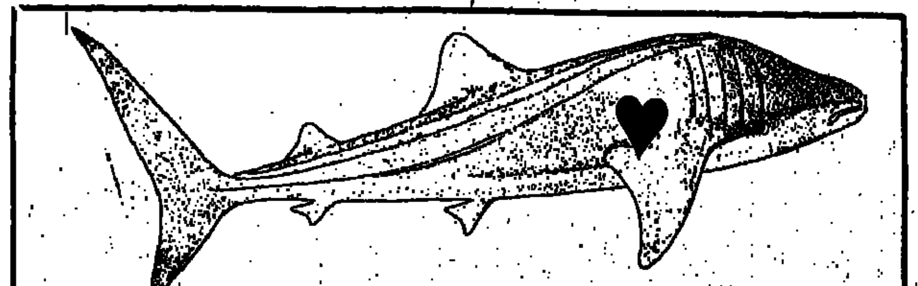

הכריש ענוג־הלב

איבן איבני

הכרישים ידועים בדרך כלל כיצוריים שיים, מהירי תנועה ומרושעים, המפילים אימה ופחד על שוכני־מצולות ועל רוחצים תמימים. אך הכריש שבכוונתי לספר עליו לא היה מרושע כלל וכלל. נהפוך הוא, רך היה ליבו וענוג.

הוא היה שמן מחבריו ומגושם ונבדל בכול מבני מינו, שממילא לא הירבה להתרועע איתם. רק לא ברור אם השמין כי לא הירבה להתרוצץ אחרי טרף, כשאר בני מינו, או שטבעו המתון היה בגלל גופו המגושם, ותכונותו הטבעית נבעה משמנו משלו. הרי גם אצל בני־אדם אין יודעים תמיד. השמנים מצטיינים לא פעם ברוח מתונה ובכל־אופן ביותר שלווה נפשית. התכונה היחידה שהיתה משותפת לכריש זה ולשאר מלצות הים היתה קוצר הראייה. ידוע, שכל הכרישים קצרי ראייה. אך לרובם אין כל צורך בכושר ראייה משובח, כי בעזרת חוש הריח הם מריחים את טרפם למרחוק ובחוש שמיעה מפותח להפליא חשים בכל ניע ורטט, בכל ניד המפריע את שלוות המים. שכן, מתחת לפני המים אין כל ולהם די לכן בזיע קל שבקלים.

או אחרת, הכריש ענוג־הלב רצה להיטיב עם כל יצור, כי ליבו היה מלא אהבה לכן השיג לו משקפיים, ובוודאי תודו גם כי היה בכך משהו יוצא דופן לגבי דג כלשהו.

אך למרות טוב ליבו, לא היה הכריש מאושר. עמיתיו, שכל שיחותיהם ומחשבותיהם נסבו רק על עניינים הכרוכים בזוללה ובתהליכי העיכול, הרבו ללעוג לו. משתעשעים היו במעשיות על מרדף ומצוד שערכו על להקות סרדינים וקיפודים, או על בני־אדם, ואפילו על מה שנחשב כמעדן נדיר, כמו ילד קטן משתכשך קרוב לשפת הים, סמוך להגריה. הכריש לא יכול היה לשאת זוועות כאלה, ואפילו לא לשמוע על כך. בכל מחיר ביקש למצוא לעצמו חברה טובה ממנו. אלא שהדבר לא עלה בידו, כי חוץ מן הכרישים היו כל חיות הים נמלטות מפניו בבהלה. גם הדולפינים הגדולים, המסוגלים בשעת מצוקה להיערך בזוגות לדרך קרב אפילו עם הכרישים עצמם, נמנעו בכל האפשר מפגישה אתו, מתוך יראת־כבוד לכוח זנבו ולשלושת טורי שיניו החדים כשיני משור. כשהופיע צל גופו הכביר, היו הקונכיות ממהרות להצטנף ולהיסגר וקיפודי הים דממו בחביון הסלעים. גם שאר תושבי המצולות נמלטים היו כל עוד נפשם בם כשחיה הכריש השמן מופיע מרחוק.

בקשר לכך אני חייב להוסיף דבר מעניין: הכריש הוא בעצם מהיר תנועה מאין כמוהו, אחד הדגים הזריזים ביותר, המסוגל לעבור כהרף עין מאות קילומטרים. אף־על־פי־כן, הכריש שלנו לא ניסה כלל להתחרות עם מישהו, או להשיג דג קטן ממנו, איתו רצה להתיידד. איני בטוח בגלל מה. קיימות לכך שתי אפשרויות שונות: או שחשש שדג כזה עלול למות מרוב פחד, חס וחלילה, או שמנעו ממנו משמני בשרו הצלחה במרדף, כי בשחותו, כמו בני־אדם שמנים, היה גם הוא נתקף בקוצר נשימה.

וודאי תחשבו שהדגיגים הקטנים הבחינו במשך הזמן שכריש זה אינו רודף אותם ושאין הוא תוקף והורג בהם, אך למרבה הצער לא. בינם לבין עצמם אפילו לעגו לו, כאילו היה גם הוא שייך לאויביהם:

תראו את השמן הזה! זה־הבהמה לא יכול אפילו להשיג אותנו. בושה וחרפה לכריש!

כאילו שנוהגים לכבד רק מי שמסוגל לאיים.

זגוגיות משקפיו של הכריש הטוב היו מתערפלות לפעמים מן הדמעות. כל־כך נעצב אל ליבו בגלל אי הבנה משגעת זאת, וברגעים כאלה היה עליו לקנח שעה ארוכה ובתשומת־לב מרובה את זגוגיותיו באצות־ים צהבהבות.

באחד מאותם ימים חרדי עצב, כאשר שוטט הכריש מרירות בקרבת המים הרדודים ולא היה לו אף אחר להחליף אתו מילה, חוץ מצידרת השחפים, גבוה ממעל לאופק, הגיע לאוזניו לפתע קול צווחה דקה, קריאה לעזרה, מפי אחד הדגים:

הצילו! הצילו!

אין זה נכון שהדגים אילמים. כטבע אין בכלל יצורים אילמים, אלא שאנחנו לא מסוגלים לשמוע כל מה שמדברים, לוחשים וצועקים ברחבי תבל, או מה שנמסר בלי להשמיע הגה. הדברים קשורים בכושר השמיעה שלנו, ולאו במי שאין להם צורך בבני־אדם כדי להידבר ביניהם.

בהינף זנב אחד ויחידי הגיע הכריש אל המקום שממנו בקעה הצעקה ולעיניו נתגלה סרדין קטן, יפה־תואר, שקצה זנבו נלכד מתחת לאבן גדולה. כמעט שהתעלף מפחד כשהופיע מעליו הראש הענק המשולש, עם השיניים האימתניות.

רחם עלי, כריש גדול וכל־יכול — התחיל הסרדין לייבב — בשבילך אהיה רק נגיסה קטנטונת וחסרת חשיבות, בקושי תרגיש בי בכלל, וסתם תקצר את חיי. אבל אם אין ברירה ואתה מוכרח, לפחות שסע אותי בבת־אחת, כדי שלא אסבול יותר מדי.

אני צמחוני — אמר הכריש.

אתה מה?

צמחוני. אני לא צורך מזון־חיות, אלא ניזון רק מאצות וצמחי־ים.

הסרדין עדיין התקשה להאמין:

אז לא תאכל אותי?

כמובן שלא — ענה הכריש הטוב בקולו הרך והעמוק, והדף את האבן המעיקה על הדגיג, שבו במקום נחלץ ויצא חופשי.

תגיד לי עכשיו, מדוע כולכם פוחדים ממני כל־כך?

אף פעם לא ראית את השיניים שלך? איך אפשר לא לפחוד — קרא הסרדין ונמלט בבהלה, שוכח אפילו להודות לכריש על מעשה החילוץ, למרות שבדרך־כלל לא היה דגיג חסר נימוס.

באחד הלילות שחה הכריש ענוג־הלב אל פני המים. הלבנה עמדה במילואה, עגולה ומחייכת לה במרומים ללא כל סיבה נראית לעין, ופני האופק רטטו בגווני כסף לטושים כפני מראה ענקית. או התרומם קצת הכריש ורכן מעל לפני המים, עד שיכול היה לראות בבירור את בבואת גופו ושיניו הלבנות, וזוועת כל היצורים שאת אהבתם ביקש באומללות רבה כל־כך והצלחה מועטת.

הוא הבין אז כי שום הסברים לא יועילו בעניין זה, כי עוד לפני שיספיק להגיד מילה אחת, תמיד יברחו מפניו, ואפילו יתאמץ וישיג מישהו, הרי למראה המלתעות יהיה ההוא מבוהל מכדי להיות מסוגל להקשיב לו. משום־כך החליט להקריב את הגדול שבקורבנות. הוא שחה אל מעמקי הים, עד לקרקעית, האוקיינוס עצמה, אל מי ששימש כרופאם וכרופא שיניהם של כל הדגים כולם, האל היוני בגימלאות, דוקטור נפטון, שהיה מחציתו דג ומחציתו אדם עטור זקן לבן וארוך.

אני רוצה שתעקור לי את כל השיניים דוקטור! — מיהר הכריש להפריז מיד בהיכנסו.

(המשך בשבוע הבא)

תרגום: דינה קטן בן־ציון

איבן איבני הוא משורר ומספר יוגוסלבי ממוצא יהודי, שכילה צעיר נתנסה בשהות במחנות ריכוז של הנאצים. כתב ספרים רבים, ביניהם ספרי אגדות, מתוכם לקוח סיפור־אגדה זה.

פוקוס אישי

גדי יציב

השלום והמחנה

אתם, חברים יקרים, תבחרו לכם ותחליטו בעצמכם איזה נוסח יותר ציוני, מזעזע יותר ומהדהד יותר, כהסבר אפשרי להשערת היחסים המסתמנת לאחרונה בין שתי מעצמות־העל.

נוסח ראשון: כסף יקר יותר מדם. כל עוד עלו המלחמות בדם, דם רב, מסוגלות היו האומות לשאת בהן. לא בלי עצב נורא ויגון כבד וצער כמובן, וכדמעות־כאב אמיתיות, והרבה מליצות החצובות מעומק הלב על בנינו הגיבורים — אבל אינטרס לאומי הוא אינטרס לאומי, ואדמתנו היא אדמתנו, וכמובן גם עמנו וכבודנו — כל תולדות כל העמים מלאים אותם כמים לים מכסים — ודור אחר דור, תמיד למען מטרה צודקת מאוד, מעלה את תרומת דמם של בניו.

עכשיו מסתבר, כאילו פתאום, שמדור לדור מתייקר והולך המאמץ המלחמתי, והיום המאמץ הזה יקר כל־כך — עד שאפילו שתי מעצמות־העל מתקשות מאוד לשאת בנטל. לא חישוקי הקפיטליזם האמריקאי מתחילים להיקרע ולהתבקע — ולא אושיות החברה הקומוניסטית הרוסית מתחילים להזדעזע — אלא שתי מכונות המלחמה האדירות, הבנויות אל תוך שתי החברות הללו, כורעות תחתיהן — על כל אביזריהן, טיליהן האסטרטגיים והטקטיים, מערכות הביון הסופר־תחכומות, ומנגנוני ההרס ההיפר־מודרניים. העול כבד, והכתפיים הרחבות ביותר בעולם — פתאום צרות מאוד ביחס אליו. כאן מתחיל הגלאסנוסט הסובייטי, וכאן יתחיל הנשיא הבא של ארצות־הברית במדיניות השלום שלו. מלחמה זה כבר לא רק דם, מלחמה זה גם הון־עתק, וזה אומר שהשלום פתאום ככר הרבה יותר הגיוני ואטרקטיבי — ואילו האינטרס הלאומי, ואדמתנו, ועמנו וכבודנו, וכל הבלה־בלהיהוה — כולם־כולם עתידים לכרוע ברך כפני השלום — עד שלא תמצא דרך יעילה יותר וזולה יותר לעשות מלחמה. עד כאן הנוסח הראשון.

נוסח שני: הרוב חשוב יותר מן המיעוט. כל עוד עלו המלחמות בחייהם של המעטים — מעטים יקרים שלנו, מורמים־מעם, הטובים שבינינו, כמעלות־קדושים וטהורים, הורינו, בנינו, בעלינו, נשותינו, אחינו, אחיותינו, חברינו־כאחים־לנו שציוו לנו את החיים — כל עוד כל אלה יחד היו רק מיעוט בין האומות — מסוגלות היו האומות הללו לשאת במלחמות כולן ולסבול אותן. לא בלי כאב לכל החיים, ועם יגון נוקב תהומות־לב, וחבל על האובדים ולא נשכחים — אבל האינטרס הלאומי, כאמור, ואדמתנו, כאמור, ועמנו וכבודנו — כל תולדות האומות הן תולדות המלחמות אשר מיעוט בני אדם בכל תקופה ותקופה, עושה אותן כחיילים, ומיעוט החיילים נופל בהן כגיבורים — והרוב הגדול נותר אחרי המיעוט לקונן עליו, ולספר את עלילות תפארתו.

עכשיו כבר ברור לגמרי שבמלחמה הבאה כבר אין הדברים אמורים במיעוט — אלא ברוב הגדול־מאוד, אשר עלול להשאיר אחריו רק מיעוט קטן מאוד להזכיר את תהילתו האבודה והמושמדת. לא הגיבורים שבין החיילים, ולא החיילים שבין בני האדם — אלא רוב בני האדם, וזה הדבר שכאילו פתאום דוחק את המלחמות אל מעבר לגבולות האפשרי והסביר, ומוריד אותן מסדר היום, ובעצם מוכיח כי מה שסביר בהחלט, ואפשרי מאוד, הוא דווקא השלום. אומנם יש אינטרס לאומי, ועמנו ואדמתנו וכו' וכו' וכו' — הכל דברי אלוהים חיים — אבל כל אלה לפתע משתחווים אפיים ארצה, ונרתעים לאחור, מפני כבודו וחשיבותו של השלום. מסתבר שהרוב, בשתי מעצמות־העל, מוכן לכאוב, לסבול, לקונן ולהתאבל — אבל מסרב בכל תוקף ליהרג ולגווע, והוא דוחק על כן במנהיגיו לבקש שלום ולרדוף אותו — אלא אם אלה ימצאו להם דרך לעשות עוד־מלחמה־צודקת־אחת נוספת, שלא על חשבון הרוב. עד כאן הנוסח האפשרי השני להסבר פשר ההתקרבות בין שתי מעצמות־העל.

מכאן אפשר לעבור להגדרת מחנה השלום. זו הגדרה של מחנה השלום בכל הארצות, בכל התקופות, וגם אצלנו: אנשי מחנה השלום מתאמצים בכל כוחם, וגם יתאמצו בעתיד בכל כוחם, כדי למנוע את המלחמה הבאה, על אף העובדה שעדיין יש די כסף כדי לנהל אותה, ועדיין היא עתידה לתבוע קורבנות־אדם רק ממיעוט קטן יחסית מקרב בני האומה. אנשי מחנה השלום הם כאלה לא מפני שהם יודעים שיום יבוא ושוב לא יהיו די משאבים כלכליים כדי לנהל מלחמות וגם לא מפני שהם יודעים שיום יבוא והמלחמות תהיינה כרוכות בהשמדה טוטלית אלא מפני שהם מבינים את הזוועה הנוראה הכרוכה במלחמה.

אנשי מחנה השלום הם כאלה — גם מפני שהם יודעים היטב כי עוד לפני שיגמר הכסף, ועוד לפני שסכנת ההרג תחול על כל הרוב הגדול — הם יהיו הראשונים שיתנדבו להשתייך אל המיעוט הקטן אשר מקיז את דמו ונופל על פניו בשדות־המלחמה. □

חאלד חליפה

מתווך חד־צדדי

סירובם של אישים פלשתינים מהגדה המערבית ומרצועת עזה לפגוש את מזכיר המדינה האמריקני ג'ורג' שולץ בירושלים, היתה אחת המהלומות הקשות ביותר שספג המימשל האמריקני במדיניותו המזרח־תיכונית האחרונה.

שולץ, שהטיל את יהבו הכבד ביותר על הביקור בישראל, קיווה לפגוש אותם אישים בדרכו לבריה"מ. למעשה, הוא ספג יום קודם לכן סטירת לחי מצלצלת גם מיצחק שמיר, ראש־ממשלת ישראל, אשר דחה בגסות את הצעותיו בכל הקשור לקיומה של הוועידה הבינלאומית בהשתתפות טקסית של בריה"מ.

כל אחד וטעמיו עימו. שמיר מבקש בעמדתו הסרבנית והלא מתחכמת להימנע מכל ויתור טריטוריאלי שיביא לחלוקה פונקציונאלית של הגדה והרצועה עם חוסין מלך ירדן, ואילו הפלשתינים, שנוכחו לדעת שהם יהוו בפגישתם עם שולץ קישוט חסר־תועלת במקרה הטוב ותו לא, נמנעו כמופגן מן הפגישה. גם רוחו ורצונו של אש"ף בא לידי ביטוי, ללמדך מי שולט בשטחים, ואילו מזכיר המדינה האמריקני, האמון על רזי הפוליטיקה וההתשה במשא ומתן על־פי השיטה המקיאבליסטית, רצה בפגישה חסרת תוחלת שאותם מנהיגים עמדו על טיבה.

ג'ורג' שולץ בא מוושינגטון, כאשר הורה הסטייט דיפרטמנט לסגור את משרדי אש"ף בבירה האמריקנית, שהם משרדי אינפורמציה. שולץ תומך בעמדה הישראלית השוללת את אש"ף כפרטנר למשא ומתן ומתנה תנאים שהיתנוה קיסינג'ר בזמנו (1975) למדיניות החוץ האמריקנית והם ההכרה ב־242 ו־338 כתנאי להכרת ארה"ב באירגון וקשירת מגעים איתו. מזכיר המדינה האמריקני התעלם, משום מה, מחבית הנפץ והתבערה המאיימת על השטחים הכבושים. בביקורו הוא לא התייחס במאומה למצב בגדה וברצועה, לא למעשי ההרג המבוצעים בתושבים הפלשתינים באותם שטחים, לא בענישה הקולקטיבית ולא לדיכוי שביתות המחאה בכוח הזרוע ולהתנחלויות.

שולץ אינו מתווך אמין, שהפלשתינים חייבים לקחת בחשבון. הוא מתווך חד־צדדי, שתומך בישראל חזקה ואיתנה — צבאית, פוליטית וכלכלית — מול הפלשתינים ומדינות ערב. ואילו למעשה ועקב תלותה של ישראל בארה"ב הרי הוא יכול לכפות כל הסדר על ישראל מבלי שזו תניד עפעף. □

יהודה להב

נודל מזווית סובייטית

וככן, גם אידה נודל איתנו. ועוד מעט יגיע גם ולדימיר סלפאק. במחנות העבודה הסובייטיים לא נותרו עוד אסירי־ציון. פעילי העלייה, ברובם המכריע, הורשו לצאת. וברית־המועצות לא התמוטטה.

ידידי הטוב, מדען גרעיני נודע, שנאלץ לגלות מצ'כוסלובקיה, ועד היום אין מתירים את כניסתו למולדתו, הוזמן לא מכבר לכנס מדעי בנובוסיבירסק. בדרך חזרה לארץ־מגוריו התעכב במוסקבה ונפגש עם ידידו משכבר הימים, לוחם החופש, הפיסיקאי אנדרי סחארוב. וברית־המועצות לא התמוטטה. כשם שנשארה על כנה גם לאחר שאנדרי סחארוב הורשה לשוב למוסקבה לאחר שנות־גלות בגורקי ומאז שובו לא חדל להביע את התנגדותו למעורבות הסובייטית באפגניסטן.

מזווית ראייה סובייטית, אלו הן פרשיות עגומות מאוד. רדיפתם, מעצריהם והענשתם של פעילי העלייה והלוחמים למען זכויות האדם הוצגו על־ידי ברית־המועצות במשך שנים רבות כאמצעים הכרחיים למען שמירת בטחונה של המדינה. בגלל הצעדים המשפטיים והמינהליים שננקטו נגד אנשים כאלה הסתכסכה ברית־המועצות עם מדינות רבות, פגעה בקשריה הכלכליים והתרבותיים איתן וקוממה נגדה את דעת הקהל בעולם. עתה אין מנוס מחשבון־נפש: מה הוא מאזן הרווח וההפסדים של ברית־המועצות? לשם מה היה נחוץ כל זה? יש שם בוודאי אפולוגטים, המסבירים, כי „בזמנו היו אלה צעדים נחוצים, אבל עכשיו השתנו התנאים". ויש עדיין לברית־המועצות כמה חסידים שוטים בעולם — אנשי רק"ח כוודאי נמנים עמם — המקבלים טיעון זה ואף חוזרים עליו בחדווה וכנחת. אבל יש לי יסוד סביר מאוד להאמין, כי בקרב המנהיגים הסובייטיים נערך עתה גם חשבון נפש רציני. מי כמוהם יודע, כי נעשו הרבה־הרבה מעשים מיותרים ומזיקים, שגרמו סבל לאנשים רבים וגם פגעו בשמה של ברית־המועצות.

בעוד כשבועיים תחוג ברית־המועצות 70 שנה למהפכה. החגיגות נערכות הפעם לאו דווקא בסימן הנצחונות וההישגים, אלא באווירה מפוקחת של התירה לשינויים מפליגים והמאמץ להיערכות מחודשת למען חיסול הפיגור הכלכלי והחברתי. הרבה ציפיות גבוהות, הרבה תקוות נתבדו. עם זאת, 70 שנה לאחר המהפכה הצרפתית הגדולה ניצבת צרפת — לאחר הפיכות ומהפכות אחרות — על סף תבוסתה המכרעת מידי גרמניה. בברית־המועצות התחוללו תהפוכות רבות, אך המשטר הסובייטי נשאר על כנו ועמד בהצלחה גם במיבחן העליון של הפלישה הנאצית. מעמדו נראה עתה יציב מאי־פעם. התוכניות למיגורו בכוח עברו מזמן אל עולם ההזיות. דווקא על רקע המאזן הכללי הזה נראה הזמן כשל לכך, שההנהגה הסובייטית תשתחרר סוף־סוף מגישתה הפאראנואית כלפי העולם הסובב אותה וגם כלפי אזרחיה־שלה ותגלה יותר רוחב־דעת ורוחב־לב.

ייתכן, ששינוי זה אכן הולך ומתחולל. אין בטחון, שהמהלכים הנוכחיים יימשכו, לפי שעה בכל רגע אפשרית גם תפנית אחורה. וגם לאחר שבתחום זה יחול שינוי מירבי, עדיין תהיה ברית־המועצות רחוקה מאוד מן החזון שהציבו מחוללי המהפכה ואשר הלהיב דורות של ידידיה ושוחרי טובתה. אך אם יושם קץ להפרות הגסות והמקוממות של זכויות האדם, זה יהיה כבחינת הוצאת „העז", שהוכנסה לבית הסובייטי, שכלאו־הכי סובל מצפיפות־יתר. □

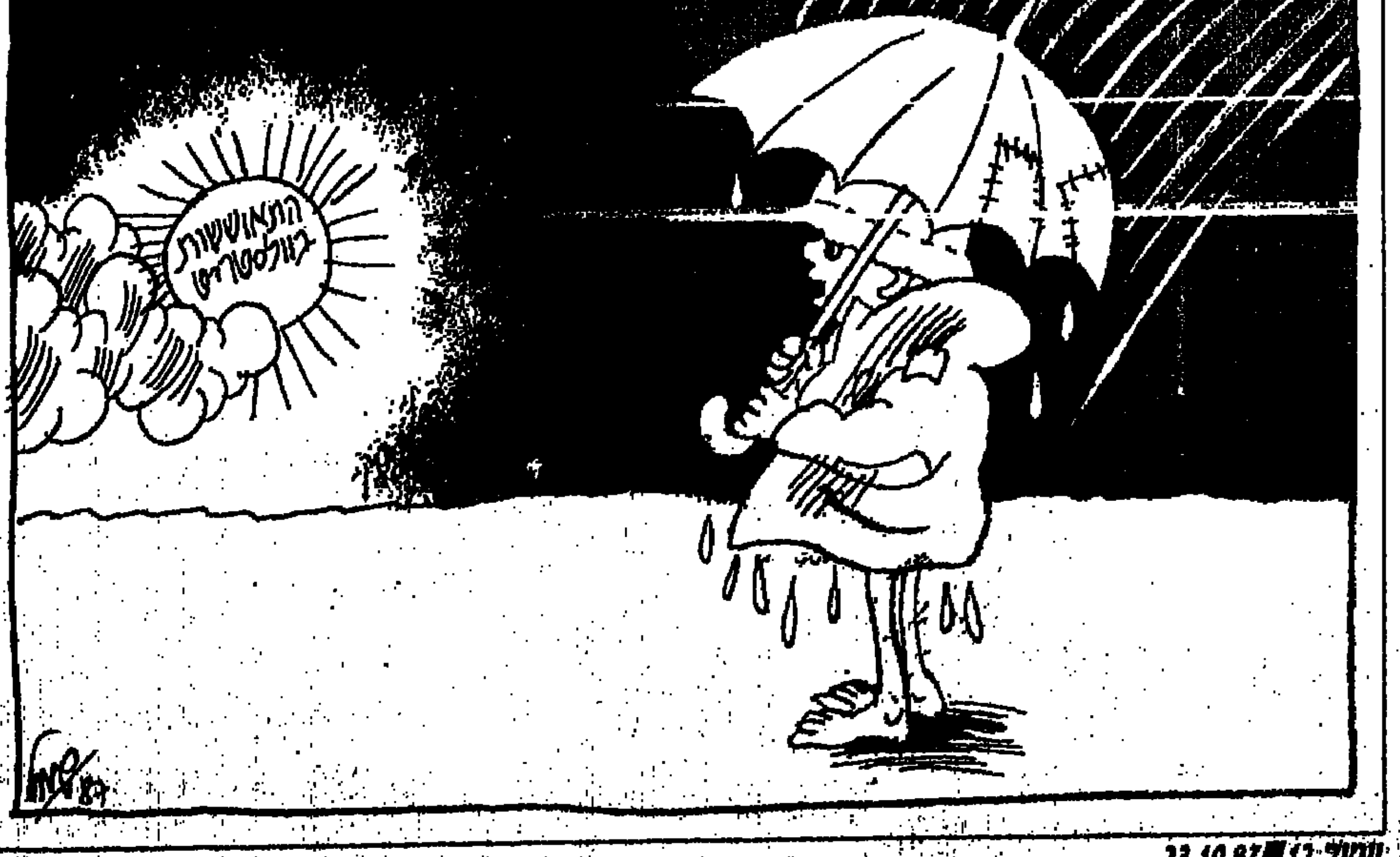

נועם שפנצר

עולם הולך ונעלם

עודני מהלך בין מדשאות הקמפוס והנה צץ לצידי בחור צעיר בחליפה ועניבה, שפם דק ותיק ג'יימס בונד אדום, מבהיק. „מה נשמע" הוא אומר, „טוב, תודה, איך אצלך" עניתי. „אני אחמד", הוא אמר ולחצנו ידיים. הוא מרבת־עמון, לומד ביולוגיה, ודאי זיהה אותי לפי הסנדלים. קשקשנו על אמריקה, קריירה, כסף, בחורות, מלחמה, כל הטריוויה הזאת. רציתי להגיד לו: „תקפוץ אלינו הערב, ננגב איזה חומוס", אבל נזכרתי שבאמריקה לא נוהגים כך ויש להיזהר, כי אינך יודע עם מי יש לך עסק ואין לבטוח מיד באף אחד, אפילו לא בשכן, אפילו לא בישראלי, אפילו לא בערבי. נפרדנו לשלום כמו באגדות.

אחר־כך מצאתי את עצמי מבודח, זחוח, מהרהר בנגאליות הצרופה, המושלמת, שבמפגש הזה. חשבתי גם על השלום המוזר שהיא, אמריקה, משכינה בין אורחיה ותושביה. על כל האנשים מכל הגזעים והצבעים, המשוטטים בין שבילי הקמפוס ואומרים בנימוס „שלום, מה נשמע" „טוב, תודה" ומדברים על אמריקה ועל קריירה וכסף ובחורות וכל הטריוויה הזו ונזהרים כיהד מאיידס ומפזמים מבלי משים ג'ינגל חדש של קוקה־קולה ומחפשים מישהו לעשות איתו ביזנס, או ילד, או משהו.

חשבתי איך אמריקה מפייסת אותם, ואיך אינם צריכים לבחור בין הבכורה לנזיד העדשים כי באמריקה הבכורה היא נזיד העדשים. חשבתי איך היא, בתבונתה, מתירה להם לשנוא, אבל בשקט, לגדף מזווית הפה, להציץ מזווית העין, אבל, כמו בקיבוץ, בלי מכות, רק בלי מכות, בלי מלחמות. כי אמריקה יודעת היום את מה שבישראל ממאנים לראות. היא יודעת, האם הגדולה הזאת, שמלחמה היא עסק שעבר זמנו. לא משום שהוא ציני, אכזרי או יקר — אמריקה צינית, אכזרית ויקרה — אלא משום שהוא לא יעיל, לא עובד, לא רלוונטי, לא נראה טוב, ואת אלה אמריקה לא סובלת, לא קונה.

הבט סביב וראה: מי נלחם כיום? רק מדינות מפגרות, נבערות, מטומטמות. הבט וראה איך אף פתרון או הישג אינו מושג במלחמה, נכון, לכולם יש עדיין צבא. אבל הקשר בין צבא למלחמה מתפוגג והולך. המלחמה התיישנה, יצאה מהאופנה. פעם זה עבד. פעם גם ספינות קיטור עבדו וילדים קטנים עבדו. היום כבר לא. הצבא נותר כאן כשריד ממסורת היסטורית, בעל משמעות סמלית, יצוגית, כמו הדגל, כמו הכנסיות הגדולות, כמו מכבי תל־אביב.

התבונה הפוליטית הישראלית תקועה בתקופת האבן, עם ריקודים להורדת גשם ושמש יוקדת, הסובבת מהר מרי סביב הארץ השטוחה והקשה, ושבוע עבודה ארוך ומלחמות, מלחמות. עץ הדעת הפוליטי כבר משיר פירותיו, אולם אף ניוטון ישראלי אינו יושב תחתיו לנוח. המחשבה הפוליטית הישראלית מתחבאת במערות, משחקת באש, ואחמד שואל אותי „על מה הם נלחמים שם?" ואני עונה „תהרוג אותי אם אני יודע" ואנו חשים קירבה גדולה ומהוזה, כי יש לנו מכנה משותף רחב וכבד, מעבר לאמריקה וקליגה וכסף ובחורות, כי אנחנו שרידים ופליטים מעולם פרה־היסטורי, עולם עם מלחמות וקלי קרויס־קאזה, עולם הולך ונעלם. □

משפט חירות

מעבר להיבט האישי, פרשת עמירב מלמדת על הרקע השלטוני־מפלגתי שהצמיח אותה ■ הסתבכותה של חירות בחצאי אמיתות מורה כי גם במפלגה אנטי־בולשביקית מוצהרת קיימים גרעינים בולשביקים ברורים

אריה פלגי

אתי חסיד עשתה עבודה מצוינת. אתי חסיד היא כתבת העיתון „חדשות" ופירסמה לפני כעשרה ימים ראיון עם משה עמירב, איש חרות אשר הודה בחטאיו, בפני בית־דין של חירות בצורה מזורזה. החטא: פגישות־גישוש עם ערבים המזוהים עם אש"ף. זהו ראיון־חוקר, המעלה את כל הפרטים החשאיים, מאפשר גם הצצה באופיו של האיש ובאופי מפלגתו והנהגתה, מבלי לחרוג ולו בפעם אחת מכללי האתיקה העיתונאית. באותו יום עצמו התפרסמה רשימתו של משה עמירב ב„מעריב" והוסיפה חומר רקע מאלף לפרשה כולה.

פרשה „ישנה", תאמרו. מאז ידעה הארץ הזאת פרשיות רבות אחרות, כמו השטפונות, בואה של אידה נודל, ביקור שולץ, הזכייה של עמוס מנסרורף, שביתת עובדי התברואה בתל־אביב, שביתת עיתונאי רשות השידור, מעצר שירזי, פתיחת מושב הכנסת, הכנות לבואה של צ'יצ'ולינה, פדיון מניות הבנקים והמשבר בבורסה — אם למנות את הכותרות המרכזיות בלבד. מה פתאום לחזור אל תבשיל שהתקרר כאשר יש רבים טריים, חמים, מרתקים כל־כך?

כדאי וצריך לחזור אל פרשת עמירב כי מעבר להיבט האישי, החשוב פחות, אפשר לבחון באמצעותה רקע שלטוני־מפלגתי שהצמיח אותה. חירות, גם בניגוד למשאלותינו, תישאר מפלגה מרכזית בחיי המדינה הזאת. יש לה סיכויים טובים להמשיך כמפלגת שלטון, לכן המתרחש בה והמתעצב בה ישפיע על חיינו הציבוריים והפרטיים כאחד. אופיים של גופים ציבוריים־שלטוניים נבחן בהתנהגותם בפרשיות עדינות, מורכבות דווקא.

מדוע הודה והתחרט האיש? מדוע הוא מפחד? מי משקר ומדוע?

שאלות מסקרנות, חשובות, „נוקבות". ננסה לחפש תשובות עליהן על־פי הראיון והרשימה ונזהיר כבר כעת את הקוראים, שלשם כך נזדקק למובאות לא מעטות אך לא משעממות.

★ ★ ★

לפני כן, פלש־בק היסטורי קצר, אל מלפני חמישים שנה. משפטי מוסקווה. מיטב הגוורדיה הבולשביקית על ספסל הנאשמים באשמות חמורות ביותר. מיטב המנהיגים של המהפכה הודו בפשעים חמורים — ודמיוניים. הודו בניגוד לאמת, שהיתה ידועה להם ולחבריהם, מדוע?

ואף זאת: חבריהם לא התייצבו לימינם. „האמינו" להם. אך גינו אותם, נידו אותם ואת משפחותיהם. לא פעם בני משפחותיהם הקרובים ביותר של הנאשמים הצטרפו לגינוי ולנידוי. מדוע? כיצד הניעו אותם לכך?

בחלוף יובל שנים, בהן נערכו משפטים רבים כאלה גם בארצות קומוניסטיות אחרות — מתבהרת התמונה. זהו נושא מרתק, חומר לימוד־ומחקר שמעטים דוגמתו בתורת השלטון, בפסיכולוגיה ההמונית ובפסיכולוגיה של האיש המאמין. לענייננו די אם נציין, שהם השיגו מהם את ההודאות על־ידי שילוב שני אמצעים: עינויים פיזיים וניצול נאמנותם לרעיון, למפלגה, להנהגה. הפחדה מכאן ו„טובת המפלגה" מכאן. השילוב הוא סוד ההצלחה. הוא פועל רק על נאמני הארגון, השלטון, הרעיון.

חשוב עוד להוסיף, שהשיטה הזאת מסבכת את הנוקטים אותה ואת המשלימים איתה במערכת שקרים, שאין ממנה מוצא אלא בהחלפת השליטים ובהחלפת השיטה. כל עוד שניים אלה שרידים וקיימים, מעמיקים תהליכי ההשחתה, ההידרדרות והניוון, שהם צאצאי השקר.

לא, חירות, משה עמירב וחבריו לא הגיעו כל־כך רחוק. אבל כדאי לזכור שגם מסע של אלף מילין מתחיל בצעד ראשון. הנה הסבר נוסף, מדוע כדאי לחזור אל פרשת עמירב.

★ ★ ★

ההודאה

שאלת המראיינת: איך הגעת למכתב התנצלות?

משה עמירב: את מכתב ההתנצלות לא אני כתבתי. המכתב לא תוקן. הוא הובא על־ידי צחי (הנגבי ראש לשכת ראש הממשלה) לישיבה (של בית הדין). נתנו לי חמש דקות לעיין בו. אמרתי אני חותם. לא מסתכן.

משה עמירב: „דרמה יוונית"

— במכתב ההתנצלות כתבת: אני מתחרט.

— את מכירה את תפילת „כל נידרי" ביום כיפור. לעניינים כאלה, שבהם אנשים נמצאים במצב לחוץ, יש איזו הבנה אצל הקדוש ברוך הוא.

— חתמת עליו.

— אז מה... בחמש דקות בבית־דין שדה. דבר, שהיה בושה בשבילי ובשביל התנועה.

הפחד

— איפה היתה נקודת השבירה?

— בא אלי הבן שלי (13) ואמר לי: „באמת נפגשת עם מחבלים?" הוא ילד. אז הייתי צריך לשבת ולהסביר לו, הייתי צריך לדבר עם האבא שלי, שהוא בכה, הוא חשב, שיכניסו אותי לבית הסוהר... אנה אשתי פתחה יום אחד את הדלת, הופיעו כאן איזה עשרה גברתנים... היא היתה מבוהלת מן העניין. היו לי עניינים עם החבר'ה של כהנא... באו עם שלטים: „עמירב בן זונה". נאצות, קללות נגדי... זה לא קל.

— יש לך פחד עמום, שיעקרו אותך מביתך? מרחם המימסד? מן השבט שלך?

— בהחלט כן. אני בניתי את הבית הזה, כשעוד היינו באופוזיציה... מגיל 17... בבית הזה, כולל זה שהגענו לשלטון, יש לי חלק.

— באיזה מצב נפשי היית בלילה שלפני הישיבה (של בית־הדין)?

— במצב, שהייתי צריך להחליט, או שאני יוצא פה למלחמה נגד המערכת כולה. נגד ראש הממשלה. ואין לי עניין בזה.

החברים

עמירב: ... אני גם סחפתי במין דרמה יוונית את כולם. דן מרידור בתוך העניין. הוא חבר טוב שלי. באמת לא רציתי שייפגע. אהוד (אולמרט) וראש הממשלה... כל זה כשאני במצב שאני לא יכול לומר את הכל. אנשים, בית־דיים שאני חינכתי, צריכים לצאת נגדי. אני חושב שנעשה לי עוול.

— איך היחסים שלך היום עם מרידור ואולמרט?

— בסדר... אני לא חושב שעשיתי משהו בזדון למישהו.

— תן לי שם של אישיות בכירה בליכוד שרעתה בדעתך?

— לא רוצה להיכנס לזה.

— אתה פגוע מאנשים מסוימים במפלגה?

— אוהו...

— המסקנה שהצליחו לשבור אותך?

— שמעת ממני, שאני חושב אחרת?

— אתה יודע משהו, שאין אנחנו יודעים?

— אני מכיר אנשים, שמתוך חשש לא אומרים את שאני אומר, אבל כולם אומרים את זה בטלפון, טלפנו אלי גם חברי כנסת.

★ ★ ★

וזה לא הכל. אבל אלה עיקרי הדברים, שאנחנו ריכזנו אותם לפי שלושת הנושאים: כלומר בראיון עצמו הם הופיעו בסדר אחר. אבל לא שינינו, לא עיוותנו דבר.

ברשימה הפרוגרמטית של עמירב, אשר התפרסמה ב„מעריב", הוא מסביר את מניעיו לפגישה עם אנשים שרואים באש"ף את אירגונם היציג (סרי נוסייבה ופייסל אל חוסייני). במידה של ציניות אפשר היה להכתיר את הרשימה בכותרת: „מדוע היה נכון לעשות את הדברים, שהתחרטתי עליהם". אם כן, מה הביא להסתבכות של חרות ושל עמירב? הרי אין ספק שיש כאן תערובת עשירה של חשדות, חצאי אמיתות, התנכרות, השפלה וכניעה. כמובן, בתנאים של ארץ חופשית ודמוקרטית.

תמצאו כאן את המרכיב של שלטון או אירגון, שלא אוהב „סטיות" מדרכו. כל יוזמה חדשה עלולה להיחשב כסטייה מדרך המפלגה. יש כאן כנראה יסוד מקיאבליסטי נוסף: אם היוזמה מתגלה או מתגלה בטרם זמן היא מגונה. אם היא לא מתגלה או מתגלה בעיתוי רצוי — היא נעה על הרצף בין חידוש ועד פריצת דרך. תמצאו כאן גם את מרכיב ההפחדה: „נוציא אותך מן המפלגה", וגם את ניצול יסוד הנאמנות לאירגון המשותף, שהוא גם בית, חברות, יחסי אנוש, זכרונות ילדות ואינטרסים יומיומיים. גם המרכיב של חרדה לבריאות המשפחה איננו חסר. מלבד עינויים פיזיים (שהוא חיסרון מהותי מאוד) יש כאן יסודות של הפחדה, לא מאורגנים מלמעלה אבל גם לא התנערות מהם. ראש הממשלה רואה באיש „טיפש" (יותר מדויק: „עושה מעשה טיפשות"); חברו, דן מרידור אומר עליו בטלוויזיה: הוא אחד מאלפיים חברי מרכז חרות, קרי יש בין כל־כך הרבה חברים כל מיני סוגים. אין כאן דברי שבח. העובדה, שעמירב לא הוצא מן המפלגה (כמו אריה נאור למשל, על „פשע" קטן הרבה יותר: השתתפות במשלחת הסברה של משרד החוץ) רומזת על כך, שהיו חברים מרכזיים אשר ידעו על מגעיו. אם כן, מדוע אף אחד מהם לא התייצב לימינו?

כל המרכיבים הללו מצביעים על כך, שב„חירות" אכן קיימים גרעינים בולשביקיים. הם קיימים בכל מפלגה גדולה, בכל מפלגת שלטון, בכל מפלגה אידאולוגית. הבעיה רק, שחרות לא תודה בכך ומכאן, שקשה לה להיאבק בנגעים האלה. מכאן, שהיא מסתבכת בחצאי אמיתות מביכות דווקא בפרשה עדינה. מכאן פתוחה הדרך להתפתחויות דומות, שיזדמנו למפלגת שלטון במדינה המשופעת בסוגיות מורכבות. וכמובן אסור לשכוח, שחירות היא מפלגה אנטי־בולשביקית מוצהרת ולא החמיצה להוקיע כל גילוי של שלטון „הפחד והחשבון" אצל מפא"י. ולכל אלה חרות הגיע כבר אחרי עשר שנות שלטון.

נחמא פורתא היא, שכל ההסתבכות צמודה לשאלה הרגישה והמרכזית ביותר בחיינו: ליחסינו עם הפלשתינים. סימנים רבים מעידים, גם באמצעות פרשת עמירב, שחירות לא תוכל לשמור לאורך ימים על קו דוגמטי־נוקשה, חד־משמעי בעניין זה, כוח המציאות חזק יותר מן העקרונות הלאומניים ההולכים ומתיישנים. בהתמודדות הראשונה, יד הדוגמה הישנה היתה על העליונה, אבל נחשף, כפי שביקשנו להציג, התו הבולשביקי של המפלגה האנטי־בולשביקית הזאת.

הפולחן המאוחר

כאפילוג מעניין ואופייני כדאי להוסיף עוד הערה לגבי רשימתו של עמירב עצמו ב„מעריב". לא נוסיף עוד הרבה מובאות, רק נציין שעמירב חוזר ומסתמך פעמים מספר על דברי זאב ז'בוטינסקי. „האם יקומו מנהיגי הליכוד לעשות את מה שהיה עושה היום זאב ז'בוטינסקי, אילו חי בקירבנו?" הוא שואל במשפט האחרון של רשימתו המאלפת. וכאמור, היא רצופה איזכורים כאלה.

הדבר מקביל הקבלה מדויקת ומדאיגה להסתמכות הקומוניסטים הרוסיים, למשל, על דיברי לנין. לא שאסור או פסול להזכיר דברי חכמים. אבל להתייחס אליהם כאל אורים ותומים, להצדיק מעשים של היום או הצעות של היום כקיום השקפתם שלהם — זהו נוהג של חסידים. זה חשוב להם עצמם והם יודעים, שיש לכך או עשויה להיות לכך השפעה על יריביהם או על קהל יריביהם במפלגתם. פולחן אישי אפילו מאוחר ברמות השפעה מאגית של שם האב המייסד — היא סממן טוטליטארי ידוע. עדות, שמשה עמירב הוא, אכן, בשר מבשרם. □

מרכז אמריקה 1987

הרי געש ורובי גליל

גואטמלה מנסה את הדרך הדמוקרטית. המחתרת דוכאה בעזרתה האדיבה של ישראל. התיירים חוזרים ואיתם הדולרים

ירון אמיתי

תיירים באים לגואטמלה להתפעל מהנוף הירוק, הרי הגעש המעשנים, שרידי המקדשים בג'ונגל, האגמים הכחולים ושווקי האינדיאנים הצבעוניים. לעין ישראלית, הדבר הבולט ביותר בנוף הם רובי הגליל על כתפי החיילים. כולם, מאנשי משמר הנשיא החולפים בחוצות גואטמלה־סיטי בג'יפים ועד לצנחנים בפטרול ביערות העד של חבל פטן, נושאים בגאון את תוצרת התעשייה הצבאית שלנו. „רובה טוב" אמרו לי השומרים במחסום הכניסה לאתר המאיה בטיקאל. אזרחים יודעים לספר גם על עזרה מסוג אחר: על מומחים ישראלים שלימדו שיטות ללחימה בטרור, ועל יועצים שהתמחו בחקירות ומעצרים. ישראל עוזרת לגואטמלה ברצון, היא חייבת לה תודה עוד מ־1974, כאשר ועדת האו"ם סיירה בארץ־ישראל והמליצה על חלוקה, לא מעט בזכות עמדתו של נציג גואטמלה, חורחה גארסיה גרנאדוס.

לא רבים זוכרים זאת, אבל הנסיון הראשון להקים ראש־גשר קומוניסטי במרכז אמריקה לא היה בקובה אלא בגואטמלה. ב־1944 הודח הרודן הימני של המדינה, חורחה אוביקו, ואת מקומו כנשיא תפס המורה חוסה ארוואלו. שש שנות כהונתו עמדו בסימן רפורמות בחינוך ועבודה. ב־1950 החליף אותו, לאחר מערכת בחירות שנויה במחלוקת, קצין־הצבא ממחוללי ההפיכה, חקובו ארבנס. הוא ביצע רפורמה אגררית, שהביאה לתסיסה בקרב בעלי האדמות, והמשיך את הקו של קידום האיגודים המקצועיים, הזכויות הסוציאליות וחופש הדיבור. נטיותיו של ארבנס היו כנראה בכיוון סוציאל־דמוקרטי לא רדיקלי ביותר, אך במדינה שרוב אוכלוסיה אינדיאנים נבערים, נטולת מעמד בינוני כמעט, נידונו הרפורמות לכישלון. האגפים הרדיקליים יותר במימשלו השליטו קו פרו־סובייטי. כאשר קיבל ארבנס נשק ממדינות הגוש המזרחי עבור המיליציות שהקים בנסיון להקים כוח שינטרל בהדרגה את הצבא, נכנס הסי.אי.איי. לפעולה. כמה מאות מורדים חמושים הונחתו בסיועו בחוף הקריבי של גואטמלה. המרידה לא זכתה להצלחה מסחררת, ואת המלאכה השלימה הקצונה המקומית, שביצעה ב־1954 הפיכה ונטלה את השלטון לידיה. עד 1985 היתה גואטמלה נתונה לדיקטטורה צבאית ימנית. אז חזרה המדינה לשלטון אזרחי, כאשר בבחירות דמוקרטיות, שנערכו בפיקוח בינלאומי, זכה הדמוקרט־נוצרי ויניסיו סֶרֶסו ארוואלו.

מהגדה המערבית לגואטמלה

במשך כל שנות המשטר הצבאי היתה גואטמלה מוקד לפעילות גרילה קומוניסטית. הגנרלים התפרסמו בנטיותיהם להפרות גסות של זכויות האדם. הסכסוך הברוטאלי עמד בסתירה למדיניות החוץ הצדקנית של הנשיא ג'ימי קרטר בסוף שנות ה־70, והתוצאה היתה ביטול הסיוע מארה"ב. באופן אירוני, דווקא האמברגו הזה חרץ את גורל המחתרת: משוחררים מנשיפות דעת קהל אמריקנית בעורפם, פנו הקצינים לספקי נשק נטולי בעיות מצפוניות מכבידות דוגמת טייוואן, ובעיקר — ישראל. צבא גואטמלה, מצוייד ברובים ואפודי קרב מתוצרת צה"ל, ובעצות טובות של מי שצברו חמש־עשרה שנות ניסיון בפיקוח על אוכלוסיה אזרחית עוינת, פתח במערכה מוחצת, שחיסלה את מרבית פעילות הטרור והחזירה את הביטחון לכבישי המדינה. אמר לי על כך מיגל קאברירו, מדריך תיירים בן 37: „ליועצים הישראלים אין שם טוב. רבים פה אומרים: ,השיטות שלהם הן אוּ־קיי בגדה המערבית, אבל לא בגואטמלה'. שם אתם נלחמים באוייבים שלכם. כאן אנשי הגרילה הם אזרחים בדיוק כמוני. אני נגרם, אבל לא בשיטות האלה".

ב־1981, הציע מי שהיה „שר־על לכלכלה", יעקב מרידור: „אנו נאמר לאמריקנים, אל תתחרו אתנו באזור הקריבי או בכל ארץ אחרת בה אינכם יכולים לפעול בגלוי. תנו לנו לעשות זאת". מעורבותה של ישראל בגואטמלה מאז 1980 היא מעל ומעבר למה שמתפרסם בכלי התקשורת בארץ. לדברי מקורות מהימנים בארה"ב, המעורבות הזו כוללת בין השאר:

- מכירת נשק ותחמושת.
- מכירת מטוסי ערבה.
- הקמת מפעל תחמושת לנשק ישראלי בעזרת חברת נשר ציוד צבאי בע"מ.
- סיוע להקמת בית־ספר צבאי לתקשורת ואלקטרוניקה.
- הקמה ובעלות על מפעל לעיבוד נתונים ממוחשב, המאפשר מעקב אחרי 80% מהאוכלוסיה, על־ידי חברת תדיראן.
- שיגור למעלה מ־300 מומחים לפרקי זמן שונים, בכללם מפעילי מכ"ם, יועצים צבאיים, מומחים לביטחון פנים וחקירות, ומתכנני התיישבות חקלאית.
- סיוע בתיכנון יישובם מחדש של אינדיאנים באזורי הג'ונגל, על־פי מודל של קיבוץ ומושב. בחוגי הצבא נקראת התכנית „פלשתיניזציה".

מבצעיו של הצבא, ועוד יותר מהם המעבר למשטר דמוקרטי, דיללו את שורות המחתרת. אך גם היום, שנתיים אחרי שנכנס הנשיא סרסו לתפקידו, גואטמלה זקוקה לנשק וסיוע צבאי. במורדות הרי הגעש בדרום ובפינות אחרות של יערות העד בצפון המדינה פועלים עדיין שרידי הגרילה, כאלפיים לוחמים בסך הכל. „איננו מתייחסים אליהם עוד כאל איום, אלא כמיטרד" אמר לא מכבר שר ההגנה, הגנרל אקטור גרמאחו, בראיון לירחון האמריקני „פורבס". כאב ראש גדול יותר הם תשעים אלף הפליטים, שלא צייתו לתכנית היישוב מחדש של הצבא והתמקמו במחנות ארעיים בתחום מכסיקו. למחנות אלה חומקים אנשי הגרילה בעת פשיטות הצבא, ולדברי שר ההגנה הם מנצלים את המצב לשטיפת מוח מרכסיסטית. הפליטים, רובם אינדיאנים חסרי כל השכלה, מכחישים. אולם למרות נסיונות השכנוע של נשיא גואטמלה, שאפילו שלח את אשתו לביקור במחנות, הם נשארים בינתיים במכסיקו. „הצבא עלול להפיל את סרסו בקלות. ואז, מה יקרה לנו?" אמר אחד הפליטים לכתב ה„ניו יורק טיימס" שביקר במקום.

סך הכל, לא רע

המשימות, בפניהן עומד הנשיא הנבחר, נראות עצומות. כיצד להשריש את הדמוקרטיה בקרב עם, שמעולם לא התנסה בזו? כיצד להתגבר על בעיית הבערות (40% מהתושבים אנאלפבתים)? כיצד לשלב בחיי המדינה את מיליוני האינדיאנים האתניים, הדבקים באורח החיים המסורתי של אבותיהם ומסרבים לאמץ את אורחות החיים של המאה העשרים? בראש סדר העדיפויות שהציב הממשל עומד המישור הפוליטי. לדברי שר הפנים רודולפו פאיס, „רק חיזוק הדמוקרטיה יאפשר פיתוח כלכלי אמיתי ושיפורים סוציאליים". אולם כבר עתה מורגש שיפור במישור המשקי והחברתי.

גואטמלה היא ארץ ענייה, אך אין בה רעבים ללחם. ברמות הירוקות בהן חי רוב האוכלוסיה, הקרקע הגעשית פוריה, מזג האוויר הסובטרופי אידאלי, והגשם יורד בשפע. גם המשפחות האינדיאניות העניות ביותר מגדלות כאן בחלקות זעירות תירס ושעועית כדי מחייתן. בערים, וביחוד סביב עיר הבירה גואטמלה־סיטי על מיליון תושביה, הביא האמברגו האמריקני להתפתחות תעשייה מקומית רצינית. „כלכלה בריאה, ופוטנציאל השוק הגדול ביותר באזור", מגדיר זאת שלמה סיטון, מנהל סניף כור סחר באמריקה התיכונה. כור מייצאת לגואטמלה דשנים מים המלח, ציוד רפואי ותרופות, כימיקלים ואפילו פורמייקה.

הנתונים היבשים מעידים על צמיחה כלכלית לא מבוטלת. שער החליפין של המטבע המקומי, הקצאל (שמה של הציפור הלאומית), השתפר מ־4 לדולר ל־2.5; האינפלציה ירדה מ־40% לפני שנתיים ל־13% השנה; התוצר הלאומי, שירד ב־1985 ב־5%, צפוי לעלות ב־1987 ב־2%. הישג מרשים, אם ניקח בחשבון את הקשיים האובייקטיביים: ארה"ב משעה עדיין את הסיוע; בוושינגטון הצליח הלובי החקלאי בקונגרס להקטין את מכסת הסוכר המותר בייבוא מגואטמלה; גידול הכותנה במדינה ירד ברבע מאז הרדה כותנה סינית זולה לשוק; ומחירי הקפה בשוק העולמי צנחו פלאים עקב יבול־שיא בברזיל המתחרה. קפה מהווה עדיין 40% מסך הייצוא של גואטמלה.

סוד ההצלחה הוא, בשתי מלים, אווירה בריאה. הצבא חזר לקסרקטינים, ובינתיים איננו מראה נטייה לצאת מהם. השיבה לדמוקרטיה הוציאה את הרוח ממפרשי המחתרת הקומוניסטית. מרבית אזורי המדינה בטוחים לתנועה, והתיירים (ואיתם ההכנסות במטבע זר) חוזרים במספרים גדלים והולכים. בריחת ההון לחו"ל פסקה, ואנשי עסקים שוב משקיעים את כספם במדינה. אחרי שנתיים של עבודה, הנשיא סרסו יכול לטפוח לעצמו על השכם: הסך הכל נראה בהתחלה לא רע.

(כתבה אחרונה בסידרה)

החיים או הכסף

על אווירת הטרור בגואטמלה מספר יואל בר מקיבוץ סער, שביקר בה ב־1981 כמומחה מטעם משרד החקלאות:

„נסענו מגואטמלה־סיטי לטיול באגם אטיטלן. בדרך חזרה בחרנו בכביש צדדי. המארחים סיפרו לנו שהאזור קצת מסוכן, בגלל נוכחות הגרילה. כאילו כדי לאשר את הסיפור, הופיעו מאחורי עיקול בכביש חמישה אנשים רעולי פנים, עם נשק חם ומצ'טות, ודרשו "la plata o la vida" (החיים או הכסף). עם החבר'ה האלה לא מתחכמים. נתנו להם את הכסף.

במקום אחר עצר אותנו מחסום של הצבא. העמידו אותנו עם הפנים למכוניות וידיים מעל הראש. זה לא היה נעים, אבל לי הפריע יותר שכלי הנשק שכוונו אלינו היו עוזי וגליל".

סוף העולם, בליז

ב־1935 כתב הסופר הבריטי אלדוס האקסלי: „אם היו לעולם קצוות, היתה בליז לבטח אחד מהם". בביקורי הקודם במקום, אז מושבה בריטית, מצאתי את ההגדרה מדויקת (התואר האחרון של שום מקום, חותם 1975). מאז העצמאות לפני שש שנים השתנתה התמונה. עם טיסות ישירות יומיות למיאמי, ניו־אורלינס ויוסטון, גלי תיירים והשקעות־ענק של חברת קוקה־קולה, בליז נעשית חלק מהכפר העולמי. לטובת הרבים אליהם לא הגיעה עדיין שימעה של המדינה החדשה, טורח כל פרסום רשמי ולא־רשמי להוסיף ליד שמה שלוש מלים: „לשעבר הונדורס הבריטית".

בליז שייכת יותר לים הקריבי מאשר למרכז אמריקה. שישים אחוזים ממאה ושישים אלף התושבים הם שחורים דוברי אנגלית, צאצאי עבדים שנשלטו אליה ממטעי הסוכר בג'מייקה. עברה כמושבת־כתר בריטית שיוצר אותה בתוצאות הלוואי החברתיות של הכיבוש הספרדי בשכנותיה הלטיניות. קצב גידול האוכלוסיה נמוך ביותר, תודות להגירה מתמדת לארה"ב ולהשפעה ממתנת של הכנסיה האנגליקנית ולעוצמת הקתולית במדינות האחרות. מאז הוענק ב־1960 שלטון עצמי למושבה, היא נהנית מדמוקרטיה מסודרת בסגנון אנגלי. אחרי העצמאות ב־1981 נשארה בליז בחבר העמים הבריטי. מערכות החינוך, הבריאות והמשפט מתפקדות יפה תחת השגחתה של מושלת־כללית מטעם הכתר.

המקומיים, בלשון המעטה, לא מתלהבים מעבודה. ללא נוכחותם היצרנית של כמה אלפי מנוניטים, פלג של כת האיימיש הפרוטסטנטית הידועה מפנסילבניה, היתה בליז מייבאת את כל המזון שהיא צורכת. המסחר נמצא ברובו בידי קהילה לבנונית, סורית ופלשתינית קטנה: רוב מוצרי הצריכה היומיומיים מיובאים, והמחירים גבוהים יחסית. אמר לי על כך ראש הממשלה, מנואל אסקיוול: „איננו מקבלים תמיכה מבריטניה. עכשיו יש לנו גרעון עצמאי שלנו". אסקיוול השמרן נבחר לתפקידו ב־1985, לאחר עשרים שנות שלטון מסתאב של המפלגה הסוציאליסטית. הוא מנסה לכסות את הגרעון באמצעות השקעות חוץ: שטחי ג'ונגל וביצות מוחכרים למשקיעים, בעיקר מארה"ב. חברת

קוקה־קולה נוטעת בבליז 3 מיליון דונם של הדרים עבור חברת הבת מנטה (אצלנו: קינלי). משרד התיירות מדגיש את הראשוניות ואת הטבע. מחסום שוניות האלמוגים השני בגודלו בעולם (אחרי זה של אוסטרליה) מושך אליו מספרים גדלים והולכים של צוללנים.

תנופת הפיתוח החלה עוד לפני העצמאות. ב־1970 החליפה עיר בירה חדשה, בלמופאן, את בליז סיטי הפגיעה לסערות ההוריקן הקריביות. רשת כבישים מודרנית נמתחת עתה על פני ביצות המנגרובים. כיוונים חדשים בחקלאות ותעשייה נבדקים: בין השאר מרחרחת במקום מיודענו איש העסקים שאול אייזנברג, שהתמנה לקונסול־כבוד של בליז בישראל. את האינטרסים הישראליים בבליז מייצג איש העסקים המקומי, נפתלי רישנקה, אחד משלושה יהודים החיים במדינה (אחת מהם היא אשתו של ראש הממשלה, קטי).

בליז שומרת על יחסים טובים עם מדינות מרכז אמריקה, למעט אחת. גואטמלה טוענת שבליזה, כפי שהיא מכנה את שכנתה, כולה שייכת לה. לאחרונה אותת הנשיא סרסו כי הוא מחפש פתרון: בדצמבר לפני שנה חודשו היחסים הדיפלומטיים בין גואטמלה ובריטניה, אחרי ניתוק של 23 שנים על רקע הסיכסוך. גואטמלה גם לא התנגדה לקבלת בליז לאירגון מדינות אמריקה (OAS). פשרה אפשרית, שבליז דוחה עד כה תהיה הכרה גואטמלית בעצמאותה תמורת גישה לים הקריבי. עד שימצא פתרון, ימשיכו 1,600 החיילים הבריטים המוצבים על אדמת בליז להשתזף בשמש הטרופית.

דפים לספרות

עורכת: יעל לוטן   עורך משנה: אילן שיינפלד

פסל מאת קליר טילארד, מתוך תערוכתה בגלריה הביכר, יפו

סוף העולם ושיכתובו

ליאו קורי

מריו וארגס יוסה: מלחמת סוף העולם; תרגם מספרדית והעיר: יואב הלוי; שוקן, 1987.

סוף המאה התשע־עשרה מציין נקודת־מפנה בעיצוב דמותה הלאומית של ברזיל במישורים רבים. במישור החברתי והמוסרי: ביטול העבדות ב־1888; במישור המדיני: כינון הרפובליקה ב־1889; במישור השילטוני: הדיקטטורות הצבאיות ומלחמות האיחוד וגיבוש הרפובליקה. במישור האינטלקטואלי נחשבת שנת 1902 בעיני רבים לתאריך בגרותה של ברזיל, וזאת בזכות הופעת סיפרו של אוקלידס דה קוניה „אוס סרטואש", („מרד בערבות"). הספר מתאר מלחמה מוזרה ביותר שהתחוללה באזורים הנידחים של צפון מזרח ברזיל, בין נאמניו של „אנטוניו היועץ" (Antonio Conselheiro) לבין הצבא הרפובליקני. „היועץ" הוא דמות היסטורית שהפכה למיתוס עוד בימי חייו. מטיף קנאי בעל כריזמה יוצאת־דופן, אשר שוטט משך תקופה יותר מעשרים שנה בכפרי האזור, מוכי הבצורת והעוני, ובישר על סוף העולם ובואו הקרב של האנטי־כריסטוס. סביבו התקבצו המוני מאמינים אשר בלעו בשקיקה את בשורתו וראו את עצמם כשליחים המוכנים להקריב את חייהם למען מנהגם הרוחני. ב־1896 התבצרו „היועץ" ונאמניו — שמנו כבר אז כמה אלפים, ובתוכם רוצחים אכזרים שחזרו בתשובה או שהצטרפו אל החבורה מטעמים שונים — בכפר עלוב בשם קאנודוס, ומשם קראו תגר על הרפובליקה, אותה זיהו עם האנטי־כריסטוס, בשל הזלזול שלטענתם נהגה בחוק הכנסיה — זלזול שהתבטא, בין היתר, בהחלת הנישואים האזרחיים במדינה. „היועץ", באחת התחנות בנדודיו, קרע בהפגנתיות כרוז ממשלתי שהורה על מיסים נוספים וקרא לנאמניו להתעלם מתקנות הרפובליקה. משטרת מדינת בָּהִיָה החליטה לפעול בהקדם נגד חבורת הפורעים, אך דיכוי ההתמרדות התברר כקשה ביותר ודרש את התערבותו המסיבית של הצבא הרפובליקני, וסופו של דבר היה לאחת הפרשות הכאובות ביותר בתולדותיה של הרפובליקה הצעירה, פרשה שהטילה צל כבד על יומרתה לעליונות מוסרית.

ממשלת הרפובליקה, שהיתה עדיין שקועה במאמצים לעיצוב מוסדותיה ולהשלטת מרותה, ראתה מחובתה להתערב בצורה נמרצת במקום ואף ראתה בהתערבות זאת הזדמנות נוספת לחיזוק סמכותה באזור כולו. באזור ההוא היתה עדיין תמיכה רחבה למלוכה המודחת, ואף התארגנו שם כוחות בראשות בעלי האחוזות לשם החזרתה לשילטון. הממשלה החליטה, אם כן, לשגר את הגדוד המהולל ביותר של הצבא הפדרלי בפיקודו של אחד מגיבוריו הידועים, הקולונל מוֹרֵירָה סֶזַר (ואף אוקלידס דה קוניה עצמו התלווה למסע ככתב צבאי). הממשלה, הפיקוד הצבאי והחיילים, ראו במבצע זה קרב על חיזוק הדמוקרטיה נגד המתנגדים לה, נגד הכוחות המלוכניים ונגד התערבותן של מעצמות זרות (כגון אנגליה), שלטענתם סייעו למורדים בנשק. אלא שהממסד הרגיל לא הבין שהתורות הצבאיות המקובלות אינן תקפות במלחמת גרילה נגד ה„יאגונסוס", הלא הם תושבי הערבות. גדוד חמוש ומצוייד לקרב בשטח פתוח, עם סיוע תותחי־שדה נגררים על ידי שוורים, היה טרף קל לחבורות היאגונסוס, שהכירו כל אבן ועץ בשטח, והצליחו למוטט את הכוח הראוותני של מורירה סזר באמצעים דלים שכללו משרוקיות, חיצים מורעלים ואבנים. הצבא נסוג ומורירה סזר נלכד ועונה והוצג על אם־הדרך, כאזהרה והוכחה לכך שיש הטוב משגיח על „היועץ" ועל נאמניו.

רק חיל־משלוח אדיר, שהגיע לאזור לאחר התבוסה המחפירה הזו, הצליח להכריע את כוחות „היועץ", וזאת לאחר מאבק קשה במשך שלושה חודשים. קאנודוס לא נכבשה, כפי שדאג להדגיש בסיפור, צבא של 5200 חייל, שהתקדם צעד אחר צעד ואיבד כל סדר ומשמעת לקראת תום הקרבות, מצא בכפר רק איש זקן, שתי נשים מבוגרות וילד. גופתו של „היועץ", שנפטר ימים ספורים קודם לכן מדיזנטריה, הוצאה מקברה והוחזה. ראשו נערף והובל לבהייה, שם קיבל אותו ההמון הנלהב. השלטון הורה לזרוק אותו לים, מחשש שיהפוך מוקד לעליה לרגל ולמרידות בעתיד. כך תמה פרשת קאנודוס, אך היא לא נשכחה, הודות לתיעודו של אוקלידס דה קוניה, שספרו „אוס סרטואש" הנציח את מהותו על הסכה בקאנודוס.

סוף העולם בקצה העולם

ב„מלחמת סוף העולם" מספר מריו וארגס יוסה מחדש את סיפורו של אנטוניו „היועץ" והקרבות על קאנודוס. זוהי מלחמת סוף־העולם, שכן תושבי הכפר ראו מפי „היועץ" שקץ העולם קרב ובא, ועליהם להכין משכן לאל הטוב עלי אדמות ולהגן עליו מפני התקפות שליחי השטן, הלא הם חיילי הרפובליקה. אך זוהי גם מלחמת סוף־העולם במובן אחר: סוף העולם מבחינה גיאוגרפית, מקום שכוח־אל בו מתגולל אנוש [illegible] ושפתו אידיאלים, שהגיו אינם נשמעים בשום מקום אחר בעולם, וכך מתגוללת דרמה נוראית [illegible] לא היתה מעולם. אך מיד נשאלת השאלה, מה טעם מצא וארגס יוסה לכתוב רומן שעלילתו זהה לעלילה של ספר שנכתב לפניכם זוכה, עיון בשני הספרים, „אוס סרטואש" של דה קוניה ו„מלחמת סוף העולם", של וארגס יוסה, יש בו כדי להבהיר היבטים רבים ביצירתו של זה האחרון ושל הסיפורת הדרום־אמריקנית החדשה בכלל. על ספרו של דה קוניה מרחפת, כמו על רובו של העולם האינטלקטואלי הדרום־אמריקני של תחילת המאה, רוחו של הפוזיטיביזם כפי שנוסח באירופה מאז אוגוסט קונט. וארגס יוסה שייך לדור שהשכיל להתבונן ולהבין את המציאות הדרום־אמריקנית מבעד לפן המיתי שלה, ובאופן כמעט פרדוקסלי הצליח, דווקא בדרך זו, להפוך ספרות שעד אז היתה לא יותר מנחלתה של פרובינציה מסוגרת, לנכס תרבותי אוניברסלי.

דה קוניה הוא דמות מעניינת בפני עצמה: מהנדס, עיתונאי, סופר, שכתב מאמרים בפילוסופיה ולוגיקה, לחם בעיקשות על רעיונותיו ולבסוף מצא את מותו בידי קצין צבא נועם שירה בו באמצע הרחוב. הוא נולד ב־1866 וגדל אל תוך מציאות של שינויים קיצוניים בחברה הברזילאית. כמו רבים אחרים, נסחף דה קוניה לסערה של אמונה ותקווה עצומה באשר ליכולתה של הרפובליקה הצעירה לקדם את האומה („סדר וקידמה" היא הסיסמה הנישאת על דגל הלאום), וגם נחל את האכזבה הַמָּרה של שחיתות ואלימות בקרב מנהיגיה. רגישותו לבעיות החברה והמשטר מצאה ביטוי בעבודתו כעיתונאי, וכתור שכזה הצטרף לגדודו של מורירה סזר במסעו לקאנודוס. „אוס סרטואש" נכתב כזעקת־מחאה על מה שהציוויליזציה עלולה לקומם שוטים שהרפובליקה לא השכילה לצרף אותם למהלך הקידמה שבברזיל, בעיקר החלק הדרומי שלה, היתה נתונה בו.

דה קוניה ניתח את פרשת קאנודוס בקפדנות מדעית, המבקשת להבין את התופעה על כל פרטיה, והתוצאה היא מסמך גיאוגרפי, אנתרופולוגי וסוציולוגי מרשים של האזור ותושביו. הוא פותח בסקירה גיאולוגית וגיאוגרפית ומתאר את הבצורת [illegible] את אורח החיים הקשה. הוא מתאר את הצמחייה [illegible] (הקאטינגה), ועל רקע זה מתאר את האוכלוסיה הייחודית של אזור הערבות ומסביר את בעיותיה המרכזיות: ערבוב הגזעים שבה, [illegible] היומיומיים [illegible] אמונותיה, [illegible] להגן על האדם מפני הטבע העוין, ואפילו [illegible] מתנאי הסביבה, תופעת „היועץ" מובנת לדידו כתוצאה מכל המרכיבים האלה, ועל כן הוא רואה בו תוצר הנסיבות החברתיות בזמן צמח, ולא מי שיצר אותן. „כשם שהגיאולוג משחזר את קווי המיתאר של הר שנעלם במהלך השנים" — כתב דה קוניה — „על־ידי נטייתן וכיוונן של השכבות העתיקות, כך גם ההיסטוריון, באמדו את קומתו של איש זה, חסר כל עניין כשלעצמו, יצליח להבין את הפסיכולוגיה של החברה שיצרה אותו." דה קוניה בוחן בעין זו את כל משתתפי הדרמה, כגון מורירה סזר האפילפטי, שמחלתו מדרבנת אותו למעשי גבורה וגם לרצח. תיפקוד הצבא ומהלך הקרבות מושכים את תשומת ליבו של דה קוניה והוא מקדיש להם פרקים ארוכים ותיאורים מפורטים.

לכל עולם – המיתוס שלו

כאמור, „מלחמת סוף העולם" דן באותו סיפור, אך בצורה שונה לחלוטין. הרומן מורכב מרצף של פרקים קצרים, כשנקודת־המבט משתנה מפרק לפרק, והתוצאה היא פסיפס מרהיב, רב־גוני ומרתק. הדמויות עצמן אינן מספרות את גירסתן על המתרחש, אלא אותו מספר חיצוני ואובייקטיבי, כביכול, מספר את הסיפור מנקודות־ראות שונות, תוך כדי שימוש בשפה ובמושגים של הדמויות — או ליתר דיוק של העולמות השונים המרכיבים את העלילה. לכל אחד מהעולמות, מיתוס משלו. „היועץ" מגלם את המיתוס של עולם היאגונסוס. מלבד תיאור קצר בתחילת הספר, ומשפטים בודדים לאורכו, „היועץ" כמעט ואינו מופיע באופן ישיר ברומן. תמיד מדברים עליו, נלחמים בשמו או נגדו, מצטטים אותו, והוא מופיע כרקע כשהמספר עובר לצד היאגונסוס. מורירה סזר, ובמידה מועטת קצינים אחרים, מייצגים כמובן את פניו המיתיות של הצבא, אותו גורם קבוע במציאות הדרום־אמריקנית. גם וארגס יוסה מקדיש, כמו דה קוניה לפניו, פרקים ארוכים לתיאור הקרבות. כמו דה קוניה, רוחש וארגס יוסה ערך רב לצבא, המשחק תפקיד מרכזי ברוב ספריו, אך יחסו אליו משתנה מספר לספר. ב„מלחמת סוף העולם" מגלה כלפיו וארגס יוסה רגשות מעורבים, הנעים מבוז לאי־יכולתו להבין נסיבות משתנות ועד להערכה עמוקה למסירות ולתמימות וההתמסרות לאידיאלים שמגלים אנשים נבונים, כדוגמת מורירה סזר.

על המרכיבים ההיסטוריים שוארגס יוסה נוטל הישר מדה קוניה, הוא מוסיף עוד כמה דמויות ונקודות־מבט. דה קוניה עצמו הופך אצל וארגס יוסה לגיבור מרכזי ולמיתוס (אולי המיתוס הראשון בחשיבותו בספר), והוא מגולם בשתי דמויות. הוא גם עיתונאי עלום־שם, הנזכר לאורך הספר כ„העיתונאי קצר־הראייה", הסוקר את האירועים ונקלע, בעל כורחו, ללב ההתרחשויות. מעורבותו האישית הופכת אותו ממשקיף אובייקטיבי (כפי שדה קוניה היה אולי רוצה לראות את עצמו), לחלק מהדרמה המתוארת. רבות מהמחשבות שהעיתונאי מביע בספר זהות לקו המחשבה השולט ב„אוס סרטואש", ועל־ידי משחק הניגודים שבבסיס „מלחמת סוף העולם", מבקש וארגס יוסה לבחון את פועלו של דה קוניה ביחס של חיבה רבה, אך בו בזמן בגישה ביקורתית, המבקשת לציין את המגבלות הנובעות מגישתו המדעית, כביכול, של דה קוניה, המסוגלת לחשוף בפניו נתחים ספורים בלבד מתוך המציאות הסבוכה, כפי שוארגס יוסה עצמו רואה אותה. דמות העיתונאי לא מספיקה לו לוארגס יוסה כדי להכיל את אישיותו המורכבת של דה קוניה, והוא מוסיף עוד דמות שמכסה היבטים אחרים של אישיות זאת. גליליאו גאל הוא אנרכיסט סקוטי שמגיע לברזיל ומנסה להבין את המציאות הנפרשת לפניו. הוא מאמין שבכוחו של המדע להביא לשינוי ולסדר חברתי חדש. גליליאו גאל בקי בתורת הפרנולוגיה, ה„מדע" הפופולארי במאה הקודמת, שביקש למצוא קשר בין האישיות לצורת הגולגולת. פרט זה קושר אותו ישירות לדה קוניה, שכן בדף האחרון של „אוס סרטואש" הוא מתאר את גולגלתו של „היועץ" וקובע: „זוהי ללא ספק גולגולת אופיינית לרוצח מטורף." אבל שוב דומה ש„מלחמת סוף העולם" בא כדי להדגיש עד כמה תורות ודרכי־מחשבה זרים למציאות הדרום־אמריקנית נכשלים בניסיונם להגדיר אותה בנוסחאות פשוטות. גם גליליאו גאל הולך שבי אחר הקסם של קאנודוס. הוא מסוגל להתעלם מהתפיסה המשיחית עליה מושתתים סמכותו של „היועץ" וחיי העיירה כולה, מפני שהוא מוצא בה דוגמה ללא־תקדים לחברה נטולת־מעמדות, חברה של עזרה־הדדית שביטלה את הרכוש הפרטי. במשפט אחד, הוא רואה בקאנודוס את התגלמות חלומותיו החברתיים.

דמויות אחרות מגלמות פנים נוספים של המיתוס: מעמד האצולה של בעלי האדמות, החיילים הפשוטים ומשאלות ליבם; הקאנגאסֶירוס, שודדי הערבות שדה קוניה מתאר בסיפרו, אשר נטשו את דרך הפשע והרצח לשמו, והלכו אחר „היועץ" ונלחמו להגנתו.

ירושתו של דה־קוניה

אמנותו הנראטיבית של וארגס יוסה מגיעה ב„מלחמת סוף העולם" לשיא חדש. המציאות מתפרקת לנקודות־מבט רבות ואלה מאפשרות הבנה מעמיקה של התפיסות, הרצונות והאמונות של כל אחד מהצדדים. דה קוניה הציב בסיפרו את הבעיה המרכזית העומדת מול הסופר הדרום־אמריקני בן המאה העשרים: כיצד לתת ביטוי אמנותי ממצה של כל העושר החברתי, האנושי והטבעי המרכיב את מציאות היבשת? וארגס יוסה מנסה בתורו להתמודד עם השאלה ועושה זאת בהצלחה רבה. התוצאה היא רומן בנוי בדייקנות ובאמנות רבה, התורם הרבה להבנת הדרמה המתנהלת יום־יום בדרום־אמריקה, דרמה של עולמות מנוגדים במהותם והמיתוסים העומדים ביסודם.

התרגום היפה שלפנינו מצליח בהחלט להעביר לשפה העברית גם את האווירה הכללית של הספר, וגם את רוב הפרטים הקטנים שוארגס יוסה כה שוקד על ניסוחם במקור הספרדי, זאת על אף העובדה שפה ושם אפשר למצוא טעויות לא משמעותיות בתרגום: למשל, בעמ' 124 „אל איזה שער היו מורדות פניו של היועץ..." במקור מופיע „A que' puerto..." שפירושו נמל ולא דלת (puerta). או, בעמ' 227, מטבע־הלשון "Pobres Diablos", שפירושו „אומללים", תורגם מילולית „שדים מסכנים". אבל שוב, בספר זה אנו נתקלים בתופעה החוזרת ונשנית ברוב התרגומים מספרדית, והיא בעיית הערות השוליים. במקום אחר [illegible] בהערות־שוליים, במיוחד אלה המנסות להסביר מקומות ואירועים היסטוריים שעל הקורא להכיר (לדעת המעיר) כדי להבין את הספר לאשורו. בספר שלפנינו אנו מוצאים דוגמה מצויינת לאבסורד שאליו אפשר להיקלע בבחירת השמות והאירועים שיוסברו לקורא. מוסבר לנו (על רגל אחת, כמתחייב מהמסגרת המצומצמת שלרשות המעיר) בהערות־השוליים, מיהם מורידתו ובאקוניון, ואפילו מיהו צ'זרה לומברוזו, „אבי תורת הפרנולוגיה" — דמויות היסטוריות חשובות. לעומת זאת, השם של אוקלידס דה קוניה, המופיע בהקדשת הספר, נותר ללא כל הסבר, והקורא חייב לתהות מיהו אותו דה קוניה ומה הוא עושה כאן? ודווקא שם זה דורש הסבר יותר משמותיהם של אישים המופיעים בכל אנציקלופדיה עממית. הערות־השוליים הן [illegible] באשר לחשיבות הדמויות והאירועים בספר. דבר זה פוגע במהדורה העברית, שמכל בחינה אחרת מאפשרת למי שהשפה הספרדית זרה לו, מפגש מרשים עם אחד הספרים החשובים של העשור האחרון בדרום־אמריקה.

להסביר שירה לילדים

א.ב. יפה

בשנת 1944 הופיע באנגליה סיפרו של המשורר ססיל דאי־לואיס „שירה בשבילך". כותר־המישנה שלו היה: „ספר בשביל בנים ובנות על ההנאה שאפשר להפיק מן השירה." קראתי את הספר הזה סמוך להופעתו ואף תירגמתי פרק ממנו בשביל ירחון לבני הנעורים שהופיע אז בארץ, „מולדת". הספר בשלמותו לא תורגם עדיין לעברית — וחבל. תרגום זה צריך היה להיעשות בידי משורר שהוא בקי מאד גם בשירת העולם וגם בשירה העברית, שכן כל הדוגמאות שמביא ססיל דאי־לואיס הן מן השירה האנגלית, ומי שיבוא להריק ספר זה לעברית מן הדין שימצא במקום הדוגמאות הלועזיות — דוגמאות מקבילות מן השירה העברית.

נחזור לספרו של דאי־לואיס. הוא מספר בו, בצורה פשוטה ושווה לכל־נפש, מהי שירה, כיצד נולדה השירה בתרבות־העמים, אילו מטרות היא נועדה לשרת, מה הם הכלים שלה, כיצד נוצר שיר, סוגי השירה השונים, איך להבדיל בין אמת לזיוף בביטוי השירי וכיו"ב.

כדרך המשוררים האנגלים בני תקופתנו מרצה דאי־לואיס את דבריו בצורה ברורה ומובנת, ללא עירפול ומיסטיפיקציה ובלי להזדקק ללשון מלומדת, שבמקרה זה ודאי שהיא עלולה „לעבור מעל לראשם של הקוראים". הוא אינו ממצה את הנושא בספר זה (זאת עשה בכמה ספרים על השירה שכתב בשביל הקורא הבוגר) וכמובן שאינו מציע פתרון לכל בעיה המתעוררת בסוגיות השונות הכרוכות בעניין השירה; אבל דבר אחד הוא מצליח לעשות ובצורה מעולה. הוא מעורר את עניינם של הקוראים הצעירים בפיוט ובשירה ומשכנע אותם שאין מה לחשוש מפני השורות הקצרות והקיצביות (בעברית היינו אומרים המנוקדות) וכי אותו סתר הטבוע בליבם של קוראים רבים מפני השירה, והמרתיע אותם ממנה עוד לפני שטעמו בה טעימה כלשהי, אין לו שחר ואין לו יסוד. אינני יודע כמה נפשות עשה לעניין שהוא דוגל בו, אך אין לי ספק שזוהי הדרך הנכונה והטובה להסביר לקורא הצעיר שירה מהי ולהכשירו להיות בעתיד קורא־שירה ושוחר־שירה.

מה נכתב אצלנו בעניין זה? כמעט שום דבר. ישנו ספר נחמד של יעקב פיכמן על סופרים ומשוררים,

שלמה טנאי

המכון לבני־הנעורים („חיים למופת") וישנם פרקים שכתבה לאה גולדברג שבהם ניסתה להסביר לילד־הקורא טיבה ומהותה של השירה (הם קובצו בתוך הספר „בין סופר ילדים לקוראיו", שיצא לאור אחרי מותה). דומני כי זה הכל.

עתה נוסף לנו ספר באה של שלמה טנאי, „גם גדולים היו קטנים", סיפורים מאחורי השירים (הוצ' עידנים) וכו בכללו שישה עשר פרקים, שנכתבו קודם לכן בשביל המדור לקוראים צעירים של „ידיעות אחרונות". שלמה טנאי אינו עוסק בניתוחי שירים ואינו בא להסביר את תוכנם או מגמתם: הוא בא לספר לקוראיו כיצד נולד השיר, באילו נסיבות נכתב, על איזה רקע נוצר. הוא ממשט את הדברים, אינו רואה ביצירת שיר מעשה מיסתורין, אינו מדבר על השראה ועל חסדי־שמיים, הוא נאחז באותם דברים קטנים וגדולים הסובבים אותנו, המהווים את יסודות חיינו, ומראה כיצד צמחו השירים כמו „אנו נושאים לפידים", ומספר על נסיבות כתיבתו של השיר, כנראה על פי סיפור אמתי ששמע מפי המשורר עצמו, שהיה איש הגנה ותיק. נביא קטע מתוך הפרק הזה, על מנת להדגים את בהירות־הרצאתו של ש. טנאי ואת דרכו בהקניית מידע לקוראיו הצעירים:

„הֶחָלוּצִים בָּאוּ לַעֲבֹד אֶת אַדְמָתָם בְּשָׁלוֹם וּבְשַׁלְוָה; אַךְ שְׁכֵנֵיהֶם הָעֲרָבִים לֹא רָאוּ בְּעַיִן יָפָה אֶת בּוֹאָם וְנִסּוּ לְסַלֵּק אוֹתָם מֵאַדְמָתָם. מִפַּעַם לְפַעַם הָיוּ שׁוֹלְחִים אֵשׁ בַּשָּׂדוֹת, גּוֹנְבִים פָּרוֹת אוֹ כְּבָשִׂים מִן הָעֵדֶר, וְאַף מְנַסִּים לִפְגֹּעַ בְּחַבְרֵי הַקְּבוּצָה.

„בְּאוֹתוֹ בֹּקֶר הִצִּיתוּ הָעֲרָבִים שָׂדֶה בָּשֵׁל, שֶׁעָמַד לִפְנֵי הַקָּצִיר. חַבְרֵי הַמֶּשֶׁק לָקְחוּ מַיִם וְשַׂקִּים רְטֻבִּים וּמִהֲרוּ אֶל הַשָּׂדֶה לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ.

„כַּאֲשֶׁר הִתְרַבּוּ מַעֲשֵׂי הַשֹּׁד וְהַשְּׂרֵפָה, הֶחְלִיטוּ הַחֲלוּצִים לְהָגֵן עַל עַצְמָם וְהִצְטָרְפוּ לְאִרְגּוּן „הַהֲגָנָה". בַּיּוֹם הָיוּ חַבְרֵי הַמֶּשֶׁק עוֹבְדִים בָּרֶפֶת אוֹ בַּדִּיר, בַּשָּׂדֶה אוֹ בְּגִנַּת הַיָּרָק, וּבָעֶרֶב הָיוּ לוֹמְדִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּרוֹבֶה אוֹ בְּאֶקְדָּח. וְאֵלֶּה שֶׁכְּבָר יָדְעוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּנֶשֶׁק יָצְאוּ לִשְׁמִירָה, סִיְּרוּ בִּסְבִיבוֹת הַמֶּשֶׁק, לָמְדוּ לְהַכִּיר אֶת הֶהָרִים וְהַגֵּאָיוֹת שֶׁבָּאֵזוֹר, וְגַם אֶל אֲזוֹרִים מְרֻחָקִים הִגִּיעוּ בְּסִיּוּרֵיהֶם. כָּךְ נִסּוּ לִמְנֹעַ אֶת הַשְּׁכֵנִים מִלְּהִתְקָרֵב אֶל הַמֶּשֶׁק, לְהַצִּית אֵשׁ בַּשָּׂדֶה, אוֹ לַעֲקֹר עֵצִים בַּמַּטָּע.

„לַיְלָה אֶחָד יָצָא זְאֵב עִם חֲבֵרָיו הַשּׁוֹמְרִים לְסַיֵּר בִּסְבִיבוֹת הַמֶּשֶׁק. הֵם צָעֲדוּ בַּחֲשֵׁכָה, וְאַחֲרֵי חֲצוֹת חָזְרוּ לַמֶּשֶׁק. בְּאוֹתוֹ סִיּוּר לֹא נִתְקְלוּ בַּעֲרָבִים, כִּי אֵלֶּה הִתְחִילוּ לְהִזָּהֵר מִפְּנֵי הַשּׁוֹמְרִים; אַךְ בְּהִכָּנְסָם לַחֲדַר־הָאֹכֶל שָׁאֲלָה שָׂרָה הַטַּבָּחִית: „אֵיפֹה שְׁמוּאֵל?"

„שְׁמוּאֵל, אֶחָד הַשּׁוֹמְרִים, לֹא חָזַר מִן הַסִּיּוּר. חִפְּשׂוּ אוֹתוֹ בַּחֲצַר הַמֶּשֶׁק, חִפְּשׂוּ אוֹתוֹ בַּחֲצַר הַמֶּשֶׁק, חִפְּשׂוּ אוֹתוֹ בְּחַדְרוֹ — וְהַגֶּבֶר אֵינֶנּוּ."

(עמ' 36)

המשוררים האחרים ששיריהם מובאים כאן בצירוף סיפורים־בצדם, הם ביאליק, אלתרמן, פניה ברגשטיין, פיכמן, אנדה עמיר, ברוידס, לאה גולדברג, שניאור, מתתיהו שלם, א. תלמי, שלונסקי, ש. שלום, מרים ילן־שטקליס, לוין קיפניס, טשרניחובסקי.

בפתח הספר מספר לנו ש. טנאי כי הכיר אישית את כל המשוררים עליהם כתב כאן. האומנם? שואלים אנו את עצמנו. הרי טנאי שייך לדור תש"ח בספרותנו והפתרון לתמיהה נמצא לנו מייד אחרי שהצצנו בספר. את ביאליק ראה על סיפון האניה כשעלה לארץ (1929) וביאליק שוחח עימו שיחה קצרה, שלא נשכחה ממנו. טשרניחובסקי, שהיה לא רק משורר, אלא גם רופא ועבד בבתי הספר של תל־אביב הקטנה, בדק יום אחד את ילדי הכיתה בה למד טנאי, ומאוחר יותר קיבל טנאי את תעודת הבגרות שלו מידי טשרניחובסקי, שהיה אורח־כבוד באותו טקס. ואילו עם יתר המשוררים בהם מדובר בספר זה בא טנאי במגע לרגל עבודתו הספרותית והעתונאית, בפעילותו הציבורית ובזכות קשרי ידידות אישית וספרותית.

וכיוון שהספר בעל נימה אישית מובהקת, ארשה לעצמי בסוף גם אני הערה אוטוביוגראפית קטנה. טנאי מספר בספרו על לוין קיפניס, זקן הסופרים שלנו (בן 91) ועל שירו „איזה שעון בן חיל". ובכן, לוין קיפניס היה הסופר העברי הראשון שספר מפרי עטו הגיע לידי. הייתי אז בן שבע, ואני זוכר את החוברות הדקות בהן נדפסו סיפוריו — ואלה היו ראשית קריאתי בעברית. מאז זכרתי את שמו, וכמוני יש בוודאי מאות אנשים בארץ ששיריו וסיפוריו של לוין קיפניס ליוו אותם בדרך חייהם בגיל הילדות והנעורים.

מול ירח מלא

תמר משמר

אילן שיינפלד,
„טורים לרע בפרידה", שירים,
הוצאת אלף, 1987

ספרו החדש של אילן שיינפלד מסמן תופעה חיובית בשירה הישראלית. זאת, עדיין בלי לדבר על הישגים או כשלונות, ועדיין אפילו בלי לקבוע אם זו תופעה, שבעיצובה הנוכחי יהיה לה המשך או שהיא אפיזודה. מה שברור הוא, שלפנינו משורר מעניין, שמציב בפנינו שאלות על מהות השירה באופן שכבר מזמן לא נשאלו אצלנו.

הירח והכוכבים נסוגו מן השירה העברית במקביל לחדירתו של האינדיווידואום לשירה. אלה, כמהויות רומנטיות השוות התייחסות רצינית מצד המכחול והמיגורה, כמושא לכמיהה, או כאקוויוולנט להלך־נפש קיבוצי. משעה ש„אנחנו" הפך „אני", ה„כוכבים" פינו מקומם ל„כוכב". בשירו המפורסם של זך „איך זה שכוכב" הכוכב הוא כוזיד, אינו מקור לשמחה או לכמיהה. הכוכב והאני מופיעים „כפי שהם", אחד מול אחר; רומנטיקה „קרה", מודרנית. הכוכב בשירו של דן פגיס „סוף השאלון", אחד השירים המזעזעים והחזקים שנכתבו אצלנו אי־פעם, הוא פריט בין פריטים בטופס התפנות מן העולם הזה: „תנאי מגוריך: מספר העריסלית והכוכב./ מספר הקבר./ האם אתה לבד, או לא..." (מתוך: דן פגיס, „שנים־עשר פנים", 1981, עמ' 56.)

אילן שיינפלד שואל בספרו הנוכחי שתי שאלות מרכזיות, שהן אחת: האם באמת לא ניתן להחזיר את הירח „אל כידון הכרוש" האלתרמני, והאם העולם החילוני — נגיה היהודי־חילוני, שהתפילה לגביו היא לכל היותר זמזום עצבני של נוסח חדגוני בימים הנוראים — יכול להכיל צורות פיוטיות ליטורגיות, שהיו פונקציונאליות בשעתן ומשועבדות לצרכים עממיים מוגדרים. במלים אחרות, האם ניתן להחזיר את החומר הרשן אל הצורה המתחדשת כתוצרה והאם הרסן שהותר עם „מות האל", לעולם הותר?

הקובץ שלפנינו הוא נסיוני במהותו, מנסה לעצב את החומר במונחים של העבר. דומה ששם השיר „וריאציות על נושא ירח", שהוא לדעתי מרכזי בקובץ מצד ההתכוונות הפואטית שלו, מרמז על מגמה זו: נסיון לראות מה מעלים העומרים הישנים, מעין „תרגיל בירח". דומה גם שאין זה מקרה שלשון הדובר בשיר היא גוף ראשון־רבים, „אנחנו". השיר, המחולק לשלושה חלקים, בנוי כעין הפירמידה מבחינת המיקוד התמאטי שלו, כשהקודקוד — כלומר, שיא ההתכוונות — מצוי בסופו.

א.) בשכונה המלאה בירח גגות כוסו ערב.

ואנחנו עומדים מביטים בעץ דקל ישיש,
בשורת הבתים הקיטעים הסוגרים על
עצמם חרש.
קיר שממול מכנס את כתמיו.
לאט לאט אנו שבים אל חצר כבויה ואל
טריקת דלת.

השורה הפותחת היא פתיחה נאה לשיר־אווירה. התמונה ממוקדת ואמורפית בעת ובעונה אחת. הירח מצטנע, משמש מעין רקע להופעתם של הגגות. לאחר מכן מופיעה שורת תמונות, עדיין מפורטת, מפורדת, כמו לא „מתחברת". אך, הרבק המאחד הוא אותו מצבי־נפש ששמו ערב, שפירושו התכנסות כל עצם לעצמו. הירח נותן את האות להתכנסות זו, אות ולא יותר.

ב.) השכונה מלאה בירח ובגגות עולה ערב
פעימה עמומה ממלטת שורת הבתים
הקיטעים אל חרקל.

וסביב גם קירות באים להקשיבו

אנו נרברים אילמות בידינו המלאות קולות.

המשפט האחר המסורבל (שורת הפתיחה של חלק א') נחצה לשני חלקים שווים. למרות מעמדם הזהה, ניתן לראות את חלקו הראשון כמורגש, כהיותו פותח. הערב כעת „עולה", במקום „גגות כוסו ערב". השינוי הוא משמעותי: יש כאן מיני־מאבק (גם „פעימה עמומה") לחיים — התרחשות פעוטה כביכול, המתחברת ועורכת שינויים בפיגורות הבסיסיות — והכל בניצוחו הסמוי של הירח.

ג.) ירח, מלא את בתי השכונה
את הגגות הארומים
המעלים ערב.

מלא אותנו, אילמים.

ירח, מלא.

מניפסט פיוטי

לאחר הפעימה הראשונה נותר רק דבר אחד רלוונטי: הבקשה להתעוררות שלמה. הירח שולט בחלק זה. הוא המפתח לכל דבר — לחיות העצמים, לחיות האילמים, ולבסוף — לכל נמען שיקבלו בזרועות פתוחות. מאחורי לשון הציווי־כביכול ישנה בקשה לירח מלא, כזה שמאיר אותנו ואנו מגלים אותו מחדש בכל יופיו ומשמעותו. אך יותר מכיש כאן משאלה יש כאן שאלה: האם זה באמת קורה, שהירח מסיר מעצמו את אבק השיכחה שרבץ עליו ימים רבים במטמוניו הסגורים של השירה? וייתכן? שיינפלד עונה בתו, עבורו זו שאלה רטורית. מה זה אם לא מניפסט פיוטי?

שיר אחר שמייצג התכוונות פואטית הוא הקרושתא, „פריה". במקורה, הקרושתא היא פיוט המעטר את תפילת העמידה של שחרית בשבתות ובחגים. היא המבוכרת מבין סוגי הקרובה. בדרך כלל היא מפייטת את שתי הברכות הראשונות בתפילה ואת חלקה הראשון של הברכה השלישית. שיינפלד עונד לפי דגם קלירי של פיוט לחתן וכלה, דגם מתקופת הפייטנות הקלאסית בארץ־ישראל (המאה השביעית לערך), שאלעזר ברבי קליר היה מראשי דובריה.

שיינפלד מקפיד על היצמדות למבנה הצורני המקובל, המכיל שלוש חוליות, חוליה־חוליה על חטיבותיה. כמו כן, על הסממנים הצורניים האחרים — אקרוסטיכון אלפביתי וחתימת הפייטן בחלקים השונים של הקרושתא. הוא מוסיף גם וריאציות משלו: בפיוט ג' (המשלש) אנו מוצאים את האקרוסטיכון א י ל ן ח ו ש ק (ועושק במקום חזק בדגם המקורי). בפיוט ח' אנו מוצאים במקום חתימה שלמה של הפייטן את האקרוסטיכון א י ל ן ל ס ע ר י ו ח ד, כלומר: את שמו של הנמען בחלק מהחתימה. כמו כן, ישנו שיבוש מכוון של הברכות: במקום הברכה הראשונה, „ברוך אתה יי, מגן אברהם", מופיע „ברוך אתה הגן, מגן כל חושק". במקום הברכה השנייה, „ברוך אתה יי, מחיה המתים", מופיע „ברוך אתה היחיר, מחיה הייחוד".

השיבושים מסמנים את כיוונה העיקרי של הקרושתא שלפנינו: ממצב של ניפוץ־עולמות, עקב מותו ללא־עת של האהוב, ומהטלת ספק בקיומו של האל ובטעם החיים — למצב של השלמה עם כוחו של הזיכרון, אישור־מחדש של החיים ושל האל. ברמה אחרת, מטרתו של השיבוש המכוון היא להורות על התהליך המתחייב מן המצב המודרני: האל מת והוא יחיה מחדש, מכוחו של השיר ומעשה־השיר.

הקינה, הזיכרון והשיטוט הבודד בגנים מאכלסים חליפות את מרור הייסורים הזה, עד לחלקו האחרון של הסילוק (המסתיים בפסוק א' של קדושת העמידה), שבו מופיעה תמונת תנצה של האוהבים המשייטים כחולמים במלכויות האל:

„... הכך גילינו אהב עולמים/ בו מחולים אנחנו כחולמים/ רזה לזה בלבבות חומים/ לעד שורים סלאים אלמים/ לסוד זיווג עליון דומים/ כמותר נשראים מאוד רמים/ עלי קדושת כבודו נמים." (עמ' 20.)

מבחינה טכנית עשוי השיר כנדרש, אך מבחינת הנושא הוא יוצא־דופן מראש: למרות שבתקופת הפייטנות הקלאסית כבר נוצר ייחוקמה במרבית הקרושתאות מנושא התפילה — פיוט לחתן וכלה לא היה דווקא הרווח בסוג זה, והאי לא פיוט לאהבה הומוסקסואלית. הפיוט שמעמיד לפנינו שיינפלד נוגע, למעשה, מצד נושאו, בתחום שמתח מימי הביניים ואילך בשירת החול דווקא: שירי אהבה וידידות חד־מיניים.

מדוע קדושתא?

קרושתא זו עשויה בכשרון רב, אך השאלה הנשאלת היא: מדוע קרושתא, היום, לקבל את הקרושתא מצוץ לכל הקשר ליטורגי, הרי זה לקבל את קיומה של הפגנה ואת המרדך המתמיר להקריב לה קרבן, קרבן־מנחה או קרבן־מלה, כלי הסממנים האחרים של הפולחן הדתי. אלה שלוקחים בחשבון את המעמד הציבורי. שכן, כל נשכח, שהקרושתא מילאה, בזמנה, תפקיד מוגדר מאור. היא לא נוצרה לכיוס הפרטי של הפייטן, אלא שירתה צורך פנימי של העם, כשעה שבית־הכנסת מילא תפקיד מרכזי בחיי הציבור היהודי.

אם כן, מדוע קרושתא, היום? דומה, שכדי להציג שאלות בתקיפות יש לעשות צעד חריף: יש להראות את קריאת התיגר על העולם המודרני בכלים של עולם רחוק מאוד, שאנו, מטבע הדברים, מנוכרים לו נפשית ומסוגלים, לכל היותר, להפיק ממנו הנאה אסתטית. מטבעם של מעשים כאלה, שהאפקט שלהם הוא חד־פעמי, בבחינת הצבעה על כיוון. למרות התוכן החדש שיצק אילן שיינפלד לקרושתא שלו, ולמרות המסר הברור שיש קרושה חילונית — או, מכיוון אחר, שאפשר היום, בתיווכו של השיר, לעמוד חשופים מול אורו של ירח מלא — אין צורה זו יכולה לשמש, לדעתי, לאורך זמן, תשובה אמיתית למשבר־שירה אמיתי או מדומה. במלים אחרות, אינני רואה בקרושתא את צורת־השיר הטבעית של דורנו.

ברמה אחרת, הקרושתא אינה יכולה, לדעתי, לשמש תשובה אמיתית, לאורך זמן, למצבו של היחיד בעולם שעבר את שתי מלחמות העולם, בעולם שבו פאול צלאן שותה חלב שחור בצילה של שושנת האין, בעולם שבו מאבד מרסו של אלבר קאמי את האל בעלפון החורשים של שמש אלג'ירית. השיר לבדו, כמו כל יצירה אמנותית אחרת, הוא הסיכוי האלוהי היחיד במלכותו של האדם. אך, לא מכורח הפנייה הישירה אל האל ובתבניות נוסחאיות של פנייה אליו, המקבלות מראש היותו יישות חיצונית מוגדרת בעלת תיפקודים מוגדרים, אלא בכוח מעשה־השיר עצמו, אשר נמרכו עומד כמובן האדם.

בתחנת מעבר, בשלב־ביניים לפואטיקה חדשה באמת, זוהי אולי קריאת התיגר העטובה ביותר ואולי אף המשכנעת ביותר. אם כן, את הקרושתא שלפנינו יש לקבל כשאלה — אמנם שאלה טובה היטב על־פי כל כללי הסוג.

קובץ זה, המכיל בין דפיו סגנונות שונים של שאלה (שירי־שבע יפים, שירים בסגנון ימי הביניים, פיוטי שירי־אהור) — וממלא כך את התפקיד המסורתי של הפילוסופיה דווקא ולא של השירה — חשוב, עוד לכשרון הוואי שניכר בו, משום שהוא מעמיד לפנינו את משבר־הזהות של הדור הזה. שורר, כמהותו אלה הן שאלות של זהות תרבותית. אם הייתה מחלוקה לגבי אידיאולוגיה חברתית־פוליטית, נתכן שהיינו נוגעים עתה בפני תופעה „כנענית" חדשה — האנטיתזה של הכנעניות משנות הארבעים והחמישים. ביניהן גיר לזכור, לפעינו שובך אחור, בהיכל רי מצומצם, מהוסס שמקה ומנוסרת הפבם של המכלולה, למרות הבוקים הגיאוגר בכל שיר כשהוא לעצמו, מגוון ברכה הבשלה, או במלה אחת מתלבט.

דליה קווה

הכרעה

תְּלוּיָה בֵּין אֶרֶץ לְשָׁמַיִם
אֲסוּפָה אֶל קַו הַצֵּל
וְאֵין מַנִּיחִים לָהּ
כְּחָלִים וַאֲרַמִּים
מַאֲקוּרָלִים עֲנֻגִּים
עָנָף שֶׁל שִׁקְמָה נִשְׁלַח
לְלַפֵּת אוֹתָהּ.
בְּאַרְגָּמָן וּבְתוֹכוֹ בּוֹעֵר
בֵּית הַכְּנֶסֶת הַיָּשָׁן לְהַשִּׂיגָהּ
(הַגִּמְנַסְיָה הֶרְצְלִיָּה בְּרֹךְ שְׁקִיעָה).
וְכָל הַיְלָדִים שֶׁלֹּא נוֹלְדוּ לָהּ
נֶאֱחָזִים מַרְגְּלוֹתֶיהָ וּבוֹכִים
רָאשֵׁיהֶם עֲטוּרִים אִזְמָרַגְדִּים
וְעַל גּוּפָם גְּלִימוֹת מְרֻקָּמוֹת,
וְהֵם שׁוֹלְחִים אֶת יְדֵיהֶם הַוְּרַדְרַדּוֹת לְהַשִּׂיגָהּ.
וּמִתּוֹךְ הַמְּגֵרוֹת הָעֲמוּסוֹת
אֲבַק זָהָב וַאֲבַק יַהֲלוֹמִים
צוֹנְחִים גַּעְגּוּעֵי הַלֵּב הַנִּמְשָׁכִים
מִבַּעַד לִקְפָלֵי שִׂמְלוֹתֶיהָ נוֹטְפִים
כְּאֵבֶיהָ הַגְּדוֹלִים וְהַשְּׂמָחוֹת הַמְּתוּקוֹת
מְשֻׁבָּצוֹת בְּאַבְנֵי אֹדֶם וּבְסַפִּירִים
כְּנָהָר מִתְקַבְּצִים סְבִיבָהּ וּמִתְאַמְּצִים
לְהַחֲזִיקָהּ בֵּין הַחַיִּים.

יאירה גנוסר

בַּמִּסְעָדָה שֶׁל „אֶגֶד"

הַיַּחַס בֵּין הַגֶּבֶר לְעֵינֵי הָאִשָּׁה
מַזְכִּיר פּוֹרֵץ נוֹפֵל לִידֵי בַּלָּשִׁים:
סִיגָרִיָּה בִּפְעֻלָּה,

זוּג מִשְׁקְפֵי שֶׁמֶשׁ עַל הָעֵינַיִם,
מִכְנְסֵי הַגִּ'ינְס הַלְּבָנִים, חֻלְצָה שְׁחוֹרָה.

יְחִידָה

יְחִידָה בְּחֶדֶר שָׁטוּף, בַּהֲסִבָּה עַל סַפָּה,
אֲפַשֵּׁר סָבִיב מְהוּמַת גַּרְעִינִים מְלוּחִים, לְבָנִים,
רֹאשִׁי מִתְמַלֵּא קְלִפּוֹת בְּהִירוֹת, גְּדוֹלוֹת
כְּהִרְהוּרִים טְרִיִּים, עוֹדָם פְּתוּחִים לְמֶחֱצָה
אוּלַי הָיִיתִי רוֹצָה לְהִתְוַכֵּחַ עִם מִישֶׁהוּ,
לְדַבֵּר בִּזְכוּת הַבַּטָּלָה הַגְּדוֹלָה, הָאִטִּיּוּת.

שַׁבָּת. בַּטֶּלֶוִיזְיָה בְּיָאלִיק,
יְמֵי הַסְּלִיחוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלוּל בָּאִים אֵלַי בְּתַגּוּר
בְּאַצְטְלָה שֶׁל כִּסּוּיִים צִבְעוֹנִיִּים, סַפּוֹת וְרִקְמַת כָּרִים
בָּאִים פָּנִים קְטַנִּים מִן הַלּוֹקָאלִי, הַפַּטְרִיאַרְכָאלִי,
מִן הַשְּׁכוּנוֹת שֶׁהָיְתָה לִי עִם הַיָּצִיב,
עִם הָאִשִּׁי.
וַאֲנִי כְּבֵדָה מֵחֻמַּת הַהוֹוֶה, וּסְלִיחוֹת.

(מתוך „הצגה שנייה", שיראה אור בקרוב בהוצאת הקיבוץ המאוחד)

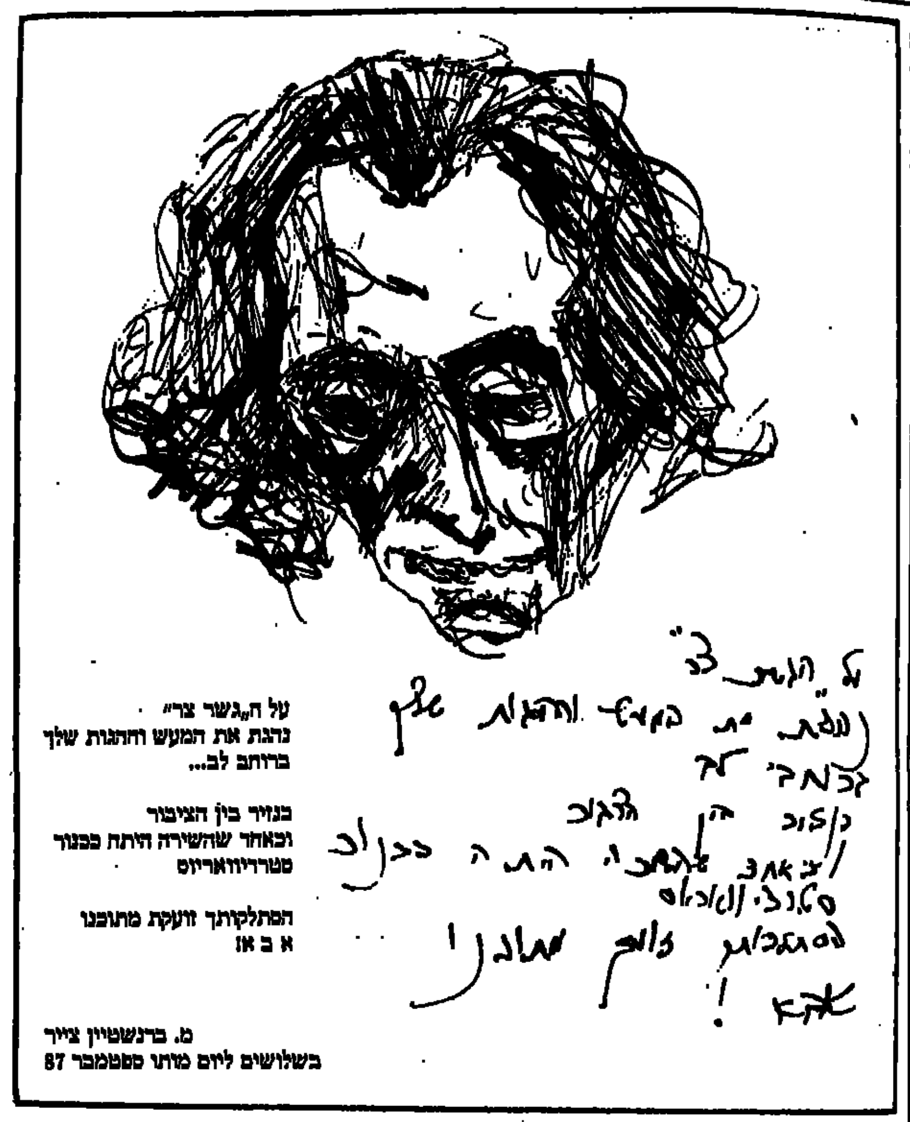

על ה„גשר צר"
נהגת את המעש והתהגות שלך
ברוחב לב...

בנזיר בין הציבור
וכאחר שהשירה היתה כבנור
סטרדיוואריוס

הסתלקותך זועקת מתוכנו
א ב א

מ. ברנשטיין צייר
בשלושים ליום מותו ספטמבר 87

אור בארץ ריקה

רות בלומרט

פטריק וייט, גולת המאנדלה
זמורה ביתן, ת"א, 1987

פטריק וייט, נולד באנגליה — 1912, גדל בחוות הכבשים של הוריו באוסטרליה, ונשלח לאנגליה בגיל 13 כדי ללמוד. סיפרו הראשון התפרסם ב־1939. „גולת המאנדלה" (מן הראוי היה שיתורגם לעברית בשם „המאנדלה המוצקה") נכתב ב־1966. ב־1973 זכה וייט בפרס נובל לספרות.

וייט הוא סופר של סופרים. „גולת המאנדלה" הינו מעשה מחשבת של סמלים, רמזים ומובאות מרחבי התרבות האנושית, מהם אוטוריים וביניהם מוטיבים אישיים. זה ספר עדין, חכם ואירוני, שאינו משולל הומור, בו מעמת וייט בשפה פיוטית את רוחניות היחיד מול עולם של רוע. מעם אוסטרליה הצחיחה מתבונן וייט במורשת המוחמצת של אירופה ושל אסיה, ובוחן את משמעות היעור האנושי, בסיפור המושך למעורבות עמוקה. גם התרגום קולח ועשוי היטב ומצביע כמובן מאליו על הדברים השונים המצויים בשפת המקור.

המשגב והנחות

המפתח להבנת „גולת המאנדלה" מצוי בקטע קצר, המתאר מעין התגלות אישית של ארתור, תאומו של וולדו. ארתור הנרגש גילה באנציקלופדיה כי „המאנדלה היא סמל של כוליות, לפי האמונה הינה מישכנו של האל". הזוג המגן שלה הוא דגם של סדר־מוטבע על גבי תוהו ובוהו שבנפש, יש מי שרואים את צורתה הגיאומטרית כהתגלות (בהקיץ או בחלום) א."

הגולה היא גולת הזכוכית, משחק הילדים הקלאסי, בשכינה החלק והשקוף, המכיל כתמי צבע אמורפיים, הזה המתבונן מהרהורי לבו. הגולה יכולה, איפוא, להיות גם מאנדלה גבישית, מוצקה. שני יסודות, המשגב והנחות, הם מרכיבי הספר, שהוא קריא ומרתק, בעל מבנה פשוט, לכאורה, בעוד שלמעשה הוא מורכב ומתוכנן כמאנדלה אינסופית: עיגול סביב ריבוע סביב עיגול וכם כתמי צבע ויחידות זעירות יותר. ספר, המזמין קריאות חוזרות, מעשירות ומאירות.

במכתב שכתב ד.ה. לורנס לאדוארד גארנט ב־1912, הוא משרטט את המשולש האידיפאלי, שעליו בנוי את „בנים ואוהבים": „אשה בעלת אופי ועידון נישאת למעמד נמוך וחייה ללא סיפוק. כשבניה גדלים היא בוחרת בהם למאהבים — ראשון הבכור, אחר הצעיר. הבנים שקיבלו תמריץ לחייהם באמצעות אהבה הדילופית של אימם, אינם מסוגלים לאהוב כמבוגרים כיוון שהאם היא הכוח החזק והתומך ביותר בחייהם" (תרגום חופשי). השלד הסיפורי של „גולת המאנדלה" אינו שונה מזה, לכאורה, אלא בפרטים: מרגרה ואחיה התאומים. האשה גולה בעקבות אהבתה לג'ורג' בראון, אותו הכירה כחברה המביאנית, באנגליה, לאוסטרליה. בראון קיווה להתקים בבנק בבראנגולי ואף הקים בית ולו מרפסת, המזכירה משהו יווני בסאראספארילה, ברחוב טרמינוס.

התקוות סוכלו, ואיש המשפט מקולקים. אם היה ש־אנגוס אמור להיות רחוב ליד תחנת רכבת מבזלילה לבראנגולי, למעשה היא רחוב שומם, ללא מוצא.

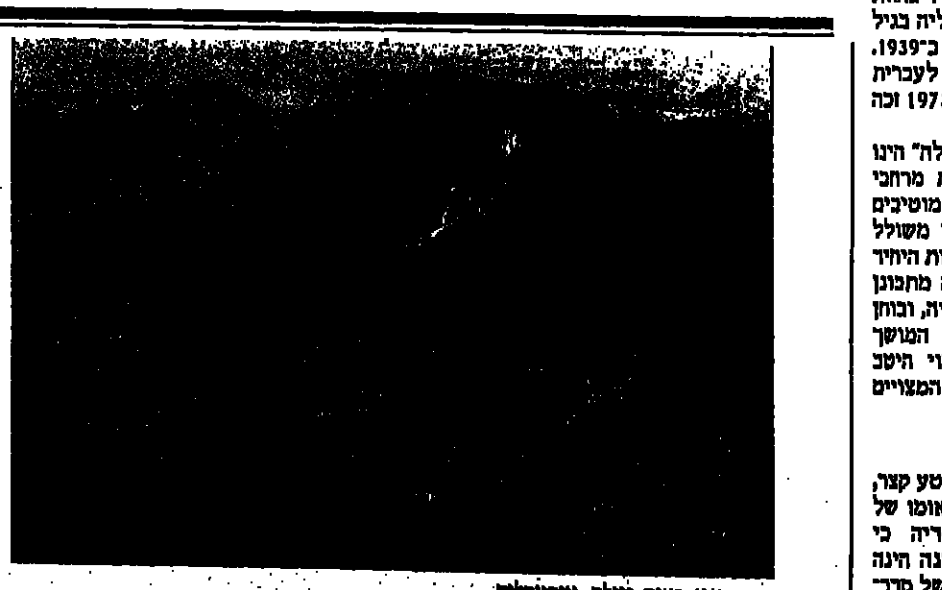

נוף בגיו סאות ויילס, אוסטרליה

תאומי הזוג בראון, וולדו הרזה וארתור היפה, גדלים על סיפורים מן הקלאסיקה היוונית אותם קורא אביהם באוזניהם, בד־בבד עם הורמת כל סוג של לימודי דת בבית הספר, או בכל מקום אחר. ג'ורג' נולד באפטיסטי ורואה בקאתוליות עבודת אלילים וכו', ואילו ארתור משחק בזמן שיעורי הדת בחצר בית הספר בגולת זכוכית. „ישנם יותר מדי דברים, שאתם הצעירים, שגודלתם באור בארץ ריקה, לעולם לא תבינו. אין צללים באוסטרליה. וגם לא משמעה. כל ברנש וברנש יכול לעשות בכל העולה ברוחו". זו הבטחה וזה גם איום. ואין זה כך, שכן, האב המתוסכל לומד נורווגית תוך כדי נסיעה לבנק בבראנגולי. אשתו אן היפה הגאה דוחה בתחילה כל ניסיון של ידידות ולבסוף גם כל ניסיון של עזרה ושוקעת בשיכרות אחר מות בעלה, ב־1922.

התאומים שונים גם בטיב יחסיהם עם ההורים. ארתור, אדום השיער, בו נתלו תקוות רבות, נחשב עם בגרותו, לנער רוחה ומפגר, למרות כשרונו הוודאי בחשבון. בזכותו הוא עובד כנער שליחויות במכולת של מר אולדריץ, עד ימי זקנתו. וולדו, לעומתו, מתמתח לדעתו הוא לכדי „נער מבטיח" בעל יכולת אינטלקטואלית, תאווה מודחקת למשחק, ויומרות ספרותיות. הוא קצר רואי ובוש באביו הלא־יוצלח והמצלע, בעוני — ובאחיו.

עלילת הספר מסופרת במהלך נסיעה באוטובוס ושיטול בין סאראספארילה לבראנגולי. גברת פולטר, המנסה לקשור שיחה עם שכנתה המתנשאת, מצביעה על האחים בראון, זוג קשישים הנגררים בכבדות בטיול היומי, אוחזים ידיים.

הסיפור מסופר משך הטיול בנפרד, בעד זכרונו הקרוע של וולדו ובעד תודעתו של ארתור. חלקו הרביעי והאחרון מתרחש כעבור כמה ימים בבית הזוג פולטר, השכנים של בראון. הטיול ודרך הסיפור הם איפוא מסע מן החוץ פנימה השכנה — וולדו־ארתור וחזרה למציאות עם הדרכבות מסוימות. לפיכך מוארים הדברים משלוש זוויות: וולדו, ארתור וגברת פולטר. מסיפורם של וולדו וארתור מסופר סיפורה של דולסי פיינסטיין ובני משפחתה, הם היהודים האמידים של השכונה. דולסי היא משא אהבתם המודחקת של האחים בראון, והיא ובני משפחתה מצטיירים כאי של שפיות הדעת וחום אנושי.

יעקב ועשיו, אהרון ומשה

ב„גולת המאנדלה" בולט מוטיב התאומים המנוגדים זה לזה, כיעקב ועשיו, המהווים שני פניה של כוליות אחת המכילה את הטוב ואת הרע במינונים שונים: ארתור הוא אדום שיער כעשיו (משמעות השם ארתור: נערץ, נהדר), אך הוא גם איש חלק כיעקב, יושב בית ורועה צאן, וולדו (בגרמנית — שליט) הוא צנום, ולכאורה הוא החזק הגמור; יש לו קול טנור. עדין והוא מלא שינאה וקנאה, שניהם מתחרים לסירוגין על אהבת האם ועל אהבת האב.

מוטיב נוסף הבא לידי ביטוי בעיצובם הוא מוטיב האחים המשלימים זה את זה ביעודם, כמשה ואהרון. ארתור עילג השפה חודר למעמקים ומרקיע לשחקים. והוא מקבל על עצמו כל שיגיע על מנת לאפשר לוולדו, ובעיקר לאחיו, תחושת עליונות בחוץ המתמצים. ואילו דולסי פיינסטיין מאפורטת קוראת לבנה ארתור — אהרון.

אולם, המטאפורה השלטת ביותר בספר היא זו של טרזיאס, החוזה המיתולוגי הלובש דמות זכר ונקבה, ומחזיר אותנו לטראגדיה הבלתי נמנעת של אדיפוס. ארתור, שמהותו הפיטית מרמזת שהוא אנדרוגינוס, חש שלמות בכוליות על היותו מעין „זכר ונקבה ברא אותם". הוא יודע את סודו הכמוס של וולדו אחיו, הקשור לטרזיאס ותושפו, פעם בילדות ופעם בזיקנה. גילוי הסוד, הקשור גם בעקרותו הספרותית של וולדו, מביא למשבר, שכן ביחסיו עם הזולת מגלה וולדו קרירות ועליונות. בסתר הוא אוטיסט ונרקיסיסט.

לעומת הצחיחות הרוחנית של משפחת בראון מתוארת הגברת פולטר כמי שמסוגלת להעניק חום ואהבה אימהית ולהבין את מהות הדברים. היא ערירית, ובעלה — עיוור ומסוגר. משפחת פיינסטיין, לעומת בני הזוג פולטר, זנחה, מתוך הכרה בקידמה, את האמונה הדתית העתיקה, ושבה ומתחרשת לאחר השואה שספקה את קרוביהם באירופה.

חשיבות ניכרת בספר הוקנתה למוטיב הצליבה. ארתור, בעל הנפש הספוגית, מקבל על עצמו את הרעל הרוע שבסביבתו על מנת לנטרלם, וקיבל על עצמו לחזור ללמוד כדי לאפשר לוולדו להצטיין (ואולי רק משום שבאמת התקשה להתרכז). הוא כותב בסתר שירה עילגת, המבטאת את כאב הקיום האנושי ולבסוף גם את ניאוץ החיים: „כל מאריה שותתת דם באני/... מפני שהיא יודעת שזאת הדרך היחידה שאפשר". כך, איפוא, מצטיירים פני הדברים: העילג כותב שירים. המתיימר להיות סופר — נעשה ספרן. המבקש מוסיקה — מוכר תורים ולבסוף נראה הכל כרצף אין סופי של תפניות והתמצות.

בשבע עיניים

שירי הילדים של אהוד מנור

22 משירי ילדים הפופולאריים ביותר של אהוד מנור יצאו זה עתה לאור בספר הקלטת „והו זה" של „ישראדיסק". הקלטת כוללת את כל השירים והביצועים המקוריים של ציפי שביט, גידי גוב, יהודית רביץ, מתי כספי, נתנאלה, רבקה זהר, אריק סיני, חנן יובל, אושיק לוי, תיקי דיין, אריאל זילבר, ריקי גל, שלמה יידוב, דורית ראובני ולהקת סקסטה.

בין השירים: „והו זה" (שיר הפתיחה של תוכנית הטלוויזיה), „אין לי כסף", „ילדים טובים ילדים רעים", „גלי", „אחותי הקטנה", „בבן", „בוא אתי אל הגליל" ועוד.

את השירים מלווים איורים של יעל ברשי, ותרגומים מילוליים לאנגלית, ותעתיק לועזי של המלים העבריות. הספר מיועד להפצה הן בארץ והן בחו"ל.

„מוסף צוותא לספרות"

הגיליון השני של מוסף צוותא לספרות ייערך ביום ג' 27.10 ב־22.30. בתכניתו: קטעים מתוך „מסביב לעולם ב־80 יום", בביצוע יובל זמיר; חיים חובה ושלום שמואלוב. מוסיקה ושימוע: דורי פרנס, וכן המחזה „נעימה ששון כותבת שירים" בביצוע בוזט קלצי, ע"פ סיפורה של עמליה כהנא כרמון, שתדבר לאחר ההצגה על הסיפור מנקודת עשרים וחמש שנים מאז פורסם לראשונה.

מנחה: דן שביט.

חלון ראווה

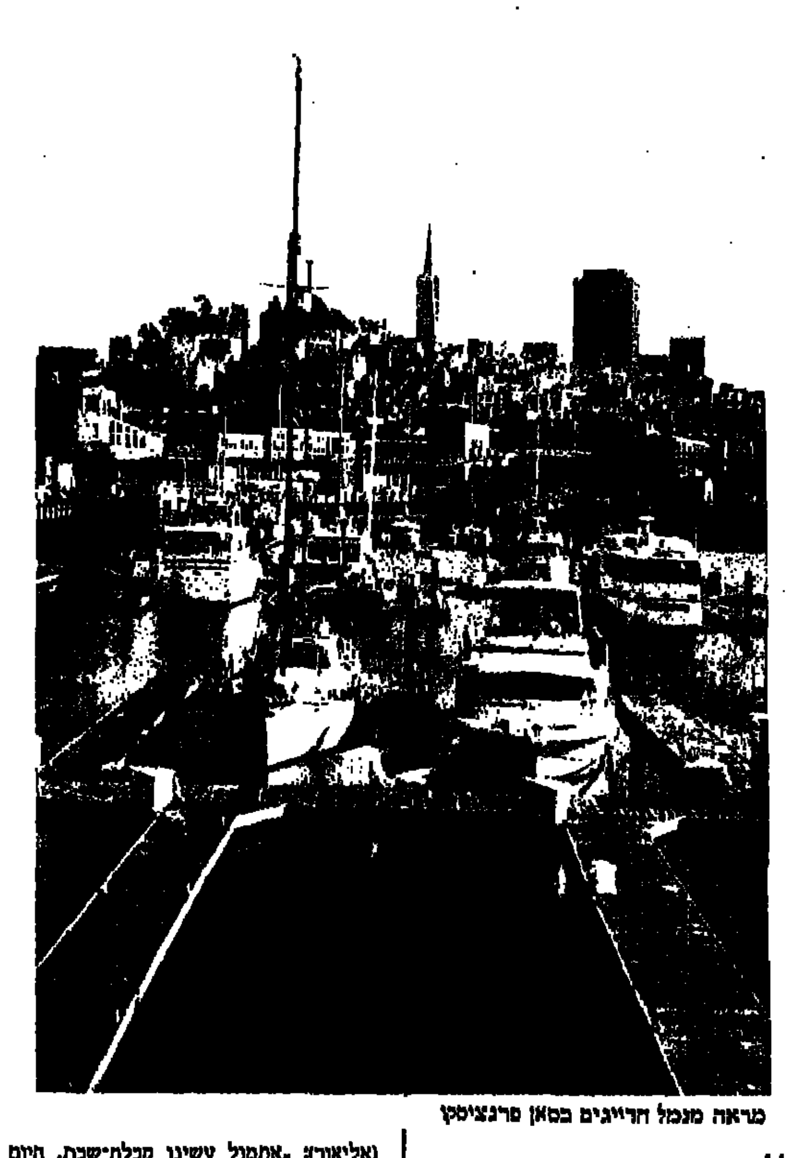

מראה מנמל הדייגים בסאן פרנציסקו

ילדות קשה

מאיר אגסי, „הגבעות השחורות של דקוטה", רומן; הוצאת זמורה — ביתן, 1987

מאיר אגסי אינו הראשון הכותב בצורה חושפנית ואף קשה על חיי הקיבוץ, המבקש להציג אנשים בקיבוץ כאנשים של בשר־ודם, נתונים ליצרים, למשברים פנימיים סבוכים ולבדידות, ואת החברה הקיבוצית כחברה הסובלת מפגמים אנושיים, שמייסדיה ומתכנניה לא ציפו לראות בה. קדמו לו בכך דוד מלץ, עמוס עוז ואחרים. אך ברומן הראשון שלו, „הגבעות השחורות של דקוטה", מייחד מאיר אגסי את עיקר תשומת־הלב בהארת ילדות אומללה בקיבוץ בשנות החמישים, הארה שהיא לא רק פסיכולוגית־אישית, אלא גם בעלת יסודות חברתיים מובהקים.

מאיר אגסי נולד לפני כארבעים שנה בקיבוץ רמת־הכובש אך אינו חי בקיבוץ מזה שנים. הוא שירת בגלי צה"ל, עסק בעיתונאות ובעריכה, פירסם שירה, פרוזה ומאמרים בבמות שונות, התמסר לספרות ולציור, הציג תערוכות־יחיד בארץ ובחוץ־לארץ. בשנים האחרונות הוא יושב בבריסטול שבאנגליה, שם גם כתב בשנים 1983־1985 את „הגבעות השחורות של דקוטה".

האם כדי לשוב אל אותה ילדות קשה בקיבוץ, לשחזר בבהירות את פרטיה, את המועקה, הפחדים והסבל שנתלוו אליה, היה עליו לא רק להתרחק בזמן משנות ילדותו שלו ברמת־הכובש, אלא גם להתרחק פיזית מהארץ ולכתוב על נוף־צמיחתו דווקא בנכר, מוקף נופים זרים של אנגליה? לאלוהי הכתיבה והנפש הישראלית פתרונים.

הילד־הגיבור של הספר הוא זלי (קיצור השם זלמן, שגם בו יש כדי להוסיף לתסביכיו) יהלומי: ילד קטן־קומה, חלש, בלתי־מקובל על חבריו. חברת הילדים מתעלמת ממנו או מציקה לו, כל מאמציו להשתלב בה דווקא מרחיקים אותו ממנה, והוא נמלט אל הזיותיו, שבהן הוא זוכה לידידותו ולתמיכתו של אחיו המת — אח, שהוא לא הכיר כלל במציאות, כי הוא מת בגיל שנתיים, לפני הולדת זלי. האח הדמיוני, המכונה בשם „הבלונדיני", מסייע לילד להיאבק בבדידות והמציאות הסובבת אותו. גם תמונת המבוגרים בקיבוץ, כפי שהיא מצטיירת בעיני זלי, אינה משמחת ואופטימית. הרווק בעל הנפש המסוכסכת, ואלטר מינקוביץ, שולח יד בנפשו, היעדר קשר והבנה בין בני־הזוג גורם לפירוד פנימי או חיצוני, מסגרות נוקשות אינן מקלות על חיי הפרט, במיוחד כאשר זהו פרט „עם בעיות".

במעין אפילוג קצר אנו קוראים: „וכך, שנים רבות לאחר שכבר התחבר אל נערות ונפרד מהן, התחתן עם נשים והתגרש מהן, עבר טיפולים פסיכיאטריים וטיפולים פסיכולוגיים, נטש את הארץ שבה נולד וגדל, הדיח את עצמו מזיכרונותיו, משפחתו, ממשפחתו — בהביטו לפעמים אל שמי הערב, שמי ערב של ארצות צפוניות וקרות ההופכים לכיפה של קטיפה שחורה — יחוש זלי ביד רכה המושכת אותו בחשיכה אל חיק נעלם וחם, והוא ישמע את קולו הלוחש לו, ‚מה עובר עליך, ילד? מה עובר עליך?' — ".

המחבר מעיר על שמו של הרומן, „הגבעות השחורות של דקוטה", כי הוא לקוח מלהיט של השחקנית דוריס דיי, שהדהים אותו בילדותו ונקבע מאז בתודעתו.

לטייל באמריקה

מדריכי מורן לחו"ל: קליפורניה; טקסט אנגלי: מייקל גקמן; עברית: מיכאל אביבן; עורכת הסידרה: שולמית מורן; דנקנה עריכת פרין; הוצאת מורן

אחרי סידרת מדריכי־הטיולים המתורגמים על פריז, לונדון ורומא, הופיע באותה מסגרת של מדריכי מורן לחו"ל ספר המוקדש כולו לקליפורניה. הסידרה ערוכה בצורה שנועדה לספק צרכים שונים של תיירים.

על פני 300 עמודים צרים מפרט המדריך על קליפורניה מידע כללי והנחיות להתמצאות בסביבה, נתונים ופרטים על תרבות, היסטוריה ורקע כללי, מקומות בעלי עניין, טיולים אפשריים, בתי־מלון, מזון ושתיה, קניות ועוד. רובו של הספר מוקדש לארבעת המרכזים של קליפורניה: לוס אנג'לס, סאן דייגו, סאן פראנציסקו ולאס וגאס (?). הנה למשל, לוח־הזמנים של המאורעות ההיסטוריים מגיש לנו פרטים, העשויים להפתיע חלק מהקוראים: לוס־אנג'לס נוסדה ככפר קטן ב־1781; כאשר מקסיקו השיגה את עצמאותה מידי ספרד ב־1821 היא שמרה על קליפורניה כמושבה שלה, ב־1846 ארצות־הברית הכריזה מלחמה על מקסיקו ובמלחמה זו היא צירפה אליה את קליפורניה; הסרט המסחרי הראשון צולם בלוס־אנג'לס ב־1908, ומתאריך זה החל הקיום של הוליווד...

ואותה הערה שהערנו, כאשר הופיעו המדריכים הקודמים: חבל שעורכי המהדורה העברית לא מצאו לנכון להוסיף פרקים, קודם כל שיהיו, על אתרים יהודיים־היסטוריים ועכשוויים, לתועלת התייר הישראלי המתעניין בהם.

מפי עוללים

מיריק שניר: „מעשה בשקית", איורים: שלומית זהרן; הוצאת שבא, 1987.
„לשונות קטנים", ליקטו מרים רות ומיריק שניר; איורים: שלומית זהרן; הוצאת שבא וספרית מעריב, 1987

מיריק שניר היא חברת קיבוץ נווה־איתן, סופרת הכותבת לילדים ועוסקת בחינוך בגיל הרך, היא פירסמה עד כה שורה של ספרים: „גלגלים", „מעשה במסמרים", „בבית שלי", „ילדה אחת אמרה", „קטני קטנים".

בספרה החדש לילדים, „מעשה בשקית", היא מספרת בחרוזים על שקית־ניילון שובבה בידיו של ילד, שנשלח על־ידי אמו להביא לחם מהמכולת. בדרך לביצוע משימה פשוטה זו מתחילה השקית להשתובב: רוח־סתיו נכנסת לתוכה, מנפחת אותה והיא מנסה לברוח מידיו של הילד: הוא אינו נכנע, נצמד אליה בכל כוחותיו, רץ עימה, נסחב ונגרר אחריה עד שנתקע באבן, נופל — והיא נשמטת מידיו. עכשיו היא מתחילה להשתעשע לבד, נתלית בכף של עץ תמר, משוטטת בשדה־בור, מקפצת ממקום למקום, והילד המודאג רץ בעקבותיה, מבקש ממנה שתשוב ורק כאשר היא נתקעת בצמח קוצי, העושה בה חור ומוציא את האוויר שבה, עולה בידו לתפוס אותה ולהביא בה את ככר־הלחם לאמו...

הספר השני, „לשונות קטנים", הוכן בידי מיריק שניר ומרים רות, אף היא סופרת־ילדים, העוסקת בחינוך ובהכשרת מורים וגננות. זהו ספר מיוחד, אולי ראשון מסוגו, שבו כונסו אמירות של ילדים קטנים, המעידות על עולמם ועל התפתחותם הלשונית. לעתים יש באמירות אלה חכמת־עוטות נסתרת, לעתים יש בהן מעין שנינות של־ילדים ולעתים משחקי־מלים, העשויים לעורר התפעלות ולהעלות חיוך על השפתיים. והכל נמסר כאן כדברים מפי אומרים, עם ציון שמו הפרטי של הילד־בעל „החכמה".

מיריק שניר החלה ללקט ולרשום אמירות מפי ילדיה שלה, עד שהצטבר אוסף משפחתי שלם, והוא תופס מקום חשוב בספר שלפנינו. אמירות אחרות ליקטה מרים רות, שצירפה אליהן גם אמירות, שרשמו תלמידות שלה — אמהות צעירות מפי ילדיהן. בחלק שלישי דברים שלוקטו ממקורות שונים, גם מעלוני קיבוצים.

הספר מחולק למדורים על פי הגיל: שנה עד שנתיים, שנתיים עד שלוש, שלוש עד ארבע שנים. הנה כמה מן האמירות של בני שנתיים ושלוש: „תתחבי לי תתחבי לי" (דווקא); „אני מוצאת ומוצאת ולא מחפשת" (אליעזר); „אני אוהבת לישון עם מעוטרת־לילה" (אליאורה); „אתמול עשינו קבלת־שבת, היום נעשה קבלת־חול" (נהר); „אבא, כלבים מפחדים ממני, קח אותי על הידיים" (ענבל)...

בסוף הספר „לשונות קטנים" הושארו דפים ריקים, שבהם יכולים הורים לרשום את אמירות ילדיהם.

ציוריה הקטנים של שלומית זהר הממלאים את דפי הספר הם יותר מהשלמה לדברים — לא אחת הם מסבירים את מה שאולי קשה לקלוט במבט ראשון.

מ. אבי־שלמה

ספרי ירושלים

ספר ירושלים, פרופ׳ יהושע פראור (עורך) הוצאת יד יצחק בן צבי, תשמ״ז

פרופ׳ משה גיל פירסם לאחרונה מחקרים רבים וספר עב כרס על התקופה האיסלאמית הקדומה וקשרה לארץ ישראל בכלל ולירושלים בפרט. שלושת מחקריו הגדולים הם לב ליבו של הספר שלפנינו.

פרופ׳ גיל סוקר את ההתפתחות ההיסטורית של ירושלים במשך 450 שנה, את הפוליטיקה המקומית, החברה והאוכלוסיה בירושלים ואת מצבה של האוכלוסיה היהודית בתקופה האיסלאמית. העורך, פרופ׳ פראור, חוקר את האוכלוסייה היהודית, את התמורות החברתיות והאתניות שעברו עליה וכן את זיקתה הדתית לעיר, לצד התייחסות המוסלמים והנוצרים לעיר הקודש.

מרים רוזן־איילון, שהתמחתה בנושאים ארכיטקטוניים, כותבת על „האמנות והבנייה בירושלים בתקופה המוסלמית הקדומה". כן מופיעים כאן מחקרים משל דן בהט, המפרסם מפות ותחכים של ירושלים בכל התקופות, משל יעקב משורר ואלישע לינדר, פרופ׳ דוד גרוסמן ושלמה חמן. מחקר מעניין המופיע כאן הוא מחקר על אורות הערה הקראית החיה בכפר השילוח (הסילואן), משל בן־שמאי.

ירושלים — מיטי, בית ראשון ועד כיבוש ישראל; מבחר מאמרים הוצאת יד יצחק בן צבי, תשמ״ז.

ספר זה מקיף תקופה ארוכה ומגוון נושאים, ניכר בו שעורכיו הזדרזו להוציאו לאור לקראת „יום ירושלים". רוב המאמרים הם לקט של מחקרים ופירסומים שהופיעו בכתב העת „קתדרה" וספרי „שלם", באותה ההוצאה. יתרונו של הספר הוא בהציגו לקט פירסומים שאינם נגישים ומוכנים לקהל הרחב ומצויים רק בחדרי החוקרים של ספריות אקדמיות.

כך, למשל, נמצא באסופה מאמר מרתק על גורמי בחירתה של העיר כבירת ישראל, מאת עמנו של אורי ביאלר, ועוד מאמרים רבים ומגוונים.

שני הספרים עשירים באיורים, בדברי סימוכין ובמקורות, העשויים להעשיר את הקוראים הרוצים להרחיב ידיעותיהם על ירושלים.

נוף סביב־סביב

ארגון לגננות ונוף בישראל, „גן ונוף", כרך מ״ב, חוברת י״א, 1987

כמה מאמרים בחוברת זו סובבים סביב צמחיה באזורים עירוניים וכפריים, ויש בם עניין רב ל„משוגעים לדבר", גננים מקצועיים וחובבניים, אדריכלי־נוף וחוקרי־אקדמיה, אך גם לקהל הרחב, הרוחש אהבה לצמחים ולצמחייה.

הכתבת הקבועה בבטאון, מריאטה סיטור מירושלים, מביאה הפעם את סיפורו של פארק קיתי־יובל, גן הנטוע הן בנוף הטיבעי המדורג של ירושלים והן בנוף המלאכותי של שיכונים חדישים. תכנית הפארק ו־4 תמונות ממחישות את תוכנו: צמחיה מגוונת, מתקני־משחקים ושירות מסוגננים ו„גן פרסי" ייחודי.

פרופ׳ יעקב גליל, מנהל הגנים הבוטאניים באוניברסיטת תל־אביב, מתאר את מיקומם ובעיותיהם של עצי הפיקוס בגני־הנוי בארץ. מתיאורו אנו למדים, כי קיימים כאלף מינים שונים של פיקוסים, המשתרעים משני עברי קו־המשווה, סביב סביב. בארץ תשעה מינים, שביניהם התאנה והשיקמה, דיירים ותיקים מזה אלפי שנים. גליל מנתח את גורמי־הזיהום השונים והקשורים בעצים אלה: נשירת עלים, רכה ונשירת פירות עסיסיים (תאנה ושקמה). הפתרון הוא במציאת מינים שאינם מפתחים פירות. עוד חומר בנושאים אלה ניתן למצוא בפרסום „הפיקוס עץ בר ועץ נוי", שבהוצאת „החברה להגנת הטבע", 1985.

יצחק יפה מעלה את סיפורי התלאות של עצי־הרחוב: פגיעה בקווי־חשמל, בגופי־תאורה, בהסתרת חזיתות בתים, ורחובות וכבישים, רוחות ואלרגיה, ועוד... יפה מציע רשימת־עצים התואמת את צרכי נוף הרחוב. כן מובא כאן סיפורו של גנן ואגרונום ותיק ונשכח, ברוך צ'יזיק (ממשפחת צ'יזיק הידועה בתולדות ארצנו). דרך סיפור חייו אנו למדים פרק מאלף בתולדות עמנו. צ'יזיק כתב ספר אגרות בשם „צמחיאל" שחלקו אף התפרסם בכתבי־עת שונים ואף הופק כסרטים. ליד ביתם של הזוג צ'יזיק גן בוטאני עשיר, כשבמרכזו עץ ארז הלבנון הנישא אל־על.

אלמה אילן, משתתף קבוע ב„גן ונוף", מציג את עיקרי הרצאתו בנושא הגן הארץ־ישראלי — מיזוג בין מערב למזרח.

הירחון „גינתי", מביא שלל רשימות ודברי־הדרכה לגנן החובב: הטיפול העונתי בגינה, הפסיה בגן־הנוי, צמחי החורש, ועוד... החוברת עשירה בתמונות ובאיורים, 15 במספר, בעריכה נאה ומושכת.

עם ואדמתו

אבי גורן (עורך), כתב־עת לעניני קרקע, התיישבות, עמי ארץ־ישראל ואתריה. מס׳ 58, 1987

הנושא המרכזי של החוברת הוא שמונים וחמש שנים לגאולת־הקרקע, על מטרותיה מספר עו"ד אברהם הללי, מנהל מחלקת רכישת־הקרקעות בקק"ל. בסקירתו מובאים באופן כרונולוגי שלבי רכישת האדמות בחבלי הארץ השונים.

ד"ר אלחנן אורן מחזירנו אל שנות הארבעים, כן קמו 11 נקודות בנגב המערבי (תש"ז־תש"ח), ובצלאל עמיקם כותב על פרשת עמק בית־שאן: רכישת הקרקעות, עיבודן והעליות על הקרקע. בהמשך המאמר — תיאור רכישת האדמות בעמק־יזרעאל בשנת 1921 (גבריאל אלכסנדר). גם מרדכי קרניאל מוסיף ומתאר את ההתיישבות בעמק־יזרעאל, במאמרו „שלושה דורות בעמק".

גדעון ספיר כותב על „ראשיתה של רימונה" וד"ר חיים צבן על „פיתוח במרכז". כן מובא כאן מאמר משלים, המתאר את אסטרטגיית הפיתוח לקראת שנות 2000, והוא המאמר „מגמות פיתוח הקרקע בנגב" מאת דוד גתמאס. על פיתוח הגליל והגולן על־ידי הקק"ל כותב עמוס הרפז וכן מופיעים כאן המדורים הקבועים — פינת הכול, ארץ־ישראל בספרים ועוד. החוברת עשירה באיורים, חלקם נדירים מבחינה היסטורית וכולה נושמת אופטימיות.

דן יהב

הופיעה הדפסה שניה:
„בכבלי משבר לאומי"
מאת אליהו בילצקי
עיון בסוגיות־יסוד
בחיי העם, המדינה והחברה
להשיג אצל
המחבר
טלפון 03־748942

אלף לילה ותכשיט

תכשיטי האיסלאם במוזיאון האיסלאם בירושלים; תערוכה מקפת

„ולאלו המאמינים... הוקמו גנים של משכן נצח, רוויים מי נחלים. הם יענדו צמידי זהב ויכוסו שלמות ירוקות עשויות משי ורקמה" (סורה 18 פסוק 30). מי שמתאווה לחוות מקצת מגני הנצח ולשתות ממימי הנחלים — יבקר במוזיאון האיסלאם בירושלים. תערוכה מלאה יופי והוד ועשויה בטוב־טעם.

ישנם עקרונות אחרים, שיכולים לשמש הנחייה ראשונית:

א. הקורן ראה באבנים טובות ובפנינים חלק מפלאי היצירה, המתקשרת לנחלים ולימים, למקורות, וסמלים של הבריאה והיופי. במסורת הנבואית — החדית — ישנן אמירות המעניקות חשיבות־יתר דווקא לעדיי הכסף, וזאת בעקבות טבעת הכסף אשר אף שימשה כחותמת של הנביא מוחמד. החדית התירה לנשים לענוד זהב ואסרה אתו על הגברים. עם זאת, ראתה החדית במלאכת הצורפות מקצוע בזוי. לכן, היהודים שבארצות האיסלאם עסקו בצורפות ואף קיבלו עידוד מהשלטונות.

ב. תכשיטים סימלו עוצמה ושררה והוענקו כמתנות יקרות־ערך, אבל כד־בבד שימשו גם כקמעות בעלי כוח מאגי. בהיותם קמעות שולב בתוכם כתב אשר — כמו ביהדות — מוענקת לו משמעות חיים.

ג. התכשיטים הצביעו אף בארצות איסלם שונות על זהות אתנית, מעמד חברתי ומעמד כלכלי. כך, לדוגמא, עדיי נשים עירוניות שונים מעדיי נשים כפריות. הראשונים מפוארים יותר, עשויים מזהב ומאבנים טובות, והאחרונים — מכסף, נחושת, אבנים טובות־למחצה וחרוזים (ראה תכשיטי הבדואיות, לדוגמא). בתורקסטן נשים נשואות עונדות עדיי ראש שונים מנשים שאינן נשואות.

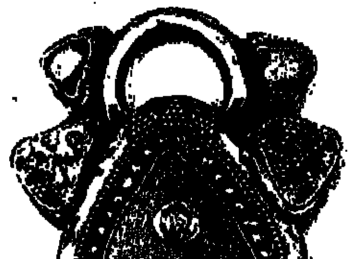

אלמנט דקורטיבי. ערב הסעודית, המאה הי״9

ד. לתכשיטי האיסלם איקונוגרפיה משלהם — ריבוי הצמחייה אולי מעיד — כמו בציורים — על צמחיית גן העדן, דברים האמורים גם ביחס לבעלי החיים שוכני השמיים. לחיות מסוימות משמעות ייחודית כמו למשל לדג. ברומה למסורת היהודית, הדג באיסלם הנו ברכה לשמחה ופריון. היד הנה יד פטימה, בתו האהובה של הנביא. כאשר אצבעותיה צמודות היא מביאה ברכה ושמחה ומקבילה ליד הכוהנים או ליד שדיי ביהדות וליד מריה בנצרות. לעומת אצבעות צמודות המסמלות ברכה — האצבעות הפרושות — החמשה — משמשות כהגנה נגד עין הרע.

ה. מבחינת התפתחות סגנונית ניתן לראות בתקופה המוקדמת של האיסלם השפעות סאסאניות והלניסטיות, כאשר לקראת המאה ה־9 מגיעים תכשיטי האיסלם לשלבם הקלאסי. מסמרה אשר בעירק פרץ הסגנון הקלאסי והשפיע על מצרים ואיראן.

התערוכה מתחלקת לשניים. החלק הראשון מציג תכשיטים מאוסף המוזיאון והוא מורכב מפריטים מוקדמים מן המאה ה־7 עד למאה ה־12, בעיקר מאיראן, מצרים וסוריה. החלק השני מציג תכשיטים איסלאמיים מאוחרים מן המאות ה־17, 18 וה־19. הללו גדולים ומפוארים יותר ונוצרו ברחבי עולם האיסלאם. (התצוגה עצמה ערוכה על־פי גיאוגרפיה של אזורים וכרונולוגיה).

נסקור פריטים בולטים לאורך התקופות על מנת להתוות התרשמות בזעיר אנפין:

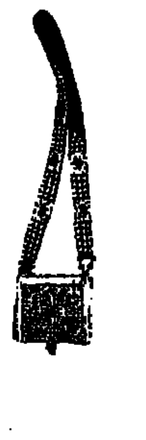

תיק לקמע. תורכסטאן, המאה הי״9

תכשיט מעגלי מאיראן (מאות 7־6): חוגה קטנה כתבליט על רקע מוזהב. גופה עטור דגמים עיגוליים חוזרים ונוצותיה משוכות אחורה, כתרה הוא מענה לחרוזי התבליט הסובבים — תכשיט לבגד או תגורה.

מאיראן מהמאה ה־12 — תכשיטים שאף הם דמויי ציפורים, אלא שהללו מעוצבים על־ידי דגמי עיגולים, המעצבים את גופם ואינם מעטרים אותם. על פני השטח, העידון הרב נראה אף בתכשיטים מהמאה ה־11 ממצריים או סוריה, העשויים מפיליגרן וגרנולציה (עיבוד הזהב כגרעינים).

מוטיב הצמח כאן רוכש סגנון צורני אוטונומי. היסוד הפיגורטיבי והיסוד הפלסטי משתלבים לשלמות (ראה עיבוד דומה לתכשיט האייל הנמלט). פריט נוסף מאותה משפחה הוא זה של הנשר הירטי, אשר צדדיתו פונה לכל צד, משובץ באבנים טובות. הנשר, האיל והמוטיבים הצמחיים מעידים, כאמור, על הסתכלות היודעת למצות מהנראה את התווים המאפיינים ולתרגמם לסכמה פלסטית מרהיבה.

תכשיט עותומני מתורכיה, איסטנבול, המאה ה־16 — מראה על סטייה מהמידות הערות, העיבוד הפיליגרני הגרנולציה המעודנת. אבזם מזהב אבן גיב ואבני־ארם יוצרים כלט ברמות שונות, עונים על קווים סימטרים רהוטים וקומפוזיציה סדירה, החולשת על מוטיב הפרחים, ובכל זאת מותירה רושם של חופשיות מודרת.

תכשיטים מאיראן של המאה ה־16 — נעשו בריבוי צבעים חזקים (עיבוד זהב ואמאייל ושיבוץ אבנים טובות). הצבעוניות וההדר מאפיינים את העיבוד, אך בציורים עצמם ובתצורות — יש ראשוניות ותמימות מענגת.

תכשיטים חריגים בפארם משויכים למרוקו (מאות 18־19), אשר ריבוי האבנים הטובות ומלאכת הזהב והפנינים שבהם מפעימים את הדמיון וסוחפים אותנו לנוסטלגיות של האוריינטליסטים האירופיים ולסיפורי אלף לילה ולילה הראוותניים.

לעומת הזהב של מרוקו — תכשיטי תימן, עשויים בדרך־כלל מכסף ואינם משובצים אבנים. עם זאת, מלאכת הגרנולציה והפיליגרן והחזרת תצורות שונות מעניקים אור והצללה ויוצרים מערך טבעי של צבעים משתנים.

תכשיטי חצי האי ערב שונים הן מההדר המרוקאי והן מהענווה התימנית ויש בהן פן מני, פרימיטיבי, ראשוני, דומה מעט באיפיונו לאותו סוג תכשיטים, המשויך לתורקסטן השבטית, בעוד שתורקסטן העירונית מעודנת יותר.

אין לשכוח לראות את עדיי הסוסים על האוכפים, המושכות והרסן, כמו גם את תרבות המלחמה — תחום מעניין נוסף בדיסציפלינה, המשויך לאמנויות המלחמה. אכן, כדאי שהמוזיאון יזום פרויקט גדול ויכין תערוכה מלהיבה אחרת — של תכשיטי מלחמות.

שלוש הערות מתקנות: כדאי שהמוזיאון יוסיף לכל ארון־תצוגה מפה אזורית, כדי למקם את — התכשיטים, יסיר את הפוסטרים הצבעוניים הנוראיים, ויסתפק בצילומי שחור־לבן. לקראת התערוכה הבאה, מן הראוי שיערוך בדיקה קפדנית יותר של טיב צבע הרפרודוקציות שבקטלוג האיכותי המלווה. □

שני סרטים בסרט אחד

„מטאל ג'אקט" בקולנוע רב־חן, תל־אביב

„מטאל ג'אקט" הוא סרטו המלחמתי הרביעי של סטנלי קובריק לאחר „פחד ותשוקה" (1953), סרטו הראשון, „שבילי התהילה" (1958), ו„ד"ר סטריינג'לאב" (1964). ב„שבילי התהילה" טיפל כבר בטירופה של המלחמה, במפקדים רודפי כבוד השולחים את חייליהם לטבח. ב„ד"ר סטריינג'לאב" יצר קובריק סאטירה חריפה על אי שפיותם של מדינאים וגנרלים, המדרדרים בציניות את העולם לאובדנו.

מאחר שקובריק ידוע כאיש חושב וכמי שמתכנן את יצירותיו בקפדנות ובמשך זמן ארוך, יש לשער ש„מטאל ג'אקט" (במקור „פול מטאל ג'אקט", מושג המתכוון למעטפתו של קליע כדור הרובה) לא התכוון להיות עוד סרט אנטי־מלחמתי. לאחר גל סרטי וייטנאם, ביניהם סרטים כמו „אפוקליפסה עכשיו", או לאחרונה „פלאטון" של אוליבר סטון — שאולי ניתן לנסות למצוא בהם קווים דומים להשוותם ל„מטאל ג'אקט" — קובריק לא ביקש ליצור עוד מסה קולנועית שתדון במשמעויותיה הטראומטיות של המלחמה והשפעותיה על הלך הרוחות האמריקני. הכל נתון להשערות, אבל קובריק בוודאי תיכנן סרט שונה, מעבר למה שכבר נעשה ונידון.

מכיוון שקובריק הוא איש חושב ולא נחפז (זהו סרטו השני לשנות השמונים, שבע שנים לאחר „הניצוץ"), התוצאה באמת שונה. הסרט מהסס לעצמתו. כאן הז'אנר המלחמתי משמש אותו רק כנקודת מוצא, ממש כמו שה„ניצוץ" שימש מעבר לז'אנר האימים. כברוב סרטיו, גם הפעם השתמש ברומן כבסיס. בעבר יצר את „לוליטה" על־פי נבוקוב, את „2001 אודיסאה בחלל" על־פי ארתור סי קלארק, „התפוז המכני" על־פי אנתוני ברג'ס, „בארי לינדון" על־פי ויליאם תאקרי, או „הניצוץ" על־פי סטפן קינג. בכל המקרים היה זה תמיד סרט של קובריק. כך, הרומן על וייטנאם מאת גוסטב הספורד היווה עבורו שלד, שעליו הרכיב את עולמו הפרטי: לא סרט על וייטנאם ולא סרט אנטי־מלחמתי. קובריק מפתיע תמיד וכאן אפילו חורג מהציפיות.

הסרט מתחלק באופן חד לשני חלקים, שהם למעשה שני סרטים נפרדים כמעט. החלק הראשון מתרחש בבסיס טירונים בפריס איילנד. בתמונה הפותחת מסירות מספריים את מחלפותיהם של מגויסים צעירים. בני שנות השישים מאבדים את שיפעת שערם הארוך בדרך להיותם חיילים. גוזזת השיער הינה שלב ראשון באיבוד הזהות העצמית. השלב הבא הוא סרג'נט הרטמן (לי ארמיי, לשעבר סרג'נט במארינס שגויס כיועץ והיה לשחקן מרשים), הנוטל מחניכיו את שמותיהם ומצמיד לכל אחד כינוי: ג'וקר, גומר פייל, קאובוי. החינוך מחדש מתבסס על העלבות, קללות, התעללויות, טור־דה־פורס קולנועי אכזרי שמטרתו לאחת: הפיכת הטירון למכונת מלחמה משוכללת נטולת ביטוי אישי. מסרג'נט הרטמן הם לומדים על עוצמתו של הרובה, את כוחו של איש מארינס בודד עם רובה בידו — כפי שהסרג'נט מסביר, בנוטלו כדוגמא את המטורף שצלף בעוברי אורח באוניברסיטת טקסס ואת לי אוסוולד, רוצחו של הנשיא קנדי. על הטירונים לישון צמודים לרובה, להעניק לו שם של נערה, להופכו חלק בלתי נפרד מהוויתם. הדוגמא הקיצונית לטיפול המיוחד הוא גומר פייל, נער שמן כבד־מחשבה, שבסופו של דבר הופך לחניך מופתי, פסיכופט שיורה במחנכו ומתאבד. למרות שג'וקר (מתיו מודין) משמש בסרט בדמות המספר, סרטו של קובריק נטול למעשה גיבורים, גיבורו הוא הרוח האנושית העוברת טרנספורמציה ומוטלת לשדה הקטל.

מהתמונה האלימה, המסכמת את חלקו הראשון של הסרט, עוברים לחלק השני, כאמור לסרט מספר שניים. כאן ג'וקר, המשמש כתב בעיתון צבאי שתפקידו להאדיר את הישגי הצבא האמריקני, מצטרף ליחידה הנוטלת חלק בקרבות על העיר הואה. כבר דובר רבות על בחירת אתרי הצילום, על כך שקובריק העדיף לצלם את סרטו באנגליה ולא לצאת כמקובל לדרום מזרח אסיה. הבחירה העניקה לסרט חזות שונה מהרגיל בסרטי וייטנאם. לא וייטנאם של ג'ונגלים, אלא לוחמה בשטח בנוי בין הריסות בתים. צביון המזכיר יותר סרטים אמריקנים על מלחמת העולם השנייה. בניגוד לנטורליזם האחיד של החלק הראשון, חלקו השני של הסרט משתמש ביותר מסגנון צילומי אחד, פחות שלם — מערכת העיתון הצבאי, עימות של החיילים עם תושבים וייטנאמים בחופשה קצרה בעיר (ילד שגונב מצלמה, זונה מקומית), החיילים מרואיינים על־ידי צוות טלוויזיה ומעלים מחוויותיהם בפני המצלמה. לבסוף, הסצנה המסיימת, סצנת קרב סהרורית, שבה היחידה מאבדת דרכה ונתונה לאיומו של צלף בודד. כאן נעלם הנטורליזם לחלוטין, הסרט זוכה למימד סוריאליסטי מאיים, הן באופן השימוש במצלמה הן בשימוש בצבע, המזכיר סצנות אולפן. העימות האבסורדי הוא בין קבוצת חיילים מבולבלים לצלף הוייטקונג, שכפי שמסתבר אינו אלא נערה המתחננת שישימו קץ ליסוריה. אין זו עוד מלחמה קולנועית קונבנציונלית, זהו מסע לנפש האדם במלחמה.

ניתן לומר, שהסרט חצוי כמו דמותו של ג'וקר, שעל כובע הפלדה שלו מתנוססת הסיסמא „נולד להרוג" ושעל חזהו צמוד סמל השלום. זהו קולנוע מרתק, קולנוע עוכר שלווה, הניחן במגע גאוני. סרט שיזמין בעתיד שפע התדיינויות ביקורתיות ופרשנויות רבות. □

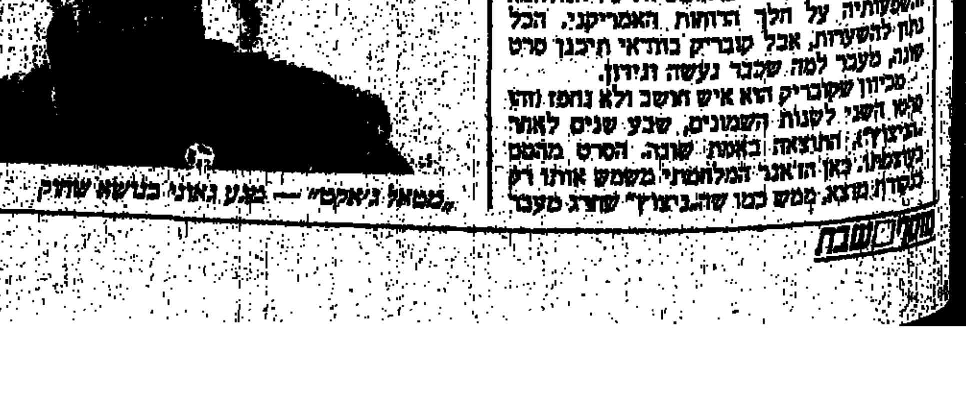

„מטאל ג'אקט" — מגע גאוני בנושא שחוק

תל־אביב

אסתר
הקשר המקצועי
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.30, 9.45
חול – 5.00, 7.45, 9.45

אורלי
אשה מסורה
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

בית ציוני אמריקה
יום ו' – מפיסטו 14.30
שבת – ישר כוכב עליון 24.00
יומן אהבות
מוצ"ש וחול – 4.30, 7.15

בן־יהודה
הבלתי משוחדים
שישי – 9.40, 12.00
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.00

גת
המכשפות מאיסטוויק
שישי – 9.50, 12.15
מוצ"ש – 7.30, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50

גורדון
38
מוצ"ש – 7.30, 9.30
חול – 4.30, 7.30, 9.30

דקל
האלמנה השחורה
יום ו' – 10.00
מוצ' וחול – 7.15, 9.30

דרייב אין
היחידה לפשעים חמורים
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 7.15, 9.30

הוד
השוטר מבברלי הילס
(מס' 2)
שישי – 9.45, 12.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

לימור חדש
מעקב חושני
שישי – 10.00, 12.00
שבת – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.15, 9.30

פאר
לחישה רועמת
יום ו' – 10.00
מוצ' – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.15, 9.30

סינמה 1
סיפורו של שוטר
שיש – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

סינמה 2
משפחת פלודר
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

פאריס
ביום שישי
לא יכולה בלי זה 12.00
תאורמה 14.30
פליני רומא 16.30
לא יכולה בלי זה 22.00־24.00
בשבת
כחום הגוף 11.00
סטיריקון 13.00
סימה 15.00
לא יכולה בלי זה 19.15־21.30
ביום א'
זכרונות
ביום ב'
חברים של אלכס
ביום ג'
חסנדק 2
ביום ד'
אפיפיור בגריניץ' וילג'

חן 1
מטאל ג'אקט
שישי – 9.00, 5.00, 12.20
מוצ"ש – 7.35, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50

חן 2
הפורצת מסן פרנסיסקו
שישי – 9.00, 5.00, 12.20
מוצ"ש – 7.35, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50

חן 3
פגישה עיוורת
שישי – 9.00, 5.00, 12.20
מוצ"ש – 7.35, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50

חן 4
הנוכל האוהבת והמאהבת
שישי – 9.55, 12.00
מוצ"ש – 7.40, 9.55
חול – 11, 1, 5, 7.35, 9.50

חן 5
אני והחברה
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.30
ליבו של אנגל
שישי – 12.20
מוצ"ש וחול – 9.50

לב 1
המשפחה
יום ו' – 13.30, 21.45, 24.15
שבת – 19.20, 21.50
חול – 14.00, 16.40, 19.20, 21.50

לב 2
גברים גברים
יום ו' – 13.30, 22.00, 24.00
שבת – 20.00, 22.00
חול – 14.00, 17.00, 20.00, 22.00

לב 3
משפחת המלוכלכים
יום ו' – 13.30
חול – 14.00, 17.00
נרדפי החוק
יום ו' – 22.00, 24.00
חול – 20.00, 22.00

לב 4
חימו מלך ירושלים
יום ו' – 13.30, 22.00, 24.00
שבת – 19.50, 21.45
חול – 14.00, 17.00, 19.50, 21.45

שחף
הבלתי משוחדים
שישי – 9.45, 12.00
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

תכלת
חנות מעבר לפינה
מוצ"ש – 7.45, 9.45
חול – 5.00, 7.30, 9.45

תל־אביב
היחידה לפשעים חמורים
שישי – 9.45, 12.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

מיטשל
שבלול
7.00, 9.30

כפיר
הבלתי משוחדים
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

אורדיון
אור 1
בית האמיצים
מוצ"ש – 7.15, 9.15
חול – 4.30, 7, 9

אור 2
חימו מלך ירושלים
מוצ"ש – 7.15, 9.15
חול – 4.30, 7, 9

אור 3
זהב רטוב
מוצ"ש – 7.15, 9.15
חול – 4.30, 7, 9
במוצ"ש ובמשך כל השבוע 23.15
העד

אור 4
לא שם זין
מוצ"ש 7.15, 9.15
חול – 9.00, 7.00 בלבד
בשעה 4.30
בחזרה לעתיד
במוצ"ש ובמשך כל השבוע 23.15
קברט

אור 5
לא יכולה בלי זה
מוצ"ש – 7.15, 9.15
חול – 4.30, 7, 9
במוצ"ש ובמשך כל השבוע 23.15
רובו קופ

בית אגרון
שישי
וודי אלן – מלחמה ואהבה 14.00
משהו פראי 15.45
קרוקודייל דנדי 22.00
עטנואל 24.00
מוצשי־שבת
מרי פופינס 17.45
סרט מטונן 20.15
משהו פראי 22.00
קרוקודייל דנדי 24.00

רב גן 2
הנוכל האוהבת והמאהבת
שישי – 10.00, 12.15
מוצ"ש – 7.30, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50

רב גן 3
הפורצת מסן פרנסיסקו
שישי – 10.00, 12.15
מוצ"ש – 7.30, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50

רב גן 4
שם הורד
שישי – 9.50, 12.20
מוצ"ש – 7.15, 9.50
חול – 4.30, 7.15, 9.50

חיפה

חן
אני והחברה
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

אורלי
החנות מעבר לפינה
מוצ"ש וחול – 7.00, 9.15

רון
הבלתי משוחדים
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

אורה
השוטר מבברלי הילס
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

קרן אור המחודש
חימו מלך ירושלים
מוצ"ש – 7.15, 9.15
חול – 4.30, 7.15, 9.15
מוצ"ש בשעה 23.30
מ.א.ש.
יום ח' בשעה 23.30
פלמנגו קיד

פאר
המכשפות מאיסטוויק
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

אמפיתיאטרון
פעולות נקם
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 1
קומנדו אמריקאי
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 2
יחידה לפשעים חמורים
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 3
הקשר הנורווגי
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

ירושלים

אדיסון
השוטר מבברלי הילס
(מס' 2)
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

אורגיל
מטאל ג'אקט
מוצ"ש – 6.54, 9.00
חול – 4.30, 6.54, 9.00

עדן
חטורף
מוצ"ש – 7.00, 9.00
חול – 4.30, 7.00, 9.30

רמת־גן

אואזיס
מטאל ג'אקט
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.20, 9.50
חול – 7.20, 9.50

ארמון הקשר המקצועי
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.30, 9.45
חול – 7.30, 9.45

לילי
מעקב חושני
שישי – 10.00
מוצ"ש וחול – 7.15, 9.30

רב גן 1
המכשפות מאיסטוויק
שישי – 10.00, 12.15
מוצ"ש – 7.30, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50

גבעתיים

הדר
הבלתי משוחדים
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.15

נתניה

שרון
שם הורד
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 5.00, 7.00, 9.30

סטודיו
מטאל ג'אקט
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 5.00, 7.00, 9.15

באר־שבע

חן
השוטר מבברלי הילס
(מס' 2)
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.30

חולון

ארמון
קרוקודייל דנדי
מוצ"ש וחול – 7.30, 9.30
במוצ"ש בשעה 23.30
טעם החיים – מונטי פייטון
ביום ח' בשעה 23.30
שושנת קהיר הסגולה

סבוי
חבלתי משוחדים
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.30

מגדל
מטאל ג'אקט
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 7.15, 9.30

פתח־תקוה

היכל 1
הבלתי משוחדים
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.15, 9.30

היכל 2
השוטר מבברלי הילס
(מס' 2)
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

היכל 3
הנינג'ה האמריקאי
(מס. 3)
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

בת־ים

עצמאות
השוטר מבברלי הילס
(מס. 2)
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.30

ראשון־לציון

רון 1
הבלתי משוחדים
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.30

רון 2
השוטר מבברלי הילס
(מס. 2)
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.30

כפר־סבא

בית ברל
יום שישי בשעה 10.00
חמישיית הג'ז של פיאמנטה
מוצ"ש 21.30
עזתיים
יום שני 20.30
סהרחורת
יום שלישי 20.30
ביקור חצות
ימים רביעי וחמישי 20.30
החומה – פינק פלויד

הרצליה

היכל
הבלתי משוחדים
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.15, 7.30, 9.30

מלון דניאל
ליבו של אנגל
מתאריך 24.10 עד 29.10
בשעות 7.00, 9.30

צוותא לתרבות מתקדמת

אבן גבירול 30 ת"א. טל' [illegible]
הקופה פתוחה: 11.00־13.00, 19.00־20.30

„צוותא" אשדוד
ליל שבת, 23.10.87 שעה 21.00 גילה אלמגור בתכניתה „הקיץ של אביה".

„צוותא" מגדל העמק
מוצאי שבת, 24.10.87 שעה 21.00 במועצת הפועלים – עודד תאומי בהצגת היחיד שלו – „מעל ומעבר". לאחר ההצגה נסוי בטלפתיה בשיתוף הקהל.

שבת, 31.10.87 לחובבי הטבע טיול למערות אמציה ולמערות בית גוברין.

„צוותא" חיפה
יום שני, 26.10.87 שעה 21.00 ישעיהו בן־אהרון ירצה על אנטרופוסופיה. נושא ההרצאה „האנושות על סף עולם חרות" גורלו של המטריאליזם במאה ה־20.

יום רביעי, 28.10.87 שעה 20.00 ערב הזדהות עם יהודי בריה"מ. מאורגן ע"י המועצה הציבורית לקליטת עליה.

מוצאי שבת, 31.10.87 שעה 21.00 „על גגות פריס" ערב שירים צרפתיים מתורגמים עם הזמרת אורה אטגר והכמאי דוד ברגמן בקריאת שיריהם של זק פרוור, ג'ורג' ברסנס ואחרים.

„צוותא" באר־שבע
ליל שבת, 23.10.87 שעה 21.00 בבית התאחדות עולי אמריקה הלטינית, השתקנית שושה גורן בתכניתה „מדמות לדמות".

ליל שבת, 30.10.87 שעה 21.30 באולם במועצת הפועלים סיפורו של עיוזאת נאמסו. עיוזאת מספר את סיפור מעצרו, חקירתו וזיכויו ומה שבעקבותיו בעזרת שאלות הקהל.

„צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 23.10.87 שעה 22.00 ערב בו מופיעים שני הזמרים דני ליטני ויצחק קלפטר. יצחק מלווה עצמו בגיטרה ודני מופיע עם שלושה נגנים.

מוצאי שבת, 24.10.87 שעה 21.00 קומדיה חדשה „חדשא של השכנה" משתתפים: גבי עמרני, שולת רז, שלמה וישינסקי, יעל עמית.

ליל שבת, 30.10.87 שעה 22.00 גילה אלמגור בהצגת היחיד שלה „הקיץ של אביה".

שבת, 31.10.87 שעה 11.00 בבוקר הצגה לילדים מגיל 3 „החתול במגפיים". מגישים: דני שגב, עודד בארי, טל פורת, אסנת ראם, עופר לוי, נטלי פיק, אילנה אדרי ובן מיכאל.

„צוותא" נהריה
יום שלישי, 27.10.87 שעה 21.00 „צמחי מרפא ותועלת" עם נסים קריספיל.

שבת, 31.10.87 בבוקר טיול פעילים לרמת הגולן.

„צוותא" קרית־חיים
יום חמישי, 29.10.87 שעה 20.30 „צמחי מרפא ותועלת" עם נסים קריספיל שחקר בנושא עם התבטים הפולקלוריסטיים.

שבת, 31.10.87 טיול פעילים לרמת הגולן עם המדריך שמעון גולן.

„צוותא" רמת־השרון
ליל שבת, 30.10.87 שעה 22.00 יהודה פוליקר בתכניתו „עיניים שלי". עם: חיים רומנו, זיו חרפז וניר צדקיה.

מוצאי שבת, 31.10.87 שעה 21.00 פרופ' ישעיהו ליבוביץ „חקיים היום תוכן יהודי לאומי?"

„צוותא" ירושלים
ליל שבת, 23.10.87 שעה 22.00 הזמרת יעל לוי בשירים מתקליטיה הקודמים ובשירים חדשים.

יום שלישי, 27.10.87 שעת 20.30 ערב בספרדיות בהשתתפות ליאתרדו סמקמן, חוסה לואיס נחסון, יוסף הודרה ונציג מאגודת הסופרים הישראליים.

יום רביעי, 28.10.87 שעה 20.30 שלוש מדרגות חיזיעת בתורתו של שפינוזה התפתחות ההכרה המדעית מהעולם הפיזי לעולמות חרות. מרצה ישעיהו בן־אהרון.

ליל שבת, 30.10.87 שעה 22.00 המוסיקאי יצחק קלפטר עם הגיטרה.

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: גני בת־ים, הנביאים 3
חולון: אסותא, טרומפלדור 4
ירושלים: נוה יעקב, מרכז מסחרי, נוה־יעקב
נתניה: פרדו, פ"ת 76
פתח־תקוה: קופ"ח כללית, חיים עוזר
רמת־גן: רש"י, רש"י 13
תל־אביב: כתר, וכינרת, סנקס 27
ארלוזרוב, ארלוזרוב 76
חיפה: הנשיא, שד' הנשיא 33

שבת
בת־ים: מור, הרב רייק 20
חולון: מור־חכינה רייק 20
ירושלים: קופ"ת, מרשות ומשמע, רח' המ"ג 28 (שבת), רמת אלון (מוצ"ש)
נתניה: פורת, פ"ת 76
פתח־תקוה: קופ"ח כללית, חיים עוזר
רמת־גן: יהלום, קריניצי 63
תל־אביב: כול, כול 25, מעין וזים, סניף צהלון, שד' ירושלים 98, יפו
חיפה: הנשיא, שד' הנשיא 33

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה – טל' 100. באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100. אילת – 344. חדרה – 32444.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז

● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – בימים ב', ד', ו' – כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – בימים א', ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה

● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים

שישי
הדסה ע"כ – ילדים, פנימית
שערי צדק – כירורגית, אורטופדית, עיניים
ביקור חולים – א.א.ג.
הדסה ה"צ – נשים

שבת
שערי צדק – ילדים, נשים, כירורגית, אורטופדית, עיניים
ביקור חולים – א.א.ג., פנימית
יד ביד – ארון קשבת במלחמה
לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה
ירושלים – 02־243358
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04־229488 (20.00־21.00)
גליל מערבי – 04־922323
קו פתוח לחולים במצוקה
ביתי בי רוזי – טל. 282732
„קו פתוח" – ארון קשבת לילדים ובני נוער 03־228739 (24 שעות)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שליד ההסתד' לרפואת שיניים בישראל
בתל־אביב – בימים א'–ה' בין השעות: 21.00–21.00. בלילות שבת ובערבי חג בין השעות: 18.00–24.00. בשבתות ובחגים בין השעות 15.00–21.00.
הכתובות: רח' ברנוכבא 49, טל' 284649
בחיפה: רחוב הגפן 26, קומה ג', טל' 673544 פתוח כל יום ביומו, כולל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ־10.00 עד 21.00 בערב.

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים בין השעות 24.00–9.00. אחרי חצות בתאום טלפוני בלבד.
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המשביר) קומה ג', טל' 294869, 03־281822.

מרכז סיוע לנפגעות אונס
לרעננה ואיזור השרון, טל' 052־52432 בימים א'–ה' בשעות 17.00–21.00.

עזרה ראשונה בשעה
ער"ן ירושלים – טל' 02־221371
ער"ן תל־אביב – טל' 03־5461111
ער"ן ילדים ונוער – טל' 261113
ער"ן חיפה – טל' 04־672222
ער"ן באר־שבע – טל' 057־418111
ער"ן נתניה – טל' 053־35316
סילוק מצורעים
טלפ' קת"א למקרים דחופים – טל' 106.

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה – טל' 101. רמת־גן, בני־ברק, גבעתיים – טל' 5781111 [illegible] – טל' 03־31022 [illegible], קרית־גת – טל' 051־81133 [illegible] באר־שבע – טל' 057־74767 אשדוד – 055־51333 [illegible] שדרות נבעת רז, טל' 053־30046

אליצור נתניה – הקבוצה ה־16 בקוראץ'

משחק ישראלי טקטי מוטט את אוסטנד 69:72

15 עלו לרבע־הגמר בקוראץ'

15 קבוצות כבר עלו עד לאמש לרבע־הגמר בגביע־קוראץ' בכדורסל, ביניהן קבוצות חזקות, העלולות בכוחן על נציגות ארצותיהן בגביעי האלופות ומחזיקות הגביע.

את ספרד ייצגו: ריאל מדריד, אסטודיאנטס וסרגוסה; איטליה – קאנטו, דייטור בולוניה וקאורטה; צרפת – וילרבאן, ראסינג פאריס (הדיחה את וארזה) ומונקו; יוגו־סלביה – ציבונה זאגרב, הכוכב האדום בלגראד · ויוגופלסטיקה ספליט; יוון – פ.א.ו.ק. סלוניקי; אנגליה – מנצ'סטר; ישראל – הפועל ת"א.

● כדורסל

שרות „על־המשמר"

אוסטנד, בלגיה. – קבוצת אליצור נתניה זכתה אמש בהישג מצוין כאשר גברה בבלגיה גם במשחק־הגומלין על סאנאיר אוסטנד – 69:72, ועלתה לראשונה לבית רבע־הגמר בגביע קוראץ' בכדורסל. במשחק הראשון ניצחה אליצור נתניה – 77:68.

גדולתה של אליצור נתניה היתה אמש במשחק הטקטי וההגנה האישית הטובה. זאת על־אף שאוסטנד פתחה בתנופה והוליכה – 12:19, כשנדמה היה שהבלגים יגיעו מהלומה על הנתנייתים קלעו הישראלים 12 נקודות רצופות ושלושה סלים של לוקהט, ועד להפסקה שמרה אליצור על יתרון – 37:42.

אליצור נתניה פתחה היטב את המחצית השנייה – 39:48. הבלגים התאוששו וצימקו ל־50:51, אבל אור קלע 8 נקודות רצופות, בתוכן של 3 נקודות, והמהפך של הנאז חיסל כליל את תקוות אוסטנד.

בסוף המשחק רגזו הבלגים על מאמנם האמריקני והיו שתבעו הקריאה רמות להדיחו.

אליצור נתניה ניצלה 29 זריקות שה מ־69, ואוסטנד 22 מ־64.

לאליצור נתניה קלעו: מלוביק 16, לוקהט 16; ויטמן 14; גורן 13; גרשון 5; קרמן 4 וברכה 3.

● אורטז מצרפת ניצחה מיוסף את קארשיאקה המקומית – 85:88, במשחק־הגומלין בסיבוב השני בגביע־אירופה לאלופות ועלתה לשלב הבא.

יוון נגד חיפה מחר ברוממה

אלופת אירופה בכדורסל, נבחרת יוון, שתגיע היום לישראל, תתמודד מחר ב־8.30 במשחק־ידידות נגד נבחרת חיפה, בהיכל רוממה.

הנבחרת היוונית תגיע לישראל בהרכבה החזק, כולל את ניקי גאליס ופאנגיוטיס יאנקיס.

ביום ראשון ישחקו היוונים בהיכל־הספורט ביד־אליהו נגד נבחרת ישראל, שתיפרד משני שחקניה, מיקי ברקוביץ ומוטי ארואסטי.

מכבי ר"ג ובית"ר ת"א נקנסו

מאת יצחק ויסמן

ועדת המשמעת של איגוד הכדורסל קנסה אמש את קבוצת מכבי רמת־גן בסך של 1500 שקל על אי־הופעתה למשחק־הגביע נגד הפועל בקעת בית־שאן.

גם קבוצת בית"ר ת"א נקנסה ב־800 שקל על שאוהדיה השליכו חול ומים על צמד השופטים, יצחק רמות ומשה הרמן, במשחק שהופסק בינה לבין הפועל ת"א, לפני שבוע בערך.

● משחק־המוקד במחזור השישי בליגה הארצית בכדורסל בין מכבי ראשל"צ ואליצור קרית־אונו, הוקדם מיום ראשון וייערך מחר ב־8 בראשל"צ. במשחק־הדחוי לליגה הארצית (דרום) גברה מכבי פ"ת על מכבי דרום ת"א – 76:99.

● טניס

ליגת בטניס – היום ומחר

● היום: אס"א ת"א – מכבי צפון ת"א; הכרמל חיפה – הפועל יהושע ת"א; מכבי רחובות – מכבי גלעד צפון ת"א; הפועל חולון – מכבי אבא ת"א.

● מחר: הפועל אודי ירושלים – אס"א ת"א; מכבי גלעד צפון ת"א – מכבי אבא ת"א; הפועל יהושע ת"א – מכבי רחובות; מכבי צפון ת"א – הכרמל חיפה.

נצחונות לאוסטרליה ולניו־זילנד

נבחרות אוסטרליה וניו זילנד, ניצחו ביום הראשון של אליפות אסיה בכווייט. אוסטרליה גברה על איחוד האמירויות 1:3 וניו־זילנד ניצחה את סרי לנקה 1:3.

התוצאות: יפאן – דרום קוריאה 1:3; אירן – [illegible] באחריין 0:3, היום קזחסטן [illegible].

טרסר ומילווקי יפתחו הלילה הטורניר בארה"ב

מאת שלמה מלחי, מיוחד ל„על המשמר"

טורניר הכדורסל יוצא־הדופן בהשתתפות אלופת אירופה, טרסר מילאנו; סגנית אלופת העולם ואירופה, נבחרת ברית־המועצות וקבוצת מילווקי המקצוענית מארה"ב – יפתח הלילה במילווקי. המשחק הראשון יפגיש את טרסר ומילווקי.

על ביצוע הטורניר הופקדו מזה"ל פיב"א, בוריס סטנקוביץ' ומנהל הליגה המקצוענית, דייוויד שטרן.

בראיון לעתונות אמר סטנקוביץ' כי הוא מקווה שהחל מ־1990, יותר למקצוענים להשתתף באליפויות העולם והמשחקים האולימפיים, בתנאי שיהיו חברים בהתאחדות הכדורסל האמריקנית. סטנקוביץ' סבור שיש לאפשר לשובים ביותר לשחק בקונגרס האחרון של פיב"א נפלה הצעת המוצ"ל לצרף את המקצוענים ברוב זעום.

שטרן הדגיש כי מילווקי נבחרה כנציגת המקצוענים ולא קבוצה חזקה יותר כדי שהטורניר לא יהיה חד־צדדי. אם יצליח – הוסיף שטרן – ניתן יהיה להנהיגו גם בעתיד.

הכוכב האמריקני של טרסר מילאנו, בוב מקאדו, [illegible] מודיע לכותה של מילווקי וכי לקבוצתו אין סיכויים [illegible] מילווקי עזבו השנה שלושה שחקנים והנבחרת, [illegible] יעבור השבוע ניתוח וייעדר שמונה שבועות.

לוי ושרון בין 96 הראשונים באליפות העולם

● התעמלות

שני המתעמלים הישראלים, יעקב לוי ורביטל שרון, מילאו דרך בין 96 המתעמלים עליהם החליטה ההתאחדות הבין־לאומית במשתתפים במשחקים האולימפיים בסיאול – על כך נמסר אמש מאליפות העולם בהולנד.

רביטל שרון צברה בקרב־8, 73.90 נק' ויעקב לוי צבר בקרב־12 – 110.05 נקודות.

שאר הישראלים דורגו במקומות נחותים, ולא הבטיחו את השתתפותם במשחקים האולימפיים. נבחרת הנשים סיימה במקום ה־22 מתוך 31 מדינות, ונבחרת הגברים במקום ה־23 מתוך 27 מדינות.

ישראל אחרי יוון בהתעמלות

מתעמלות ישראל ניצבות אחרי יוון בתום היום הראשון של תרגילי הרשות.

הישראליות צברו 356.87, אחרי יוון, הראשונה בבית ההשלות – 364.95 נקודות. אחרי הישראליות בדירוג העולמי ברוטרדאם, בתום היום הראשון: בלגיה, שוויץ, טאייוואן, פורטוגל, ניו־זילנד, נורבגיה, מכסיקו, פורטוריקו ודנמרק.

● ליגה אנגלית

ליברפול בלוטון קווינס־פארק בבית

מאת שבח בן־גבריאל

המוליכה החדשה בטבלת הליגה האנגלית בכדורגל, קבוצת ליברפול, תשחק מחר בלוטון, המדורגת 14 בטבלה, ואילו קווינס־פארק ריינג'רס, שנושלה מהמקום הראשון בהפרש שעריים, תארח את פורטסמאות (12).

שאר המשחקים: נוטינגהאם (4) – טוטנהאם (7); ארסנל (3) – דרבי (11); קובנטרי (9) – ניוקאסל (18); אברטון (8) – ווטפורד (20); אוקספורד (10) – צ'רלטון (22); שפילד (21) – נורוויץ' (19); סאות'המפטון (13) – צ'לסי (6).

● בסקוטלנד תתארח האלופה, ריינג'רס, אצל דנדי, ובבלאזגו תשחק סלטיק עם דנדי־יונייטד.

נוער:

יוגוסלביה – ברזיל 1:2

30 אלף צופים חזו בסנטיאגו, בנצחון יוגוסלביה על ברזיל – 1:2, ברבע־גמר אליפות העולם לנוער בכדורגל. שער־הנצחון הובקע בדקה ה־80.

יוגוסלביה תשחק בחצי־הגמר עם האלופה, מזרח־גרמניה, שגברה על בולגריה – 0:2. צ'ילי, שניצחה את איטליה – 0:1, תתמודד בחצי־הגמר השני עם מערב־גרמניה, שגברה על סקוטלנד בבעיטות־11 (4:5) לאחר 2:2 בהארכה.

● קבוצת הכדורגל אמריקה קאלי מקולומביה ניצחה במגרשה את פניארול מונטבידיאו – 0:2, במשחק־הגמר הראשון ביניהן בגביע־דרום־אמריקה.

קונורס נוצח ויוצא לחופשה

הטניסאי האמריקני בן ה־35, ג'ימי קונורס, הפסיד בקלות בסיבוב השני בטורניר טוקיו לאוסטרלי ג'ון פיצג'ראלד – 6:1, 6:3, והודיע לאחר־מכן שלא יופיע בטורנירים במשך שלושה חודשים.

קונורס אמר כי ברצונו להיות יותר עם משפחתו, וכי עליו לעבור ניתוח ברגלו, מכיון סובל משני שברים באצבעותיו.

בוריס בקר עלה לסיבוב השלישי, כשגבר על בן־ארצו, קרסיץ' – 2:6, 3:6, ואיוואן לנדל הכניע את רוברטו סגוסו מארה"ב – 2:6, 0:6.

● כדורעף

בת־ים נגד עין־החורש / עמק־חפר

מאבק מעניין יהיה מחר, במחזור ה־2 בליגה הלאומית לנשים בכדורעף, כאשר האלופה, הפועל בת־ים, תארח ב־ק' את הפועל עין־החורש / עמק־חפר.

שאר המשחקים: הפועל איחוד־עירון – אס"א [illegible] באר־שבע (6); הפועל שער־הנגב – הפועל כפר־סבא (6.30); קרית־חיים – אליצור יבנה (8.30).

● צעדת עוצמה ה־5, למרחק 8 ק"מ, תתקיים מחר בנווה־אביבים, הזונוק ב־7 בבוקר מול אוניברסיטת ת"א.

שיחזור גמר הגביע: מכבי חיפה בלחץ – מחר נגד מכבי ת"א בר"ג

הפועל ובית"ר ת"א בעימות של מנצחות – מחר בדרבי

סיכוי טוב למכבי נתניה לשמור על הפיסגה – נגד חולון ★ הפועל פ"ת תנסה להפתיע את בית"ר ירושלים ★ בני־יהודה – נצחון בכורה על לוד

● לאומית

דרבי תל־אביבי זוטא בכדורגל, בין שתי קבוצות שטרם נוצחו, הפועל ת"א ובית"ר ת"א, ייערך מחר באיצטדיון בלומפילד ביפו ויהיה במוקד המחזור ה־7 בליגה הלאומית. מאבק מסקרן אחר יהיה בין הפיינליסטיות בגביע, כאשר מכבי ת"א, גם היא עדיין ללא הפסד, תארח את מכבי חיפה, השקועה בתחתית ומחפשת נצחון ראשון העונה.

המוליכה, מכבי נתניה, תארח את הפועל צפריירים חולון האלופה, בית"ר ירושלים, תשחק בפ"ת נגד הפועל פ"ת; בכפר־סבא יתמודדו קבוצות הפועל כפר־סבא ומכבי פ"ת; הפועל באר־שבע תשחק בבירת הנגב עם שמשון ת"א וקרב־תחתית ייערך באיצטדיון וינטר בין בני־יהודה ת"א והפועל לוד.

בניגוד למחזור בשבוע שעבר ייערכו כל המשחקים בשבת.

● קבוצות בית"ר והפועל ת"א צמודות בטבלה, במקומות 3־4, כשלכל אחת מהן 12 נקודות. מחר ייפגשו בדרבי באיצטדיון בלומפילד (3). השתיים טרם נוצחו. האם תצליח האחת להנחיל הפסד ראשון ליריבתה? מאבק שקול. הפועל ת"א, עם שני נצחונות רצופים, חייבת להיזהר משאפתנות יריבתה. ישפוט: יעקב שיינר.

● מאבק מעניין יהיה באיצטדיון ברמת־גן (4), בין קבוצות מכבי ת"א ומכבי חיפה. במשחק הרשמי האחרון ביניהן, בגמר הגביע, נפרדו השתיים בתיקו 3:3. הפעם מדורגת מכבי ת"א במקום ה־2, ללא הפסד, עם 12 נקודות, בעוד שמכבי חיפה צנחה עד למקום ה־13, הלפני־האחרון, ללא נצחון ועם שתי נקודות בלבד. מכבי חיפה, הנמצאת בלחץ האוהדים, תתקשה להפתיע את התל־אביבים במשחק־החוץ. פרט פיקנטי: בוני גינצבורג, בשער מכבי חיפה, נגד קבוצת נעוריו. חיפה תהיה מרוצה גם מתיקו. ישפוט: עוזריה בן־יצחק.

● המוליכה, מכבי נתניה, תשחק ב־3 באיצטדיונה עם הפועל צפריירים חולון. עבודה רבה צפויה לשוער החולוני, יעקב ביטון, מול תותחני מכבי נתניה, המועמדים לנצחון. ישפוט: יוסף ריאמנט.

● קבוצת בית"ר ירושלים תתמודד בפ"ת (3) נגד הפועל פ"ת. שתי הקבוצות נמצאות במרכז הטבלה עם 8 נקודות כל־אחת. הפועל פ"ת תבקש לנצל את ביתיותה מול האלופה מהבירה, שתצטרך להיות במיטבה כדי לקצור נצחון. ישפוט: יאיר טילינגר.

● מאבק ללא־פשרות יתנהל בבאר־שבע (3), בין קבוצות הפועל באר־שבע ושמשון ת"א. באר־שבע מטוכנת במגרשה, אם־כי שמשון ת"א כבר חזרה לא פעם מבירת הנגב עם מלוא הנקודות. שמשון מסוגלת לעשות זאת גם הפעם, אך הסיכויים המוקדמים מורים על מאבק שקול, עם יתרון־מה לבאר־שבע המארחת. ישפוט: צבי שריד.

● קבוצת מכבי פ"ת, עם שני הפסדים רצופים, תנסה להתאושש בכפר־סבא (3), מול הפועל כפר־סבא. משימה קשה ביותר. כפר־סבא נמצאת בעמדה עדיפה, בזכות ביתיותה. הפתח־תקואים יוכלו להיות מרוצים אם יחזרו הביתה עם נקודת־ליגה אחת. ישפוט: רחמים דינצ'י.

● בני־יהודה ת"א, סגנית האלופה, תארח מחר ב־3 באיצטדיון וינטר ברמת־גן את הפועל לוד במאבק־תחתית. לשתי הקבוצות אין עדיין נצחון. נראה כי תכיכי של המאמן דוד שוייצר יצליחו לתגוג השבת, שכן הפועל לוד נמצאת בשפל. בעיקר חלשה הגנתה שספגה בשישה משחקים 19 שערים. כל תוצאה, לבד מנצחון בני־יהודה, תהיה הפתעה גדולה. ישפוט: חיים ליסקרבין.

הטבלה הלאומית
(אחרי המחזור השישי)

1.	מכבי נתניה	6־14	15
2.	מכבי ת"א	7־14	12
3.	בית"ר ת"א	4־10	12
4.	הפועל ת"א	2־6	12
5.	בית"ר ירושלים	10־11	8
6.	הפ. כפר־סבא	5־6	8
7.	הפועל פ"ת	6־6	8
8.	הפ. באר־שבע	4־4	8
9.	שמשון ת"א	6־5	6
10.	הפועל חולון	5־4	6
11.	מכבי פ"ת	8־5	6
12.	בני־יהודה ת"א	6־4	4
13.	מכבי חיפה	6־2	2
14.	הפועל לוד	19־3	2

משחקי המחזור
● מכבי ת"א – מכבי חיפה.
● הפועל ת"א – בית"ר ת"א.
● הפ. כפר־סבא – מכבי פ"ת.
● מכבי נתניה – הפועל חולון.
● בני־יהודה ת"א – הפועל לוד.
● הפועל פ"ת – בית"ר י־ם.
● הפ. באר־שבע – שמשון ת"א.

מחזור 3 בליגות א'

משחקי המחזור ה־3 בליגות א' בכדורגל ייערכו מחר.

● צפון: מכבי עוספיה – בית"ר חיפה; הפועל קרית־שמונה – הפועל בית־שאן; בית"ר נהריה – הפועל בני־נצרת; הפועל בני־טמרה – הפועל קרית־אתא; מכבי חדרה – מכבי טמרה; מכבי אח"י נצרת – הפועל רעננה; הפועל טייבה – מכבי עפולה; הפועל טירת־הכרמל – הפועל טירה.

● דרום: הפועל מרמורק – הפועל קרית־אונו; מכבי קרית־גת – מכבי הרצליה; הפועל אשדוד – הפועל אזור; בית"ר רמלה – הפועל קרית־מלאכי; לזרוס חולון – הפועל רמלה; הפועל אשקלון – הפועל בית־שמש; הפועל רמת־השרון – הפועל אור־יהודה; הפועל רימונה – הפועל ראשל"צ.

גבעת־חיים וניס הצרפתית יפתחו היום בטורניר בוינגייט

● כדורמים

מאת יצחק ויסמן

טורניר בין־לאומי בכדורמים יחל היום אחה"צ במכון־וינגייט, בהשתתפות שבע קבוצות מצמרת הכדורמים באירופה. הקבוצות יתמודדו במשך שלושה ימים על גביע וינגייט, הנערך זו הפעם הרביעית והפעם הראשונה בישראל.

בשנה שעברה זכתה בטורניר קבוצת בוסק מיוגוסלביה שתנסה להגן על תוארה. קבוצה נוספת מיוגוסלביה היא סולרס שיבניק, שתפתח את הטורניר במשחק היום ב־3.30 נגד הקבוצה היוונית אתינאיקוס. בטקס הפתיחה יערך היום ב־4.30, ומייד לאחריו תשחק אלופת ישראל הפועל גבעת־חיים, נגד ניס הצרפתית. ב־6 ייפגשו וולנטרו מאיטליה ומאנרסה מספרד.

מחר יימשכו המשחקים החל משעות הבוקר: ואלנטרו־סולרס (9.30), בוסק – ניס (10.30); מאנרסה – אתינאיקוס (12) בוסק – הפועל גבעת־חיים (17); ואלנטרו – – אתינאיקוס (8.15). משחקי מחר יסתיימו במשחק בין מאנרסה ולרס.

משחקי הדירוג והגמר ייערכו ביום ראשון.

השופט הראשי בתחרות יהיה המצרי ד"ר עומר נאסר.

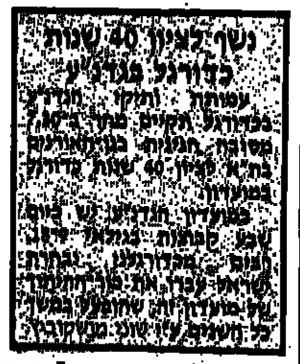
נשף לציון 40 שנות כדורגל מגדיע [illegible]

הפועל י"ם והכח ר"ג בקרב־פיסגה מחר בימק"א

● ארצית

שתי הראשונות בטבלת הליגה הארצית בכדורגל, הכח רמת־גן והפועל ירושלים, יתעמתו מחר ב־3 במגרש ימק"א בירושלים, במאבק־פיסגה. שתי הקבוצות ניצחו רק במחזור ה־6 בשבת: הכח הפתיעה במגרשה למכבי יבנה 1:0, והפועל ירושלים הוכתה בטבריה 3:0.

מחר תנסה כל אחת לשמור על הפיסגה. וההתמודדות תהיה ללא פשרות. הפועל ירושלים – ביתית, והדבר עשוי להעניק לה עדיפות־מה. הכח היא קבוצה שאפתנית שלא תוותר.

● משחק מעניין יהיה כבר היום ב־2.30 אחה"צ באיצטדיון בקרית־אליעזר, בין קבוצות הפועל חיפה והפועל חדרה. הפועל חיפה, הגם שהיא ביתית, תתקשה לנצח.

● הקבוצה המפתיעה של הפועל טבריה, שהכניעה תוך שבועיים „אריות" דוגמת מכבי יבנה בחוץ (1:2) והפועל ירושלים בבית (3:0), תצא מחר למשחק קשה ברמת־עמידר, נגד מכבי המקומית, שתנסה לעצור את מסע נצחונות קבוצת עיר הכנרת.

● שתי יורדות מהלאומית, מכבי יבנה ובית"ר נתניה, יתמודדו מחר ב־3 ביבנה. סיכויי־הנצחון נוטים ליבנה.

● קבוצת הפועל רמת־גן תשתדל לנצל את מגרשה בגבעתיים (מחר ב־3) ולנצח את מכבי שעריים. סיכוי המארחים עדיפים.

● קבוצת מכבי יפו, שזכתה בשבוע שעבר בנצחון ראשון (0:3 על הפועל בת־ים), תיתקל באגודקשה לפיצוח ביהוד. הפועל יהוד לא תוותר לירובתה.

● קרב־תחתית יהיה ב־1 באיצטדיון בלומפילד כשהפועל בת־ים (12) תארח את הפועל עכו, סוגרת הטבלה. שתי הקבוצות טרם גילו יכולת נאה. בת־ים מועמדת לנצחון.

הטבלה הארצית
(אחרי המחזור השישי)

1.	הכח רמת־גן	3־9	13
2.	הפועל י־ם	7־10	13
3.	הפועל טבריה	11־10	12
4.	מכבי יבנה	5־8	11
5.	הפועל חיפה	5־6	11
6.	הפועל רמת־גן	8־8	9
7.	הפועל חדרה	10־12	8
8.	מכבי יפו	2־3	7
9.	הפועל יהוד	10־10	7
10.	מכבי עמידר	8־7	6
11.	מכבי שעריים	9־8	5
12.	הפועל בת־ים	6־3	5
13.	בית"ר נתניה	9־5	4
14.	הפועל עכו	10־4	2

מחר – מירוץ־בורנשטיין

מירוץ עמק־חפר המסורתי לזכרו של יעקב בורנשטיין ייערך מחר ב־4. הזינוק באיצטדיון האזורי בגבעת־חיים.

המירוץ הוא למרחק 10 ק"מ וישתתפו בו טובי הרצים.

תכנית מגוונת ב„קול־השלום"

„קול־השלום" יביא השבת בין השעות 5 ל־6, דיווחים על משחקי המחזור ה־7 בליגה הלאומית בכדורגל.

במהלך התכנית תובא כתבה מוקלטת לקראת משחק הכדורסל ביום ראשון, בין נבחרות יוון וישראל, בהיכל־הספורט ביד־אליהו. במוקד: שיחזור הדקות האחרונות של משחק־הגמר אליפות אירופה בכדורסל בפיראוס, בין יוון וברית־המועצות.

כדורגלן ריאל מדריד, טנדילו, מנסה לחלוף על פני שחקן פורטו במשחק שלשום בגביע־אירופה לאלופות. ריאל ניצחת 1:2 (תצלום: איי.פי.)

לשכת שמיר: אין פתיחות — אין הסכמה לעמדות חדשות — הכל דיסאינפורמציה

זוהי התגובה על פרסומים, לפיהם החל שמיר לגלות פתיחות מסוימת לאחר שנועד עם שולץ ● חוגים בירושלים: ההכחשה בלחץ „חרות"

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של „על המשמר", עתי"ם

לשכת ראש הממשלה הגדירה אתמול את הפרסומים לפיהם חלה גמישות מסוימת בעמדת שמיר בשיחותיו עם מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ, ובאילו הסכים להשתתפות שתי המעצמות במגעים המקדימים למו"מ הישיר בין ישראל ומשלחת ירדנית־פלשתינית, כ„דיסאינפורמציה".

מלשכת ראש הממשלה נמסר, כי גם הפרשנות על נאום שמיר בכנסת היתה מרחיקת־לכת. כזכור, אמר שמיר בנאום זה, שלבריה"מ יש אינטרסים לגיטימיים במזרח התיכון, ואם תחדש את היחסים עם ישראל ותפתח את השערים ליהודים הרוצים לעלות, תוכל להשתתף בתהליך השלום. אתמול מסרה לשכת ראש הממשלה, כי אין פירוש הדברים ששמיר הסכים לחסות המעצמות או לוועידה בין־לאומית. כן נאמר, כי שמיר לא הסכים לשום עמדות חדשות שהוצגו לו על־ידי מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ.

חוגים מדיניים אמרו אמש, בהתייחסם להודעת לשכת ראש הממשלה, כי הפרסומים עד כה על שיחות שולץ בישראל, היו נכונים בעיקרם. הם אמרו עוד, כי מזכיר המדינה מצא פתיחות בירושלים וכן מצא פתיחות אצל המלך חוסיין. חוגים אלה ציינו, שהמלך חוסיין „לא יילך על שום דבר אחר אלא על ועידה בין־לאומית", אך הם אמרו גם, שחסות שתי המעצמות כמוה כוועידה בין־לאומית. בכך אישרו חוגים אלה למעשה, שחוסיין נתן לשולץ מנדט לברוק עם בריה"מ את האפשרות של מו"מ ישיר בחסות כלשהי (כנראה מקדימה בלבד) של שתי המעצמות.

החוגים המדיניים אמרו עוד, כי ראש הממשלה „בהחלט התחיל לרדת מהעץ" במהלך שיחותיו עם שולץ, אך כנראה מופעל עליו עתה לחץ בליכוד וב„חרות" בפרט. הם הוסיפו, כי מדובר עתה בתהליך מדיני שיארך זמן.

נראה, כי הצעד המדיני הבא יהיה בואו של שליח אמריקני מטעם מזכיר המדינה, כדי לדווח על תוצאות שיחותיו של שולץ עם אדוארד שוורנדזה.

מזכיר המדינה העלה את האפשרות של ניהול משא ומתן ישיר בין ישראל לירדן בחסות ארה"ב ובריה"מ, כהיענות ללחצים שהופעלו על־ידי ירדן, מדווח אתמול ה„ניו יורק טיימס".

העיתון, המסתמך על מקור בכיר בישראל, שאת שמו לא פירסם, מציין כי שולץ העלה הצעה זו בשבוע שעבר בשיחות שקיים עם שמיר ופרס.

שולץ דיווח על הצעה זו גם למנהיגי מצרים, לפני שדן בנושא בלונדון עם חוסיין. בעקבות פגישה זו נשלח שליח אמריקני מיוחד לישראל, כדי לדווח למנהיגים הישראלים על פרטי הדיונים שקיים שולץ ובמיוחד בקשר עם השתתפות הפלשתינים במו"מ.

לפי־שעה לא נתקבלה כל החלטה, כותב העיתון. חוסיין לא יודיע ברבים על עמדתו בקשר להצעה החדשה לפני ה־8 בנובמבר, מועד התכנסות ועידת הפסגה הערבית, ברבת־עמון.

ז'נבה לה פן: אין כניסה

מאת יוסף אלפרין, כתבנו בשווייץ

ז'נבה. — ז'אן־מארי לה פן, מנהיג מפלגת הימין הקיצוני הצרפתי „החזית הלאומית", לא יורשה להופיע בארוחת ערב שעמדה להתקיים ב־26 בנובמבר במלון „אינטרקונטיננטל" של ז'נבה.

לה פן צריך היה לנאום בסעודה שארגן „החוג ללמודים כלכליים ופוליטיים" עם 250־200 מוזמנים, שישלמו מראש.

חברי החוג הם אנשי עסקים בעלי דעות ימניות, ואיסור הופעת לה פן על ידי השלטונות נעשה על סמך החוק האוסר את הכניסה לקנטון של אישים „המהווים סכנה ציבורית".

אותו חוק הופעל גם בינואר 1986 נגד לה פן, כאשר היה אמור להשתתף בשידור של הטלוויזיה המקומית.

רעידת אדמה בסן פרנציסקו

סאן פרנציסקו. — רעידת אדמה בינונית זעזעה את אזור סן פרנציסקו אור לאתמול, אולם לא הגיעו בינתיים דיווחים על נפגעים או על נזקים לרכוש.

תחנות סייסמוגרפיות של אוניברסיטת קליפורניה וברקלי מסרו, כי הרעש נרשם בעוצמה של 4.1 בסולם ריכטר. (רויטר, עתי"ם)

בוטלה צעדת נעמ"ת בשבת

צעדת נעמ"ת אשר עמדה להתקיים בשבת בחיפה תחת הסיסמא „בואו לצעוד עם נעמ"ת בדרך לשלום" בוטלה בשל תנאי מזג האוויר. על מועד חדש של הצעד תבוא הודעה. (עשית)

דידיו למבולת

חסוס נותר אמצעי התחבורה היעיל ביותר באלקונברי, אנגליה, לאחר השטפונות. האזור עדיין סובל גם מנזקי הוריקן (צילום: אי. פי)

ארקהארט בזכרונותיו: ולדהיים היה מזכיר שקרן ושאפתן עלוב, אך נמרץ

לונדון. — נשיא אוסטריה קורט ולדהיים היה מזכיר האו"ם, „שאפתן עלוב אך נמרץ" והוא „שיקר משך קרוב ל־40 שנה על פעילותו בימי מלחמת העולם השנייה" — כתב סר בריאן ארקהארט, שהיה סגן מזכיר האו"ם מ־1974 עד 1986, בזכרונותיו שראו אור אתמול בלונדון.

ארקהארט, בריטי שכיהן כיועץ ראשי לחמישה מזכירים כלליים של האו"ם, אומר כי חלק מהאשמה יש להטיל על המעצמות הגדולות, אשר, בלי לבדוק כראוי את הרקע הביוגרפי של הקצין־לשעבר בצבא הגרמני, מינו אותו לראש הארגון הבינלאומי החשוב ביותר.

דוברו של ולדהיים בוינה הגדיר אמש כ„כוזבות וממוקרקות" את הידיעות שפורסמו בעתונות האמריקנית, לפיהן גוייס ולדהיים על־ידי שירותי הביון האמריקניים בתום מלחמת העולם השנייה.

עוזרו הבכיר של המרשאל טיטו במלחמת העולם השנייה, מילובאן דג'ילאס, אמר, כי האשמות הרצח שהעלתה יוגוסלביה נגד ולדהיים מבוססות על הוכחות איתנות.

ערפאת שילם ל„אמל" תמורת פינוי כפרים

מאת יוסף אלפרין, כתבנו בשווייץ

ז'נבה. — כתב היומן „ז'ורנל דה ז'נב" בביירות מדווח, שערפאת שילם 10,000 דולר לאנשי אמל הפרו־סורים, כדי שיפנו את הכפרים באיסור ובמרבי שממזרח לסיידה, ויסכימו לבנייה־מחדש של מחנות פליטים במקום.

„העיסקה קשורה למאמצי אש"ף לבנות מחדש את התשתית שהיתה לו במקום לפני פלישת צה"ל", כותב העיתון.

„ז'ורנל דה ז'נב" גם מבליט את המגעים של אש"ף עם הסורים, ובפרט את הפגישה בין שליחי הארגון עם סגן הנשיא, עבד אל חלים חדאם, ב־11 באוקטובר.

לדברי העיתון, אש"ף רוצה בשיתוף הדוק עם סוריה לפני הפסגה הערבית הקרובה ב־8 בנובמבר ברבת עמון.

● קרן מקסת לגימלאים מרחיבה את פעילותה בתחום ההכנה לפרישה לפנסיה ועורכת סידרה של סמינרים למועמדים לפרישה, מסר אתמול מנכ"ל הקרן, עו"ד יצחק שילון.

חוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965
מרחב תכנון מקומי דרום השרון
הודעה בדבר אישור שינוי תוכנית מתאר מקומית
בהתייחס למודעה שפורסמה ביום 20.9.87, שינוי תוכנית מתאר מקומית מס' שד/1/60 המתייחסת לגושים 7515, 7515, 7516, 7519, 7522, 6311, 6313 מושב בוה ידק לאשר אתיותת יו"ר הוועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז המרכז מר י. ר. שייש, ב"ל התאריך: 20.8.1987.

צוותא לתרבות מתקדמת
מבצע מיוחד של צוותא
פרטים בטלפון 250156/7

התקדמות בשיחות במוסקווה על צמצום החימוש הגרעיני

שולץ נסע ברכבת, נמלי התעופה חסומים בערפל כבד

שולץ אתמול, בתחנת הרכבת של לנינגרד (צילום: אי.פי)

מוסקווה. — שר החוץ האמריקני, ג'ורג' שולץ, ועמיתו הסובייטי, אדוארד שוורדנדזה, מדווחים על התקדמות בשיחות בין שתי מעצמות־העל בעניין הפיקוח על החימוש ובעיות אחרות, שהועלו לדיון במוסקווה — על כך מסרו דוברי שני הצדדים.

דובר משרד החוץ האמריקאי, צ'ארלס רדמן, ודובר משרד החוץ הסובייטי, גנאדי גראסימוב, ציינו, כי השרים קיימו שני סיבובי־שיחות קונסטרוקטיביים בשעות הבוקר ואחר־הצהריים. בערב הם המשיכו בדיונים בפגישה שלישית ביניהם. רדמן אמר בתדרוך לעיתונאים, כי שולץ ושווארנדזה מתקדמים לקראת השלמת חוזה לאיסור שימוש בטילים גרעיניים לטווח־בינוני וטווח קצר יותר. עם־זאת, הוסיף ואמר דובר משרד החוץ האמריקאי, כי נותרו עדיין בעיות בעניין מימוש ההסכם ובשאלת לוח־הזמנים לפירוק כלי־הנשק.

גראסימוב, שהופיע אף־הוא באותו תדרוך, ציין: „אנו אופטימיים". הוא ציטט את שוורנדזה שאמר בסעודה: „קיימים כל הסיכויים להשלים את החוזה, אם המומחים לא יכשילו אותנו".

„שני הצדדים הקימו שמונה קבוצות עבודה המורכבות ממומחים. קבוצות עבודה אלה עוסקות בכלי־נשק לטווח בינוני, במחסני הנשק האסטרטגי, בכוחות הקונבנציונאליים, כלי־נשק כימיים, בעיות דו־צדדיות, בעיות אזוריות, זכויות האדם וניסויים גרעיניים", אמר הדובר.

שולץ הגיע ברכבת, כמעט כל נמלי התעופה בבריה"מ חסומים, והתנועה האווירית משותקת. אלפי נוסעים תקועים בנמלי התעופה, ומספר שיא של תאונות דרכים, בגלל הערפל הכבד ביותר הפוקד את מוסקווה מאז החלו רשומות מזג האוויר לפני 107 שנה.

נמלי התעופה בבירת בריה"מ היו סגורים אתמול, זה היום החמישי ברציפות, כשהראות גרועה והולך במסופים, בהם נמצאים אלפי נוסעים רעבים וחסרי שינה.

„לפי ספירה שלנו, כ־35,000 נוסעים תקועים בנמלי התעופה של עיר הבירה", אמר לב אילצ'וק מהמיניסטריון לתעופה אזרחית. „כמחציתם מהם נמצאים שם בקביעות — אלה נוסעי־מעבר שאינם יכולים ללון בלילות בבירותיהם". (עי"צ ועי"ד)

ננסי חזרה לבית הלבן

וושינגטון. — רעייתו של הנשיא רייגן, ננסי, נתקבלה על־ידי מאות חושבים לקול מנגינת תזמורת, כאשר שבה אתמול לבית־הלבן חמישה ימים לאחר שעברה ניתוח כריתת שד.

„אני מאושרת מאוד להיות שוב בבית" אמרה הגב' רייגן להמון מריע, שקידם את פניה בדשא הדרומי של הבית הלבן.

הנשיא, שיצא במסוק לבית־החולים הימי בתסדה כדי להחזיר את אשתו הביתה, קרן מאושר למראה קבלת הפנים הנלהבת. (עי"ד)

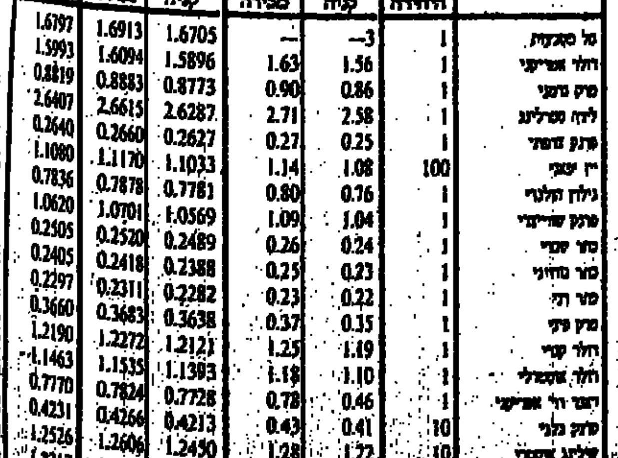

רייגן וננסי על מרפסת הבית הלבן (צילום: אי. פי)

שערי מטבע־חוץ בבנק הפועלים — 22.10.87

	יחידה	בנקנוטים קניה	בנקנוטים מכירה	העברות והמחאות קניה	העברות והמחאות מכירה	שערים יציגים
סל המטבעות	1	—3	—	1.6705	1.6913	1.6797
דולר ארה"ב	1	1.56	1.63	1.5896	1.6094	1.5993
מרק גרמני	1	0.86	0.90	0.8773	0.8883	0.8819
לירה שטרלינג	1	2.58	2.71	2.6287	2.6615	2.6407
פרנק צרפתי	1	0.25	0.27	0.2627	0.2660	0.2640
ין יפני	100	1.08	1.14	1.1033	1.1170	1.1080
גילדן הולנדי	1	0.76	0.80	0.7781	0.7878	0.7836
פרנק שוויצרי	1	1.04	1.09	1.0569	1.0701	1.0620
כתר שוודי	1	0.24	0.26	0.2489	0.2520	0.2505
כתר נורווגי	1	0.23	0.25	0.2388	0.2418	0.2405
כתר דני	1	0.22	0.23	0.2282	0.2311	0.2297
מרק פיני	1	0.35	0.37	0.3638	0.3683	0.3660
דולר קנדי	1	1.19	1.25	1.2121	1.2272	1.2190
דולר אוסטרלי	1	1.10	1.18	1.1393	1.1535	1.1463
ראנד דרום אפריקני	1	0.46	0.78	0.7728	0.7824	0.7770
פרנק בלגי	10	0.41	0.43	0.4213	0.4266	0.4231
שילינג אוסטרי	10	1.22	1.28	1.2450	1.2606	1.2526
לירה איטלקית	1,000	1.19	1.27	1.2161	1.2313	1.2217

מהפך חיובי: החופשיות עלו ב־324 מיליון ש"ח

מאת אלחנן הורוביץ, כתב „על המשמר"

אתמול חל מהפך חיובי במסחר במניות החופשיות. ערך השוק שלהן עלה ב־4.4%. מניות ההסדר עלו באחוז אחד בערך בממוצע. המדד הכללי של המניות עלה ב־2.4% ל־121.77 נקודות. בשוק המניות כולו עלו אתמול 329 שערים, לעומת 17 שירדו ו־74 שנשארו בלי שינוי. נרשמו 11 „קונים בלבד" ואף לא 1 „מוכרים בלבד".

ערך השוק של איגרות החוב הצמודות למדד עלה אתמול ב־0.3% ומתחילת השנה — ב־20.7%. ערך השוק של איגרות החוב הצמודות למדר עלה ב־0.35% אתמול וב־21% מתחילת השנה.

מגמת עלייה במניות החופשיות בת"א נחלשה קצת בשלב המסחר הסופי בהן, אחרי שהגיעו הידיעות על מיפנה לרעה בבורסת לונדון — עקב פגיעה קשה ע"י טיל איראני מתוצרת סין בנמל הנפט הכוויתי היחידי שאליו יכולות להגיע

גלגלי הבורסה

ספינות הנפט הגדולות. גברה הרעה, שהרגשה תלוי בבורסת ניו־יורק, שהמסחר בה התחיל בשעה בה נסתיים המסחר בת"א.

בסיכום נקבע, שערך השוק של המניות החופשיות עלה אתמול ב־324 מיליון ש"ח, אחרי שירד בשני ימי המסחר הקודמים ב־1.15 מיליארד ש"ח.

בסיכום השבועי ירד ערך השוק של המניות החופשיות ב־11.5% ושל מניות ההסדר — ב־1.2%.

סל המטבעות ירד אתמול ב־0.14 אג' ל־1.6797 ש"ח, בעוד ששער הדולר היציג עלה ב־0.14 אג' ל־1.5993 ש"ח. דולר נוסעים — 1.8812. הדולר השחור הוסיף לנוע בין 1.71 ל־1.73 ש"ח.

במסחר במניות בשעריים משתנים לפני הצהריים נרשמו רק עליות שערים, שנעו בין 3% (אלרון) ל־7% (סטרוכימיים, כלל תעשיות, חברה לישראל 1, כלל 10). המחזור הגדול ביותר היה 873 אלף ש"ח בכלל 10. מדד המניות עלה מ־127.86 ל־134.70. במסחר אחרי הצהריים לא חל שינוי במדד המניות, מאחר שבשלב המסחר האחרון סופקו הביקושים ללא עליות נוספות.

במניות ההסדר נרשמו רק עליות שערים, שנעו בין 0.4 (הפועלים למוכ"ז) ל־3.5% (מימון סחר 5). הפועלים ע"ש עלה באחוז אחד. המחזור במניות ההסדר התקרב ל־5.3 מיליון ש"ח. תשואותיהן השנתיות נעו בין 12.09% (אי די בי בבא) ל־13.63% (כללי א'). הפועלים ע"ש — 13.30%, הפועלים למו"כ — 13.53%.

במניות הבנקים המסחריים שמחוץ להסדר נרשמו רק עליות שערים, שנעו בין 2.4% (אוה"ה) ל־5.0% (פי בי).

במילוות קצר מועד נעו התשואות השנתיות בין 14.30% ל־17.05%, תוך מחזור של כ־9.6 מיליון ש"ח.

בשוק איגרות החוב ירד אתמול המחזור ל־6.8 מיליון ש"ח (לעומת 15.4 מיליון ש"ח שלשום). מזה 3.3 מיליון ש"ח מסוג „גליל 4.25%" ו־2 מיליוני ש"ח מסוג „שגיא".

אסיר שריצה פעמיים מאסר עולם נרצח בכלא איילון

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

אסיר בן 31 מכלא איילון, סלימאן סלמן אבו־מרגם, השפוט פעמיים למאסר עולם, נרצח אתמול בצהריים במסדרון אגף ההפרדה שבכלא ע"י שכנו לתא.

האסיר נדקר מספר דקירות בחזהו בדוקרן מאולתר שהיה בידי שכנו לתא. הרקע לדקירה לא ידוע. הדוקרן בו בוצע הרצח נתפס. למקום הגיעו שוטרים מתחנת משטרת רמלה, שפתחו בחקירה.

הנרצח הוא תושב הנגב, משבט אל־הוזייל. הוא רצח סוכן תחנת דלק בחולון בשנת 1977 ובשנת 1982 רצח בכלא באר־שבע את האסיר סעאד קאוסמה. בשנת 1983 היה בין שלושת האסירים שנמלטו מכלא באר־שבע ושהה מחוץ לכותלי הכלא 27 יום עד שנלכד.

החשוד ברצח הוא איברהים ג'אברין בן 20, בדואי תושב חיפה, השפוט אף הוא למאסר עולם בגין רצח סוחר התכשיטים יוסף שעיו ב־1985 בחיפה.

ילדה נספתה ואמה נפצעה קשה בדליקה בביתם ברמלה

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

מיכל חאווי (12) נספתה ואמה מלכה נכוותה באורח קשה בדליקה שפרצה אתמול בדירת מגורים ברחוב ההסתדרות 19 ברמלה. בדליקה ניכוו קל גם שני דיירים נוספים בבניין בעל 8 הקומות.

משפחת חאווי נמצאת בטיפולה של הלישכה לטיפולי רווחה ברמלה. למשפחה שלושה ילדים, שתי תאומות בנות 12, מיכל ואיילת, ובן המאופיין כמתנון. האחות התאומה, איילת, לומדת בבית־ספר „תוחלת" בעיר, בעוד שאחותה, מיכל, המתינה בבית עד שימצא לה סידור מתאים בפנימייה.

משפרצה הדליקה, ככל הנראה בשל מחבת שנשפך במטבח, לא הבינו האם והבת את חומרת המצב ולא מיהרו לצאת מהדירה ולהזעיק עזרה. רק כשלובתה האש ועלו הלהבות הבחינו בכך שכנים בחוץ וכן מנהלת בית־ספר סמוך, זהבה בן־ישיש, שצלצלה למשטרה. למקום הגיעו השכן מקסים דינינו ועובר אורח נחמן זאנו וחרף העשן הרב שאפף אותם הצליחו לחלץ את השתיים.

את רוב השכנים בבניין אחזה היסטריה והם ביקשו לקפוץ מהמרפסות והחלונות. המשטרה שהגיעה למקום, מצויידת ברמקולים, הצליחה להרגיע את רוב השכנים והורתה להם להמתין ליד החלונות ובמרפסות כדי לנשום אויר נקי עד שיחולצו.

הבניין בו פרצה האש הוא בעל 8 קומות וכניסה אחת. אבי המשפחה עמוס חאווי היה בעת שפרצה הדליקה בעבודתו במפעל „נשר" שבעיר והוא הוזעק למקום.

האם וכתה הועברו לבית־החולים, שם נקבע מותה של הילדה מהכוויות הרבות בגופה ומשאיפת עשן רב לריאותיה. האם, מלכה, עדיין מאושפזת במצב קשה בביה"ח „אסף הרופא".

מנכ"ל „כור" מבקש מחריש להסיר חסינותו של ח"כ שמאי

כדי שיוכל להגיש נגדו תביעה על הוצאת דיבה

מאת כתב „על המשמר"

היועצים המשפטיים של קונצרן „כור" פנו ליועץ המשפטי לממשלה כדי שיפעל להסרת חסינותו של יו"ר סיעת הליכוד בהסתדרות, ח"כ יעקב שמאי.

הפרקליטים פנו ליועץ המשפטי לממשלה בשמו של מנכ"ל „כור", ישעיהו גביש. „כור" מבקשת לתבוע את ח"כ שמאי על הוצאת דיבה בשל דברים שאמר במסיבת־עיתונאים, בה האשים את מנכ"ל „כור" כי ניצל לרעה את מעמדו הבכיר ואת כספי הקונצרן כדי לסייע למקורביו.

מנכ"ל „כור" אמר בשעתו, כי להאשמות אלה אין כל שחר ומטרתן היתה לפגוע בו אישית ולהשמיץ את דרך הניהול של הקונצרן.

עורכי־הדין דס כספי והרצל כספי טוענים בבקשתם ליועץ המשפטי לממשלה: „גם מבחינת העניין הציבורי נראה כי הגיעה העת לקבוע סייגים מה מותר ומה אסור לחבר־כנסת שעה שהוא עוסק בענייני הפרט ומהן זכויותיו של אותו פרט להגן על שמו הטוב".

הפרקליטים מבקשים מהיועץ המשפטי שיגיש בקשה לוועדת הכנסת להסיר את חסינותו של ח"כ שמאי כדי להגיש נגדו קובלנה פלילית.

תובעים לנקוט הליכים נגד סמנכ"ל משרד־העבודה

בשל תקיפת יו"ר הוועד

מאת כתב „על המשמר"

מזכירות הסתדרות עובדי המדינה פנתה לשר־העבודה והרווחה, משה קצב, בתביעה לנקוט בהליכים נגד סמנכ"ל המשרד, אלי מן, החשוד בתקיפת יו"ר ועד עובדי משרד־העבודה והרווחה, שלמה גרומה. המזכירות גם אישרה הכרזת סכסוך עבודה במשרד־העבודה והרווחה בתגובה על מעשה התקיפה. סכסוך העבודה יהיה בתוקף עד שהנהלת המשרד תבטיח שמקרים כאלה לא ישנו בעתיד ועד שייערך בירור ממצה על התנהגותו של הסמנכ"ל.

עובדי משרד־העבודה והרווחה עומדים לקיים אסיפת מחאה נגד פגיעה בציבור העובדים ובנציגיו.

טלקס

● **לחאד מבקש מישראל לקלוט עובדים מלבנון**

הגנראל אנטואן לחאד, מפקד צד"ל, פנה באחרונה לגורמים ישראלים בבקשה לקלוט כמה מאות עובדים נוספים מרצועת הביטחון בישראל.

בישראל עובדים היום כ־1100 לבנונים מרצועת הבטחון והם מועסקים בשירותים, בתעשייה ובחקלאות.

לחאד טוען, כי במצב הכלכלי הקשה בלבנון ובביקוש הגובר לידיים עובדות בישראל, ניתן בהחלט לקבל לעבודה עוד כמה מאות צעירים לבנוניים — ובכך להיטיב עם תושבי איזור הבטחון, המתמודדים עם קשיים כלכליים גוברים והולכים. יהודה צור

● **בית־אבות לאמני ישראל**

בית־אבות משוכלל לאמנים קשישים עומד לקום בפתח־תקווה, בעקבות פגישה שקיימו ראשי אמ"י עם דב תבורי, ראש עיריית פתח־תקווה ויו"ר מרכז השלטון המקומי.

מדובר במוסד שיאכלס בין 100 ל־200 אמנים בעלות של כ־10 מליון דולר לצורך זה יש להכשיר 12 דונם קרקע חקלאית, ודבר זה תלוי בהסכמתם של גורמים ממשלתיים ומינהל המקרקעין.

תבורי הודיע לראשי אמ"י שמואל עומן, גילה אלמגור, מוסקו אלקלאי ומיכאל ורשביאק, כי הוא יפעל בהקדם למציאת הקרקע המתאימה עבור הפרוייקט. אשר שילוני

● **הישגים למפ"ם במגזר הערבי**

„למפ"ם יש שם טוב במגזר הערבי, ואם היא תיערך היטב ותקצה משאבים ותקציבים היא תגיע להישגים במגזר הערבי בבחירות המוניציפאליות הקרובות" - אמר אתמול אחמד אבו־עסבה, ראש מועצת ג'ת וסגן יו"ר ועד הרשויות המקומיות הערביות, במזכירות הוועדה המוניציפאלית של מפ"ם, שדנה בנושא הבחירות המוניציפאליות. אשר שילוני

● **מו"מ לסיום שביתת עובדי התברואה בחולון**

עיריית חולון מנהלת משא־ומתן עם ועד עובדי התברואה, השובתים זה שבוע ימים בדרישה להשוות את שכרם לשכר עובדי התברואה בעיריית תל־אביב.

המו"מ אינו מתנהל ישירות עם ועד עובדי התברואה אלא באמצעות הוועד הכללי של עובדי העירייה, משום שמועצת פועלי חולון השעתה בשעתו את חברותם של נציגי ועד זה במועצת הפועלים הכללית לאחר שהפרו את שביתת כלל עובדי הרשויות המקומיות בארץ. אשר שילוני

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר מוצ"ש, 24.10
ומירלה אפרת: 18.45, 21.30
בית ספר לנשים: 18.45, 21.30

פקודת החברות (נוסח חדש) התשמ"ג—1983
הודעה על שינוי תזכיר ותקנות אגודות

בפלילים

פקחים בעיריית ת"א חשודים בשוחד וגניבה

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

עשרה פקחים בעיריית תל־אביב נעצרו אתמול על־ידי יחידת מפלג ההונאה של מחוז תל־אביב כחשודים בקבלת טובות הנאה, הפרת אמונים וגניבת סחורות.

הפקחים חשודים בכך שבמקרים רבים גנבו סחורות שהוחרמו מרוכלים, קיבלו טובות הנאה מבעלי עסקים שלא פעלו בהתאם לרשיון ועוד.

כמו־כן קיים חשד שהפריעו לחבריהם בעבודת הפיקוח ונמנעו מלרשום דו"חות לאנשים שקיבלו מהם את טובות ההנאה.

החקירה החלה לפני כשנה בעקבות תלונות שהגישו אזרחים ופקידי עירייה למבקר העירייה. לאחר חקירה פנימית, פנה המבקר למשטרה והחקירה הופקדה בידי מפלג ההונאה במשטרה.

החשודים יובאו היום לבית־משפט השלום בתל־אביב להארכת מעצרם.

שטרות מזוייפים של 100 ש"ח נתגלו בגליל

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

שלושה שטרות מזוייפים של 100 שקל שנתגלו אתמול בנהריה ובקריית־שמונה עוררו בהלה בקרב בעלי חנויות בגליל.

שטר אחד נתגלה אצל בעל קיוסק בתחנת הרכבת ושני השטרות האחרים נתגלו בחנות מכולת בקריית־שמונה.

יצוין, כי 5 שטרות דומים נתגלו באיזור חיפה, בשבוע האחרון. חקירת המשטרה בפרשת הזיוף נמשכת והורכב צוות חקירה מיוחד. הזיוף הוא מאוד תובבני והמשטרה פונה לקהל לשים לב, בעת קבלת שטרות של 100 שקל.

סיור צה"ל מנע עסקת סמים בגבול לבנון

עיסקת סמים בשווי עשרת אלפים דולר נמנעה תודות לעירנותו של סיור צה"ל על גדר המערכת, ליד המושבה מטולה.

שני צעירים, אחד מרגליות והשני ממטולה, טיילו סמוך לגדר הגבול. הסיור הבחין בהם והורה להם לעצור. לאחר תחקיר קצר, הם הועברו למשטרת קריית־שמונה. בלשי קריית־שמונה חשו למקום בו היו השניים ובדיקה קצרה בשטח גילתה שקית ובה 10000 דולר וכן כמה שקיות שחורות בהן תיכננו לפי החשד להחביא את הסם.

תצפית במקום הבחינה, כעבור זמן מה, בסוחר לבנוני, המתקרב לגדר. הוא המתין זמן קצר ומשלא הגיע איש חזר על עקבותיו ובכך נמנעה עיסקת החשיש. (עתי"ם)

רב־בוחן זוכה מקבלת שוחד מתלמידי נהיגה

אברהם הולצמן, פקיד בכיר במשרד הרישוי בירושלים שהואשם בלקיחת שוחד, זוכה השבוע מכל אשמה.

פרקליטות המדינה האשימה את הולצמן בכך שבשתי הזדמנויות, לפני כשנתיים, קיבל מורה לנהיגה בירושלים, בשם אברהם סיאם, שוחד בצורת קופסת ממתקים ששווייה 60 ש"ח וק"ג קפה, כדי שיעביר את תלמידיו של סיאם במבחני הנהיגה המעשיים. סיאם הפך לעד מדינה נגד הולצמן ולא הועמד לדין בפרשה.

השופט ד"ר יעקב צמח קבע בפסק־הדין, כי קיימות סתירות מהותיות ביותר בין עדותו של סיאם בבית־המשפט לבין עדויותיהם של 2 התלמידים שהולצמן הואשם שקיבל מהם שוחד תמורת העברתם בבחינת הנהיגה המעשית.

השופט קבע, כי גם בלעדי עדויות התלמידים, לא עוררה עדותו של עד המדינה אמון. „סיאם העיד עדות פתלתלה, מתוכננת ומשוננת היטב, הוא התחמק והתחכם בחקירתו הנגדית ונהג בעורמה בפרשה זו. במיוחד, עשה כך כלפי תלמידיו, כדי להפיק מהם במירמה רווחים נוספים על דמי השעורים ולשלשם לכיסו". לדברי השופט, לקח סיאם את כל הכסף שלדבריו התכוון לתת להולצמן כשוחד — ישר לכיסו. לסיכום, זיכה השופט את הולצמן זיכוי מוחלט.

הולצמן הוא רב־בוחן בכיר ומפקח על בתי־ספר לנהיגה במשרד־הרישוי. (עתי"ם)

חשוד בהפצת סמים בקרב תלמידים

תושב קריית־ביאליק, שלמה קסלסי (22), החשוד בהפצת סמים בקרב תלמידי בית־ספר תיכון בקריית־מוצקין, נעצר אתמול בבית משפט־השלום בחיפה לעשרה ימים לחקירה.

חוקר משטרה מסר, כי החשוד נלכד ע"י מארב שהציבו בלשי משטרת זבולון במבואות בית־ספר בקריית־מוצקין, לאחר שלמשטרה הגיעו ידיעות על הפצת סמים במקום.

בא־כוח המשטרה טען, כי החשוד נתפס בעת שהיה בחברתה של נערה ובקרבתו נמצאה כמות של סם החשוד כ„קוק פרסי". בחיפוש על גופו של החשוד נתגלה כרטיס אשראי גנוב, באמצעותו משך — לפי החשד — 1220 ש"ח. (עתי"ם)

תושב פתח־תקווה נהיקר בעימות עם פורצים

תושב פתח־תקווה בן 60, שניסה להיאבק בפורץ שחדר לדירתו, הותקף שלשום בלילה על־ידי פורץ נוסף שדקרו בחזהו. האיש נפצע קל, קיבל טיפול ושוחרר לביתו.

בני הזוג חזרו סמוך לחצות מביקור אצל חברים לביתם שברחוב רשיש בפתח־תקווה.

כאשר נכנסו לביתם, הופתעו לראות שני פורצים צעירים מחטטים בחדרים.

אחד הפורצים הצליח להימלט, אך חברו נתפס בידי בעל הבית שהחל להיאבק עימו. תוך כדי המאבק חזר חברו לפריצה לדירה, לאחר שראה כי שותפו כושל להגיע. הפורץ שחזר לדירה תקף את בעל הדירה במכשיר חד ודקר אותו בחזהו ושני הפורצים נמלטו מהמקום.

כוחות משטרה הגיעו למקום וערכו סריקות ובשעות הבוקר המוקדמות נעצר נער בן 17 כחשוד במעשה.